

Микола Сулятицький

З іменем України у серці

“Писаний Камінь”

Косів – 2022

УДК 82.09+82-92
С 89

Сулятицький М.І.

С 89 З іменем України у серці: публіцистичні статті. Косів:
Писаний Камінь, 2022. – 368 с.: 12 іл.

ISBN 978-617-7436-27-9

Науково-публіцистичне видання «З іменем України у серці» представлено публіцистичними статтями про знакових осіб українського гуманітарно-національного буття як минулого, так і сьогодення. У першому розділі «Гартовані вогнем» автор оповідає про героїчний чин провідників українського визвольного руху, наступні два розділи — «Означені часом» та «Ведені Божою десницею» містять розвідки про чоловічих постатей нашого культурологічного простору. Книга містить підбірку світлин із численних культурно-громадських та мистецьких подій краю.

УДК 82.09+82-92

ISBN 978-617-7436-27-9

© М.І. Сулятицький, 2022
© Видавництво
«Писаний Камінь», 2022

Від автора

Велич українського питання стає щораз все більш актуальною в контексті націотворчих процесів. Важливо усвідомити, що змістом і суттю українства, в чому полягає життєва сила народу в минулому і сучасному, — є звернення до власної історичної пам'яті, пошанування героїчної минувшини, бо, маючи такий історичний набуток, нації не страшні будь-які перепони.

Подані три розділи книги розглядають український культурологічний феномен та персоналістику як поліаспектне, синтетичне явище, оскільки матеріал ґрунтується на принципі стику багатьох гуманітарних дисциплін — історії, політології, соціології, філософії, мистецтвознавства тощо, що неабияк забезпечує об'єктивну і повноформатну інформаційну наповненість видання.

Тут представлено публікації, що з'явилися в різні роки в періодичних виданнях, а також у наукових збірниках та колективних монографіях. Ці статті та есеї своєрідно віддзеркалюють як перебіг державотворчих процесів, так і місце в ньому окремих проблемних вузлів або ж визначних постатей, яких намагаємось завжди згадувати з пошанівком та вдячністю. Через окремі нариси книжки «З іменем України у серці» можна простежувати динаміку культурного життя нашої країни за останні десятиліття — від ентузіастичного початку історії держави в 1990-х через труднощі, випробування, розчарування — до сучасного стану зміцнення, змужніння, національної консолідації та свідомості

власної сили, розвитку наших громадянських, національно-культурних ініціатив, які довгий час залишалися в затінку громадської думки та публічних медій.

Пропоноване читачеві науково-культурологічне видання містить досить різнобічний зріз проблематики, що характеризує сучасний культурний ландшафт та його особливості в Україні, зокрема на Прикарпатті. Тут і класики — Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Пантелеймон Куліш, Лев Лепкий, Станіслав Вінценз, Роман Федорів, і сучасники — Володимир Качкан, Олег Гринів, Микола Дмитренко, Микола Симчич, Дмитро Арсенич, Микола Негрич, митці театрального жанру Василь Симчич та Марія Ігнатюк, отець-страдник Михайло Сулятицький, дієві громадсько-політичні діячі сучасності, світочі медичної сфери тощо. Представлений іменний моноліт подвижників українського національно-визвольного чину — Євген Коновалець, Степан Бандера, Степан Сулятицький та відчайдухи повстанського руху краю у ХХ столітті.

Гадаємо, що книга сприятиме читачеві у глибшому пізнанні першооснов української цивілізації культури та націєтворчості, через основні етапи державотворення і аж до сучасного етапу становлення України як незалежної національної структури, розуміння культурологічного феномену в найрізноманітніших жанрових і видових виявах, що формуються на засвоєнні досвіду багатьох поколінь.

I-й розділ

Гартовані вогнем

Лицар державотворчого чину

На українському історично-національному виднокрузі величною є постать героїчного борця за волю України Євгена Коновальця, який покрив себе безсмертною славою, передавши естафету своїм послідовникам і вірним продовжувачам націоналістичного руху наступних поколінь.

Виховувався у середовищі галицької інтелігенції, батьки були вихідцями із священничих родин, що неабияк вплинуло на формування патріотичного світогляду майбутнього державця, оскільки українське духовенство другої половини XIX-першої чверті XX століття, поруч із своїми священничими обов'язками, прикладався й до культурно-просвітницького, а той національно-визвольного зриву українства. Ратаї божественної ниви усвідомлювали також і свій патріотичний обов'язок перед народом, тому повсякчас перебували у фарватері націотворчого поступу галичан на багатьох відтинках великого державницького чину.

Навчаючись згодом у Львівській Академічній гімназії, молодий студент-патріот неабияк усвідомлював важливість здобуття ґрунтовних знань, наголошуючи, що «українці мусять бути добрими учнями, мусять засвоїти собі знання якнайкраще, якнайосновніше, якнайбільше, щоб надолужити те, що нам пограбувала неволя». Усвідомлюючи невідворотність в найближчому часі національно-визвольних борінь і потребу підготовки якісних кадрів, Коновалець ставить високу планку вимог

до соратників, оскільки, на його доглибне переконання, українські суспільно-політичні діячі не сміють бути дилетантами і неуканами, вони мусять мати належні підстави політичної освіти. (Чим не красномовний приклад для сучасного за невеликим винятком далеко не фахового та скорумповано-непатріотичного українського політикуму?!). Не випадково ж у цьому навчальному закладі гімназист-патріот творить мережу таємних студентських гуртків, метою яких стало розпоширення політичної свідомості та освіти.

У 1912 році Євген Коновалець перериває навчання на правничому факультеті Львівського університету однорічною службою у старшинській школі австрійської армії. Там майбутній Провідник чітко усвідомив необхідність створення власної української мілітарної потуги, акцентуючи, що «як не буде в нас сили, не осягнемо нічого, хоч би все найкраще для нас складалося. Як жеж будемо мати силу, тоді вийдемо переможно з найгіршого лихоліття і здобудемо все, що нам треба» — з головою поринувши після демобілізації у вишкільну роботу в середовищі молодіжних структур «Січ» і «Сокіл», які з часом виформовуються у військову організацію «Січові стрільці», що згодом вкрила себе безсмертною славою у кулесвисному вирі Першої світової. Гликонаціональна свідомість воїна мислила глобально-цивілізаційними категоріями, адже, на його тверде переконання — «у великій світовій драмі наших днів ми маємо до вибору: або бути творцями, або жертвами історії». До честі вишкільника відзначимо, що свідомо Коновалець не посів жодного керівного місця в цих структурах, бо повсякчас не торгував власними амбіціями всупереч загальній великій справі, попри те, що всі побратими одноставно визнавали саме його їхнім ідейним керманичем — він умів ставити добро суспільне вище амбітно-особистого. Так само з гідністю дисципліновано-го воїна він сприйняв те, що австрійське командування, бажаючи використати у власних цілях неперебутній військовий хист

Коновальця, не дозволило йому йти пліч-о-пліч курними воєнними дорогами із товаришами-січовиками.

Бойовий дух Коновальця гартувався в численних кривавих баталіях, зосібна у герці на горі Маківка у Карпатах, у табірних поневіряннях московського полону, де він виношує і, з часом, опісля звільнення, реалізує конструктивні плани створення військової частини Січових Стрільців у лавах армії новопосталеної української держави, яка згодом стає найпотужнішим мілітарним з'єднанням УНР. Якраз на теренах так званої Великої України починає реалізовуватися його велика державотворча місія, яку згодом комуністичні опричники намагалися заретушувати пропагандою нібито лише галичанською вузькотереновою діяльністю Євгена Коновальця, на що він мав крицеві аргументи, заявляючи — «Шлях до Львова лежить через Київ». Саме вояки під проводом майбутнього керманіча ОУН у січні 1918 року подавили більшовицький замовний бунт у Києві та, згодом, уже в березні бійці Буковинського куреня вичавили повзучу комуністично-московську гідру із славної української столиці.

Загартований у боях вояк не сприймав отої гетьманчуківської «жабомишодраківки», спровокованої тодішнім амбїтним ліберальним українським владним середовищем, яке вкинуло святу українську державницьку ідею у багновиння непорозумінь та внутрішньоособистісних розбірок, заздалегідь прирікши на поразку великий національний чин, бо «говорити треба... до тих, що хочуть чогось навчитися, хочуть набути знання, а не до тих, які вважають, що вони вже знання мають і можуть давати іншим лекції» — резюмував з цього приводу Коновалець. Тому після поразки української революції на початку 20-х років минулого століття він міняє тактику боротьби, розвіює занепадницькі настрої у середовищі розчарованих попередніми невдачами однодумців, оскільки «навіть серед найбільше несприятливих обставин нам не треба закладати рук чи то попадати в зневіру» чи ж «казати собі, що все покінчено, що «comedia finita», я вважаю навмисним, а коли би це сталося,

вважав би це злочином...» і такі сентенції приведуть до значно плачевніших вислідів — влучно резюмує український революціонер.

В еміграції Євген Коновалець, належно з'ясувавши ситуацію і можливості боротьби в обставинах польської і радянської окупації, творить таємну підпільну військову структуру УВО (українську військову організацію), основною метою якої має стати продовження розпочатої боротьби за відновлення української держави. Члени організації чинили бойкот польській владі в Галичині, розгорнула також оружну боротьбу супроти виявів польського шовінізму до українців, провадила так само просвітницьку та економічну діяльність. Як досвідчений політик-державотворець він усвідомлював усю складність і відповідальність розпочатого чину, мав чітке розуміння, що «спротиви, які зустрінемо на нашому шляху, будуть велетенські. Бо ж віднова Соборної Української держави сама собою однозначна з ліквідацією московської імперії, як і польського історичного імперіалізму, спричинить таку докорінну перебудову цілого Сходу Європи і великої частини Азії, що це з коначности вплине не менш глибоко й на політичний вигляд всієї решти світу». Тому і не плекав жодних ілюзій щодо легкості і безкровності розпочатого ним змагу, бо розумів, що тільки конструктивна жертвна дія здатна вдихнути нове життя в підупалі національні сили, бо як «у вогні перетоплюється залізо у сталь, так у боротьбі перетворюється народ у націю».

На закордонні і підпільно в Галичині діяли й інші націоналістичні організації, такі як Група Української Національної Молоді, Легія Українських Націоналістів. Усвідомлюючи малу ефективність від окремішньої діяльності кожної із структур, організаційний хист Коновальця привів до порозуміння і тісної взаємодії поміж ними і, як мовив український націоналіст — не зважаючи на тодішню дезорієнтованість українського громадянства, розподіл на різноідеологічні табори — все ж вдалося йому втілити так необхідну координацію, а згодом,

після Віденського Конгресу у січні-лютому 1929 року, злучити в єдину монолітну структуру ОУН.

Утворена полковником Коновальцем організація повела широкомасштабну роботу в багатьох ділянках, вона стала найпотужнішою революційною силою. Її численні клітини розгортали діяльність не лише в західноукраїнських землях, але за кордоном. Очільник ОУН робить дипломатичні візити до США і Канади з метою представлення українського питання на міжнародному рівні, потужно розбудовує пресо-інформаційну царину, друкується чимало інформації іноземними мовами задля привернення уваги до національної справи у всесвітніх масштабах.

Окрім того, Провідник робив успішні кроки і для створення руху опору в тодішній під радянській Україні, творячи там осередки одноступенів. З огляду на безпеку людей царину цієї роботи він повністю засекретив, однак московська агентура здогадувалась про українську націоналістичну діяльність і на території окупованої ними України. Радянські владоможці, як зазначав Д. Андрієвський — «боялася українського націоналізму та її провідника Євгена Коновальця. Вони хотіла зламати, знищити ОУН і націоналістичний рух взагалі, не лише на випадок, але і тому, що в ньому бачили основну небезпеку для московсько-советського панування в Україні». Також пам'ятаючи, як ще на зорі витворювання комуністичної держави Коновалець разом із своїми січовиками у Києві добряче залив їм сала за шкуру — з подвійною силою нишпорки системи взялися висліджувати всеможливі зв'язки із націоналістичним підпіллям. Справу ліквідації Провідника ОУН, яку курував особисто Сталін, доручили агенту НКВС Павлу Судоплатову, який зумів увійти в довіру до кількох членів Проводу ОУН і його Голови зокрема, вислідом чого став горезвісний атентат 23 травня 1938 року в Нідерландському Роттердамі.

Як підсумок наголосимо, що визначному провіднику української нації вдалося виробити якісно новий тип українця-

борця, він вперше зрозумів державотворчу сутність ідеології українського націоналізму. Як ніхто успішно зумів розв'язати проблему поєднання націоналістичних сил того часу, не створював іменних лідерських організацій та свідомо не концентрував влади в очолюваних ним структурах, а радо ділився нею задля успіху спільної справи. Він шукав підтримки на всіх континентах, але не торгував національною ідеєю, направляв очолювані ним організації у русло не безперспективного «проти», а креативного «за», повсякчас культивуючи наступальну позицію в державотворчих процесах. Він створив ОУН як орденську організацію, де немає місця вузькопартійному угодовському шулерству.

Найбільшим пошанування Є.Коновальця може бути тільки конструктивна і креативна дія в контексті державотворчих процесів. Відрадно, що останнім часом спостерігається порозуміння поміж націоналістичними громадсько-політичними організаціями. Консолідаційні дії обумовлені необхідністю створення потужного націоналістичного об'єднання, здатного реально впливати на сучасну суспільно-політичну ситуацію в плані відстоювання інтересів України, оскільки інші праві і ліві ліберальні партії-проекти не сягають рівня практичного вирішення найбільш національних проблем. Так, впродовж останніх місяців відбулося ряд координаційних нарад націоналістичних організацій Західної України з перспективою розширення руху і на інші українські терени включно з проведенням координаційного форуму у столиці.

На закрутах історичного шляху ОУН не знала хитань і сумнівів. Як міфічні титани поновлювали втрачену силу і життєву снагу через зв'язок з матір'ю-землею, так і ОУН з цілющого джерела животворчої ідеї українського націоналізму завжди черпатиме віру в себе, у свій народ, в своє історичне призначення. Це давало і завжди даватиме їй натхнення жертвовності і пафос революційної боротьби на шляху до здійснення її остаточної мети.

«Ідейно-тематична палітра публіцистики Степана Бандери» (до 73-ї річниці обрання Головою Проводу ОУН)

Мабуть, немає такої проблеми в житті нації, якої Степан Бандера не заторкнув би у своїй багатій журналістсько — публіцистичній інтелектуальній творчості. Але знаковим постає те, що в парадигмі цінностей і вартісних завдань він відокремив усе малозначне, зосібна, організаційні конфлікти, полишив на маргінесі своїх проблемно-тематичних зацікавлень українські внутрішньо-політичні непорозуміння, аналізуючи всесторонню вагомість спільних

дій поневолених комунізмом націй, об'єднаних у тодішньому Антибільшовицькому Блоці Народу (АБН).

Усвідомлення Бандерою українського національно-визвольного руху — це не просто механічний процес декларування тих чи інших революційних проектів чи реакція на більшовицький терор і переслідування, але тут ми спостерігаємо за глибокофаховим феноменом, зверненням до суспільно-правових, ідеологічних, світоглядних, культурних, релігійних підвалин української нації.

Так у своїй першій статті «Значення широких мас та їх охоплення», що вийшла у січні 1946р. у празькому виданні «Визвольна політика», автор вказує на значення та важливість участі широких кіл громадянства у внутрішньополітичних спра-

вах, скерованих на допомогу для революційно-визвольної боротьби, і дає ряд практичних вказівок для проведення цієї акції.

Цього ж року, але вже у Лондонському місячнику «Визвольна політика», Бандера друкує свою засадничу працю — «До проблеми політичної консолідації». Автор статті закликає до політичного об'єднання всіх українських творчих сил на чужині, додаючи в них поважний фактор допомоги для воюючої Батьківщини. Об'єднати ті всі сили, сконсолідувати їх в одну цілість, без затрати їхньої окремішньої специфіки — це було, за словами Бандери, найважливіше завдання. Ця проблема займала його від 1945 року. Тому до питання політичної консолідації він повертався у своїх статтях протягом років.

Стаття під назвою «До засад нашої визвольної політики», підписана псевдонімом С.А.Сірий, є немов би продовженням попередньої з метою в'яснити українській спільноті на чужині за що, в ім'я чого і якими засобами вона повинна, сконсолідувавшись, політично боротися. Автор з'ясовує суть, зміст і процес української національно-визвольної революції, нереальність еволюційних концепцій, природу більшовицького режиму і системи, три фази революції (1,2 — боротьби, 3 — державного будівництва), її визвольну концепцію і стратегію. Поширення і поглиблення цих тем знаходимо і в інших статтях.

Посилення революційно-визвольних дій збройного підпілля в Україні у зв'язку з сильнішим натиском ворога, вимагало від українців на еміграції теж більше праці й зусиль в користь визвольної боротьби. В цьому плані стаття Бандери «Плановість революційної боротьби в краю» (Мюнхен, 1948р.) розглядає революційну стратегію і тактику українських борців на підпіллі та широко з'ясовує такі моменти, як: стан українського народу на «підсоветських» теренах і на Закерзонні, завдання української національно-визвольної революції, контрзаходи ворога в боротьбі проти ОУН-УПА, рейди бойових відділів й провал договору між СРСР, Польщею й Чехо-Словаччиною, складеного для знищення УПА.

Окремою брошурою появилось 1948 р. «Слово до українських націоналістів-революціонерів за кордоном». Тут Бандера з'ясовує, що таке ОУН і її програма, які можуть бути союзи держав, народів, концепцію власних сил, вказує на ієрархію завдань, дає практичні поради здійснювання визвольної лінії у внутрішній політиці та підкреслює основні завдання української еміграції — капіталізувати боротьбу українського народу в контексті зовнішньої політики. Відносно немало місця присвячено теж справам Української Національної Ради, доцільності співдії з іншими політичними середовищами.

Статті «Війна в Кореї і національно-визвольна політика» та «Третя світова війна і визвольна боротьба» звернені до ескалації подій в Кореї початку 50-их років, коли світ був поставлений перед проблемою наступної всепланетарної бойні. В цій ситуації виникли і нові можливості для української справи, тож треба було наперед визначити точні позиції і завдання української самостійницької позиції. З'ясувавши західну концепцію політичної війни з більшовизмом, автор перестерігає українську спільноту перед самообманом і сподіванками, що війна із Союзом автоматично зробить з держав Заходу союзників України, яка бореться проти цього імперіалізму. Єдину можливість для визволення дає національна революція.

У 1953 р. появляється праця С.Бандери «До питання основних кадрів національно-визвольної революції», спричинена твердженням деяких українських політиків на чужині, зокрема Івана Багряного, що, мовляв, в Україні немає національно свідомих молодих кадрів, які могли б вести визвольну боротьбу за самостійність, вносили песимізм серед української спільноти. Стверджуючи, ніби нестачу національно свідомих кадрів, речники цієї тези одночасно підсували думку, що треба користуватися кадрами радянського комсомолу й вести боротьбу з їхньою допомогою, але не під націоналістичними гаслами, а використовувати помилки комуністичного режиму. Відкидаючи ці твердження, Степан Бандера у цій статті доказує їхню помилковість.

Стаття «Висновки з новіших подій і процесів для української визвольної боротьби» (Лондон, 1917р.) дає багатий матеріал зробити відповідні висновки з користю для національно-визвольного руху. З тих висновків найважливішими були: навіть у підрадянській дійсності революція є можлива; якщо визвольна боротьба якогось поневоленого Москвою народу проходить відокремлено, вона може бути придушена. Пасивність Заходу до подій в СРСР виразно доводить, що обмежування визвольної політики лише засобами інформування чужого світу й здобування у нього симпатій для визвольної боротьби — може бути фатальним. Найголовнішою є політика власних сил.

Допис у Мюнхенському часописі «Шлях перемоги» за 1958р. «За завершену політичну структуру» — це праця Степана Бандери про проблему політичного об'єднання всіх творчих українських сил на чужині для всебічної допомоги воюючій Україні. Він був переконаний, що «Виборний національно-визвольний центр» можна створити і зробити з нього керівний осередок тієї політичної акції поза межами України, в якій могли б брати участь усі самостійницькі, революційні і неревольюційні сили, і яку підтримав би український загал.

Стаття «З невичерпного джерела», написана з нагоди Різдва 1957 р., означає, що джерелом, з якого С.Бандера черпав силу для себе, для своєї праці й поборювання всіх труднощів, була глибока його віра в Бога, Божу правду й справедливість. Ця віра була для нього духовною потребою, тому Провідник з такою великою переконливістю радив іншим шукати в джерелі віри тієї сили, яка перемагає навіть смерть.

Інтелектуально-публіцистична спадщина Степана Бандери своїм змістом, як переконуємось, небуденна. Очевидно, що Степан Бандера героїзмом свого життя, власними справами революціонера-націоналіста, лідера визвольної боротьби, своїми ідеями, думками й вченнями, теорією і практикою національно-визвольної революції потужно вплинув на кінцевий успіх нашої національно-визвольної звитяги.

«Зродились ми великої години...»

Мужній воїтник за українську державність, один з організаторів і провідників ОУН Степан Сулятицький народився у багатодітній родині 24 серпня 1895 року в селі Середній Березів Коломийського повіту, його родичі належали до славного роду березівської шляхти Сулятицьких гербу «Сас», що засвідчують нобілітаційні документи, датовані 25 травня 1846 року. Батько Петро був заможним газдою і непересічним знавцем

прогресивних технологій господарювання, тож односельці довірили йому тривале, аж тринадцятилітнє вйтування. Тоді у селі почали будувати читальню «Просвіта», саме у цій господі зупинявся полковник УСС, австрійський архикнязь Вільгельм Габсбург, знаний під ім'ям Василь Вишиваний (1895–1951), під час військового переходу через Карпати.

Степан навчався у славній своїми педагогічними традиціями Коломийській гімназії, був на фронті Першої світової. Усвідомлюючи потребу військової організації української нації, у 1918 році разом із побратимами 24-го піхотного полку повертається у рідні краї, очолює скорострільну сотню Гуцульського куреня, створеного Грицем Голинським. У кінці листопада 1918 року курінь у складі 400 стрільців відбув на фронт, був самостійним військовим підрозділом і діяв на правах полку 11-ї бригади УСС, а на початку 1919 року — увійшов у новостворену УГА. За героїзм і мужність у баталіях під Львовом Курінь був на-

городжений військовим міністром ЗУНР Дмитром Вітовським найвищою відзнакою і піднесений «до гідности лицарів».

Улітку 1919 року курінь перейшов за Збруч і на безкраїх подільських просторах зводив бої як з московсько-денікінською білопогонною потугою, так і з більшовицькою напівкримінальною червоною воєнщиною, зокрема із головоріза — пан Сулятицький писав: «По розбиттю і відступі вапнярської большевицької групи Гуцульський курінь пішов на схід до містечка Ободівки... На другий день наступали на місто Бершадь. За здобуття підступів до Бершаді курінь звів самостійно кількадеденний бій не лише з піхотними большевицькими частинами, але й з кіннотою Котовського, який силою 500–600 шабель кілька разів наступав на наші позиції...»

Після визвольних змагань Сулятицький був інтернований поляками, згодом переїжджає до Чехо-Словаччини, вчиться у Празькому Карловому університеті на природничому факультеті, здобуває високий вчений ступінь доктора наук, однак, на переконання Степана, «чиста наука в умовах бездержав'я твоєї нації — завелика розкіш», тож зразу стає членом УВО та Групи Націоналістичної Молоді, а з 1929 року — членом і одним із засновників ОУН.

У 1938 році провід ОУН направляє Степана Сулятицького, як одного із найдосвідченіших вояків, для організації молоді української держави, на Закарпаття, де у березні 1939 року колишній сотник УГА керував обороною м. Хуст...

Після падіння Карпатської України очолював військову референтуру ПУНу, брав безпосередню і кваліфіковану участь у створенні УЦК та Українського Допомогового комітету у Кракові, був викладачем старшинської школи ОУН, постав як харизматична постать українського націоналістичного руху у Західній Європі. Саме авторитет Степана врятував від концтабірного пекла його швагра Миколу Сулятицького (чоловіка його сестри Анни), який потрапив у полон на польсько-німецькій війні. Микола у 1944 році пішов в УПА, був призначений до гос-

подарської служби восени 1945 року під час облави з гідною подиву спритністю перед носом у карателів знищив господарську документацію, убезпечивши сотні сімей безрезунів від передчасного вислання за допомогу УПА...

З початком німецько-більшовицької бойні Степан Сулятицький на чолі похідних груп прибув до Києва, разом із Олегом Ольжичем формував адміністрацію міста, пропонував професора Величківського на посаду голови Української Національної Ради. Після війни був провідником ОУН у Західній Німеччині.

Славна своїми патріотичними чинами родина провідника. Його рідний брат Михайло, член УВО, у 1923 році був запрошений репресивною польською адміністрацією у сумнозвісні «Бригідки». На суді, де його адвокатом був колишній комендант Куреня УСС Степан Шухевич, Михайло навідріз відмовився спілкуватися польською мовою. А наприкінці 1950 року за співпрацю з УПА отримав 25-літній термін. Потім зазначав, що присуду не підписав, на суді і в таборах розмовляв тільки українською мовою.

Небіж Степана Мирослав Сулятицький — «Кривоніс» — після старшинської школи, знаючи німецьку мову, працював на Львівщині із своїм земляком-безрезуном, керівником партизанської контррозвідки Миколою Арсеничем. Саме їхніми зусиллями був викритий і ліквідований більшовицький розвідник-провокатор Микола Кузнецов. Згодом Мирослав очолив крайовий провід СБ Буковини. Поліг 1948 року.

Близьким родичем Степана по материнській лінії був греко-католицький священник о. Василь Малкович (1898–1971), колишній старшина УПА, у 1944 році емігрував на захід, був консесторіальним радником і деканом у місті Інгельштадт (Німеччина) і відправляв заупокійну панахиду на похороні Степана Бандери у Мюнхені (1959).

Репресивна радянська машина будь-що намагалася дістати мужнього українського вояка, шантажувала родину.

Приміром, його небожа, Олега Сулятицького — студента Івано-Франківського медичного університету, погрожуючи виключенням, змушували писати листи до стрийка Степана в Мюнхен (самі, причому, адресували і відправляли) з метою розсварити близьких людей, але їхні намагання були марними.

...Тужливими журавлями линули із чужини думи старого вояка до рідного краю, поневоленого кровожерливими чужинцями, та все ж він свято вірив у торжество української ідеї, в одержавлення її національно-визвольних потуг. З цими мріями і відійшов у кращі світи 1 березня 1978 року в Мюнхені..

Односельці бережуть пам'ять про свого славного земляка. До сторіччя від його дня народження відбулося урочисте вшанування пам'яті Сулятицького, меморіальна плита на будинку, де він народився, гласить: «На цьому місці народився Степан Сулятицький, син Петра (1897–1978), сотник УГА, доктор природничих наук, кількарічний керівник ОУН в Західній Німеччині».

Вічна слава героям!

Живим катам не дався...

9 березня 1953 року, 55 грімким скорострільним розлунням прокотився Березівським тереном останній акорд десятилітнього героїчного спротиву окупантам. Смертю героїв в цей день впали місцеві повстанці — кущовий провідник ОУН Іван Негрич (Шандарюків) «Хитрий» разом з дружиною Розалією Малик (Негрич) та його побратим і заступник Петро Малкович (Медведів) «Стародуб».

Здавалось би, на перший погляд звичайна, рясно зрешена кров'ю борців героїчна сторінка народного спротиву, яких було несть числа у той буремний для нашого народу час. І вже ніби й оскім'я намулює наша історична пам'ять від всюдивсюдного розтрублювання «необхідності забитія во имя примиренія сторони...». Та день за днем клепсидра часу віддаляє нас від подій нашої героїчної минувшини, ревно про яку пам'ятати є нашим святим обов'язком.

...В той час уже понад 250 березівських повстанців лежали в сторозтерзаній рідній землиці, побіля двох сотень борців «іскуплялі свою віну» на каторжних роботах, понад 80 виселених родин ледь животіли на засніжених просторах Сибіру. Вже й 5 березня того року в кремлівському кублиці згиб «кривавий Торквемада» Сталін, а мужні герої продовжували свій герць із обезголовленим наїзником, якому свого часу добряче залили сала за шкуру. Саме боївка «Хитрого» 4.07.1947 року в Нижньому Березові знищила секретаря райкому партії Саренка, взяла в полон начальника паспортного стола Сергієнка та в минулому «стрибка», а в той час уже інспектора держстраху Сковронського. А ще раніше Іван Негрич здійснив атентат на секретаря райкому комсомолу Куманську, яку кіль-

каразово попереджали і пропонували припинити надто активну прокомуністичну діяльність.

Через підлу зраду чекістам вдалося дізнатися, що дружина Івана Негрича знає, де переховується її чоловік. Неодноразово відвідувала його, а останнього Різдва навіть приводила своїх малолітніх синів і донечку в коляду під хату-бункер, де на горищі розривалося від розпуки серце батька-повстанця, який не міг через обставини суворої конспірації приголубити своїх щебетливих пагінчиків... А радості ж було у малечі, коли убога бабуса-господиня аж надто щедро обдарувала колядничків! Не знали ж бо, небожата, що це остання прислуга від татуса...

По-садистськи скатовану найжорстокішими методами з використанням електрошоку, комуністичним бузувірам вдалося, зрештою, зламати Розалію, яка майже нічого не тямлячи, підвела гебистів до хати-схрону. Підходячи до бункера, браві «освободітелі» гнали поперед себе цивільних людей, навіть дітей, прикриваючись ними, як живим щитом.

Вся в чорному, готова до смерті нещасна Розалія, востаннє звернулась до односельців: «Дорогі мої сусідки, не витримала я тяжких катувань, кості мої поламані, ніхто мене не лікував, а били все гірше і жорстокіше. Розкажіть людям, щоб були милосердними до моїх трьох дітей, що залишаються сиротами ще такі малі. Не забувайте за них. Прощайте, мої любі. А я хочу померти разом зі своїм чоловіком!»

Поруч стояв її чоловік з побратимом-повстанцем. Чого тільки варта оця монументальна картина глибокого трагізму ситуації та водночас стосоткратно спресованого героїзму і самопожертви української нації. «Слухай, Параско-кумо, і ти, дівчинко! — мовив востаннє «Хитрий». Я боровся за Україну, за її народ. Багато перестраждав та натерпівся всякого горя, але

живим в руки не дамся нашим катам-большевикам!» Грімко крикнув «Слава Україні», пролунали слова гімну «Ще не вмерла Україна», які вмить потонули у міріадозвукому гуці запеклого бою, відгомін якого котився аж до червоної столиці, де саме в цей час натужно приймала земля в обійми тирана Сталіна, який поглинав останні свої жертви перетлумлених у натовпі громадян похоронної істерії на вулицях Москви 9 березня 1953 року. Славно «відсальвували» березівські герої «батьку народів», належно «вшанували» його пам'ять, оросивши більшовицькою сукровицею звойовану, та не впокорену українську землю!

...Не було ні трун, ні похоронних дзвонів, ні свічки у головах. Зосталася лише світла пам'ять, яку так стосило саме сьогодні намагаються перемолоти в кіратах національного безпам'ятства. Пригадаймо, як минулоріч на державному рівні непомітно «заштукатурили» буцімто незручну дату — 65 років УПА, як навпочіпки відзначали героїв Крут, зате з якими теле- і радіо розмахом «отмечали день заштитников отечества» із безперервною трансляцією як художньої, так і документальної радяно-московитсько-імперської мілітарщини. Дійшло вже до того, що впродовж двох вечорів, кадебіст-терорист Судоплатов (він же знищив українського національного героя Є.Коновальця) з екранів українських телеканалів на всі боки розхвалював провокаторські здібності більшовицького чекіста Миколи Кузнецова (якого, принагідно мовити, викрили і зліквідували у Львові керівники повстанської контррозвідки березуни Микола Арсенич і Мирослав Сулятицький, про що в передачі не мовилося й слова).

Українцям пора усвідомити, що день 23 лютого — це аж ніяк не знаменна дата. Саме тоді під Нарвою і Псковом були вщент розгромлені німцями перші організовані групи більшовицької воєнщини, яка впродовж всього свого існування

спричинилася до багатьох трагічних сторінок української історії. Вшанування цього в'єго аналогізується з тим, щоб, уявімо, у Франції вшановували день Вермахту, а араби адорували б доблесну ізраїльську армію! Смішно подумати навіть!

Десь зараз із далеких засвітів, де перебувають душі повстанців, журавлями лине до рідної землі прохання про збереження нашої національної пам'яті, відновлення історичної справедливості заради майбутнього прийдешніх поколінь. Слава героям!

II-й розділ

Означені часом

Волю нації добували поети

Годі, мабуть, віднайти царину суспільної творчої діяльності, яка б залишалась поза сферою глибокофахових зацікавлень Лева Лепкого. Під покровом Музи витворювалось талановите Лепківське художньо-публіцистичне слово, копітке редакторсько-видавниче подвижжя, народоофірне просвітництво, трепетно-ліричне пісенне музикування.

У серцях багатьох поколінь українців мелодійно плывуть чари «Маєвої нічки», бринять визвуки сентиментально-романтичної балади про «Відважного гайового», карбуються ритмомелодійні вимарші похідних пісень «Бо війна війною» чи «Гей, видно село...», відкурликнулися чужиною тужливі «Журавлі...». Лев Лепкий також творив новітню українську драму, стояв біля джерел заснування першого на західноукраїнських землях літературно-мистецького театру «Скоморохи» та лялькового театру гумору і сатири «Вертеп наших днів». Стараннями Лепкого та побратимів по духу у Львові постала славнозвісна «Червона калина», яка впродовж уже багатьох десятиліть є чи не найпопулярнішою видавничою кузнею патріотичної книги.

Але й на такому широкоамплітудному полі культурно-просвітницької діяльності молодечозапальній натурі було затісно, душа рвалася у кулесвисний вир національно-визвольного змагу, надихаючи прикладом патріотично налаштовану галицьку юнь на оружну звитягу в лавах Українського Січового Стрілецтва, до формування якого була докладена чимала дещця й Лева Лепкого.

Ще батьківським провидінням була призначена йому курна військова доріженька, бо завбачливо розумів мудрий виховник вищу державотворну місію української інтелігенції: «Богдан нехай малює, нам треба історичних малярів, Микола (середущий брат) нехай буде педагогом, бо ця справа виховання молоді, а того (Лева) дам до кадетської школи. Про цю справу в нас ніхто не думає, а можуть колись прийти часи, що без фахівців не обійдеться». (Легший Лев. Дещо про молодість Богдана Лепкого (уривки зі спогадів) // Америка (Філадельфія). — 1974. — 3 грудня). Сповна справдились вітцівські побажання, бо саме Лепко був у фарватері творення січового руху на Бережанщині, його мистецький хист послужився у витворенні зразків військового однострою, що згодом був перейнятий і взятий за основу в багатьох провідних мілітарних потугах Європи і світу.

Грімнобуремна доба Першої світової витворила, без сумніву, одну з найунікальніших військових формацій епохи — Українське Січове Стрілецтво, де молодий Лепкий був керманічем елітних формувань. На добровільних началах посталене українське військо не відало примітивної рекрутсько-солдафонської примусівщини з впливаючої звідти напівкримінальної неуставщини, якою, як правило, були переповнені тодішні (особливо російська, а згодом і радянська) армії, — відділи УСС у складі цісарського війська тримали оборону у найвідповідальніших дільницях бойових дій, ціною тисяч жертв стримуючи московську навалу на Європу, про що сучасна Австрія геть забула, створюючи для молоді Української держави чи не найбільші перешкоди в її євроінтеграційних прямуваннях.

Закроєне на свідомому патріотизмі, заприсяжене щирою любов'ю до України, Січове Стрілецтво виогранюється і як культурологічній-мистецька, наукова і просвітницька з'ява, бо ж під національні знамена станула найсвідоміша українська інтелектуальна еліта. Хіба це можна уявити, щоб у короткохвилевих відпочинкових віддушинах між кровопролитними жахіттями боїв, замість широко демонстрованого російським

фільмацтвом такого вже традиційного тютюново-алкогольного зняття стресу, замішаного на інтелектуально нижчеплітнусного батярського штибу розмовах з уже майже унормованою нецензурщиною бравих «борців» з «націоналістическими бандформированиями» — у шаццях українського вояцтва творилася високохудожня поезія, музикувалася пісня, шкіцувалася проза, ескізувалося малярство, розправляла крила Мельпомена!.. Когорта славних імен Лева Лепкого, Романа Купчинського, Василя Бабинського, Антона Лотоцького, Юрія Шкрумеляка, Михайла Гайворонського витворювала не лише героїчну сторінку української зброї, але й постала неперебутнім культурологічним феноменом, рушійною силою національної ідеї. Тож, очевидно, який потужний патріотичний потенціал законсервований нашою державотворною летаргічністю, бо майстерно художньо зафільмована, драматургічно виписана й театралью зрежисована стрілецька звитяга щоякнайкраще може прилучитися до підняття духу нації!

Мовимо це якраз у декаді відзначення Дня української армії, яка нині, як і весь народ, перебуває під пресом ідеологічної промосковської пропаганди, коли в киратах безпам'ятства перемелюється наша історична минувшина, зате пригадаймо, як ладненько «затиньковуються» буцімто незручні річниці УПА, події Крут, однак з яким телерозмахом «отмечали день зацітніков отечества» з безперервною трансляцією як художньої, так і документальної радянсько-імперської мілітарщини, закинутою каменюкою з північно-східного городу.

Тож не замуляться джерела нашої національної пам'яті, не порозтринькують українці свій талант заробітчанським закордонням, не всохне корінь нашого древнього роду-народу, якщо будемо користати з неоціненного духовного скарбу — надбань світочів нації, славних синів України, де постать Лева Лепкого світить нам дороговказом на шляху державотворчого прямування.

«Віра — не одежина, яку можна міняти щодень»

У Середньому Березові на Косівщині в присутності великої кількості вірян, священників Березівського деканату та правлячого архієрея Коломийсько-Чернівецької єпархії єпископа Миколи Сімкайла відбувся вечір пам'яті відомого в краї служителя греко-католицької церкви о. Михайла Сулятицького. З Водосвяттям пов'язана біографія отця Михайла.

Саме 19 січня 1946 року його було заарештовано. З цього дня розпочалася хресна дорога Михайла Сулятицького.

17 листопада 1894 р. у Березові, славному своїми шляхетними звичаями, гордими патріотичними людьми, героїчною історією, народився хлопчик Михайло. Піс у багатодітній родині, де глибоко шанували самовіддану працю, ревну побожність, щиру молитву, тому таким органічним було прагнення Михася (так його лагідно називали в сім') стати священником. Через усе своє життя о. Михайло Сулятицький проніс теплі спомини про своє дитинство, родину, сердечну любов до своєї сім'ї, щиру повагу до земляків, рідного села.

Навчався у сільській початковій школі, згодом пройшов добрий навчальний вишкіл у славній своїми науковими традиціями Коломийській гімназії, що відкривало йому шлях у духовну семінарію, але лихоліття Першої світової війни перекреслили наміри молодого гімназиста. Пройшовши горнило всесвітньої бойні, переживши московське заслання та поневіряння чужиною, Михайло Сулятицький аж 1919 р. повертається в рідні краї і, зрештою, виповнює свою найзаповітнішу мрію — стає студентом Станіславівської духовної семінарії.

Повертаючись додому з семінарії чи від'їжджаючи на студії, молодий семінарист повсякчас заходив до своєї рідної церкви і складав щирі молитви за свою віру, односельців і весь український народ, якому поофірував своє життя.

Під час вакацій Михайло вів активну культурно-просвітницьку роботу в рідному селі: з його ініціативи і старань був поданий лист-клопотання до Вищого товариства «Просвіта» у Львові з проханням про відкриття у Середньому Березові читальні «Просвіта».

Здобувши глибоку духовну освіту, оволодівши кількома іноземними мовами, Михайло Сулятицький прийняв цілібат і 1923 року був рукоположений у сан священника. Цього ж року в своєму рідному селі при великому здвизі людей він відправив свою першу Службу Божу. Згодом — душпастирство на посаді першого співробітника у церкві Св. Михаїла а Коломиї, а з 1929 р. — довголітня священнича робота на парафії в селищі Заболотіві, що стало окремою, дуже важливою сторінкою його біографії. Спочатку — парох селища, пізніше — декан Заболотівського деканату о. Михайло відправляв святі літургії у довколишніх селах, мав виклади у музично-дяківській школі.

Ревна душпастирська праця, помножена на неперебутній авторитет, зумовили дуже важливу подію в його житті, коли 1935 р. отець Михайло Сулятицький в складі групи священників на чолі з митрополитом Андреем Шептицьким відвідав Ватикан.

Заслугує на увагу істинна християнська жертвовність, громадянська мужність отця, коли в умовах німецької окупації він рятував людей від репресивного свавілля фашистської місцевої адміністрації.

З приходом радянської влади розпочалися арешти і переслідування духовенства, примусове насадження московського православ'я. В той час отець Пелевецький разом з уповноваженим Верховної Ради УРСР у справах релігії Кучерявим органі-

зували в Коломиї збори, на які прибули майже 100 священників з Коломийського, Косівського, Заболотівського, Делятинського, Городенківського деканатів. Були поставлені жорсткі умови про відречення від уніатства. У залі запанувала гнітюча тиша, і тільки декан Заболотівський Михайло Сулятицький запротестував: «Віра — не одежина, яку можна міняти щодень», що підтримало на душі й інших священників, деякі вчинили за прикладом о. Михайла, незважаючи на погрози і розправою Сибіром.

Після цих подій о. Михайло змушений був покинути свою парохію в Заболотіві. Довелось залишити майно, чималу книгозбірню, плекану впродовж десятиліть, і повернутися до рідного села, де став виконувати обов'язки пароха. Пережив і страшну тифозну недугу, якою заразився, сповідуючи хворих односельців.

Сумнопам'ятним для всіх земляків отця було Водосвяття 19 січня 1946 року, коли його було заарештовано в Нижньому Березові і відправлено до коломийської тюрми. Спецслужби намагалися змусити його перейти на московську ортодоксію, залякували на допитах, шантажували агентами, на що о. Михайло мав одну відповідь: «Вірую в єдину, святу, соборну й апостольську Церкву», проявивши вже вітре свою непохитну фу і глибокі переконання.

Далі на ревного священника чекала жорстока сибірська каторга, де йому довелося виконувати найтяжчу працю, терпіти цинічні й садистські знущання тюремної охранки лише за те, що не зрікся своєї віри. Як засвідчують очевидці, о. Михайло мужньо, без нарікань ніс свій хрест через всі злигодні буття, повсякчас пам'ятав своє священник покликання й обов'язок. Досконало володіючи німецькою мовою, він організував і провів у таборі обряд таїнства першого причастя для німецьких дітей, що викликало неабияке захоплення серед усіх очевидців цієї неперебутивої події.

Восени 1957 року отець Сулятицький повернувся до Березова і відразу ж активно розпочав підпільну священичу працю з віруючими односельцями. Постійно, в умовах глибокої конспірації і таємності, ризикуючи бути заарештованим, о. Михайло служив літургії, сповідав, причащав, чинив Таїнства хрещення та одруження. Несть числа добрих справ, таємних матеріальних офір для нужденних і спраглих допомоги мирян — ось той найцінніший скарб, що обезсмертнює душу і облагороджує людське буття.

З роками давали про себе знати хвороби, зумовлені нелюдськими умовами заслання, багаторічних переслідувань, безпідставних звинувачувань.

...Тужно плакали трембіти в Середньому Березові 8 вересня 1977 року, скликаючи на похорон жителів усіх навколишніх сіл, бо відійшла у засвіти Людина, яка своїм життям, відданістю Богу і Церкві, заслужила повагу, вдячність, добру і вічну пам'ять.

«А ми тую стрілецьку славу збережемо...»

Нещодавно у Івано-Франківському видавництві «Місто НВ» побачило світ літературно-художнє видання Юрія Шкрумеляка «Кривавий шлях. Чота крилатих» [Текст]. — Івано-Франківськ: Місто НВ. — 344с., упорядковане письменницею, очільницею Івано-Франківської обласної організації НСПУ Світланою Бреславською. Книга приурочена до 125-ї річниці від дня народження і 55-ї від часу відходу у засвіти незаслужено забутого українського письменника із Ланчина, що на Прикарпатті, січо-

вого стрільця, мученика радянських концтаборів Юрія Шкрумеляка.

Перше, що впадає у вічі — це вибір упорядниці текстів власне військової тематики творів галицького письменника, що у традиційній світоглядній рецепції сам факт набирає певної антитетичної характеристики, яка, однак, «в змиг ока» долається нашою традиційною, можна сказати споконвічною причетністю українського жіноцтва до святої місії оборони рідної землі у найрізноманітніших її виявах — чи то на «полі ратному» (Софія Галечко, Олена Степанівна, сучасні героїні війни на Сході) чи ж на ниві полум'яного слова Лесі Українки, Олени Теліги, Ліни Костенко тощо.

Можливо, на першоогляд, простіше було б узяти для «редакторсько-впорядкувальної препарації» якусь модну мистецьку тему чи «розкрученого» автора, де легше можна долати видавниче, презентаційне, логістично-інформаційне поріжжя. Але осердя національно-свідомого мистецького континууму чітко усвідомлює, що ми, українці, не можемо просто так бавитись у якесь аморфне космополітичне словоблуддя, в той час, коли на цивілізаційних терезах важиться наше не таке вже й тривке державницьке майбуття.

Вихід добротної книги детермінується, як правило, певною знаковістю — це не лишень підсумок проведеної роботи, не тільки фактологічне заповнення окремої інформативної ніші. Сучасна книга, яку зусебіч накривають хвилі новотехнологічного інтернетного валу, повинна привносити свіжовій актуальності, прокладати ментальний зв'язок між поколіннями, віднаходити ціхи психологічної гармонії та міжчасової взаємодоповненості. Подібно, як і у минулому столітті Січові Стрільці та воїни Української Галицької Армії — сучасні військовики-відчайдухи на Сході України тримають стяг національної доблесті і честі, тим самим продовжуючи славні віхи нашої перманентної багатовікової національно-визвольної борні.

Українське Січове Стрілецтво... Посталена на добровільних засадах армія не знала квазімодальних вихибів горезвісної рекрутчини та анархічної антиустанови, якою, зазвичай, просякнуті московська, а згодом і радянська армії. Загонам усусусів, як правило, доручались чи не найскладніші відтинки фронту, саме їхні багнети стримували лави мілітарної російської потопи на Європу, про що сучасні ситозабезпечені «оази демократії» свідомо призабули і у теперішній скрутний для України час зазвичай відмахуються отою мояхатаскрайньою глевкуватою «стурбованістю».

Утворене на щиропатріотичному підґрунті, січове стрілецтво трансформується водночас і у потужний культурно-мистецький та просвітницький феномен, бо ж під стяги борні станула найсвідоміша і найосвіченіша верства українства. Просто невтямки, як це можливо, аби у швидкоплинних перепочинках між кривавим жахінням битв, замість унормованого військовиками тютюново-алкогольного зняття стресу, помноженого на усущіль «під шкіру влізлу» нецензурщину (широко культивовану у сучасних російських військових серіалах) — в окопах нашого вояцтва писалася поезія, творилася пісня, карбувалася проза, образотворилося малярство... Когорта славних імен — відчайдуха Лева Лепкого, елегійного та крицевого водночас Романа Купчинського, європейських освітніх осягів Олесь Бабія (до слова — автора гімну ОУН, взятого за основу Маршу сучасної української армії) доповнювалась йменом і чином універсальної постаті Юрія Шкрумеляка, літературний талант якого найкраще виогранився власне у жанрі військової прози.

Коли підбірка лірико-публіцистичних новел «Кривавий шлях» описує нестерпні тяготи військової кампанії армії УГА в 1919–1920 роках у так званому «чотирикутнику смерті» з просто таки натуралістично-зображальними сценами далеко не бравурно-маршевої сторони війни — із жахливим побутом, інфекційними недугами, зрадою, непевністю, розпукою та приреченістю на безпросвіття українського воїнства, — то вже істори-

ко-пригодницька повість «Чота крилатих» оповита ореолом відчайдушного, почасти навіть фантазмагоричного героїзму. Попри те, що події новел і повісті відбувалися практично в одночасі — автор другого епічного твору свідомо відходить від виробленої майже в комплекс безальтернативної жертвовності, фаталістично напрогноченої попередниками — «йшли діди на муки, підуть і правнуки, ми за народ життя своє дамо...», коли за Україну треба було померти, а плодами трудів скористаються всілякого роду і масті «воріженьки», а в народній пам'яті зостануться хіба що анемічно-сльозливі плачі на побоевищі, трансформовані у кращому випадку в елегійний фольклор.

Юрій Шкрумеляк чотою крилатих упривнює нам належно вишколених «пробойовиків», мовлячи сучасною термінологією — спецпризначенців, яким доручалися найскладніші завдання. Ведені доблесним хорунжим Василем Круком, їхні образи не позбавлені алегоричного, а інколи і гіпертрофованого героїзму, що, на жаль, не повсякчас культивувалося в українській ментальній традиції. Ми з легкої руки готові прийняти будь-який чужорідний «сюр» на кшталт «шаолінів», «ніндзю», «термінаторних шварців» та іже з ними, тільки не своїх, бо, бачте, немає фактів, доказів тощо.

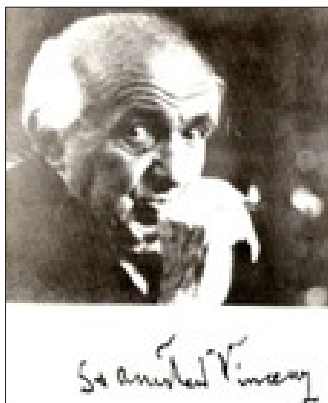
Пригадалося, як нещодав у соцмережах піднявся несусвітній «гевевт» з приводу правдоподібності героїзму січового стрільця Томина із Обертину, тлінні останки якого упокоїлися на військовому кладовищі у с.Незвисько на Городенківщині, який прославив себе тим, що, майстерно володіючи холодною зброєю (а у лютому 1916 року були страшні холоди і вогнепальна зброя не завжди спрацьовувала, тому було суцільне «рукопашшя»), у одному бою зарубав 24 москалів і, будучи оточеним, «повіся» на вмовляння російського офіцера, аби скласти зброю на взамін збереження життя — та підступний москаль не дотримав свого слова і зарубав добровільно роззброєного українського відчайдуха (наглядний приклад, що не треба їм ніколи вірити).

А тепер хочу звернути увагу на так розпоширений у нас «скрупуляторський оскомонабитний фактографізм» та їх численних представників, яких не так цікавить сама ідея української боротьби і героїка, а яка саме частина воювала, скільки людей і т.д... Прошу — ідіть до Віденських архівів і держайте, а якщо «слабо» — то беріться хоча б за посильну вам роботу в плані допомоги і сприяння із відновлення вже призабутого... Фактографізм — це чудово, але нам не вистачає живої історії і її донесення до молоді, яка, за невеликим винятком, у свої 16–17 років рівень знання української історії тримає на рівні початкових класів... Тому і маємо таку владу і суспільно-заангажоване безпросвіття.

Нам, українцям, такої героїки якраз і не вистачає, комплекс меншовартості прищеплений цупко і надовго, тому і не сформували повноцінної нації через оце формалістичне самоїдне буквоїдство. А звернімо увагу, як же ж потужно російська пропагандистська машина з подивугідним телерозмахом «чтіть пам'ять захисників отчєства» з перманентною трансляцією радянсько-російського мілітаризму, хоча там усе, зазвичай, змішане на псевдоісторичних байках та вигаданих героях. А у нас? Із недалекоглядною яловістю відпускаємо подалі добротний ідеологічний матеріал, законсервований нашою безпринципною летаргічністю, бо майстерно зафільмована чи сценічно зрежисована бойова звитяга здатна виконати важливу виховничу функцію для підростаючого покоління зокрема.

Представлене видання, окрім поміщених художніх творів, містить цікаві інформативні додатки — публіцистичний спомин «Один із чети крилатих» Івана Гришина-Грищука (довголітнього Юрієвого приятеля), біографічно-аналітичний есеї «Невблаганний тільки до національних кривд» професора Володимира Полека, а також ґрунтовний алфавітний перелік приміток (діалектизми, застарілі слова, поняття, терміни). Переконані, що пропонується читачам збірка Юрія Шкрумеляка займе гідну нішу у сучасному літературному книгопотоці.

Листування Станіслава Вінценза

Станіслав Вінценз — унікальна особистість як українського, так і загальносвітового культурологічного простору, він був і залишається своєрідним містком, який поєднував нашу національну культуру із європейськими гуманітарними цінностями. Сьогоднішня інформаційна ніша про великого культуролога заповнена відбуттям численних наукових конференцій, імпрез (почасти міжнародного

штибу), дослідженнями у плані вивчення життєвого і творчого шляху С. Вінценза, вшанування його пам'яті, літературної та перекладацької спадщини. Чимало подибуємо наукових розвідок у контексті вивчення як внутрішньохудожньої, так і зовнішньотекстуальної площини його знаменитої тетралогії «На високій полонині», яка постала своєрідним «єверестом» Вінцензової письменницької спадщини.

Та, попри нібито достатню вивченість творчої постаті С. Вінценза, ще й досі у нас нема повного бібліографічного покажчика його праць, бракне й бібліографічного опису творів, з допомогою якого легше було б скеровуватись дослідникам у тому чи іншому пошуковому річищі тощо. Але й без доторку до такого важливого інформаційного пласту як листування — й поготів важко збагнути повноту творчої особистості українсько-польського майстра пера, зрозуміти письменницький стиль, психологію художності, прослідкувати за характером творення персонажної палітри прози письменника.

Ми пропонуємо увазі читачів листування Станіслава й Ірини (його дружини) Вінцензів із Марією Мохорук та Василюю

Чорниш — селянками, які у часи своєї молодості допомагали вести їм домашнє господарство. З огляду на активне листування письменника із широким колом високоінтелектуальної еліти тих часів, здавалось би, на перший овид, що такого штибу белетристика із малописьменними гуцулками не так вже і здатна претендувати на раритетність чи якусь естетичну або ж пізнавальну цінність... Але така побіжна й упереджена висновкова сентенція зразу ж кане в Лету дезінформаційного облудства — Вінценз і його родина глибоко шанували й поважали кожну людину, уміли бачити в ній творчу й непересічну особистість. Усвідомлення письменником автентичної цінності гуцулів, піднесення їхнього феномену почасти й до міфотворчої величі й були тією своєрідною заставою неабиякої живості образів Вінцензової тетралогії, оскільки своїх героїв письменник змальовував зі знайомих та сусідів. Для кращого розуміння суті викладеного у листах ми доповнюватимемо епістолярний матеріал коментарями, які внесуть ясність в інформативну тканину кореспонденції. Свідомо не робимо стилістичної та граматичної корекції епістолярних текстів задля збереження натурального лінгвістичного, синтаксичного та понятійного значення лексики. Деякі листи не мають дати написання, тож ми їх маркуємо «[б/д]».

Окремо зазначимо, що листи Марійки Могорук з Бистреця до Станіслава Вінценза та його дружини Ірини знаходяться у відділі рукописів Наукової бібліотеки імені Оссолінських у Вроцлаві. При підготовці цього матеріалу ми використовували фрагменти вступу до опрацювання листів Станіслава Вінценза авторства Андрія Руцака (вся праця опублікована в польському журналі «Плай» за 2008 рік, № 35). Так само користувалися матеріалами конференції «Stanislaw Vincenz — po stronie dialogu;Wybor listow i fotografii / Huculi, Wojkowie, Zemkowie. Tradycja i wspolczesnosc, Materialy pokonferencyjne, red. Justyna Czastka-Klapyta. — Krakow, 2008, — 192 s.

Лист Марійки Могорук до Вінцензів
14.12.1965

Привіт із Бистриця [1]. В перших рядах мого нивеличного письма Слава Ісусу Хресту. Хочімо до вас си обізвати нивеличким письмом. Ваше письмо попало у Бистрець. Ви се антересуете знаті, хто живий, хто ні із ваших знакомих. Напишемо вам, шо Слюсарчук Міхайло жиє, а Іван умер. Петро Марків жиє [2], Маріка жиє, а остальных нима. Марфичина жиє, Василина не. До вас си обзиває почерез письмо Марічка, донька Петра Могорука, тота, шо у вас була і тато до вас приходив [3]. Тата уже нима, і брат Василь умер, і сестра померла Василина, і мама, тільки я одна осталаси. І я вас прошу, як отримаєте мого листа, відпишіть міні, ци ви його отримали, ци ні і ми тогди вам більше відпишемо. Нас антересує знаті про ваші родичі. Напишіт нам, пан дохтор, як ваша господиня і ваш синок Андрусь і донечка Басья і передайте поклін до Янушкової мами, знакомої мої і до синка її Янушка [4].

Я уже жию тепер у Рускім [5] ни під Годжінов [6], бо я си віддала. Більше такого ни маю шо писати. Ми живемо дуже добре. Якшо напишете до нас, то ми будемо і вам відписуваті про більше людей, котрі живут, а котрі померли. А це письмо вам пише Петра Ілечукового [7] Маріка донька. Передаємо поздоровліня до вас усіх знакомих разом. Бувайте здорові.

Подаю вам свій адрис
Івано-Франківська обл..
Косівський р-н
Село Бистрець
пр. Руский
Могорук Марія Петра

Лист Ірени Вінценз [8] до Марійки Могорук [9]
[6/8]

Слава Ісусу Хресту!
Витаємо Вас сердечно, дорога Марійко, тай дякуємо за Ваше миле письмо, ми щіро ся обрадували. Ми никого не забу-

ли, вашого (дъидю) дуже добре пам'ятаємо, він був чемний[10] тай добрий чоловік. Ми дуже обрадувалися, що Петро Марків живе тай на старому місці. Згадуємо Настуню з синком Васильком, тай Гафію з Михайлом і дітьми Марічкою тай Івасем. Ци здорові Іванко Палійчук і его жинка Ганюта, ми також их любили дуже. Поздоровляємо Михайла Слюсарчука, тай всіх сусідів, банно нам за Іваном Юзевим, де живе теперки его жинка Параска. Ми маємо их гарну фотографію. Всіх из Діетула[11] поздоровляємо. Дуже нам приємно було, що ви, Марічко, не забули Янушкової мами, тай Янушка. Він, сарака, сам залишився, его мама і батько померли в 1945 г. Але теперки уже не сам, бо ожинився, має чемну жінку та й дівчинку Марфу. 4 роки еї. Пан Янушко є дуже великим ученим, професором університета, наш Андрусь і Стасько[12] також. На цім кінчаємо сегоднішне письмо, ще раз дякуємо за відомості. Пишемо ще кілька слів до нашей Василини, просимо еї того прочитати

Василинко любя! Велика радість до нас прийшла, що Ви на старом місці і ми щодня за Вас говоримо. Тай в одно Вас згадуємо, також діти наши Вас не забули. Андрусь кемит всі байке, що Ви оповідали, тай все жінці своєї, тай дітям оповідає. Вспоминаємо вашу маму, нашу чемну Марічку і трудно таку другу знайти на світі. У Басі[13] двоє дітей: хлопец Андріко — чотири рокі з половиною, тай дівчинка маленька Ануня 5 місяців. У Андруся також двоє дітей: донька Аня (чотири з половиною років), тай синок (2 ½ років) назавается як дідо его Стась. Цюлуємо Вас сердечно, хочемо Вам вислати гроші, лиш мусимо довідатись, як можна посилати на Верховину, тай кілько.

Ірина і Станіслав дохтор Вінценз, Лозанна. З Різдром Христовимим! Віншуємо щастя тай здоровля!

Лист Марійки Могорук до Вінцензів.

12.1.66.

До вас дорогі та ніколи не забутні мої знакомі[14] — Слава Ісусу Хресту. Напишу вам, шо ми получіли від вас письмо, за яке вам щиросеречно дякуємо, шо ви си обізвалися до нас, шо

ни забули за нас. Дуже я си цьому урадувала, що ви усі дужі, здорові, і діти ваші, і онуки, і Янушик. Передайте поклін сердечний до Янушка, що я поздоровляю. Дуже страшно мені жиль, що мами Янушкової нема, була дуже жінка добра. Типер напишу вам про Василину, що її тут нема, уна дес виїхала, ци дес у гости, ци на набутьи, я ни знаю, бо ми ни блиско. А решта її фамілія, її старші вімерли. Ше ікіс є, але ни знаю. Більше немаю шо писати, другим разом напишемо більше і краше. Поздоровляємо вас усіх многа літами з різдвяними свитками[15], свиткуйте здорови. Цілую вас усіх разом, па-па, поцілунків сто два[16]. Це писала Могорук Марія Петра.

Лист Вінцензів до Марійки Могорук.

4.4.66.

Слава Ісусу Христу тай на вікі Богу слава!

Дорога Марічко! Дякуємо сердечно за Ваше любе пісьмо. Дуже нам приємно довідатись про вас, просимо ще до нас писати. Посилаємо фотографії для Петра Маркового дві, для Василини дві, тай одну для Вас, Марічко, тоту з паном Янушком. Він оженився, має чемну дружину, тай дитинку дівчинку, називається Марфа. Ми передали Янушкові Ваше поздоровління, він віписав, що дуже ся утішив і дякує Вам за память про него, тай про его дорогу Маму. Хотіли би ми знати, як Вам ся поводит, ци маєте діти, тай якій Ваш чоловік. Нагадуємо за сусідів, чемні були люде, ми дуже би ся тішили, якби хтось ще до нас пару слів написав. Всіх поздоровляємо з Великодними Святами! Дуже нам ся подобає, що Ви так гарно знаєте писати. Здоровенькі були, тай дай, Боже, мирно.

Ваші приятелі

Станіслав і Ірина Вінценз[17]

Лист Марійки Могорук до Вінцензів **[б/д]**

Слава Ісусу Хресту!

До вас мої дорогі та незабутні, ніколи я за вас не годна забути, ніколи і ваші пісні, як ви fajно співали, а я любила слухати. Одно ми жаль, що вашей мамки нема, іка була чимна та добра. Ни можу забути ніколи, як мене любила, як свою дітину рідну. Шкода такої людини, шо молода померла, ну шо зобиті. Я дуже рада, шо я си довідала про вас, шо ви ше дужі-здорові і жиєте. Складаю вам велику подяку за посилку, яку я від вас отримала. Я отримала усьо повністю, сердечно-сердечно вам дякую за усьо, шо ви за мене ни забули, бо я за вас ніколи не забуду. Сердечно вам дякую, вашій дружині і вашій дитині передаю поклін, доброго здоровля. Поздоровляю вас усіх разом і ши вам напишу, шо получіла вашу фотокарточку. Дуже я си утішила, як я вашу фотокарточку уздріла, так, як би із вами говорила. Я вас прошу сердечно, вишліт зі своєв дружинов, із дітинов разом, із своєм чоловіком. Бажаємо вам доброго здоровля, бувайте здорові.

Листи Васиlines Чорниш до Ірени Вінценз

Василина Чорниш допомагала Ірені Вінценз у господарських справах на кухні, коли вони мешкали в с. Бистрець ще перед війною. Пані Ірена неодноразово згадувала пізніше, уже у Швейцарії, що дуже їй би знадобилася Василина для цих робіт, бо вона більше часу проводила на кухні, ніж приймала гостей, які в них часто бували... («Регіони», 1993, № 4, с.96).

Мамою Васиlines була Марічка Чорниш. Вінценз згадує, що, коли вони у травні 1940 року покидали край, вона вже мала 80 років. Дуже багато з її розповідей використав письменник у повісті «На високій полонині», зокрема у частині «Смерть лісна». У одному із листів до Йозефа Вільчинського («Регіони», 1993, № 2, с.127) зазначав, що «то чудова була гуцулка, хоча

й бідна, зате дуже гонорна і поважна...». Так само оповідала йому про генеалогію бистрецьких родин. У січні 1952 року Станіслав Вінценз спогадував старого священика Бурачинського з Криворівні, про якого письменник згадує у «Листах з неба», зокрема той випадок, коли маленьку Василючку батьки принесли в бесягах для сповнення таїнства хрещення аж із Бистреця («Регіони», 1993, № 1, с.28). Ірена Вінценз 5.XII.1966 року занотувала розмову із чоловіком, зосібна вислів Вінценза про те, що, «якби при Божій допомозі вийшла повість «На високій полонині», то треба би на початку тому помістити фотографію «авторки» Марічки Чорниш, мами Василючки» («Регіони», 2000, № 4, с.136).

13.12.1966

Слава Ісусу Христу!

...сідаю до листочка у нове крісельце, щирий привіт, низький поклін пани наше серце.

У неділю ранесенько, ще не зійшло сонце, як прилетів соловейко під моє віконце. Як прилетів соловейко, почав щебетати, я мусіла уставати до вас, щоб писати. Дуже мене закортіло до Вас лист писати і не знаю, як удати і ким передати. Соловейку мій любий, твої пісні красні, ти віднеси цей листочок, подай в руки власні. Неси, соловейку, листок най тя гріє сонце, а як прилетиш до Пані, застукай в віконце. Як постукаєш в віконце, може Пані вийде, може тебе привітає, тай до тебе прийде. Поклонися ти, листочку, і ввійди до хати, і привітай моїх панів де будуть стояти. Бажаю вам, дітям вашим здоровля та сили, всього щастя в сім'ї вашій, щоб в гаразді жили. Кілька років проминуло, як я Вас не бачу, та так тужу я за Вами, часом і заплачу. Дуже жалую за вами і наші також. Та не знали, як те життя в майбутньому піде. І за що Вас сюди лихі силою загнали, за що Вам усьо добро відібрали? Чи за те, що Ви на землі щиро працювали, що Ви щоденно Господа благали. Ви любили наші гори і ближнього свого, ділились добром своїм, не робили злого.

А Ви Пани наші милі, у гори вертайте, а про мене стару бабу ви не забувайте. Щебетала сіра пташка, сіла на ганочок, аж тепер я посилаю до пані листочок. Защебетав соловейко у лузі в діброві, тепер кінчу укладати, хоч у розмові.

Дорогі мої незабутні Пан і Пані Іра. Я дістала від Вас для мене посилку, за яку я Вам щиро дякую, що ви мене не забуваєте у моїм тяжкім старім теперішнім життю. Дорога Пані, Ви писали за Процюка, та Процюк живе із дочкою у Івася хаті, але Івась помер і Ганюта померла. А Процюк ізбожеволів і йому не легшає. У його дочки є двоє дітей, хлопець у армії, а дочка сама. А Танасій це той, що бавився із Басею на Плясівці. У нас сніг маленький. Ліси так зрубали, що від Ваших хатий видно аж на Марішиску. Машини їдуть аж під млакi. Хімчак Василь помер. Ілько Романюків теж помер. А ці самі добрі, які були ... Іван, Чуперчук Всиль, то теж мертві.

Я дальше живу сама у халупині. І прошу Панів — передайте від мене привіт до ваших дітей і онучат, щоб здоровенькі були всі Ви разом. І ще раз Вам дякую за Ваше добро. І до знайомих моїх привіт, котрих я знаю, а Ви, пані, хоч в листах передайте, що баба ще жива і привіт передавала. Дорогі Пани, я посилаю Вам на свята грибів трохи. Не багато, бо цього року не було врожаю на гриби.

Ще прошу Вас, дорогі мої Пани, кортить мене Вас обоїх бачити, і Басю. Якби змога, вишліть мені знімок, і про мене не забудьте, доки мого життя. Як отримаєте лист, то не баріться з відповіддю.

А за цього листа теж пробачте, може, не ладне щось написала. Теж до Вас Пані та Пан клонюся і передаю доброго здоровля. Цей лист писала дочка Марія Івана Чорниша. Ще я пам'ятаю вашу Басю, як приїхала до нас. Ще раз привіт до всіх.

Ой кувала зозулечка, та кують, та кують

Складіть губки через листок, най ся поцілюють.

Бувайте здорові. Ваша Василина.

[6/8]

З привітом до вас Васирина. Кланяюся до Вас, Боже наш славний!

Христос Воскрес!

Напишу вам, що я ще живу і дуже здорова поки що. Досить старого, а самого то здоровля з дня на день, вже не то, що колись було. Прошу Пана і Пані, я від вас дістала посилку і дуже ся утішила, бо стара і слабую, заробити не годна, а це мені всьо надібно. Я ніколи ся не сподівала такого дарунку для мене дорогого і веселого. І що ви всі живете в щастю. Кортіло би мене всіх бачити хоч на старості. Я Вам посылаю свою із сусідовою дитиною. Я її витішила, уже має чотири роки. Прошу Пана і Пані, щоби Ви мені вислали свої фотографії, бо мене дуже кортить бачити і Вас, і Ваші діти. Люди, як то чули, що Ви вислали мені посилку, то, як я принесла, то так посходилися дивитися, якби до магазину зійшлися. Кожне сказало, що дуже чемний і сумлінний пан, що не забув про таку бідну бабу. Бо Ви знаєте, що я колись, як була у Вас, то мала всього і вбратися, і убутися, а тепер то я би ще просила, Пана і Паню, щоби мені ще вислали щось убутися, бо тут більше всьо резінове, а мені шкодить дуже. І матерії на вбрані. Тепер напишу Вам, що Михайло Процюк збожеволів, а Танасій Матаржук осліп. Я дуже змучена, мене брали на Німеччину, називається Дєрц там, де я була. І викинули мене через цу слабкість, що я маю, що болить під грудьми. Я тепер маю 77 років. Прошу Паня, якби Ви слали обуві, то я ношу 38-й розмір. І прошу Вас усіх, аби Ви ся не нагнівали і відписали лист бабі. Я нічого не маю, сижу у тій хатині, де жила моя мама і вуйко. Та вуйко помер, уже є два роки. Сестра жиє, Явдоха і Настуня, але вони окремо живуть від мене, а я з ними не живу і нічого не тримаю, бо нема на чим. І не годна. Чорнишя Івана нема, лиш живе дочка його на тому місці де він жив. Це її дитина, що я витішила і дальше тішу. Якщо би вас цікавило знати, то ми відпишемо Вам. Тепер буду кінчати і зичу

вам всього найкращого зоровля і добра. І дякую ще раз вам дорогі мої знайомі за всьо ваше добро і щирість Вашу. Поздоровляю і клоняюся до Ваших дітей і до Пані, і Вас. Оставайтесь здорові. Із гір Карпат від Василяни Капустей.

Із гір Карпат 1 квітня 1968

Привіт до Вас, дорогі мої приятелі. Слава Ісусу Христу!

Найдорощі мої, милі приятелі. Я ще жива і здорова, позаяке моє здоровля гірке. Я отримала пакунок від вас, за який дуже я Вам щиро, а щиро дякую, щоби за Вас Бог не забув, що Ви за мене стару нещасну бабу не забули, бо то мені тепер велика поміч старій і немічній. Бо я тепер заробити не годна і служити не годна, бо стара, а ще слабкість мене мучить. Тепер, дорогі Пан і Пані, я з-за цього пакунка маю і гріш, і скором, і хлібця у хаті. Я Вам ніколи не забуду і буду за Вас Богу молитись. І за Ваші діти чи внучата. Бо це мені велике у хаті старій бабі безродинній. Хто мене догляне, хто мені дасть поміч. Якби я дужа, всі би хотіли, а старого і слабого ніхто не хоче. Сусіда десь доглядає мене, але не можуть так як ви мене спомогли на всьо, що я маю. Новостей гарних нема, сніги великі і вітри буйні. Машина їдуть, аж у Петрівку, ліс беруть із Ворохти. Ще раз Вам дякую за Ваше добро і прихильність до мене, і поздоровляю Ваші діти і внучата, щоби здорові були і веселі Вам із Паном на потіху. Я сусіді одну дівчину витішила і вона мені тепер носить молока, і я дала цій дівчині на платячко того, що Ви мені вислали. Дорогі Пани, як буду жити, то ще Вам напишу листа. Я би чогось писала більше, але я сама не вмю писати. Цілую Пана і Пані в руки. Василяна.

Ще Вас прошу дуже щиро, відписуйте мені, як ваше здоровля та дітей Ваших, мені лекше, тільки бо бачитися не будем, а в листі хоч поговоримо. Привіт від писара.

16 XI 68 р.

Перші слова мого листа. Слава Ісусу Христу!

Дорогі мої приятелі, напишу Вам, що я дуже ще і живу по-маленьку, позаяк життя моє гірке і безталанне. Дорогі Пан і Пані, я писала до Вас літом лист і не знаю, чи дійшов. І мене знову закортіло написати, ще доки живу. В нас у горах дуже гарна погода, снігу немає, гарно, як літом. Всього по-старому. Я ще не віддаюся, бо замолода. Прошу Пана і Пані Доктора, як Ваше здоровля. Не знаєм, що Вам гарного і для вас цікавого написати. Мені цікаво знати, як Ваші діти та внуки Ваші, чи всі дужі здорові. Я хочу Вас всіх разом поздоровити з наступаючим Новим 69-м роком і побажати Вам всім міцного здоровля та щасливого життя у Вашій сім'ї. А також Пану доктору і Пані міцного здоровля та дочекатися ще 70-х років. І пробачте, дорогі мої, ніколи незабутні в житті, лагідні і добрі для мене в моїм теперішнім часі неможливі, може я листами Вас тривожу. То прошу пробачення. До Басі і сина поздоровлення з святами, та до Вас кланяюся низько, і бажаю Вам усім веселих то щасливих свят, щоби Ви дочекали у веселості ці відсвяткувати, за рік другі дочекає. Кінчаю писати, прошу, доки ще я живу, то не забувайте про мене, пишть мені тільки легше. Буду за Вас Господа просити і за ваші діти і гарні внучатка.

Цілую в руки Пана і Пані Доктора на прощання. Ваша колишня Василина.

Писала Марійка.

9.01.70 р.

Слава Ісусу Христу!

Найдорощі мої приятелі, відписую Вам, що я ще жива й здорова, позаяк моє уже здоровля. Живу сама у своїй хатчині як Бог помагає. І дуже рада, що отримала від Вас письмо і фотокарточку. Як я побачила Пана Доктора і Андруся, я аж заплакала. Я посилку отримала, дуже, дуже Вам дякую, що Ви не

забуваєте про мене тепер у моїй бідній старості. Бо мені дуже підпомогло, що я дечого собі купила для мого життя. У нас Чорногора дуже гарна, як сонечко загіє, то світиться, як зеркало. Цього літа було у нас поводнення, дороги піввало, бараболя не вродилася. Я ослабла теж, ходити не можу і дихати не дає. Приходить ця дівчинка, що зімною, і принесе молока та водички, це сусідська. Тепер хочу відати привіт до Басі і Ендруся разом із своїми діточками, щоби щасливо проживали. У прощу в усіх пробачення, що я, може, вам навкучила, бо як ви мене не споможете, то ніхто мене інший не споможє. І просила бим усіх, якби тепер де-чого надгородили. Усім бажаю доброго здоровля, щоби ви дочекали прожити щасливо і весело у ліпшому стані як я, бо я уже маю 80-ть років, тай скоро буду десь відходити, де би більше пробути. Ще раз хочу поздоровити Пана доктора і вас, дорога Пані, та дорогі внучата ваші. Цілую вас усіх, щоби ви на мене були пробачні і прощу вас, щоби ви за мене, доки живу, хоч листочком навідалися, і я буду вам відписувати.

Ваша Василина. Посилаю фото вам із цею дівчинкою, що мене доглядає тепер, доки була мала, я її доглядала.

[б/д]

Привіт із гір!

Кланяюся до вас, дорогі мої приятелі. Слава Ісусу Христу!

Напишу вам що я ще живу помале дуже. Дістала від вас лист щиро, а щиро вам дякую, що при моїй теперішній безрідній старості про мене не забуваєте. Я Бога прощу і буду просити за вас і Пана, щоби Бог продовжив життя та здоровля. Бо ви за мене не забуваєте і ваші діти, щоби Бог святий про них і їх діточок гарних не забував куда ся повернуть. Я отримала посилочку, що мені прислали і зразу їм відписувала, що я отримала. І приїхала дівчина одна знайома Ендруся із Москви і питала, як я живу та чого мені треба, а я не знала, що їй казати, бо я вже

живу у сусіди, бо моя хата розвалилася від вітру та дощів. Я не мала у чим жити, а сусіда взяла мене і живу, бо жити мушу, докі Бог не забере мене. Я писала до Ендруся, чи би не був такий чемний ще мені вислати на убрання щось гарне і хусточку, щоб я мала собі на мою послідну дорогу гарно убрати. Хоч у чому би не поклали, але я би собі хотіла мати своє. У нас вже погода неважна, сніг, холодно і вітри. У нас хустки гарні заграничні на базарі дуже дорогі, по 100 крб. і по 45 та 50 крб. малі, без торічок. Але гарні є усякі, як колись були. Тепер прошу вас, дорога Пані, бабина хазяйка, якби змога і ласка ваша мені вислати до вишивання ниток кольорових до вишивання. Сусіди ще є живі і дужі здорові. Петро Білоголовий, Процюк і жінка. А старші повімирили. Дорогі Пан і Пані, ви писали, щоби вислати, що ваша воля я розказувати не можу. А Бога прошу за всіх вас і діти ваші, і буду просити як лягаю і встаю. А як помру, то буду із того світу Бога просити, бо ви мені дали поміч велику при моїм теперішнім житті біднім. Поздоровляю вас і низько ся клоняю до вас і ваших гарних дітей та внучат, цілую всіх, щоби Бог дав здоровля вам, і щоб ви не забували про мене, докі буду жити, може недовго, бо слабую я часто. І від дівчинки поцілунок. Дуже рада, що дістала гарну ляльку і сведричок, якрас на ню, дякує щиро Панам за їх добро, що ту дівчинку не забули.

Писала Марія.

[6/8]

Добрий день!

Я ще живу і дістала від вас посилку, щиро вам дякую, що ви про мене таку нещасну бабу не забуваєте. І прошу вас дуже, докі мого життя, щоби ви не забували про мене. Хоча й листом, та все згадайте. Бо я стара не в змозі і не буду вас часто безпокоїти. Як умру, то вже тоді не напишу лист до вас, ані ви до мене, прошу вас усіх, щоби ви не забували за мене, бо я бездітна, у чужих живу, докі мені Бог приписав, то яюсь погано

приходить. Ще раз благодарю за все добро, яке ви мені даєте прожити. І прошу вас, щоб ви передали до Панів фото, цю, яку я стала послідній раз і Бога прошу за всіх, щоби жили. У мене яка була халупа стара — і та згоріла. Ця газдиня, що я живу у неї, то за нитки вам щиро дякує, бо це моя робота. Не маю що такого вам гарного писати. Сніги почали танути, весело надворі, лиш мені не дуже. Бо стара і не можу ходити, бо ноги болять. Ще бим цікава знати, як Пан Доктор і Пані, як їх здоровля. Я прошу, щоб ви їм передали від мене всього найліпшого у їхнім життю і це фото моє. А від нас до вас привіт. І тому ще раз не забувайте про стару бабу. Бо я не маю ніякої помочі.

[б/д]

Слава Ісусу Христу!

Дорогі мої незабутні приятелі, хочу вам щераз написати, що я ще живу і посылаю вам фото і прошу, вас найдорожчі Пані, щоби ви мені ще відписали хоч один листочок, докі я ще живу. Як ви поживаєте, бо ми чули, що Пана Доктора вже нема. Як ви та ваші діти та онучки? Я живу у сусідкі, бо мої хатчини нема. Мені ніхто не відписує, а мене дуже кортить знати про вас, дорогі мої Пані. У нас погода гарна, але на Чорногорі сніг то є. І прошу вас, щоби ви мене пробачили, що я вам докучаю, довго не доведеться, бо я уже не у силах, стара і негодна. Тут дужа, а на ранок не можу устати, таке старого і безрідного. А фото ще бим просила, чи би ви не вислали мені, щоби я ще подивила. Я отримую лист і з Москви від Валі Кононової, але я не знаю, хто то така Валя, бо то незнайома мені вислала мені 40 крб. і подушечку. Дуже мене би кортіло від вас ся довідати, як то є, і як ви, Пані ви мої любі. Поздоровляю вас і усіх знайомих, яких я знаю. Прощу відповісти. Василина.

[6/8]

Христос ся рождає!

Дорогі мої, ніколи, незабутні, Пані. Я лист отримала від вас, за який вам щиро дякую, що ви такі добрі, що ви до мене ся відозвали, щоби за вас Пан Бог не забув, бо я ся дуже урадувала, як получила ваше письмо і покійного Пана доктора, я заплакала. Я дуже слабовала, але лекше троха. Ходити не ходжу, бо холодно дуже і негодна. Дорога Пані, ще передайте доброго здоровля вашим дітям і внучатам, щоби усі були здорові, щоби нічого не мали злого і ви, Пані. До знайомих панів теж. У всім дякую, що мене бідну бабку не забували і чим змогли нагороджали, я прошу Бога за всіх. У нас були страшні вітри, ломило смереки, а потому помирали люди молоді і старші. Хімчака жінка померла, і Філіпкова, обоє померли, їх звали Галамасюк. Сніги у нас невеликі, морози до 20 гр. Чорногора біла, як папір та гладка як яйце. Прошу, дорога Пані, відписуйте мені, якби ваша ласка, або ваші діти, доки я живу, а потім уже не буде до кого, мої хазяї вам відпишуть, коли мене не стане, а тепер хочу вас поцілувати у вашу ручку, а также і ця хазяйка, що доглядає мене і доченька, всі ми низенко до вас ся клонимо і цілуємо ваші уста. Я на Святий вечір ледве що устала з ліжка до вечері. Я напишу колядку, яку діти колядували: «Ой у полі в полі, там стара стаєнка, там Ісусик народився, маленька дитина. Діти колядують, а пани думають, що їх сини на чужині про свята не знають. Батько лежить в гробі, про свята не знає, а маленька сирітонька вже татка не має». Пробачайте, пані, що, може, погано пишу, бо ліпше не знаю. Просимо відписувати нам. Ваша Василина. Писала Марія.

[6/8]

Найдорощий мій приятелю, Пані Ірина. Тепер з вами прощаюся, бо більше вам не буду писати і вас тривожити. Я прожила 82 роки, може надокучила, прошу мені прощати. Бо я від вас усіх пішла. Більше уже не напишете до мене. До Пані Ірини Василина Чорниш.

[6/8]

Добрий день!

Хочу вас повідомити, що наша бабка померла, прожила 82 роки. Людей було коло ста чоловік, усіх ми відгостили, давали їм їсти і пити. Тепер я дуже вас прошу, щоби ви передали однеу фото до Пані Ірини, одну — Андрусеві і Басі, щоби мали на згадку. Це коло бабки і моя дочка, яку бабка з маленької доглядала. Ще раз прошу вас, і низько вам уклонюся. І прошу, щоби мені сообщили, чи одержали. Ванджурак Марія. Бабки нема, то хоч раз прошу відписати до нас, нам дуже жаль бабки, бо чемна дуже була.

ПРИМІТКИ:

1. На конверті до того листа є ряд позначень. Дата нечитабельна, а 14 XII 1965 дописана збоку іншою рукою. То є дата отримання листа. Ірена Вінценз зокрема зазначила: «Велика радість, бо знову лист з-під Совітів, на цей раз з Бистреця. Написала Марійка, дочка Петруська Могорука». Наступного дня Станіслав Вінценз занотував: «То надзвичайно, що та Марійка Могорук написала, що пам'ятала, що то за люди!».

2. Петро Марків — це Петро Білоголовий, про це говорить номен «Марків», бо його батьком був Марко Білоголовий. Багато з його оповідань використав Станіслав Вінценз у повісті «На високій полонині», згадуючи про це у власній праці «Правда старовіку», Варшава 1936, с. 706. Постаті Петра-мисливого, особи з великим почуттям власної гідності, присвятив один з розділів «На Гуцульщині» Г. Збіндем у монографії «Давні Покуття і Гуцульщина в описах іноземних мандрівників», Варшава 2001, с. 191–192. Син С.Вінценза Андрій відзначав, що саме завдяки цій людині їхній родині вдалося перейти радянсько-угорський кордон у травні 1940 року, що врятувало родину від комуністичних репресій.

3. Петро Іванович Могорук будував дім Станіслава Вінценза у селі Бистрець.

4. Янушек — це Ян Білостоцький (нар. 1921 р. у Саратові, пом. 1988 р. у Варшаві), видатний мистецтвознавець, професор Варшавського університету, автор понад 500 наукових праць, ведучий польських культурологічних телевізійних передач. Ян Біло-

стоцький доводився хресним батьком онуку Станіслава Вінценза Стасю.

5. Присілок Бистреця.

6. Присілок, де знаходився дім Вінцензів. Поруч була господарка Василя Білоголового.

7. Та назва походить від маминого ймення Олена-їлена.

8. Ірена (Рена) — друга жінка С.Вінценза (з родини Антосевичів), нар. 1901 р. в Томашові Мазовецькім, пом. 1991 р. в м. Лозанна (Швейцарія).

9. Копія, чорновик листа Ірени Вінценз до Марійки Могорук. Відповідь на той лист. На звороті дата XII 1965.

10. Тут подається старе гуцульське слово «чемний», яке широко вживається і досі.

11. Назва присілку с. Бистрець.

12. Андрусь — Андрій, син Станіслава Вінценза у другому шлюбі, Стасько — Станіслав-Олександр, син Станіслава Вінценза у першому шлюбі.

13. Бася — Барбара Вандерс-Вінценз — донька Станіслава Вінценза у другому шлюбі.

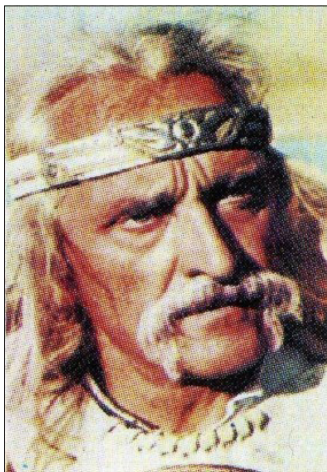
14. Ірена Вінценз цим разом не проводила нотаток, які опубліковані в книжці «Розмови із Станіславом Вінцензом» і не написала відгуку на той лист. Як на два попередні. На поштовому штемпелі того листа значиться дата 5.1.66., однак на листі рукою написана дата 12.1.66. — найімовірніше, що це дата отримання листа.

15. Маються на увазі різдвяні свята.

16. Жартівливий гуцульський зворот.

17. 8 травня 1966 року Ірена Вінценз записала розмову із Вінцензом з приводу друзів та приятельства, в якій він. Зокрема, зазначив, що гуцули є дуже приятельськими людьми, не зважаючи на їхню матеріальну бідність. У них дуже тривала пам'ять, приязнь і відданість. Тота мала (мається на увазі їхня дописувачка Марія Могорук) — то теж суцільна приязнь. Коли онук Прокопів (довоєнний знайомий автора) поїде на Руський (мається на увазі назва присілка Бистреця) до Марічки і питатиме про мене, то вона відповість, що він (Вінценз) був чемний і веселий. «Регіони», 2000, № 2–4, с. 92–94.

Геніальний майстер епізоду...

Постать нашого крайнина Василя Ільковича Симчича, талановитого режисера і актора, досить знаного за часів його творчості штучно призабутого в силу обставин, якими керували ті, хто сповідував угодовство та покірність, заслуговує нашої уваги і об'єктивного бачення.

Недаремно кажуть про талановиту людину, що це у нього від Бога, від природи. Такий природний дар мав і Василь Симчич, уродженець Середнього Березова, великий український актор і режисер. Маючи за плечима уже значний мистецький доробок, Василь Ількович згадував, що найбільше його надихали спомини про отчу хату, рідний Березів, де по-справжньому відчував дух волі, натхнення та краси. Він вважав себе щасливою людиною, бо був березуном, мав змогу пити трунок березівських пісень, звичаїв, що ґрунтуються на високій шляхетності і взаємоповазі до ближнього, втрачав голову у запальних гуцулці чи аркані. І коли дар від Бога доповнюється одухотвореним середовищем, у якому виростає людина, іскра таланту розгорається яскравим життєдайним полум'ям.

Часто, коли заводять бесіду про людину велику, кажуть, що вона нам дана Богом. Василь Симчич народився на саме Різдво...

Нелегкий шлях йому випав. Уже з юних літ відчув потяг до прекрасного. Батьки бачили талант хлопця, тож і віддали його в науку, що на той час було досить сміливим кроком. Далі була Коломийська гімназія, Галицький український театр

Помер у 1937 році батько. Василь повернувся додому, щоб хоч трохи підтримати і розрадити маму у великому горі. Здавалось би, що такий важкий перебіг подій підірве у хлопця бажання працювати далі. Але завдяки власним організаційним здібностям, умінню запалити в душах людей любов до прекрасного він завоював симпатії не лише березівської молоді, навколо нього починають гуртуватися й поважні ґазди і ґаздині, які ставали чудовими акторами. Живуть спомини про той театр і приємно їх чути з уст самих акторів, тепер літніх дідусів і бабусь.

Від акторів, які грали в трупі Симчича, можна почути слово вдячності на адресу Василя Ільковича, який, поряд з вимогливим професійним підходом до справи, виявляв повагу та толерантність до своїх односельців, бо мав якусь внутрішню силу притягати до себе і змушувати вірити в нього. Ніколи не було нетактовності, бо Симчич розумів, що працює з людьми, з односельцями і це зобов'язувало його бути прикладом для інших.

Оцю любов до людини Василь Ількович зумів пронести, і крізь лихоліття війни. У ньому нуртував талант справжнього митця. І, нарешті, збулося: у звільненій від фашистів Коломиї Симчич створив професійний театр — дитя своїх мрій і сподівань.

У творчому доробку було понад 30 п'єс різни авторів. З коломийської сцени промовляло закохане серцем Наталки Полтавки, виливали своє щастя і горе герої п'єс Кропивницького та Карпенка-Карого, змушували задумуватись над проблемою щастя персонажі Франкової психологічної драми, лунав мелодійний голос мрійливої Мавки, перед очима коломийського глядача розгорались криваві баталії між двома ворогуючими родами — Гутенюків та Палійчуків із безсмертних «Тіней» М.Коцюбинського та Монтеккі і Калупетті славетного Шекспіра, потішали публіку і наївно-комічний Свирид Петрович Голохвостов своїми амурними побігеньками «за двома зайцями»

та недотепа Стецько з Квітчиного «Сватання на Гончарівці», лунав голос розважливого Короля Ліра та вічне Шекепірівське питання...

Він, Василь Симчич, був улюбленцем коломийського глядача, бо, поряд з режисерськими роботами, також грав ролі, в основному — позитивні, його чудова артистична зовнішність органічно гармоніювала з прекрасним духовним внутрішнім світом. Він був артистом з тонким відчуттям ситуації, прекрасно володів системою перевтілення та переживання на сцені. Активним свідком «золотого віку» Симчича була Оксана Затварська — тоді провідна актриса його театру.

Та став комусь театр у Коломиї на заваді... І його закрили. Того квітневого дня Василь Ількович, повернувшись додому, вперше схопився за серце...

Але Симчич не впав. Він зумів вистояти, бо його надихав приклад поборника за святу греко-католицьку церкву його дядька о. Михайла Сулятицького, брата його матері, який двічі за свої переконання був заарештований — у 1914 та в 1946 роках. Отець Михайло Сулятицький був видатною релігійною постаттю свого часу, товаришем Андрея Шептицького та Йосипа Сліпого, кілька разів побував із візитом у Ватикані, знав п'ять іноземних мов. На десятилітній каторзі у Сибіру кожного дня його змушували нести на плечах вісімдесятикілограмовий дубовий хрест до місця відпочинку (за 6–9 кілометрів). Але він витримав, вижив, своєю подальшою підпільною діяльністю підтримував дух рідної церкви у Березові.

Тож хіба міг зрадити дядькову хресну дорогу небіж Василь? Симчич вистояв. На руїнах професійного створив народний театр. Коломийська сцена воскресла...

60-і та 70-і роки були золотим періодом нашого національного кіно, яке згодом було незаслужено забуте. В цей час знято неперевершений шедевр світового рівня «Тіні забутих предків» Сергія Параджанова, а наш воістину національний

герой Іван Миколайчук відтворив неперевершені психологічні образи. Іван Миколайчук, Іван Гаврилюк, Лесь Сердюк, Олександр Биструшкін, Богдан Ступка, Василь Симчич... Поправу когорта великих, титанів духу та національної свідомості. Хоча Симчич прийшов у кіно нерано, але уже перша його роль принесла шану і визнання. Це був фільм режисера Леоніда Осики «Захар Беркут». Згодом режисер згадував, що іншого актора на роль Захара він і не уявляв: Усе було прекрасне в ньому. Статечна поважність гармоніювала з розумним і проникливим поглядом очей. Він був уособленням справжнього горянина, мав як зовнішні, так і внутрішні його якості.

А далі були фільми «Білий птах з чорною ознакою», «Карпати, Карпати», «Анничка», «Іван Франко», «Ярослав Галан», «Чортова наречена», «Камінний хрест», «Табір іде в небо». Знімався на Московській та Латвійській кіностудіях, мав запрошення на зйомки до Польщі та Югославії, але чиясь рука одним розчерком пера наклала вето на всі його творчі мрії...

*Пісне, ти — любов моя.
Знов на сцені ми — музика і я,
Нерозлучні ми на все життя,
Пісне, ти — любов, ти — любов моя!!!*

Мистецьке розкрилля пісні

Благословенним Господнім даром низпослалася роду людському пісня як виблиск міріадодзвонно ограненого визвуку струн Всесвіту, ніжнотремнодушевний доторк до яких лучить із божественною гармонією буття. Творчоспраглий талант, скупаний в світлопроменях всепроникаючого абсолюту, зоріє на мистецьких видноколах непроминальним музично-пісенним озорінням, злітає на неозорі висоти небес, розпрозуючись звукограєм української пісні. Мистецьким вогнеболі-

дом, викресаним із божественного огнива, над нашими «чорнорільно ізораними» національними перелогами стрімколетним розкриллям змайнула піснетворчість хорової капели «Сурма».

Творча біографія будь-якого колективу має власну передісторію, пам'ятає своїх творців, життя яких тісно лучене із долею їхніх художніх проводирів і наставників. Почасти у потаєм'ї відрухів мистецької свідомості таких особистостей і закладений майбутній

своєрідний так званий творчий «генокод», особливий почерк того чи іншого представника музичного світу, неперебутнього зразка нашого культурологічного простору. Тому органічною поєднуваністю ознаменований шлях Богдана Волосянка та організованих і кермованих ним впродовж тривалого часу хорів як невіддільна одність їхніх доль, уподобань та стремлінь.

Народився маестро далекого 1930 року у Варшаві — столиці недавно посталеної нової польської держави, яка, будучи осердям славних східноєвропейських культурницьких традицій, вже розпочинала не надто братні «горепацифістичні» шовіністичні реверанси у бік сусіднього українського народу, демонструючи свою нібито вищість над поневоленими східними братами-слов'янами, що згодом і погубило її в буремних хвилях Другої світової. Зразу ж у минулому залишилося розмірене життя сім'ї військового лікаря Михайла Волосянка, доньки священика Марії Волянської та їхніх трьох дітей, осібно ж, коли батько, як військовий лікар, загинув у підсмоленських болотах під час горезвісної Катинської масакри від рук так званих «червоних визволителів»... Та в пам'яті тоді ще малого Богданка на

все життя залишилися щемні й теплі спогади про життя у великому місті, культурне оточення, перші приватні уроки гри на фортепіано. Це, власне, і було припочатковим кроком у становленні його як майбутнього високофахового диригента та композитора.

А попереду — важкі будні виживання на рідній, але вже окупованій землі, скитання і переховування від комуністичних зайд, у яких родини Волосянків та Волянських були під особливим наглядом як неблагонадійні, з невідвратною перспективою депортації до холодоморозного чужинецького Сибіру...

Навчання у Станіславській гімназії за німецької окупації, а згодом у СШ № 5, заклало юнакові добротну освітню базу, що уможливило шістнадцятилітньому Богданкові в подальшому здобувати лікарський фах. Зауважимо, що ще шкільне захоплення грою на багатьох музичних інструментах обумовило паралельний вступ і до Станіславського музичного училища, але почерез неможливість погодити графік навчання довелося пристати до ескулапського фаху. Однак про відмову від музики і не йшлося — юнак активно опановує гру на нових музичних інструментах, робить самостійні музичні обробки творів для виконання духовим оркестром, співає у чоловічому хорі медичного інституту, який організував знаменитий тоді в Галичині метр партесного співу, орудар Гуцульського ансамблю — Дмитро Котко. Саме цей маестро зробив вирішальний вплив на формування творчого амплу Волосянка-диригента. Бачачи непересічний талант і організаторські творчі здібності п.Богдана, вимогливий мистецький скрупулянт Д.Котко двіряв йому окремі самостійні диригентські партії, особливо, коли виникала необхідність заміни в обставинах щільного графіка виступів провідного мистецького колективу Прикарпаття.

Хоча наша розвідка своїм інформативним завданням спрямована в основному на висвітленні мистецької біографії саме хору «Сурма» — ми ніяк не можемо оминати, як вже за-

значалося раніше, тих етапних передумов постанови капели, бо ж зав'язку майбутнього хору медиків було проведення колосального огрому попередньої роботи маестро та ведених ним співочих груп, оскільки особливий почерк, манера художньої свідомості, звучання голосових партій «сурмачів» вимальовувалися ще у контексті попередніх творчих колективів, очолюваних шановним Богданом Михайловичем.

Самостійні лікарські хліби очікували на молодого Богдана у туберкульозному диспансері села Нові Кривотули тодішньої Отинійщини на очільницькій посаді цього медичного закладу. Здавалось би — серйозна, почасти й небезпечна царина медицини у своїх вирах відповідальності та ще й «підсталінської» кадрової оприщини цілковито поглине творчий запал молодого митця, зіпхне із гребеня хвилі музики у прісне служацько-повинне заболоття тодішньої безініціативної сіро-буденної системи. Але ж ні! Попри належну керівну лікарську працю, молодий ентузіаст зразу ж створює хоровий колектив і вже наступного року увінчує його лаврами переможців вимогливих обласних конкурсів художньої самодіяльності!

Талановитого й ініціативного універсала Богдана Волосянка незабаром, у 1954 році, відбирають на посаду головного лікаря Лисецького району. Знову ж — попри тодішню як матеріально-технічну, так і кадрову скруту, давати раду такій відповідальній царині соціального забезпечення народу та ще й у лещатних умовах прокомуністичного мороку так званої «політичної доцільності поточного моменту» — справа не з легких. Чи ж до пісні тут!? Але Богдан Михайлович, як і тодішні патріоти-однодумці, добре усвідомлював, що саме народна пісня може бути чи не останнім форпостом національного буття-триву в тимтодішніх обставинах переслідувань і гонінь на все українське... І його запрошують очолити чоловічий хор села Радча, яким керував Василь Шиптур, батько сучасного відо-

мого Прикарпатського композитора Богдана Шиптура, творча стежа якого теж свого часу розповилася із цієї хорової капели.

Понад сорок років Богдан Михайлович був біля керма цього славнозвісного, виплеканого ним хору, який, попри своє зовнішньоформальне аматорське йменю (бо ж до складу його входили прості селяни і службовці в основному без будь-якої музичної освіти), займаючись у пізньовечірній час після кожнoднeвних нехитрих сільських клопотів — міг на рівних конкурувати із професійними чоловічими хоровими колективами. Це був справжній зразок поєднання щирої любові до пісні, відповідальності керівника і співаків до твореної ними високодостойної симфонії його величності Мистецтва! І до нині залишається загадкою отой основний базовий механізм поєднання всіх мистецьких чинників вoєдино, який міг давати такий колосальний творчий результат, за який говорять далеко не всі тут названі досягнення і звання Радчанської хорової капели.

У 1956 році хоровому колективу як переможцю республіканського хорового конкурсу Міністерством культури УРСР присвоєно звання «Народна самодіяльна хорова капела УРСР». 1958 року капела знімалась у стрічці «На крилах пісні», яка вишла на кіностудії імені О.Довженка. У 1960 році Богдан Волосянко нагороджений медаллю «За трудовое отличие». У 1965 році Богдан Волосянко і колектив нагороджені Почесною грамотою Президії Верховної ради УРСР. В 1967 році йому присвоєно звання «Заслужений працівник культури УРСР», а капела відповідно нагороджувалась званням «Заслужена народна самодіяльна хорова капела УРСР».

У 1969 році Радчанська хорова капела бере участь в урочистостях з нагоди 100-річчя естонського Свята Пісні в м.Талліні, 1985 року нагороджена дипломом Виставки досягнень народного господарства, а в 1988 році стає переможцем республіканського конкурсу «Сонячні кларнети». В 1989–93 рр. стала дипломантом I та II республіканських конкурсів хорових

колективів ім. М.Леонтовича. Виступає з концертами в містах Львові, Москві (Кремлівський палац з'їздів на XXII з'їзді КПРС), Ленінграді, Києві та інших містах і селах України.

На початку шістдесятих років минулого століття п.Богдан на основі конкурсного відбору переходить на викладацьку роботу до Станіславського медичного інституту. Згодом він напише кандидатську дисертацію і отримає вчене звання доцента.

Але другим крилом потужного лету Б.Волосянка залишається пісня, і вже з наступного року він починає формувати співоче коло з-поміж своїх як давніх колег, з якими навчався, так і приглядається до молодих студентських голосів. Ще у студентські роки він творить невеликі ансамблеві групи — експериментує, прислуховується, як справжній фахівець формує творчий матеріал і, зрештою, з добірного співацького озерня формує моноліт і до півторастолітнього ювілею Кобзаря виводить на сцену хоровий колектив, у прем'єрному активі якого була найпатріотичніша музична Шевченкіана тих часів! Це був досить сміливий крок як на ті часи, бо ж попри нібито формальну дозволеність і удавано достатню «розкрученість» постаті нашого національного генія у культурологічному просторі — усі прекрасно усвідомлювали, що пролонгування шевченківської теми почасти було тим лакмусовим папірцем у системи, яка переслідувала згодом істинних патріотів і любителів справжнього національного мистецтва (недарма ж найбільше монументів Кобзареві в тодішній Радянській Україні було зведено власне у найтрагічніші для її історії 1932–33 роки).

Звернімо увагу ще й на те, що маестро зумів налагодити добру роботу і якісну виконавську майстерність зразу у двох колективах — радчанському та івано-франківському, а це вимагало, безумовно, неабияких затрат сил. Середина шістдесятих — це кульмінаційна відправна креативності маестро: тут і найвагоміші здобутки обох хорів, насичений гастрольний графік, премії, визнання, про які ми вже спогадували раніше.

Ознакою справжньої професійності маестро є також постійне прагнення пізнавати нове, вдосконалюватись. Два одномісячні хормейстерські стажування в капелі бандуристів України, під керівництвом О.Міньківського та в Заслуженому народному хорі ім. Г.Верьовки, під орудою А.Авдієвського, — відповідно яскраві тому свідчення.

Це був 1964 рік, коли вже згасала зоря українського відродження періоду «Хрущовської відлиги»; вже вчувався отой моторошний скрегіт брежнівсько-сусловського «закручування гайок» із невідворотно новою хвилею репресій, яку збурило українське вільнодумне шістдесятництво. Тому тодішня свідома українська інтелігенція відчувала на собі неабияку відповідальність за долю сторозтерзаної України, в пам'яті багатьох позосталися ще живі спогади отої героїчної борні українців 40–50 років. Тож вони не могли залишатися на маргінесі цього важливого націотворчого процесу, розуміли причину виконання отих оскомнонабитних штучних прокомуністичних ораторійок, якими мусіли розпочинати кожен виступ. Усвідомлювали, що ця окомилювальна інтродукція уможливить подальше виконання справжніх шедеврів, за якими стоять такі імена як Т. Шевченко, М. Лисенко, М. Леонтович, С. Гулак-Артемівський, Д. Січинський та найвища музична сутність кожної нації — її народна пісня! Саме вона була найважливішим органічним еством хорової капели, власне національно-патріотична її видозміна, співана, на жаль, не зі сцени, а в близькодушевнотовариському потаєм'ї — робила ту консолідуючу одність цього, здавалось би, різномайного за уподобанням колективу. Як згадували поважні «старожили» хору, ніщо так не лучило їхні молоді душі воедино, як ввідхлип розраненої української душі впівголоса співана «Червона калина», яка була символом не тільки нашої боротьби-змагу, але й уособленням вищої проби взаємної довіри поміж співаками-побратимами...

Успіх був неймовірний! Бути співаком хору вважалося за щастя, особливо для студентів, яким неабияк імпонувало творити фонічне мистецтво на рівних поруч із своїми авторитетними вчителями. У колективі Б. Волосянка (концертмейстр Ю. Ясельський співали тоді молоді, а нині вже сивочолі (і ті, що вже відійшли від нас): професори Є. Нейко, М. Шевчук, С. Геник, І. Лановий, М. Дрінь; доценти М. Ковалишин, М. Довжинський, М. Дебенко, Й. Библюк, І. Козовик, С. Сулима; лікарі І. Дяків, М. Марцинюк, С. Олійник, І. Кайда, М. Долчук; студенти, а нині професори і доценти В. Ткач, Д. Александрук, С. Криницький, А. Шевчук, Б. Яворський, В. Перцович. Багато з них сьогодні ділиться щирими письмовими та усними спогадами про той щасливий період в їх житті та роботі співочого гурту.

Колектив активно співав до 1975 року, потім була певна перерва в його роботі, обумовлена як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками тодішньої непростой суспільно-культурної ситуації. Згодом, на зорі нашої незалежності, в унісон національному відродженню, постає оновлений колектив, який прибирає собі високозаклично символічне номено — «Сурма».

У хор приходять нові й активні професори та доценти А. Волосянко, Б. Зубик, Є. Бойчук, М. Кардащук, В. Перцович, Я. Остафійчук, С. Купчак, Д. Семенів, Б. Яворський, П. Ворощук, І. Жияк, С. Стоцький, Т. Дрінь, В. Заячук, С. Чапуга, М. Сулятицький, А. Ланяк. Прекрасними і колоритними солістами хору були М. Турянський, Й. Библюк, В. Кващук, Є. Бойчук, які з належною віддачею виконували ввірені їм пісенні партії. Впродовж багатьох років концертмейстерський супровід здійснювали Алла Старостенко, Ніна Михайлів.

Окремою сторінкою в біографії «Сурми» є постаті, які впродовж десятиліть становлять творче осердя колективу, і впродовж тривалого часу витворюють мистецьке обличчя хору. Це справжні фанати своєї справи, співаки, які ще в минулому співали в Радчанській хоровій капелі, а згодом своїм

чудовим співом (виконували переважно сольні партії) увійшли в так званий «золотий фонд» співацького гурту — В. Кващук, М. Мельник, М. Турянський та Б. Дебенко.

Згадаємо останніх, які уже відійшли у засвіти, хоч пам'ять про них зостається невмирущою і яскравою. Незабутніми у виконанні Богдана Дебенка були сольні номери: арія Андрія із опери «Запорожець за Дунаєм» С.Гулака-Артемівського і соло «Закувала та сива зозуля» П. Ніщинського. Михайло Турянський із великим успіхом виконував пісні «Ой, не пугай, пугаченьку» М. Лисенка, «Казав мені батько», «Ой, чого ти, дубе», заспівував «Чуєш, брате мій» та «Ой, зійшла зоря». Незабутнім у споминах слухачів залишається декламація світлої пам'яті п. Михайла під час виконанні чотирьохчастинного хорового циклу «Гамалія» М.Лисенка.

Співочу основу хору становлять і професійні виконавці, які прагли співати у високого рівня капелі і свій вибір зупинили саме на «Сурмі». З-поміж вище згаданих хочеться відзначити співаків В.Садовського, О.Максакова, В.Дацюка, П.Марцинюка, М.Сисака, Б.Ковтуна, М.Сабова, О.Турка, А.Масловського, С.Гутія, А.Ориняка та любителів співу З.Кияка, В.Милика, Я.Дуфенюка, Р.Бирича, М. і П.Мельників, І. та П.Колковських, В.Дмитрука, В.Грицика, М.Тенюха та інших. Маєстро повсякчас пам'ятав, що кожен з них — це неперепутна творча особистість з індивідуальним художнім світобаченням, виконавською манерою та стилем, тому намагався створити в колективі ауру поваги до особистості креативного стибу.

Власне ця така рідкісна як на професійно-конкурентне середовище грань підходу до роботи із людьми і стала передумовою перманентного успіху, оскільки кожен виступ не був подібний на попередній, у колективі витав дух новаторського пошуку в стремлінні якісного покращення усіх ланок такого складного мистецького механізму як чоловічий хор. Аксиоматичним фактором було і те, що кожен виконавець міг цілковито

покластися на орударя у стовідсотковому оволодінні як текстурального, так і досконалого нотного-партесного знання матеріалу.

Богдан Волосянко повсякчас скрупульозно підходив до підбору репертуару, самостійно, адаптуючи під чоловічий хор, здійснив понад сотню обробок без супроводу та із фортепіанним супроводом українських народних пісень, а також мелодій на тексти Б.Лепкого, Л.Лепкого, Р.Купчинського, І.Воробкевича, Я.Ярославленка, М.Старицького, Т.Шевченка. Колектив співав народні, стрілецькі та повстанські пісні, твори зарубіжної класики. З великим успіхом завше сприймалася Шевченкіана «Сурми», зокрема «Розриту могилу», на яку сам маестро написав музику (і у часи кількатомурічних суспільно-політичних негараздів у нашій державі вона виглядала неабияк актуальною), «Гамалію» на музику Лисенка, арію Андрія з опери «Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемівського, «Сонату № 14» Бетховена, «Ave, Maria» Шуберта тощо. У результаті творчого тандему п.Богдана і його онуки — члена Національної спілки письменників України, доктора медичних наук І.Лембрик (постійної конференсьє усіх концертів хору) Івано-Франківський національний медичний університет отримав свій гімн.

Тому така плідна праця обумовила чималу кількість здобутків колективу на вітчизняних та закордонних сценах. Так, 1995 року капела стає дипломантом (диплом II ступеня) Всеукраїнського конкурсу-фестивалю пісні та поезії «Воля» (м.Івано-Франківськ), у 1996 році колективу присвоєно звання «Аматорська народна хорова капела», 1997 року капела стає дипломантом (диплом I ступеня) Всеукраїнського конкурсу-фестивалю пісні та поезії «Воля» (м. Івано-Франківськ), у цьому ж році бере участь у фестивалі «Лемківська ватра» (м.Ждиня, Польща), у 1998 році керівника хору нагороджують Почесною грамотою Міністерства охорони здоров'я України, 2001–2004 рр. «Сурма» стає дипломантом (диплом I ступеня) III і IV Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народного хорового співу ім.Порфирія Демущького (м. Київ), 2002 року капе-

ла — дипломант (Диплом II ступеня) IV Всеукраїнського конкурсу хорових колективів імені Миколи Леонтовича (м. Київ), у цьому ж році хор стає володарем Гран-прі XII Міжнародного гуцульського фестивалю (м. Косів, Івано-Франківська область), а наступного — участь у Всеукраїнському хоровому фестивалі «Передзвін». За останнє десятиріччя капела гастролювала в Києві, Тернополі, Бережанах, Дрогобичі, Трускавці та інших містах і селах України.

Останній виступ хорової капели «Сурма» під орудою світлої пам'яті маестро Богдана Волосянка відбувся позаминуло-річних Шевченківських фестин. Безсмертне Кобзареве слово линуло в чудовому музичному ограненні хору, звучали давні і новіші хорові композиції, незабутніми емоціями була наповнена слухацька зала обласної філармонії, яка гаряче вітала кожен номер у виконанні цього достойного колективу. Квіти, овації, щирі подяки від керівництва медичного університету в особі ректора професора Миколи Рожка були останніми у житті славного Прикарпатського Бояна...

Але справа його продовжує жити, хор зумів оправитися від непоправної втрати, не розпався (бо ж усучіль ментально асоціювався із постаттю шановного Богдана Михайловича, тому й по-праву зараз капела іменується славним іменем її засновника), у колектив прийшов новий керівник — заслужений діяч мистецтв України Володимир Савчук (концертмейстер Ольга Павлюк), який дав хору новий творчий поштовх, «Сурма» тепер активно виступає на всіх теренах України, здобуває призові конкурсні місця і має неабиякі творчі плани на майбутнє!

«Я намагався все життя бути чесним з собою...»

◆◆◆ Скресують віковічні леди безпам'ятства української нації, перевеслом незнищимої пам'яті переходять із забуття в безсмертя славні постаті нашої багатотерпимої, змасакованої історичними лихоліттями культури. Та шпильчастою рінню вимощена дорога віднайдення скарбів отчої землі, розчищення замулених людською байдужістю живодайних джерел благородного чину, слова, думки. Воістину сізифовою працею є в умовах меркантильно-практицизованого

суспільства доказувати різного роду і масті державним чинущам неперебутню важливість гуманітарних знань для народу, підточувати гранітну плиту сомнамбулічної абракадабри щодо першочерговості вирішення соціально-економічних питань у зіставленні із духовно-культурологічними...

Прикладом такої самовідданості є чин Теофіла Виноградника — історика-краєзнавця, члена НТШ, члена Національної Спілки журналістів України, свідченням чого послужило видання «Великої правди учитель», друга книга якого під промовистою назвою «Дорога у зоряний світ», на підставі численних публікацій у ЗМІ та окремих документів, подає розповіді про Івана Федорака (Садового) та перепоховання його праху у селі Русові.

Саме Теофіл Виноградник ще на зорі нашої незалежності розпочав копітку працю з повернення на культурологічні ви-

днокола імені шанованого на Покутті педагога і письменника Івана Федорака, що засвідчує цикл статей у періодиці упродовж останніх сімнадцяти років, поміщених у цьому виданні, знаковими серед яких є «Нерв села», «Співець учительської доли», «З когорти покутських освітян». Зібравши по крупинці чималий біографічний матеріал, віднайшовши першовидання художніх творів, наполегливий і вдячний учень заповзвся виконати найзаповітніше бажання свого учителя — спочити на рідній землі.

Як переконаємось із поміщених у книзі чисельних документів, благородна ініціатива Т.Виноградника через бюрократичні перепони, нерозуміння, далекі відстані набирала характеристик громадянського відчайдушшя. Власне, завдяки клопотанням невтомного пошуковця ще в радянські часи були успішно завершені процеси з реабілітації Івана Федорака та спорудження йому пам'ятника у с. Русові. Пряму залежність від конструктивної волі владоможців демонструють неодноразові звернення Т. Виноградника про перепоховання останків І. Федорака, які впродовж багатьох років не були почутими як українською, так і казахською сторонами. І тільки позаминулого року завдяки державницькому підходу до вирішення справи Президента України Віктора Ющенка ця справа зрушилася з місця. І не тільки в Україні, але й казахські відповідні служби враз перемінили песимістичні відписки на кшталт «неможливо знайти ні свідоцтва про смерть, ні могили...» — на конструктивного характеру позитивні відповіді. Чи ж випадковість?..

Одержимістю нашого краянина подивовувалася творча інтелігенція далекої середньоазійської країни, найсвідоміші з яких, зокрема, кореспондент казахського «Нового вестника» Дмитро Ким, щиро вболівав і всіляко сприяв зі свого боку просуванню цієї неординарної справи, що красномовно проступає із поміщених у виданні листів побратима по духу. Огrom заяв, прохань, звернень, довідок, запитів у найрізноманітніші

вищого й нижчого рангу державні інстанції, посольства, ради, міністерства, секретаріати та адміністрації послуговують блискучим прикладом самовідданості твореної справи. Відрадно, що й українське посольство, і наша обласна адміністрація оперативно та з належним розумінням забезпечили матеріальний бік цього процесу.

Пропонована книга містить ряд публіцистичних статей, спогадів, рецензій про письменницьку творчість Івана Федорака. Так, у виданні поміщено спогади його учня, колишнього Президента Української Народної Республіки в екзилі Миколи Плав'юка про благородні вчинки місцевого директора школи, авторитет якого був на заваді знущання над селянами різного роду і масті «владцям», літературознавчий шкіц «Із забуття — в безсмертя» академіка Володимира Качкана (наукового редактора книжки) пропонує читачам творчий портрет діяльності Т.Виноградника з акцентацією на зробленому стосовно видатного покутського Навчителя. Художньо-публіцистичний есеї «Повернувся вчитель на Покуття» професора Богдана Мельничука передає незабутній патріотичний дух перепоховання з його урочистою віршованою присвятою «Монолог Івана Федорака (Садового), учителя й письменника», виголошеною того незабутнього вересневого дня, а розвідку письменника, лауреата Національної премії імені Т. Г. Шевченка, директора видавництва «Веселка» Яреми Гояна під промовистою назвою «Безіменні плугатарі» можна вважати одною з найперших і з літературознавчого боку найглибшим дослідженням художньої прози Івана Садового.

Зі сторінок книги «Великої правди Учитель» добірним дослідницьким словом промовляють публіцистичні статті Михайла Дідуха, Романа Білика, Юрія Угорчака, Івана Крайнього, Ярослави Васишин, Галини Плугатор, Володимира Карого, Наталії Андріїшин, Оксани Лещик і Тетяни Вовк, Наталії Ахтемічук і Параски Орчик, Романа Підгірського, Ірини Кузів, Іри-

ни Копистинської, Миколи Болотенюка, Івана Грегуляка, Василя Марусика, Станіслава Горицвіта, Мирослави Грушевської та казахського журналіста Дмитра Кима, що свого часу публікувалися як в обласних, так і всеукраїнських журналах та газетах. Вочевидь, що таке активне зацікавлення широкого кола поважного журналістсько-письменницького товариства творчою статтю Івана Федорака якнайяскравіше відбиває неперебутню роль великого покутського Учителя і шану, засіяної ним добірим педагогічним зерном народної ниви.

Книга насичена цікавим фотоматеріалом з архіву автора, так і майстерно скомпонованих світлин письменника Миколи Мацюка. Впадає у вічі мистецько-оригінальне оформлення дослідження, що говорить про високий художній рівень снятинської видавничо-друкарської фірми «Прут Принт», радує також державницький підхід Івано-Франківської обласної державної адміністрації, яка профінансувала вихід такого вкрай необхідного науково-популярного видання.

«Я прилину шкільним дзвінком...» *(світлій пам'яті Василя Ігнатюка)*

Прикінцевоосінніх листопадових днів вже понад півстолітньої давності, коли запрягав своїх білобуйногрових для тріумфального в'їзду санями-віхолами та зимовими заметілями сам Архистратиг Михаїл, на життєвому віднокрюзі засяла зоря незабутнього і вже віднедавна світлої пам'яті Василя-Михайла Ігнатюка, — вчителя, краєзнавця, знаного науковця, славного патріота землі української.

стежиною повилося вдалеч безтурботне дитинство, яке йому з усіх сил старалися забезпечити батьки, які, попри тодішне поденне колгопно-невільне під'ярем'я (жилось бо тоді селянам далеко не на «широку ногу»), намагалися створити

належні умови для повноцінного навчання і розвитку їхнього первістка. Особливо ревною була його матуся Розалія, про яку завше з великою пошаною згадував її вдячний син. В мою пам'ять вкарбувалися слова Василя Івановича після того, як у кращі світи відійшла його ненька: «Вже так добре мені ніколи не буде... Все для мене старалася. Хочеш ровер — на тобі, футбольний м'яч чи ще якусь дитячу забаванку — теж будеш мати...».

Як і його світлоносний, найвищий в ангельській ієрархії патрон — повсякчас змагав до високого, мудрого і вічного, тому і в обранні майбутньої життєвої стезі повело провидіння саме учительськими манівцями, де повсякчас генетичним відгомонам і дороговказом предків звучало — «будь великим у великому і малим у малому!».

Ґрунтовні знання, здобуті у рідній школі, вже у молодому віці дозволили йому суміщати вчительську роботу у Велико-рожинській ВШ № 2 та навчання на філологічному факультеті Івано-Франківського педагогічного інституту імені В. Стефаника, бути причетним до щонайрізноманітніших напрямів педагогічної роботи — від вихователя групи продовженого дня, наставника допризовної підготовки юнацтва і аж до відповідальних посад заступника директора Річківської СШ (1986–87) та очільника Городянської ВШ (1987–89). Нам, тодішнім учням-учасникам щорічних «геологічних зльотів» на базі цієї школи було неабияк приємно чути схвальні відгуки педагогів про нашого односельчанина Василя Івановича. Погодьмось, що перебування на керівній посаді у комуністичні часи молоді люди ни усущіль табувалося, то ж потрібно було мати неабиякий

педагогічний хист та внутрішню силу особистості, аби протопити кригу тодішнього зашкарублого традиціоналізму з його «ініціативнокаральними» рудиментами та «невисовувальними» атавізмами.

Не змогло вихолостити щироукраїнську душу молодого вчителя і дворічне перебування на строковій військовій службі на льодоморозному маргінесі заполярного Діксона з її горезвісною кримінальною дідівщиною, де разом із побратимами-березунами вони зуміли протистояти отій породженій радянською дійсністю неуставщині.

З подувом перших вільновійних вітрів суспільних перемін кінця 80-х років він активно прилучається до громадсько-політичної роботи, вступає в РУХ, не дивлячись на те, що і в цей час комуністична гідра ще достатньо цупко утримувала у своїх щупальцях 1/6 частину земної тверді і тоді добряче таки ризикував директорською посадою та і педагогічною роботою загалом. А вже з 1990 року у новоствореній Середньоберезівській сільській раді перебирає на себе обов'язки заступника голови та секретаря виконкому у складні часи розвалу колгоспної системи з його перманентними земельними суперечками та міжгосподарськими конфліктами, то ж не раз і не два знадобився йому вроджений дипломатизм задля полагодження майже безнадійних справ гоноровитих і не рідко безкомпромісних нащадків березівської шляхти.

Незабутні спомини про цю світлу людину відносять нас у дзвінкоголосу розповідь народних піснеспівів, мелодійним доповненням до яких завше була його віртуозна баянна інструменталістика. Дотепний гумор, помножений на щировеселу самокритичність, повсякчас мав народну основу, індивідуально-конкретне походження, на яке Василь-Михайло ніколи не забував наголошувати, акцентуючи тим самим на непроминаючій народній мудрості, вагомість якої шанував понад усе. Тому, виношуючи плани написання фундаментальних праць з історії

місцевої школи і церкви, передусім звертався до живих носіїв цієї унікальної інформації, не оминаючи, зрозуміло, і глибинних архіводжерельних засвічад класичної науки. Не було в селі жодного старожила, господу якого оминув би допитливий дослідник, який філігранно респектував до себе співрозмовника через просту безпосередність чи ж відкриту щирість, спонукаючи реципієнта до бажання поділитися якомога більшою кількістю ними знаного.

Попри багатющий знаннєвий обшир з різних галузей наук, Василь Іванович повсякчас культивував оте Франкове спраглозаннєве мотто «*semper tiro*» (завжди учень), що і обумовлювало його постійне вдосконалення почерез подальше навчання на філософському факультеті Прикарпатського університету, згодом в аспірантурі, де підготував до захисту кандидатську дисертацію, вислідом якої вийшов друком ґрунтовний навчальний посібник «Основи загальної психології» (2004). Його знання були широко запотребувані, зосібна в Івано-Франківській духовній семінарії імені святого священномученика Йосафата він навчав майбутніх душпастирів так необхідних їм тонкощів психологічних умінь.

Та все ж найвагомїшим відтинком його діяльності була його рідна школа, якій він віддавав усі сили до кінця свого життя. Світлої пам'яті Василь Ігнатюк подивугідно міг суміщати як свої прями обов'язки керманича навчального закладу, так і ревно дбав про видання поетичних збірок талановитих учнів, умів, і, що головне, щиро хотів і сприяв розвитку початкуючих талантів чи помітних навчальних здібностей вихованців. А потім з неприхованою радістю втішався їхніми досягненнями в подальшому навчанні, наукових здобутках, літературній чи ж пісенно-естрадній царині. Без огляду на особу віднаходив час для спілкування, достеменно знав сфери зацікавлення кожного учня, завше не опускав можливості потішити якоюсь дотеп-

ною місцевою «придибашкою» або щирою розрадою перевести через гнітючий чортополох розпуки-смутку.

А чого тільки варта реалізована ним ідея створення часопису березівських теренів «Голос краю», вихід якого став неординарною громадсько-культурною з'явою Прикарпаття. В той час, коли деякі офіційні державні часописи заледве виживали (та ще й потерпали від повзучого цензурного огуддя), Василь Іванович зумів регулярно і чималим накладом видавати і професійно наповнювати зміст цікавими різножанровими дописами газету, яка усеціло була взірцем як зовнішньої поліграфічної культури, так і ідейно-тематичної основи. Шпальти «Голосу...» цвіли мереживом народного фольклорно-музичного піснеслів'я, гранились споминами березівської культурно-освітньої, духовної чи то мілітарно-героїчної минувшини, шкіцувались ще не зовсім вправні оповідні нариси, віршові селемени першопроб письменників-початківців та вже маститих і знаних майстрів літературного пера. Задля належного рівня часопису він залучав в автори й іменитих докторів наук та професорів, у відповідному товаристві однодумців завжди заводив бесіду про необхідність випуску наступного номера, повсякчас долаючи «мояхатаскрайні» перепони загумінкового удавано-патріотичного маргінесся...

В пам'яті багатьох зринають урочисті фестини відзначення у травні 2004 року столітнього ювілею місцевої школи, організація і проведення яких усучіль лягли на директорські плечі. Серед запрошених були колишні учні, а тоді вже знані в Україні і світі митці, науковці, громадсько-політичні діячі. Виступи віртуозних-музик та відомих в краї колективів народної пісенної творчості гідно доповнювались і виступами шкільної художньої самодіяльності. Це дійство належно віддало шану славному минулому школи та потвердило її авторитет у майбутньому, як і безцінна праця Василя Ігнатюка «Середній Березів: школа в житті села» (2007). Книга приємно вражає сво-

єю хронологічно-інформативною структурою та оригінальною текстурою, великою кількістю фактів, дат, раритетних світлин, які по крупинці вибирувались ним від старожилів краю, віднаходились у пилюкоприпалих архівних скрижалях тощо.

З яким же пієтетом беремо зараз в руки так милопейзажно з видом на школу оформлене видання, з яким трепетом віднаходимо на поміщених у книзі знімках самих себе, незабутніх учителів, родичів та милих серцю друзів! Як славно, що така людина, як Василь-Михайло так доглибно усвідомлював цінність цих артефактів для майбутнього, що зумів вихопити їх із тягучої трясовиці нашої такої уже узвичаєної байдужості до історії, легковажності щодо потреби акумуляції скарбів минувшини!

А чи мислимі були у школі чи селі якісь культурно-мистецькі заходи без завше ініціативного директора... Він був душею співочих та театральних гуртів села, неперевершеним сценічним вечірничним газдою-дотепником з тільки йому притаманним особливим народним гумором. Був блискучим оратором, чудовим оповідником, вмів зробити оригінальний, неабияк дотичний до окремої особи подарунок. Як же нам його не вистачатиме!!!

Був прекрасним батьком, безмежно любив своїх діток Олечку і Богданка, покидав будь-які справи, коли дізнавався, що до нього вони приїжджають з місця навчання, самовіддано вболівав за їхнє майбуття і безпеку. Пригадується, як наперевживався він, коли дізнався, що його дочка теж була у тій злощасній минулодворічній лютневій масакрі на київському майдані під кулями ошалілих бузувірів. Треба було бачити батьківські очі...

Десь зараз у далеких засвітах його трепетно-неспокійна душа посилає нам усім Божий дар доброти, лагідності та миру, що розіллється тим всеохопним іссопом непроминаючої любові, віри в торжество добра, надії на духовне воскресіння кожної особистої і нашої національної будучини!

Пам'яті Василя-Михайла Ігнатюка

Коли листопадним снігоприпорохом
На санях віхол мчав святий Архистратиг,
На Божий світ прилинув світла кроком,
Аби чинити праці кожноднівний здвиг.

Майнуло велерадісне дитинство
За небосхилу щемноспомину краї.
Розхриста юність, парубоцьке гойство
Не перехлюпло чаші людськості краї.

Як чарували краю отчого простори,
Різдва переспів, Великодня дзвін!
З далеч-країв все линув в свої гори,
В Березів рідний, де родився він.

А пригадаймо, як леліав товариство,
Дотепне слово, делікатний жарт.
В майстерстві віртуоза баяніста
Був не одного, а ансамблю варт!

Як лилась пісня лунко тенорова,
Минався в «Гуцулці», Вертепу таїни.
Володар красномовства й пишнослова,
Орудар дійств — такого ще б знайти!

В селі до кожного він знав доріжку,
Оту, що до порога й серця глибини.
З народу свого назбирав перлин зо діжку
Про церкву, школу, побит старини.

Чи першокласник маминчин мазунчик,
Колега на роботі, фірман чи шофер.

В житті невдаха, чи гультій-везунчик
Ніхто не випадав з його уваги сфер.

Дививсь на світ своїм, незвичним взором,
Можливо, нерозбірним багатьом.
Та як ніхто втішався друзів колом,
На поміч йшов не бавом, а притьмом.

Як помарнів умить твій «Голос краю»,
Принишк Варатик, підохрип дзвінок...
Як стислось в грудях серце з жалю
Коли сплітався за упокій вінок.

Та вічно житимеш у споминах, наш друже.
Бо був для всіх добра й тепла вікном.
І буде так привітно й небайдуже,
Яко прилинеш ти шкільним дзвінком...

Грудень, 2016 р.

Життєсмисли лікаря Ковалишина

Людина, особистість, постать... Ця смисловивідна тріада охоплює усю гаму сутності, призначення на цій землі кожного із нас суцких, направляє на манівці вищого призначення, запрограмованого найдосконалішою скеровуючою силою буття. І як ми пройдемо цей шлях — такі і будуть жнива, або повні засіки добірного доброчиння, чи ж, не приведи Господи, відсів'я пустомельного шмельцу промарнованого талану.

І ось, нещодав, розмінявши «сотеньку», несе на життєвому коромислі по вінця повні коновці досвіду та достойних ділань знаній на Прикарпатті (та і далеко за його овидами) маестро ескулапської справи Михайло Миколайович Ковалишин. Особистість, у якої за плечима несть числа благородних

учинків, карколомно цікава і гідна для наслідування біографія, вислідом якої є набутий тривкий скарб людини активного професійного і громадянського буття-триву.

У передріздвяне свіжоморозне надвечір'я 19 грудня, коли творилася магія святмиколаївського добродчиння, сімейну садибу поважного яблунівського газди Миколи Ковалишина святий угодник відвідав знаково, принісши в дар найбільшу батьківську радість — сина Михайлика, наслідника генетичного пракореня, на якого покладалися великі надії виповнення віковичної місії продовження усіх родинних починань і дотеперішніх здобутків.

Працю в добротній батьківській господі належно суміщав із навчанням у місцевій школі, згодом жага до знань повела на науку до славетної своїми педагогічними традиціями Коломийської гімназії, а після її закриття 1939 року «новоприблудлою» радянською владою продовжує студії у сільськогосподарському технікумі містечка Снятин, куди не раз і не два довелось «пі-

хотою» мірчити неблизький шлях, почасти надибуючи прискіпливих гарнізонників усюдисюдного НКВС, осатанілі бузувіри якого змасакрували в катівнях його селища не одну сотню непокірних земляків-горян, цинічно поскидавши побиті жертви в горезвісні Яблунівські криниці з підступною надією замести сліди кривавих злодіянь. І сьогодні пан Михайло не може без щему у голосі оповідати про звірства сталінських опричників, свідком яких неодноразово доводилося йому бути, позаяк мешкав непоодаль отого пекельного комуністичного осинового гнізда. Але показовим є і те, що найдовше протримався один із останніх схронів повстанців саме в Яблуніві, у скелі побережжя стрімкоплинної Лючки, фактично під носом у ворога...

Спраглисть до пізнання нового приводить допитливого юнака на навчання до щойновідкритого восени 1945 року Станіславського медичного інституту, хоча мрію зміг реалізувати аж через рік — екстернатом здобував середню освіту, вчився на підготовчих курсах вступників, а на прожиття заробляв нічною працею пічника — в холодну пору року разом із кількома товаришами потрібно було заготовити, нарізати, наколоти дров і натопити численні аудиторії велетенського навчального корпусу інституту, а зранку мусів йти на навчання. Була стипендія, кілька хлібних карточок — і жодних нарікань на труднощі, які ми зазвичай чуємо від ситої, забезпеченої та ще й протекціонованої сьогоденної студіюючої молоді, яка собі таких поневірян і уявити не може. А навчання було складним, вимогливість і принциповість тодішніх викладачів не знала теперішніх «договорнякових» вихибів — тільки належні знання давали можливість залишатися в студентській когорті чи претендувати на перехід на наступний навчальний курс. Це показовий приклад того, як фаховість і становлення особистості найкраще формують дисциплінованість і самостійність, а не якісь штучно вигадані сучасні педагогічні інновації з їхніми запобігання-

ми перед труднощами, які гейби розкромсають і стравмують амебно-зледачілу споживацьку психологію підлітка.

Працьовитість і активна життєва позиція юнака уможливають йому шлях подальшого наукового і фахового зростання — клінічний ординатор, асистент катедри факультетської хірургії, вступає до аспірантури і за кілька років захищає кандидатську дисертацію з проблематики лікування остемієліту і небавом, за належну науково-педагогічну роботу в інституті заслужено отримує вчене звання доцента курсу ортопедії і травматології. Наступні три десятиліття — найплідніший період праці Ковалишина-лікаря і педагога.

Із 1971 року стає багаторічним завідувачем катедри травматології, ортопедії і військово-польової хірургії, його призначають головним травматологом Прикарпаття, в середині шістдесятих очолює обласне науково-методичне товариство травматологів і ортопедів, допомагає створювати і перманентно курує травматологічні відділення усіх районів Івано-Франківщини. Михайло Ковалишин бере на себе організацію і проведення численних науково-практичних конференцій, редагуючи і видаючи їхні багатотиражні матеріали, успішно докладається до створення єдиної за час існування вищого медичного навчального закладу підсумкової виставки експонатів авторських і раціоналізаторських пропозицій, пристосувань, інструментів, наочних посібників, стендів та засобів технічного забезпечення програмованого контролю знань студентів. А весь вільний вакаційний час витрачає на підвищення власного кваліфікаційного рівня у провідних клініках Києва, Харкова і Москви, активно працює у фахових книгозбірнях, готуючись до написання наступної наукової роботи. Поруч з цим молодий доцент веде в інституті активну громадську роботу — очолює студентсько-викладацький профком; він — секретар методкому, очільник комітету народного контролю, голова товариського суду на-

вчального закладу, відповідальний за винаходи і раціоналізаторські пропозиції.

Окремою сторінкою наукової та клінічної практики Михайла Миколайовича є два успішні африканські закордонні відрядження, де сповна проявилися його найкращі індивідуальні риси лікаря і педагога. Це було далеко не випадково-спонтанне рішення «там когось», бо ж тодішня усущіль контролююча і до цоту прискіплива система не допускала будь-кого для представлення в такому віддаленому та з ідеологічної точки зору непевному регіоні власної лікарської школи, отож вибір падав лишень на найкращих. Проїшовши десятимісячний інтенсив із вивчення французької мови на кафедрі західноєвропейських мов Академії наук СРСР, 1968 року був скерований до розпаханого громадянським протиборством бунтівливого Алжиру, де завідував травматологічним відділенням, у військовому шпиталі надавав фахові консультації німецьким лікарям, провадив викладацьку роботу в місцевому медичному коледжі, патрунував наукову раду радянських лікарів. Окрім впровадження новітніх клінічних технологій, зумів організувати низку міжнародних науково-практичних конференцій, на Алжирській національній виставці науково-промислових досягнень створив павільйон «Медична допомога радянських спеціалістів», за що був удостоєний грамоти і подяки радянського посольства. Так само за проведену величезну навчально-клінічну практику отримав спеціальну ювілейну медаль та письмову подяку Паризького реанімаційного департаменту і Мюнхенського центрального шпиталю НАТО. І, попри свою похвилинну зайнятість і визнання, «умудрявся» бути активним профкомівцем, членом футбольної та шахової дружин і, уявімо собі, учасником зведеного хору при посольстві СРСР! Активного лікаря рекомендували на відповідальну посаду радника посла з медицини, однак закінчення терміну контракту унеможливило реалізацію цієї почесної місії.

Наступне закордонне відрядження покликала авторитетного спеціаліста в західноафриканське Малі, на території якого побутували, окрім кланово-патріархальних середньовічних традицій, з медичної точки зору рудиментно-атавістичні як для другої половини двадцятого століття недуги — різноштамна малярія та підступно смертоносна проказа. Помимо клінічної праці в колонії-лепрозорії для інфекційнохворих, український медик викладав у Національному університеті столиці м. Бамако — філії славетної Сорбони. Окрім того, в Центральній столичній лікарні завідував травматологічним відділенням ургентної терапії, впроваджував новітні медичні технології, організував дві міжнародні конференції з участю спеціалістів Нігерії, Сенегалу, Китаю та Індії.

І, як результат, за період роботи в Малі одержав численні подяки посольства Радянського Союзу, Польщі, Китаю, Сенегалу. Нагороджений урядовою медаллю президента республіки Малі, яку не вручили нібито через відсутність погодження з боку радянського посольства. Уклінно просили залишатись в них міністром охорони здоров'я, однак лукаві московські партапаратники, вочевидь, з причин заздрощів, не дали на це згоди.

Просто фантасмагоричними, але усущіль правдивими та опертими на його індивідуальний лікарський професіоналізм, видаються справдешні історії про надання «доктором Мішелем» (так люб'язно його іменували місцеві колеги та пацієнти) невідкладної хірургічної допомоги вже, вочевидь, приреченим бідолахам. Це і порятунок трагічно травмованої польської туристки Гражини, яку переїхала шеститонна(!) вантажівка, друге народження вже з фактично готовими посмертними документами жертви автомобільної трощі, подивугідний порятунок наскрізь прохромленого півтораметровим металічним штирем із пошкодженням усіх життєво важливих органів місцевого копача криниць і, особливо показовий випадок, коли Ковалишину вдалося врятувати малійському аборигену перекушену

бегемотом ногу з показанням до нагальної її ампутації. Ця подія у засобах масової інформації набрала шаленого розголосу, його ймено в лікарському середовищі стало надзвичайно популярним, до вправного прикарпатського «чаклуна скальпеля» зверталися як до крайньої інстанції у ситуаційному безпросвітку. Про подію повернення доктора Михайла і його терапевта-дружини пані Віри на батьківщину передавало центральне малійське радіо, на проводи зійшлися колеги і вдячні пацієнти, що показово засвідчує навіть публіцистична замітка у центральному виданні «Медицинская газета» від 27 лютого 1985 року.

Після виходу на пенсію впродовж багатьох років трудився на різних посадах у рідному навчальному закладі, працював викладачем військово-польової хірургії стоматологічного факультету, читав курс травматології ортопедії на катедрах післядипломної підготовки лікарів та екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, навчав студентів французької мови. Знаковою сторінкою в життєвій біографії п. Михайла є його причетність до Народної аматорської чоловічої хорової капели «Сурма», у якій впродовж багатоліть був незамінним старостою, організатором численних виступів співочого гурту. Усім «сурмачам» назавше зятиметься гостинний прийом колективу у власній родинній господі під час гастролювань мальовничою Косівщиною.

Вроджена закоріненість у батьківську землю, отой пра-вічний генотип господаря повсякчас кличуть до рідного яблунівського обійстя, де повсякчас провадив відмінне господарство, й досі кохається у бджолярстві, любив пригостити медком, оповісти нехитрі пасічницькі історії. Радів вдалому шлюбіві із дружиною Вірою, з якою у мирі і злагоді пройшов довгий життєвий шлях, самовіддано допомагав своїй подрузі в приостанніх немочах, а з її відходом, як сумно згадує пан Михайло, ніби щось обірвалось, життя ніби втратило сенс. Чим не приклад людської «лебединої» одності?..

Зараз шановний Михайло Миколайович на заслуженому відпочинку, займає патріотичну громадянську позицію, щиро вболіває за долю України, бачить у собі ще сили активної клінічної практики. Радіє успіхам своїх двох синів — фахових лікарів-травматологів, втішається життєвому поступу онуків. То ж з роси Вам і з води, наш шановний Лікарю, Колего, Друже! На многії і благії літа!

Потужний лет родинного розкрилля Ткачів-Сенютовичів

*«Лиш праця світ таким, як є,
створила. Лиш в праці варто
і для праці жить»*

(І. Франко)

...**Є**люди, з якими поруч легко, сонячно... У спілкуванні з ними багато чого і пізнаєш, відведеш зашкарублу тугодуму побуденщини, омиеш душу щиропривітною гутіркою, а то й спічнеш єством на філі розмашного не саркастичного гуморного дотеп'я. І ці чудовні виограни складають моноліт отієї особистісної справжності, втіленням якої є добре знаний на Прикарпатті та далеко за його межами талановитий лікар і вчений, активний культурно-просвітницький і громадський діяч — Василь Євтихійович Ткач.

Вже відлітало у вирій понадтясминське бабине літо, коли сади села Цвітна готувалися до прийняття осінньої позолоти, як в приостанній вересневий день, благословенний батьківською вірою у добропоміччя Божого начала, материнській безоглядній любові та надії на благодатне майбуття прийшов на світ малий Василько, якому мати наколихувала щасливу долю мелодійними піснерозгойдами:

*«Ой, Васильку, Василичку
Житній колосочку.
Та я тебе тай впізнаю
Лиш по голосочку»...*

У ретроспективному калейдоскопі скресають спомини, коли він, восьмирічний хлопчик, разом із матінкою голодоморного 1947 року за підібране на лані ожмуття колосків перехувалися у лисячих норах від осатанілих колгоспних комуністичних опричників, які тоді вже втретє добивали сторозтерзану опіслявоєнну Україну. Важко навіть уявити, якою ж духовною трагедією оберталось це більшовицьке безкарне свавілля супроти гордого і відчайдушного Холодноярського краю, отого героїчно-бунтарського ядра нашої нації, яке впродовж віків не могло нікому стерпіти чи пробачити наруги над собою. Саме тут, у межах славних Суботова, Чигирина і Холодного Яру розташоване енергетичне осердя України, інформаційно оповите легендарними, але все ж сучасними науковцями логічно вмотивованими гіпотезами про підвищений градус дії астральних полів цих місць, обумовленого падінням в прадавні часи гігантського метеорита, що призвело до титанічних зсувів і навіть зміни русла такої водної потуги як Дніпро, який в передновоісторичні часи плинув власне через територію Холодного Яру. Тому і народ тут, як мовлять численні обізнанці, більш активний, бунтівливіший, який спокійно не переноситиме елементарних посягань на власну гідність, подібно ж як і однотипноментальні

мешканці гірських масивів. Згадаймо козацтво, Хмельниччину, гайдамаччину і чи не найгероїчнішу сторінку української новітньої історії — постання Холодноярської республіки, кількатисячні загони якої, не бажаючи терпіти свавілля більшовицьких зайд, впродовж кількох років контролювали значну територію середніпрянщини, що наводило несусвітній жах на всепожираючу комуністичну сарану та їхніх очільників. Уявімо собі, що понад пів століття опісля завершення національно-визвольного змагу, до середини сірозастійних сімдесятих років двадцятого століття, діяв спеціально уповноважений орган КДБ СРСР, що видав справами стосовно контролю цих територій, щоб щось та не вибухнуло знову...

В його підліткову свідомість назавше вкарбувалися родинні спомини про відчайдушний чин материного дядька, бойового соратника отаманів Василя Чучупаки, Герасима Нестеренка-Орла, Трифона Гладченка, Чорного Ворона, повстанського полковника Пилипа Хмару, замордоване більшовицькими песигольцями тіло якого було виставлене для публічного упізнання з метою подальших репресій родини впалого героя.

стежиною повилося вдалеч босоноге дитинство, не по роках важенна сільська роботизна, навчання в школі, де зарекомендував себе старанним і допитливим учнем, що надалі й уможливило його подальше навчання в Кіровоградському медичному училищі, позаяк від ранньої юності добре усвідомлював високу ціну людського життя, належно розумів вагомість цієї професії і власну відповідальність перед обраним майбутнім фахом. Згодом молодому ескулапу довіряють очільництво фельдшерсько-акушерським пунктом, де і заклалися добротні підмурівки медичної практики, лікарського уміння і навичок. Служив у війську, яке виховало такі необхідні навички точності, пунктуальності, товариськості та взаємодопомоги.

Молодечо-розгійний Василів козацький дух тягнувся до ментально суголосної непокірної Галичини — і перемайнув холодноярський нащадок у першолітті суспільно збурених

шістдесятих до такого ж опришківсько-повстанського гордого Прикарпатського краю, в якому ще й тоді жевріли проблиски багаття багаторічної борні, яке нещодав ще палахкотіло вогнищем жертвовного змагу борців за волю. Тут вступає на лікувальний факультет Станіславського медичного інституту, успішне навчання, завдяки попередньому набутому досвіду, вдало поєднує із студентською профкомівською діяльністю на довірєній йому керівництвом очільницькій посаді. Після закінчення навчального закладу певний час працює лікарем-урологом, заступником головного лікаря з науково-методичної роботи базового санаторію-курорту «Трускавець».

Однак дослідницька царина, в якій робив перші успіхи ще на студентській лаві, приводить його до аспірантури, де згодо під орудою тодішніх авторитетів медичної науки професорів Г.Бабенка та А.Шифріна захищає кандидатську дисертацію, переходить на посаду асистента, доцента, а від середини вісімдесятих завідує кафедрою (курсом) дерматології та венерології Івано-Франківського медичного навчального закладу. Непересічні організаторські здібності, ґрунтовані на любові до людей та вмінні працювати з ними, спричинили тривалу роботу на посаді заступника, а потім декана медичного факультету, його перманентне молодорозмайдушшя, знання та повага до української культури дозволили кермувати гуманітарною політикою рідної Alma Mater.

Василь Євтихійович — невтомний ратай наукових перелогів, автор більше десятка базових навчальних підручників, понад трьох сотень статей, трьох винаходів, чотирнадцяти раціоналізаторських пропозицій, він вочевидь є найавторитетнішим лікарем-дерматологом Прикарпаття як в науково-теоретичній, так і клінічно-практичній галузях. Він зумів вивчити і описати унікальні випадки рідкісних болячок шкіри людини, знання про які є вкрай необхідними для сучасної медицини, що і дало підстави рекомендувати нашого земляка для обрання членом Нью-Йоркської академії наук. Вчений — постій-

ний учасник майже усіх з'їздів, з його поля зору не випадають науково-практичні конференції, зібрання Асоціації дерматологів України, він делегат фахових симпозіумів, член редакційної колегії фахового наукового «Українського журналу дерматології, венерології, косметології». Упродовж майже двадцяти років В.Ткач очолював обласне науково-практичне товариство дерматовенерологів, є почесним членом президії УАЛДВК, виховав плеяду послідовників, які працюють як в Україні, так і за її межами, за що у 1995 році Указом Президента України йому присвоєно почесне звання заслуженого лікаря України, а за багаторічну працю нагороджений почесними державними відзнаками «Відмінник охорони здоров'я» (двічі), медаллю «Ветеран праці!», почесними грамотами Міністерства охорони здоров'я», почесною відзнакою УАЛДВК «Честь і пошана».

Інше потужне крило Ткачевого високомайного лету — це активна громадсько-культурна діяльність, яку розпочав ще на зорі української незалежності разом із постановам «Руху», в інституті та за його межами відкрито пропагував просвітянські ідеї, підкладав власне плече при створенні і управлінні обласного осередку Конгресу української інтелігенції, активно працює в Івано-Франківському осередку НТШ тощо. Але велика частка його багатой душі вкладена як у створення, так і подальшу, вже майже 55-літню діяльність відомої далеко за межами Прикарпаття Народної чоловічої аматорської хорової капели «Сурма». Будучи в когорті її перших співаків, а пізніше утверджувачів колективу впродовж усього її існування, він і сьогодні активно займається практично всіма організаційними питаннями виступів, урочистих представлень, вивчення історії колективу, видавничою справою. Автору цих рядків, в минулому співакові капели, ніколи не зійдуть з пам'яті спомини про цікаві гастрольні поїздки, теплу дружньо-братерську атмосферу співочого гурту, яку, де правду діти, чи не найбільше створював саме він, повсякчас дотепний в розвагах, але в той самий час

педантично-пунктуальний і відповідальний в організаційних моментах, вирішенні поточних питань тощо.

За словами самого п.Василя, не був би він таким, як є, не сягнув би тих висот, якби не мудрі поради його дружини п.Марти, високофахового лікаря-уролога, яка повсякчас «освіжувала» за шалабуддям змосковщеної мовної реальності інколи хвилево пригасаючий його генно-козацький дух дидактично-виховними сентенціями про важливість української національної самоідентифікації, оскільки походила із інтелігентної і патріотичної галицької родини, яку прославив на всю Україну її батько — знаменитий професор-хірург Василь Федорович Сенютювич. Народився майбутній маестро медицини в містечку Глиняни, що на Львівщині, здобував освіту в Львівській гімназії, та згодом, по через вихиби польської пацифістично-асимілятивної політики стосовно українців, виїжджає на закордонні студії, де класична європейська медична освіта Братиславського (Словаччина) і Грацького (Австрія) університетів дала фундаментальні як теоретичні, так і практичні знання і уміння в царині хірургії. Міг заввиграшки скористатися можливістю безтурботної і ситої праці в одній із європейських клінік, та прагенетичний поклик привів обдарованого молодого ескулапа на рідні терени, однак, знову ж, через зазнайкувату високомірність поляків стосовно української інтелігенції заледве зумів влаштуватися лишень помічником лікаря в рідних Глинянах.

Після одруження у 1939 році переїжджає до Станіслава, де стає провідним хірургом міської, а згодом і обласної клінічних лікарень. Зумисно тут не вдаватимемось у деталізацію велетенських клінічних та науково-педагогічних здобутків професора Сенютювича — вони добре знані широкому загалу наших країн завдяки неперевершеній майстерності «маестро скальпеля», так і по через шерегу відгуків його сучасників та послідовників (див. статтю його вдячного учня, а згодом молодшого колеги професора Степана Геніка «Уроки життя: до столітнього

ювілею від дня народження професора В.Ф. Сенютювича // Хірургія України. — 2012. — № 3. — с. 127–128).

Його щиропатріотичне ество якнайкраще відображають ті факти, що він неодноразово брав на себе сміливість оперувати під носом всюдисючого МДБ пацієнтів, принесених таємно вночі своїми лісовими побратимами українських повстанців, чітко усвідомлюючи, на яку небезпеку наражав себе і всю родину. А те, що неодноразово надавав хірургічну допомогу поза межами клініки нетранспортабельним важкопораним бійцям національно-визвольного руху у непристосованих для оперування схронах — зайвий раз потверджувало його пронаціональне життєве кредо і високий професіоналізм. Ба більше, його дружина Ольга Степанівна, будучи завідувачкою однієї з аптек міста, надавала ліки нужденним хворим бійцям, за що попала у застінки катівні, звідки живою вийти дозволило лише Боже провидіння. Однак за помешканням родини Сенютювичім тривало постійне спостереження з боку органів держбезпеки, їх неодноразово планували висилити, однак загребуща захланність «освободітелів», які щомісяця оновляли меблі у власних апартаментах завдяки «изъяттям» у репресованих «ворогів народу», не могла бути задовільнена власне через побутову скромність лікарського житла — «не было чего взять...».

Сьогодні родина Ткачів Сенютювичів — взірцевий приклад буття-триву лікарських поколінь. Так, брат шановної Марти Василівни — Роман Сенютювич — знаний на Буковині професор кафедри онкології Чернівецького медичного університету. Подібно ж батьківськими стежками попрямували і їхні діти. Дочка Оксана — радник президента англо-американської фармацевтичної компанії (м.Лондон), син Роман працює урологом Київської міської лікарні, онук Захар, випускник Королівського університету (Англія), працює у фармацевтичному бізнесі.

То ж, гадаємо, до наших скромних слів зможе приєднатися чимала когорта вдячних Вам наших краян. Ви і досі на сторо-

жі людського здоров'я і життя, і на повсякденному посту не має права на спокій, повноцінний відпочинок, власні емоції чи навіть і страх. Кожен виконує надважливу функцію лікування українців — чи то в операційній, чи приймальні клініки. Нехай же Господь за Вашу жертовність і мужність низпошле міцного здоров'я та сил на многая літ!

Українство Зеновія Остап'яка

Народився 24 вересня 1934 року у селі Радча Тисменецького району.

Після закінчення місцевої школи навчався на історико-філологічному факультеті Станіславського педагогічного інституту, де інтелектуальне середовище і жагуче бажання пізнати минувшину України вивело З.Остап'яка на широкий шлях наукової роботи, хоча почасти доводилось сходити на манівці потаємного дослідження, бо ж про об'єктивне вивчення нашої історії у ті горезвісні часи радянської оприччини не могло бути і мови.

Молодий Зеновій разом із побратимами-однодумцями організує підпільний студентський гурток із вивчення історії України, проводить експедицію на Східну Україну з метою дослідження трагічної сторінки нашої національної долі — голодомору 1932–33 рр. (як згадує ювіляр — розповіді очевидців, які чудом вижили, своєю жорстокою реальністю тих часів надто вразили чутливу до людського і національного горя душу моло-

дого патріота). А в честь 145 річниці з дня народження Тараса Шевченка у 1959 році він проводить безпрецедентну як на той час акцію — шевченківську лекцію-концерт в рідному інституті, що стало тоді неабиякою подією міста і області, створивши чималий резонанс серед патріотично налаштованих громадян краю і, звичайно, місцевої карально-репресивної машини КДБ.

Над щирим молодим патріотом починаються згущуватись хмари. Система не могла пробачити такого на її погляд «нахабного вільнодумства» і завдає ударів у відповідь. Але не всі із соратників могли витримати репресивне мракобісся системи, стаються перші прикрі зради колишніх друзів, яким щиро довіряв. Полум'яним прикарпатським бунтарем серйозно починають цікавитися органи державної безпеки, ув'язнюють, проводять слідство, намагаються його психологічно заломити і подолати любов до України добре перевіреними методами руйнування кар'єри, вилученням літератури, моральним тиском. Але Зеновій Остап'як вистояв, гідно зберігши честь українця-патріота.

На початку шістдесятих років Зеновій Михайлович іде на педагогічну роботу, працював на посаді учителя середньої школи села Лісний Хлібичин Коломийського району, Вищого професійного технічного училища № 3 м.Івано-Франківська та викладача гуманітарних дисциплін в Івано-Франківському національному медичному університеті.

Наприкінці вісімдесятих років минулого століття п.Зеновій стає одним із найактивніших організаторів національного відродження на Прикарпатті. Так, у 1989 році він вступає в Народний рух України, згодом його обирають заступником Голови осередку організації в Івано-Франківську. Стає членом УГС, упродовж п'яти років очолює обласну організацію УРП. Починаючи із 1996 року і до тепер очолює Івано-Франківську обласну ОУН, Голова обласного та член центрального Проводу ОУН, член Івано-Франківського обласного націоналістичного

громадсько-політичного об'єднання «Національний вибір», активний громадсько-політичний діяч, незмінний учасник численних виступів на вічах, зборах, академіях, телеефірах тощо.

Впродовж 1990–1998, 2006–2010 років був депутатом Івано-Франківської міської та обласної рад, чотири роки очолював постійну депутатську комісію обласної ради з питань освіти, культури, молоді та засобів масової інформації, член президії Івано-Франківської обласної ради.

У Соборі слова Марії Ігнатюк

Десятиріччя перемайнуло за часовий окрай, як линуть з Івано-Франківського обласного радіоефіру силимени високохудожніх авторських програм літературного театру «У Соборі слова» званої на Прикарпатті та далеко за його межами мисткині словесного жанру Марії Ігнатюк. СЛОВА воістинно високого, добірного, здатного креативно соборувати вишуканого радіослухача на

верховіттях вознесіння найвищого прояву діяння духу. СЛОВА, леліяного українськими та світовими класиками, творчу десницю яких всправж водило Боже провидіння, яке в ореолі вітхненного золоторіччя виграє велемайною пектораллю прослави Творця, а не того побуденного ослів'я-шмельцу, яке зазвичай вигалайкують з численних одноманітно коловоротних міщансько-розважальних репильок-студій неглибокоборозні сучасні ратаї радіожурналістських перелогів.

Першобуттєва Божественна сутність — СЛОВО, таїть у собі доглибний етнокод нації і роду, в якому стосоткрат проявляється

генетична пам'ять, що повсякчас живить наші можливості, надає духовну кріпість і здатність до естетичного відображення минулого і сьогочасся. Тому авторці не дарма сутнісно близькі олітературнені представлення краси рідного краю, позаяк ще з дитинства вкарбувалася магія краси карпатського літа, коли їх, ще маленьких донечок, рідний батько (полонинський ватаг-депутат) неодноразово брав із собою, аби малеча помилувала око безмежжям гір-бескидів. Подібно ж реалістичність представлених в радіоефірах героїв-повстанців ґрунтується на особистісних відблисках споминів асоціативної дитячої пам'яті, оповідах про ті події повстанця-відчайдуха (псевдо «Розбійник») батька Миколи та односельців, оскільки березівський край, де народилася п.Марія, був у фарватері національно-визвольної борні супроти московського наїзника в середині ХХ століття. Так само їй, як нікому, був зрозумілий кричущий стефаниківський біль письменницьких творів, бо ж не стирається отой сльзотерпний дитячий спомин, коли їх, 7–8 річних дівчаток хвора сухотами матінка зі сльозами на очах бучком відганяла від свого ложа, аби, не доведи Господи, крихітки не заразились смертельною недугою... А чого тільки варта фотомить зі світлини похорону матері, коли пообоках труни стоять у відданні останньої шани дітки на тлі згорьованого батька-вдівця — це ніби зматеріалізоване упривявлення класично-літературного трагізму.

Лишень жагучим бажанням пізнання нового і незвіданого мож зрозуміти відчайдушний крок юної березунки піти навчатись до ментально чужого, зросійщеного Харкова, однак славного власними традиціями місцевого інституту культури. Навчання на режисерському відділенні творчої майстерні театрала-курбасівця Марка Терещенка розкривало досі не бачені осяги пізнання прекрасного, одначе, в далині від рідного дому, практично без елементарної матеріальної підтримки, було доволі складно, інколи доводилось, щоб елементарно

вижити, за карбованець-другий додатково грати в масовках місцевого театру... Згодом, після навчання, вона працює викладачем театральних дисциплін Хустського училища культури, а потім — артисткою літературно-музичного лекторію Івано-Франківської обласної філармонії.. Численні виступи, подорожі, цікаві знайомства з багатьома творчими людьми відкрили сприятливі можливості мистецького самовираження, виокремлення неперебутнього таланту молодій артистці.

Поліаспектність особистості Марії Ігнатюк виокремлює ще й добротну педагогічну її складову, в 1975 році переходить на викладацьку роботу кафедри театральної режисури Рівненського державного інституту культури, стає провідними фахівцем в напрямі сценічної мови. Її високофаховість, тонка психологічна сутність, помножена на потужну інтуїтивну складову, уможливила чітку і бездоганну фіксацію студентських талантів, тому з року в рік її вихованці стають переможцями численних конкурсів найвищого штибу, що, з часом, багатьом з них дало дорогу на велику сцену. Свідченням її професіоналізму в той час стає вдаль поєднання педагогічної роботи із сценічною діяльністю як читця естрадних колективів Рівненської державної філармонії під керівництвом заслуженого діяча мистецтв Б.Депо, а також праця на посаді помічника-консультанта сценічної мови в Рівненському муздрамтеатрі під орудою головного режисера, відомого театрала Я.Маланчука.

Прерогативними в її педагогічно-творчій діяльності були аспекти театральної-сценічної мовної практики, що упривнювалося по черзі перманентне лучення праці викладача сценічного мовлення (з 1992 р. — доцент, у 1993р. завідувачка кафедрою театральної режисури РДІК, а з 2004 року переходить на кафедру театрального та хореографічного мистецтва Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету ім.В.Стефаніка) з театральним-концертним виконавством, що втілювалося засобами проведення високофахових майстер-

класів для учнів училищ культури, акторів лялькових театрів, виконання різножанрових творів у концертних програмах. Як досвідченого педагога її запрошували головувати в ДЕК чи в журі багатьох читацьких конкурсів тощо. Так, з 2012 року — Марія Миколаївна постійна голова журі Всеукраїнського театрального фестивалю дитячих та юнацьких колективів «Казка в гаю», який щорічно проводиться Музеєм народної архітектури і побуту у Львові. Та і сама часто брала участь у читецьких конкурсах і заходах, вона лауреат Третього всеукраїнського фестивалю гумору «Лауреат Нобельської премії» (с. Нобель, Рівненська область).

Відрадно, що під час проведення занять викладачка застосовує інноваційні засоби навчання, використовуючи власні відеофільми «Поезія педагогіки», «Школа майстерності», «Свою Україну любіть» (за творами Кобзаря) та «Батурин» (за однойменною поемою О.Бабій). Ці відеороботи і ряд інтерв'ю на обласному телебаченні засвідчили багатогранну фахову складову творчої особистості української мисткині, позаяк часто транслювалися Рівненськими та відповідно Івано-Франківськими обласними телерадіокомпаніями.

Добротний творчий набуток становить численний сценічно-концертний репертуар артистки-педагога, презентаційна географія якого сягала і українського поза межжя, зосібна виступи перед освітянами Вільнюса та українською патріотичною культурологічною громадою Петербурга та Мінська. З-посеред гами вагомих представлень хочеться виокремити музично-літературну композицію за поезіями Тараса Шевченка «Не для людей тієї слави» в супроводі рок-групи «Незаймана земля» (художній керівник — заслужений артист України Л.Репета), яка відбувалася в глядацькій студії «Самовидець» Рівненського обласного музично-драматичного театру. Продовженням попередньої є авторська шевченківська концертна програма «Слава тим, хто прагне волі» або «Український Прометей» за

участю бандуриста-вокаліста Н.Волощука та заслуженого артиста України О.Заворотнього, яка дебютувала в Рівненській обласній державній філармонії і згодом мала тривале сценічне життя. Її один із найулюбленіших майстрів пера В.Стефаник неодноразово мовив до пошановувачів української духовної культури засобами літературно-сценічного концертування під глибоковлучною номінативною квінтесенцією «Усе, що я писав, мене боліло...», а публіцистично-художня оповідь «Поема про Довженка»лилася романтизовано-елегією «Зачарованою Десною» та глибокоемоційними прозовими творами «Мати» і «Воля до життя», які, художньо-мистецькими засобами представлення дійсності неабияк асонували символічній ідейно-духовній соборності української нації.

Але найпотужніше мистецькі програми зреалізувалися п.Марією саме в радіоефірах, частим гостем місцевих радіостудій вона стає після переїзду на постійне проживання до Івано-Франківська та постійну працю до Інституту мистецтв на посаду доцента кафедри театрального і хореографічного мистецтва. На обласному радіо «Дзвони» 105.8 FM, яке перш за все апелює у своїх передачах до духовного слова, Марія Ігнатюк в журналістській рубриці М.Солодчук «Наші гості» презентувала шерегу літературно-музичних програм, найпомітнішими серед яких хочеться відзначити «Духовна поезія письменників Прикарпаття» (твори Д. Павличка, Н. Стефурак, Я. Лесіва, Е. Турковської), «Я бачила сльози Святої Марії» (за поезіями О. Веретенченка, Ю. Клена, В. Романюка) та радіовистава «Проща» — глава з історичного роману «Маруся Чурай» Л.Костенко. В радіоефірі наших країн звучали уривки з новели «Повернення коляди» з книги автора так званої «гуцульської калевали» «На високій полонині» С. Вінченза та про жертвовність поета-священника, дисидента Я. Лесіва в програмі «Змерзлий кетяг калини — пульсар замордованих душ». До 95-річчя Блаженного Папи Римського Івана-Павла II прикарпатці в радіопередачі

«Веслючи в небо» чи не вперше дізналися і про неперебутній письменницький талант К.Войтили.

Авторські програми літературного театру «У Соборі слова» на ОДТРК «Карпати» — це окрема і найбільш знакова сторінка творчої біографії майстрині художнього слова. Щотижневі радіоефіри згуртували чималу слухацьку аудиторію, яка, затамувавши подих, повсякчас любувалася естетичним золотословом, у свічаді якого калейдоскопічно переливалися вишукані жанрово-композиційні слововзори українського і світового красного письменства. Тут повсякчас горіла невгасима Кобзарева свіча, скрешувалось словесне іскромеття Каменяра, пломенилася жертвоність Лесиною життєствердного прямодушся, опадали кленові листки Стефаникового «ритуального болю» над гіркожиттєвою стежею його народу. Поліжанрова покутсько-гуцульська новеліада Марка Черемшини унісонить глибокопсихологічній повістевій гамі Ольги Кобилянської та естетичному експресіонізму оповідань Михайла Коцюбинського.

З художньо-словесної радіотеки майстрині виходив україноствердний ментальний антеїзм О. Довженка, відвертий історичний реалізм Р.Іваничука та віртуозно образна алегорія Л. Костенко. В «Кривавих жорнах війни» (відламок з роману «Людина і зброя») артистка майстровито вилонила всепроникну Гончареву екстериторіальну щодо жорсткої детермінізації світу матеріальної необхідності вітаїстичну ідею та вікторіаду незламної української поетеси-націоналістки О. Теліги в передачі під промовисто антитетичною назвою «Тільки тим дана перемога, хто у болі сміється зміг».

Радіоефір «Собору...» неоднократно слив болючим відгомном української минувшини, зокрема трагічними подіями голодоморного геноциду української нації, про що щемноголосить тандем авторських передач «Ти кажеш — не було голодомору?» за творами П. Тичини, Д. Білоуса, У. Самчука, В. Маняка та «Волошкові очі» за однойменним нарисом Є.Маланюка.

Героїка повстанського руху 40–50 рр. звучала в радіопрограмі «Народе мій, який твій біль великий...», а радіобалада «Ми ніколи не забудем тих кривавих днів» спливає симфонією болю за жертвами безсмертної «Небесної сотні» в нетакі то і далекі з хронологічного зрізу часи, але вже припорошені нещодавновсілою пилюкою манкуртозабуття героїчного воздвижжя «Революції гідності».

Поетичним вирієєфіром перемайнуло «Потойбічне світло білого птаха» в передачі, присвяченій світлій пам'яті геніально-го національного кіномитця І. Миколайчука, скомпонованій за мотивами творів С. Чернілевського, Л. Костенко, А. Роговцевої та спогадами чоловічих діячів української культури, іскрилися шаблезблиски з роману «Маруся» В. Шкляра, слалася щемно-психологічна новела «Прощай мене» М. Матіос, сягав верховин безсмертя гордокрилий Беркут з поетичного триптиху письменника і громадського діяча М. Симчича про корифея українського театру і кіно В. Сичича, мотиви фронтової лірики О. Стрілець «Пам'ять серця» багрили кровосплинні схили Савур-могили, трояндовими пелюстками опадали нюти ритуального болю роману С. Процюка над складним психоемоційним полем особистості В. Стефаника. Тут же горіла золотослова пектораль поезій О. Слоньовської, лірично низходила «Сонячна бандероль» знаного в нашому краї грузинського майстра пера і різця Р.Власідзе.

В авторських ефірах М.Ігнатюк тонкотремно вилася тасьма інтимної лірики славетного краянина С.Пушика в передачі «Я тебе в своїм серці зберіг», ткалися силимени лірослів'я званої журналістки і письменниці О.Бабій у зарайдужжі ефіроплину «Ми живемо, поки любов живе» та кордоцентричність ліричного світосприйняття шотландського соловейка Р. Бернса в поетичній мінівиставі «Не забувається повік, що серце пам'ята». Подібно ж в «Соборі...» віднайшла вмістину і добротна іноземна літературна класика, як ото філософська лірика У Шекспіра

під життєствердним номінативним мотто «Любов і вірність, доброта — вся суть мого мистецтва і людини в світі», а запальна піренейська вдача, оспівана Г. Лоркою, П. Меріме, Р.-М. Рільке, треміла тут поетичними кастаньєтами радіоверсії «Іспаніє, усе в тобі».

Багата тематична наповненість циклу програм потверджується наявністю потужного гумористичного пласту. Це і шкіцувато приперчені народні «фіглі-міглі» гумористичного театру «Кум» (художній керівник О. Новосад), усмішкове віддушся Остапа Вишні, віднайдення авторкою гумористичних мотивів у такого, здавалось би на перший погляд стоїчного Б. Лепкого, а також французькі комедії-хвилинки Жаннін Вормс «Дон Жуан» і «Сіль». Ну і, звичайно, в передднях одного із найбільш улюблених передріздвяних свят неодноразово «У Соборі слова» володарював усесвітній духовний добродіяч святий Миколай...

Своєму успіхові на обласному радіо авторка передач завдячує керівництву телерадіокомпанії, високопрофесійній звукорежисерці Т. Мухіній, з якою співпрацює біля десяти років, радіожурналістці О. Котюк, працівникам Івано-Франківського академічного обласного театру ляльок ім. Марійки Підгірянки М. Бойчук та Н. Братковській, студентам акторського та режисерського відділень Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника (нині акторам професійних театрів) М. Гусак, І. Захарчукові, Є. Холоднякові, Ю. Полеку, М. Клюбі, заслуженій артистці України О. Пасічняк (всі м. Івано-Франківськ), львівським акторам І. Бойчук, В. Когуту, С. Кириловій, заслуженій артистці України Н. Лісовій, Л. Скригунець (м. Коломия) та багатьом іншим.

Найвагомішою ознакою талановитої людини є її універсальність. Марія Миколаївна Ігнатюк не лишень майстриня художнього слова і педагог — вона і продуктивний вчений-книговидавець. Так, впродовж відносно короткого часу з-під її пера

вийшло кілька знакових видань як навчально-методичного, так і культурно-пізнавального змістового наповнення, які виявилися для мистецьких навчальних закладів України доброю підручничовою знахідкою. Це «Монолог у мистецтві драматичної вистави. — Рівне: Волинські обереги, 2001, «На кону вічності». — Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2005, «Свічадо зореслова». — Тернопіль: Богдан, 2011, «Не забудьте пом'янути...» Шевченкове слово у мистецтві читця». — Івано-Франківськ: ЛІК, 2013, «Безсмертя Беркута». Сторінки життя і творчості корифея Коломийського театру Василя Симчича. — Івано-Франківськ: ЛІК-ІФ, 2015.

Марія Ігнатюк — активна культурно-освітня діячка краю, ревна просвітянка, готувала культурологічні відчити на засіданнях Івано-Франківського осередку НТШ, членкиня Національної спілки театральних діячів України, нагороджена медаллю «Ветеран праці», неодноразово нагороджувалася Почесними грамотами і подяками Національної спілки театральних діячів України, Почесними грамотами Рівненської, Львівської, Івано-Франківської обласних державних адміністрацій і виконавчих комітетів міст, обласних управлінь культури тощо.

І сьогодні її поетичний «Собор...» повниться новими радіопередачами, які вона, попри непрості сучасні радіоефірні реалії, творить натхненно і творчо, як завше на громадських засадах, та із доглибним усвідомленням потреби і з негасимою відповідальністю перед численною слухачькою аудиторією. То ж подальших Вам успіхів!

Українославі Святослава Перцовича

«З такою людиною поспілкуватися чи просто побути в його товаристві — і вже відчуваєш певну непроминальність і знаковість ситуації» — мовив раз якось мій добрий знайомий і однодумець, коли мова зайшла про знаменитого на Прикарпатті та й далеко за його межами громадсько-політичного діяча Святослава Перцовича. Особистості, яка упродовж всього свого життя найвартіснішими пріоритетами на багатьох відтинках діяльності визнавала власне працю за

встановлення української державності, збереження національної пам'яті та примноження здобутків сучасного націотворчого процесу.

Прийшов на світ холодноморозного лютого 1948 року, означеного чи не найжорстокішими масакрами «червоної рубіхи» супроти нескорених і затятих у своїй боротьбі гордонецьких березунів, вільнолюбивий шляхетно-боярський ген яких перманентно породжував сміливих відчайдушів, які без примісу сумніву ревно приносили себе в жертву на вітар стортетраної наїзниками ньеньки-України. Серед них був і його батько Микола, стрілець «Микитка» знаменитої Березівської сотні, що вкрила себе невмирущою славою у вікопомному так званому «Русірському бою» 1945 року. Почерез власну непохитно-крицеву принциповість і з огидою відкинуте запропоноване органами «предложение посотруднічать» назавше втратив можливість прожиття в рідному краї, чітко беручи в тямки, що не матиме навіть отого простого батьківського щастя бачи-

ти становлення життєвого шляху своїх синів, здвигне на коркоші самотньої дружини непосильні тяготи підкомуністичного селянського побудення, яка теж, у молоді роки, будучи членкинею ОУН, виконувала небезпечні зв'язкові функції — тому й належно усвідомлювала чоловікову жертвовність. До останніх своїх днів, навіть уже за незалежної України, як споминає п.Святослав, пам'ятаючи організаційну запряженість, навіть йому, досліднику повстанського руху, не всі деталі хотіла оповідати. Збережена родинна пам'ять і про його стрийка, боївкаря СБ УПА Юзя Перцовича, який склав свою буйну голову у борні із червоними бузувірами...

Непрості умовини селянського життя все ж були наповнені живими споминами учасників національно-визвольного спротиву, яким вдалося повернутися із занебоккрайніх тривалих заслань. Так, і по сей день є загадкою, як то йому, чотирирічному дитяті, вкарбувалися назавше у пам'ять слова сусіда, повстанського «есбіста», який, опісля кількарічної неволі, з розпуюкою заявляв своїм побратимам, які прийшли на відвідини вже помираючого товариша: «Ну, що, друзі, якби ми не так жаліли отих зрадників, то менше би наших людей поневірялися у Сибіру». Також зринає у споминах випадок, коли березневого дня 1953 року, його, малолітнього хлопчика, який катався на гринджолятах, турботливий сусід буквально на руках вихопив із прострільної лінії кулеметного вогню, позаяк щільність ураження була такою, що все доокіль було всипане простріленим гілляччям дерев. То був один із приостанніх повстанських боїв на березівських теренах, коли обскочені у хаті-криївці мужні упівці-березуни кущовий провідник ОУН Іван Негрич «Хитрий» та його заступник Петро Малкович «Стародуб» чинили кількагодинний опір МГБістській опергрупі і впали із співом українського славня на устах...

Навчання у школі доводилося поєднувати і виснажливою сільською працею, оскільки потрібно було брати на себе відповідальність старшого, допомагати матері вести господарку,

опікуватися молодшим братом. Вправність рук, помножена на гострозорову чіпкість і вроджений педантичний акуратизм нададуть йому фах майстра-деревообробника в Делятинському лісокомбінаті. Забігаючи трішки наперед спінемо, що п.Святослав згодом у Березовах набув слави добротного і відповідального столяра — не одне покоління його односельців виглядало з доріг через віконця чи то відчиняло у світ двері, до створення яких мав безпосередній стосунок наш «маестро рубанка, стамески й молотка».

Працюючи на виробництві, чи перебуваючи на військовій строковій службі, за ним, як за нащадком «ворога народу» невідступно «пазило» всюдивсюдне КДБ як із підступною манною схилання до співпраці, чи ж, опісля отримання категоричного відкоша, сомнамбулічного зубозаціплювального погрожування і, як пригадує Перцович, його непохитна крицева холоднорозсудлива стійкість на багатогодинних допитах навіть викликала повагу в його непояничарених українських офіцерів-наставників. Тверезо усвідомлюючи лукаво-підступну сутність «ратаїв Контори Глибокого Буріння», не раз і не два, повертаючись пізньовечірнім гостинцем з Надвірної до Делятина після чергової «обработки» — раз-по-раз, побачивши світло фар, притьмом зістрибував у придорожню канаву чи ж мірчив неблизький шлях залізничною штрикою. Водно став мимовільним очевидцем злодійсько-нічного спалення оперативниками придорожньої каплички. Досі подивований, що залишився живий...

Але й була парубоцько-розгойна молодість, покосичена розлунням пісень, акордовим перебором музик, вихором іскрометних «Гуцулки» і «Аркана». І досіль пан Святослав до цоту володіє текстовими знаннями сотень пісень, позаяк закладини цього достеменного обізнання замкувалися саме в той неповторно-веселий час. Понад усе цінував товариську відданість, особливо, коли йшлося про відстоювання власної чи побрати-

мової гідності. Днесь дуже важко переживає відхід у засвіти своїх ровесників-друзів.

Його фахова вправність, помножена на виконавчу відповідальність, впали в око тодішньому керівництву Середньо-березівської середньої школи і йому довіряють завідування величезним господарством-будовою однієї із найбільших шкіл Косівщини, а комунікативність і вміння ділитися набутими навичками і досвідом виводить його і на педагогічну стежу вчителя трудового навчання. Усіма шанований, вимогливий, почасти дотепний Святослав Миколайович навчив не одне покоління березівських хлопчаків вправному володінню молотком, стамескою, рубанком чи токарним верстатом.

А часи були складні, навчальні заклади так само не стояли осторонь повсюдивсюдного «шестіркуватого» підлабуззя, показово атеїстичного гоніння на українські духовні традиції і завухапритягувальні нові способи мислення. Попри свої молоді роки — Святослав Перцович володів потужним інтуїтивним чуттям на справжність чи ж перефарбовувально-мімікрійне облуддя сексотних лакуз, тому почасти він був у фарватері непростих перемовин задля реалізації шкільних господарських питань чи залагодження якихось поточних негараздів. Але всі знали, що у його присутності його колегам мож було сміливо заколядувати, поділитися спогадами про таку ще недавню борню української партизанки чи ж оспівати у сльозотерпній пісні велич і смуток цього відчайдушного визвольного змагу.

З подувом нових вільновійних вітрів минулостолітніх вісімдесятих — він стає наріжним каменем і зачинателем багатьох націє- і державотворчих процесів краю. Саме його ініціатива призводила до реалізації постановня перших патріотично-національних організацій, увіковічення численних місць впалим героям-повстанцям, побудови монументів, відбуття патріотичних мітингів і заходів, видання краєзнавчих книжок тощо. Активного, знаючого і послідовного патріота зразу ж помічають як на місцевому, так і на всеукраїнському рівнях. Свя-

тослав Перцович — багаторазовий депутат Косівської районної ради (впродовж кількох років був заступником голови цієї структури), кермував новопосталеною районною організацією КУН, а заслужений у цій царині авторитет уможливує йому очолити обласний Центр національного відродження імені С.Бандери, бути правою рукою Народного депутата України Ярослави Стецько, стати одним із найавторитетніших дослідників національно-визвольних рухів 40–50-х років ХХ століття. Консолідаційно-об'єднавча ідея друга Святослава трансформувалася в реалізацію проекту Івано-Франківського обласного націоналістичного громадсько-політичного об'єднання «Національний вибір», який під його багаторічною орудою продемонстрував приклад націоналістичної єдності на всю Україну. Мав повсякчас власну позицію, якою не поступався навіть під тиском авторитетних крайових псевдоелітних чинуш. Тому й удостоєний багатьох поважних нагород краю і України, з-посеред яких варто пригадати як особливу — «За заслуги перед Прикарпаттям», якою був відзначений у 2015 році.

За коротку, півторарічну каденцію голови Середньо-березівської сільської ради, зумів навести належний порядок із самим приміщенням, були облагороджені будинок культури і дитячий садок, встановлений пам'ятний хрест полеглим українцям із московським окупантом. Своїм авторитетом і твердою позицією не давав розпростертися липким щупальцям злязикопліткарської гідри, з думкою села рахувалися у районі і області, зумів організувати в напрямі допомоги селу місцевих підприємців.. Чималий управлінський і юридичний досвід у корені присікав будь-які лукаві хитросплетіння фальсифікацій виборчих процесів, що ой як було не до шмиги окремим силам!

І уявити собі складно, що тільки пережив батько, коли його нещодав одружений син Ігор був мобілізований на російсько-українську війну в складі елітної 95-ї Житомирської десантної бригади, якій, з огляду на тодішню практичну відсутність армії,

довірялися і найвідповідальніші завдання — Савур-могила, гора Карачун, Слов'янськ... А чого тільки вартий легендарний, просто унікальний у мілітарній практиці ворожими тилами рейд, так щемно оспіваний у піснереквіємі «Тополя». Скупі інформаційно-літеплі телефонічні «всенормальові» летючки не заспокоювали, оскільки належно усвідомлював, що українські захисники мають справу із найпідступнішим і найжорстокішим ворогом сучасності — азійським москвитом, який задля досягнення власних захцянок не зупинятиметься ні перед чим. А жабуриноболотне кумкання окремих «стомлених від війни» підспідничних автохтонів про те, що син зараз не на передовій, а, буцімто переховується від служби в Америці і, мовляв, щоб стати головою сільради, зумисно відправив сина на війну — просто знищило і так зранене серце. Пізніше досвідчений кардіолог продіагностував у нього «перенесений на ногах» інфаркт...

І сьогодні пан Святослав займає активну громадсько-політичну позицію, гостро виступає супроти зрадницьких «мемекань» сучасного «озеленено акакаяразничного» шмельцу, пише історію повстанського руху, активно бере участь у всіх патріотично-культурних заходах краю. Тісно спілкується з родиною, співпереживає з приводу тимчасового «емігрантства» дружини, радіє професійному і громадському становленні дочок Марії і Наталки, військовому професіоналізму сина-офіцера ЗСУ, пишається журналістськими досягненнями онучки Наталочки, спортивному гарту онука Андрія, а меншеньких Віталіну, Софійку і пагінчика роду Артемчика просто боготворить, іменуючи усіх «дідусевими сонечками». То ж нехай і над Вами, і над усією Україною зійде золоте сонце Свободи, Добра, Миру і Злагоди!

...ІЗ ЛИЦАРІВ ЗАЛІЗНОЇ ОСТРОГИ

◆◆◆ **Н**іби із калейдоскопичного часового задзеркалля зринають у пам'яті спомини про події уже понад чвертьстолітньої минувшини, коли наша стосократ сплюндрована чужинцями українська нація опісля віковичних позадвіркових колінкувань зводилась на прямостій у надії осягнення таких

омріяних овидів державницького самоствердження. І вже навіть тоді, коли комуністична гідра ще досить цупко утримувала у своїх щупальцях 1/6 частину обітованих людством земель — у нашому краї появилися сміливці, які відчайдушно кидали виклик очманілій від пострепресивного похмілля кровожерній радянській системі, яка почерез свій міріадошеренговий каральний апарат ще досить болюче жалила переслідуваннями, залякуваннями, а то й безпосереднім фізичним нищенням.

У мою тоді вразливу юначу пам'ять назавше вкарбувались ті незабутньо-хвилюючі менти баченого вперше жовто-блакитного стяга, хвацько вмонтованого у вітровікна легковика і гордо везеного березівським гостинцем. І ми, тодішні хлопчаки, виховані на співаних нашими родичами і старшими знайомими повстанських піснях, не могли втриматись і втікали з уроків на мітинги-реквієми, які організовували приїжджі коломийські «меморіалівці» разом із тутешніми патріотами на місцях, де червоно-калинним сльозодробом скрапувалась свічка народної пам'яті над могилами полеглих за отчий край повстанців.

З-посеред усіх мітингувальників своїм палким патріотичним словом найпомітніше виділявся промовець, якого повсякчас люди слухали затамувавши подих. Усі знали — це один із очільників коломийського «Меморіалу» Юрій Тимошенко, побратим нашого березівського патріота (вже нині світлої пам'яті) Ярослава Малковича. Мовець потужно володів відчуттям психоемоційного настрою людей, настільки міг вникнути у світоглядно-уявне потаєм'я слухачів, що цілковито робив одностороннім і співучасником говореного — кожен ніби заново переживав колись бачене чи ж почуте...

Народжений у ставропольських степах відторгнутої російським імперіалізмом від етнічних українських земель прикубанщини, він генетично всотав у себе бунтарський дух лицарської козаччини, виогранений згодом уже у вільнолюбному прикарпатському краї у монолітний крицевий згусток чину і дії. І ні тодішні напівкримінальні секторні міські угруповання з їхніми розгульно-батарськими вихибами, далеко не до душі експедиторсько-ремонтне батракування «дорогосвітлими» колгоспними манівцями з його «післянасхочпотопним» нігілізмом та «мояхатаскрайньою» апатією не вихолостили молодечого завзяття, яке із подувом перших вітрів волі буйно вимало одержимою працею молодого патріота.

Коломиянин стає активним учасником усіх історичних подій національно-визвольної боротьби на Прикарпатті та за його межами, стає членом УГС, бере участь у заснуванні товариства «Меморіал», з яким він розпочне титанічну роботу із викриття злочинів комуністично-червоних поневолювачів у нашому краї. З численних світлин тих часів сходять кадри про перше вивішування нашого національного стягу на фасаді гардинної фабрики у Коломиї, яка перед тим слугувала приміщенням катівень НКВС-МДБ, у застінках яких було змасаковано сотні наших земляків, демонтаж монумента Володимиріу Леніну в покутській столиці,

під зловісне сичання місцевого «верноленінського огуддя» зрив маніфестації побіля пам'ятника комуністам у Коломиї тощо.

І, звичайно, розкопки жертв комунорезиму в Печеніжні Коломийського району та Яблунові Косівського, які в минулому були осідками репресивної сталінської оприччини. Ентузіастивідчайдухи, попри всеможливі перепони і заборони, разом із горами перекопаної землиці на місці бузувірських звірств шар за шаром знімали притиньковану псевдогуманістичними пропагандистськими гаслами машкару справжньої людиноненависницької системи. Подивугідна сміливість «меморіалівців» межувала із відвертим героїзмом, адже останки у хаотичних і спеціально спаплюжених і опоганених варварами минулого століття жертв були впереміш із великою кількістю вибухонебезпечних боєприпасів і ніхто не був загарантований у можливості не наразитися на якусь підлу саперну хитрість, оскільки катівському цинізму не було меж. Де ще таке видано, аби опоганювати чистоджерелля криниць не тільки трупами жертв, але ще й виставленням на ті місця приміщень для сповнення нехитрої фізіологічної нужди. А верхів'ям лицемірства уже пізніших служак режиму — було розташування згодом у недавній катівні дитячого садочка, де малюки кожноднемно мимоволі наражалися на небезпеку, адже вся територія закладу скидалася на сучільне мінне поле.

Організовані Ю .Тимошенком розкопки стали визначним явищем в історії нашого краю. Це не тільки уможливило похристиянськи поховати убієнних мучеників, але й привідкрити забуті історії людських доль, про які, здавалось би, уже ніхто і ніколи не дізнається. Брат упізнавав брата, дружина чоловіка, діти так давно канутих у невідомість батьків, але сум втрат накладався все ж на якесь катартичне відчуття відновлення вищої справедливості і людської гідності, так немилосердно потоптаної чужинцями.

А такого здвигу люду під час перепоховань жертв репресій у серпні 1990 року довколишні села не пам'ятають і по сей

день... Тисячі горян звідусіль прибули до Яблунова на траурне віче-панахиду, аби віддати шану погиблим у боротьбі своїм землякам. Тоді, ще на зорі нашої незалежності, коли наші патріотичні сили ще не були розпанахані жупелом містечкової розполовиненості та примітивної партійної амбіційності, тоді вони, такі як Юрій Тимошенко, його побратими Богдан Юрашук (тоді Голова коломийського «Меморіалу», а тепер активний консолідатор націоналістичних сил), Ярослав Малкович та інші в очах громади були велетами духу і чину. Доброю пам'яткою про ті вже майже чвертьстолітньої давності події є відзнятий двосерійний документальний фільм «Яблунівські криниці», у якому якнайкраще оповідається про всіх тих, хто долучився тоді до цієї вікопомної акції.

Хвили подальших життєвих перипетій првносили в його життя і радість від плідної праці в ім'я України, також неодноразово доводилось стикатися із різного роду бюрократично-заздрісницьким самоїдством надто хутко обуржуазненої містечкової номенклатури, яка не розуміла і не хотіла розуміти романтичного націоналіста з його чітким прагматично-раціональним планом дій в ім'я розбудови державності. Завжди прямий, відвертий і безпосередній Юрій аж ніяк не підходив пустопорожнім псевдо-патріотичним балакунам-очільникам політичних партій, його правдомовство неабияк зачіпало аж надто гоноровиті амбіції «істинних патріотів» з безальтернативною, «тільки їх» справжньою любов'ю до неньки-України.

Перманентна непрацевлаштованість, господарські тяготи, а почасти й матеріальна скрута закидали Юрія і на манівці закордонного заробітчанства, яке, однак, не прив'язало його до себе липкою гонитвою за мамонним псевдощастям, а навпаки, ще більше загартувала, дала можливість побачити збоку наше життя, оцінити позитиви і негативи нашого побуття. Хочеться згадати про ще одну непересічну грань особистості Тимошенка — пристрасть до колекціонування раритетних документів та

артефактів, які неабияк проливають світло на непізнані сторінки нашої історії та культури.

Юрій Тимошенко гідно пройшов два Майдани, на останньому отримав кулетравматичне поранення. І коли вже після перемоги почали формуватися перші добровольчі загони для вгамування пояничарених сепаратистів на сході України, він одним із перших влився в лави Першого батальйону національної гвардії імені генерала Кульчицького. Брав участь у боях за визволення Слов'янська, не раз знаходився на межі життя і смерті, найбільшим горем вважав загибель побратимів і саме там, на передовій, він, людина міліарного характеру, як ніколи зненавидів війну за її невинуваті жертви найкращих синів України, еліти нації.

Він і там залишався лідером, не ховався за спинами інших, завше був відвертий і щирий, тому не випадково став ключовим героєм у документальному сюжеті журналіста Мустафи Наєма про бойові дії в зоні АТО. Тому, мабуть, саме його друзі благословили на непросту стежу парламентаризму (що, як значає Юрій, було для нього цілковитою несподіванкою, бо ніколи ніяких посад не обіймав, звань не мав, все заробляв працею своїх рук). То ж побажаємо йому успіхів у побудові нової державницької системи на засадах повсякчас культивованого ним крицевого патріотизму і дієвого чину!

«Музикування» Василя Васкула

◆◆◆ Чистопогідний суботній підосінній, омитий кришталевою росяною прозорістю ранок, пронизало мелодійне скерцо березівських троїстих музик, вітаючи газдів весільної господи зазивним «надобридем». Дробозвучні скрапування цимбал огорталися дужим розвертом баянного акорду, струменіли звукочистим джуркалом «фрілки» та розмайдушною силименною розповінню скрипки в унісон ухканню лункого «бубента» вістували — у селі весілля. І усміхається світ Божий такій веселості, радіють люди в потаємних душевних закутинах, бо живе в народі отой невмирущо-споконвічний нурт добра і краси!

Музикували хлопці, ведені майстром, який з мольфарською проникливістю заввиграшки підбирав ключі-відмички до потаєм'я нутних глибин чи не кожного народного інструмента — найвіртуознішим березівським музикою Василем Васкулом, йменованим у народі «Ковалів», бо ж рід його на пюпітрі наковальні, окрім музикової, творить й іскрометні вогневокрицеві симфонії під акомпоніат молотодзвонного розмашся.

У перевесельному плетиві акордового перебору маестро спімнулося, як уперше, у тринадцятилітньому віці, батько, знаний і поважний в окрузі музика, довірив малому Василькові грати на весіллі самостійну партію. А це, признаймо, у часи ще справдешніх автентичних весіль, було надто відповідально, оскільки якість гри майстрів смичка, а не теперешнє маратоноподібне фотосесійне та п'яно-сите застільне розшабашся були мірилом виповненої якості народного дійства.

Калейдоскопічно перемайнули життєвим небокраєм спомини шкільної юності, проваджені перманентними виступами, концертами, звітами художньої самодіяльності під орудою знаного на Прикарпатті коломийського маестро Мирослава Граба, який тоді, працюючи вчителем музики в Середньобережівській школі, виховав цілу плеяду талановитої молоді. А чого тільки вартий виплеканий наставником співочий гурт «Горяни», які уже навіть і тоді, в «підкомунячі» часи, на хвилі патріотичного запалу розкотисто унісонили:

*«Ой, Степане, Батьку наш,
Поведи до бою.
Ми покажем москалям
Нашу силу й волю...».*

Мені тоді, учаснику шкільної самодіяльності, ніколи не сплине з пам'яті отой наш щирий, зовсім «не чубоприсягувальний замус» ентузіазм, рвійне бажання участі у величній магії народного фольклору. І завше, попри вроджену скромність і небагатослівність, Василь захоплював своїм талантом, який вже тоді з-поміж талановитої юні підібрав своєрідну, як мовили тоді в жарт, так звану «фабрику зірок», ансамблеві гурти-сузір'я якої і досіль тримають високу марку народної інструменталістики. Ці молоді народні віртуози, на початку розвихрених дев'яностих, своїм справжнім мистецтвом не дали запустити в молоді душі липких щупалець розтліваючої московської «попсодри», яка своїм примітивним низькопробом калічить ось вже не перше українське покоління.

Ніщо так не цінується у музики, як уміння відчутти темпоритм танцювального гурту, зосібна, коли йдеться про гуцульські чоловічі, такі, як березівська «Гуцулка», яка є доцотним мірилом як мужеської витримки (бувало, гурти візаві влаштували погодинні «батли»-змаги — хто кого перетанцює чи ж переграє), так і майстерності «смичкарів», — і танець вдається на славу тоді, коли в одних і других унісонитимуть серця. Ще

із зовсім недалічкої часової близьковини, мені, як довіреному побратимамі кермувальнику танцювальних чоловічих груп, такому собі реціпієтивному «контактеру» із ведучим музикантом, зазвичай легко, як мовиться, «з-півсвіста», мало чине на інтуїтивному рівні провадилася ця необхідна місія. Ба, навіть, прийшовши на весілля чи якусь іншу забаву і зобачивши Василів «Зачаруй», ми обмінювалися неприховано радісними «перекліпами» із своїми танцювальними «однопартійцями» — «О, нині можна буде файно у танець піти, грає ж бо «Ковалів»!

Прийшовши із війська, під час служби в якому грав у духовому оркестрі гарнізону, знову поринає у вир рідної стихії. Мабуть, не існує на Гуцульщині, та і Прикарпатті загалом місцини, де б не вигравав із своїми друзями наш маєстро. Та була ще водночас і домашня господарка, праця у батьківській кузні, в горнилі якої гартувалися риси точності, кріпості та відповідальності. Важко пережив передчасний відхід у засвіти рідного батька, оберігає їхнього роду, але з упевненістю можемо стверджувати, що син став гідним продовжувачем татової смисложиттєвої тверді, не опустив вікопомних традицій, але навпаки — власним талантом і наполегливістю примножив предківський набуток, зумів сам належно опанувати, а згодом і передати синові ковальсько-музичні навички, як велелюбов Василева, написана на слова його родича і друга Миколи Веселовського, пісня, яка стала популярним, з багатотисячним переглядом відеороликом, в якому наглядно провадиться сюжетна тасьма тривалості поколінь:

» А коли мене не буде, то до тебе прийдуть люди,
Що б не було соромно тобі...»

«Спить спокійно, тату мій,
Я не осоромлю наш ковальський рід.
Те, що Ви не докували,
Я із сином докую...»

Попри тісний господарський та гастрольний графік, пан Василь активний учасник народної художньої самодіяльності всієї округи та і району в цілому. Жодна знакова подія культурно-мистецького життя краю не обходиться без участі нашого народного таланта в якості акомпаніата, співака, а то й режисера численних дійств. Не дарма ж бо Василеві односельчани не бачили альтернативи щодо перебування саме його на посаді художнього керівника місцевого Народного дому та регента сільського церковного хору чи ж тривалого інструментування фольклорного ансамблю села Баня Березів «Злагода» тощо. Окремішньою сторінкою культурного життя краю виписана творча біографія чоловічого народного вокального ансамблю «Кришталь», срібнодзвонні розспиви якого ось уже понад десятиліття тримають високу планку партесного співу. Першим керманичем колективу був випускник Львівської консерваторії Микола Голинський, та, опісля його передчасної кончини, кермо співочого гурту перебирає Василь Васкул, який вивів колектив на всеукраїнський масштабний рівень. У нас, в березівській окрузі, подібного за високою якістю співу колективу не було дпано, не беручи до уваги того факту, що в гурті концертують без спеціальної музичної обізнаності співаки. Власне в тандемі із учасником колективу, активним громадським та культурно-просвітницьким діячем краю Миколою Васкулом вдалося створити чудову пісню, а тепер популярний «ютубний» відеохіт «Живі Березуни, в якому достотно відбито етноментальний код їхніх гордих і непохитних земляків:

*«Родино, не журись, забудь усі жалі,
Родино, посміхнись, ми тут усі свої.
А прадідів-дідів згадаймо славу ми,
І скажем дружно так — живі Березуни!»*

Життєві перипетії непростого сучасного побуття ставлять багатьох, а зокрема митців, як найбільш чутливих барометрів ситуацій, перед складною комерціалізованою реальністю.

Тому й нашому герою доводиться інколи лаштувати власний талант на нехитрі заробітчанські колії, що неабияк ранить загартовану життям, але все ж тремно-ніжну душу митця, красномовним вилоном чого стала авторська пісня «Ресторанний співак», яка найкраще відображає тонку межу вічнопротилежних «раціо» та «емоціо»:

*«Ресторанний співак, в пісні туга і сміх,
Б'ється серце твоє під знайомий мотив.
Між бокалів вина і банальних утіх,
Ти копійку знайшов, та себе загубив...».*

Та ні, прич сумніви, не загубив ти себе, як алегорично мовить твій авторський герой. Всенародний улюблениць-музика, авторитетний орудар кількох музичних гуртів, бажаний гість усіх концертних дійств, та ще й увінчаний лаврами переможця (володар Гран прі у вокальному жанрі) ХХ Гуцульського фестивалю, який проходив у Верховині 2012 року. А твоє чудове виховання сина Миколи, бо він, як мовлять в народі, «ніби тобі з-під п'яти вискочив», який став не тільки добротним віртуозом-музикою, але й чудовим педагогом, вихователем української талановитої молоді. Саме твоє пильне око вгледіло неперебутній співочий талант односельця, твого молодшого колеги, а нині культового українського співака-баритона Василя Лазаровича, якого саме ти вперше взяв до свого інструментального ансамблю, заклавши тривку підмурівку музичної естетики...

Від імені численних шанувальників прийми, Друже, нашу щирю подяку за подаровані тобою непроминальні миті музикотворіння, за мистецьку окрасу отої теперішньої оскомонабитної сіро-банальної побуденщини і нехай Твоя багата і сонячна душа виграє на кларнетах її величності Музики на многії і благії літа!

Патріотичний чин Степана Лесіва

◆◆◆ **Д**обре роблять тільки те, що роблять, будучи вільними... Цей глибокосутнісний умовивід якнайкраще співставний до відомого на Прикарпатті дослідника національно-визвольного руху краю, дієвого патріота-націоналіста, завідувача історико-меморіального музею Степана Бандери у с. Старий Угринів — Степана Лесіва. Прийшов на цей світ у розповені буйноцвітного травня у славному бойківському селі Новиця, закутинці справічних трударів-солеварів, мешканці якого почерез власну вільноствоглядну позицію змогли опертися панщизняному під'ярем'ю, що і обумовило свого часу чималий притік у цю свободолюбну оазу не бажаючих задармо гнути спину селян із довколишніх поселень.

Твердохарактерний бойківський генотип впродовж століть кресав із свого іскрометного огнива крицевих борців супроти усілякого роду і масті поневолювачів, подібно ж як і родина Лесівих у часи визвольного змагу 40–50-х рр. також клала на олтар боротьби найкращих своїх синів — з-посеред них, зосібна, батьків брат, повстанський підпільник, який, опісля радянських «табірних курортів» так і не отримав дозволу повернутися до рідного порога...

Невидовижу, що, зростаючи на такому благодатному для націєцентричного становлення ґрунті, попри здобутий в університеті нафти і газу прикладний технічний фах, опісля елегійно-патосних вітровіїв початку дев'яностих минулого сто-

ліття, молодий патріот серйозно замислюється над потребою здійснення більш скрупульозніших досліджень українського повстанського руху, позаяк його чіпке пізнавальне око добачало суттєві фактологічні прогалини у встановленні так повсякчас важко досягнутої нашої національної «фата-моргани» — її величності Історичної Правди! Попри тодішнє так розпоширене псевдопатріотичне горлодралство, помножене на гореполітичну жабомишодраківку, що ситуативно неабияк унісонило Каменяревій сентенції — «ми маємо дуже багато патріотів, а от ділателів — мало» — тому не міг піти манівцями пустоголої витіюватості сучасних так званих «рятівників нації» та ялової в національному питанні, повсякчас заляканої перманентними адміністративними нагінками академічної професури, оскільки це б стало прямою наругою над світлою пам'яттю тисяч полеглих героїв-повстанців, спомини про яких, з огляду на бистринь часоплину, танула на очах.

Маючи ще змалечку добротний господарсько-прикладний світогляд, брав у тямки, що вивчення такого складного і неоднозначного завдяки свідомому затуманюванню радянськими репресивними органами правди про істинний стан справ визвольного змагу українців не може обмежуватись оповідними на кшталт «однабасказальними» інформаційними вихибами — Степан вирішує досліджувати першоджерела, які перебували за сімома замками «інформаційних лабораторій» спецслужб. Та й тепер, з огляду прояснення певних так званих «незручних тем» чи ж справжньої діяльності окремих, гейби шанованих в суспільстві осіб або їхніх родичів — не надто вітається. Однак, на тверде переконання принципового пошукача, істинна правда, так рясно орошена кров'ю тисяч, не може рівноважитись із окремим угодовським страхополошшям принишклих і затаєних манкуртів, які не раз і не два пробували «напоумити» опального націоналіста і переконати в непотріб-

ності втручання в такі пікантні теми, на що отримували блискавичного відкоша від нашого ратая дослідницьких перелогів.

Варте захоплення просто таке філігранне уміння настирливого націоналіста проламати найбільш консервативну і засекречену стіну інформаційних задзеркаль спецорганів безпеки, можна тільки уявити, які кірати запитів, дозволів, відношень, прискіпливих, жиловитягальних прирікань довелося йому подолати, щоб як із місцевих, так столичних засекретів добути витяги із кримінальних справ, протоколи допитів агентури, скільки власти сил і терпіння, де на кожному кроці діють штучно створені перешкоди збору подібного виду інформації та ще й на тлі просто таки калейдоскопічних змін українських владних верхівок, представники якої так само не гребували заборонами об'єктивного вивчення національної історії.

Результатом цієї титанічної праці у тандемі із відомим буковинським дослідником національно-визвольного руху Д. Продаником став вихід у 2013 році понад тисячатрьохсотсторінкового 22 тому «Літопису УПА», який наповнений документами, звітами, списками полеглих та захоплених членів збройного підпілля, де поміщені інформативні дані про діяльність структур ОУН на терені Станіславської округи (всього 65 документів). Степан Лесів публікує щоденник командира куреня «Дзвони» та ТВ-21 «Гуцульщина», надрайонного провідника ОУН Надвірнянщини Петра Мельника «Хмари», у співавторстві з істориком-краєзнавцем Петром Ганцюком видає книгу про історію формування та бойовий шлях куреня УПА «Промінь», та, долаючи адміністративний бюрократичний «мояхатаскрайній залізобетон» — збірник статей та документів «Калущина у національно-визвольній боротьбі», куди увійшли його авторські статті стосовно вищезазначеної проблематики, а також добути ним у спецфондах витяги із кримінальних справ, протоколи допитів тощо.

Окремою сторінкою життєвого кредо Степана Лесіва є музейна діяльність. Після переїзду на постійне проживання до Старого Угринова, спочатку працює науковим співробітником, виконуючим обов'язки директора, а з 2006 року — очолює історико-меморіальний музей Степана Бандери. Усвідомлюючи нагальну потребу модернізації закладу та поповнення новими експонатами, небавом розпочинає копітку працю задля реалізації запланованої мети. Перш за все до столітнього ювілею Провідника була проведена реекспозиція музею та відбудована хата-плебанія родини Бандерів, стараннями керівництва, працівників музею та односельчан вдалося зібрати чи відтворити автентичні речі, які належали однойменній сім'ї та родині Глодзінських, звідки походить мати очільника українських націоналістів. Але, як наголошував Степан, через неможливість віднайти усі справдешні речі, доводилося користуватися іншими, які належали священним родинам та місцевої інтелігенції тих часів.

Одержимий прагненням дієвого чину в ім'я збереження пам'яті про славетного земляка, невтомний ентузіаст у 2011 році скористався запрошенням зятя С. Бандери — Андрія Куцана відвідати Мюнхен, де активно поринає у вир праці місцевих архівів, зустрічається із провідними націоналістичними діячами зарубіжжя, відвідує помешкання та могилу Провідника, а завдяки випадковому збігу обставин пощастило побувати на судилищі місцевого земельного суду над Іваном Дем'янюком, якого тодішня керована Кремлем зманкуртіла «регіональна» владна верхівка почерез нижчеплінтусний міжнародний авторитет не могла, та і не клала собі на карб захищати. Та найбільш вдалим вислідом поїздки були привезені для музею численні цінні артефакти з приватних колекцій Дмитра Миськіва, Василя Зброжика, Дмитра Злепка та професора історії, колишнього випускника Станіславської гімназії Зенона Терешкуна. Вдалося так само отримати унікальні архівні матеріали про діяльність

закордонних відділків ОУН, часописи «До зброї» та «Вісник УГВР» 1945 року видання.

Чотирма роками пізніше, аkurat 30 червня, завдяки тісній взаємоспівпраці української націоналістичної діаспори Німеччини та керівництва музею у Старому Угринові, вдалося привезти і встановити на території меморіального комплексу поруйнований осатанілими вандалами надмогильний хрест Степану Бандері... А нещодав онук Провідника Степан передав для музею цінний раритет — особистий фотоапарат керманіча національного спротиву, яким відомий українець зробив чимало світлин, що фігурують і досі на багатьох експозиціях.

Степан Лесів є незмінним модератором вже традиційних конференцій, які, зазвичай, відбуваються у с.Старий Угринів щорічно 5 березня, де активно беруть участь провідні наукові дослідники визвольного руху, патріотична громадськість, студіююча молодь. Він активно проводить презентаційні заходи, відбуває патріотичні зустрічі із молодим поколінням, доносячи до юних умів потребу пізнання героїчної української минувшини. Завдяки потужним організаторським здібностям та незаперечному авторитету щорічні першосічневі вшанування дня народження С.Бандери вдаються повсякчас на славу. Та, навіть попри колосальну тойденну зайнятість, гречний господар повсякчас віднаходить хвилинку-другу мало чи не для кожного відвідувача дійства — перекинутись слівцем про справи насуцні і плани на майбутнє, обігріти теплотою своєї щировідвертої душі і серця.

Впродовж усього свого життя п.Степан, володіючи потужними, всеохопними знаннями про національно-визвольну боротьбу, невтомно займається пошуковою роботою із віднайдення місць боїв, поховань та повстанських схронів. Майже десять років тому разом із побратимами з «Меморіалу», історичного товариства «Українська варта», школи бойового гопака в урочищі «Глибокий потік» поміж селами Бережниця та Старий

Угринів вдалося розкопати криївку, у якій 8 вересня 1950 року прийняли свій останній бій українські герої. Він активний учасник практично усіх заходів і справ, приурочених національно-визвольному руху, установив десятки меморіальних хрестів на місцях погибелі повстанців, щиро ділиться своїми знаннями і досвідом у цій галузі. Опікується могилами сестер Степана Бандери, які віднайшли на отчій землі свій останній спочинок...

А ще Степан Лесів — чудовий господар, утримує чималу присадибну ділянку, його гордістю є виплеканий і доглянутий великий, із щонайрізноманітнішими сортами яблунь, груш, слив та горіхів сад. Не цурається у допомозі родині, часто навідує батьківське новицьке обійстя, радіє життєвому становленню синів, повсякчасно підставляючи так потрібне зараз кріпке отче плече. Уміє гідно приймати і переборювати гіркі удари долі, не опускати рук, а навпаки, ще більше зосереджуватись для подолання тих чи інших особистих терпінь і сімейних прикростей. Понад усе цінує справжню дружбу, розуміє, як ніхто, проблеми інших, радо поспішає на допомогу у скрутні хвилини. Однак органічно не терпить фальшивості і фарисейства, повсякчас мовить правду у вічі, якою б вона не була гіркою. Безмежно поважає добірне, одноментальне, світоглядно близьке товариство, кохається в українській народній пісні, при нагоді може й змузикувати нехитру «баянну фугу». Цінує, розуміє вартість кожного нам даного Господом дня, намагаючись його прожити з найбільшою користю для людей і України. То ж, Друже, нехай Твоя сорок п'ята весна камертонить кришталевим передрзвоном, відлуння якого нехай котяться земними і небесними благами на многії літа!

«Пісня мого серця...»

(творчі та педагогічні береги й обереги

Анни Ігнатюк-Сулятицької)

«**О** люди, як я хочу подарувати вам тепло свого серця, щедрість своєї душі, багатство почуттів, якими переповнена моя душа! Я принесу вам цей дар. Тільки не будьте байдужими, люди. Подивіться на все прекрасне, що є в житті своїми очима, не затуляйте вуха і не відвертайте погляду. Коли воно ось тут, поруч, біля вас, варто тільки руку простягнути і доторкнутись до нього. Дайте дорогу до свого серця пре-

красному, доброму, світлому...». Це слова моєї рідної матері Анни Ігнатюк-Сулятицької – високоповажаної педагогині, означеної Господньою десницею майстрині художнього слова із Березова Середнього, що на Косівщині. На жаль, нещодав спочило в Бозі...

Вищенаведений емоційно вітхненний вихлюп людинолюбських почувань прямує до первобуттєвих пантеїстичних сутностей Добра і Слова, що наповнені добротним родинним етнокодом, де устосил проявляється генетична пам'ять, яка перманентно скриплює наші потенційні спроможності, надає духову міць і спосібності як до естетичного, так і гуманістичного представлення дійсності. Підтвердженням цього слугують спогади її ще у молодому віці відлетілої у засвіти мамусі (яка, тяжко хворіючи на сухоти зі сльозами на очах прутиком проганяла маленьких своїх донечок від власного передсмертного ложа, аби крихітки не заразились смертельною хворобою). Вона пригадувала, що у їхній батьківській хаті усі десятеро дітей отримали різного рівня освіту, у господі шанували «Кобзар», сільськогосподарські та дитячі календарі, часописи та інші книжечки, які вдавалось десь купити чи позичити. Найстарший Микола був талановитим скрипалем-самоуком, різьбярем і писанкарем, інші діти – здібні учні «Народної школи», прекрасні вишивальниці і ткачі, співачки і майстрині. Збереглися стоси паперу, акуратно списані дитячою рукою. Це конспекти десятирічної

дитини, бо навчальних книжок майже не було. Зосталися багатющі колекції узорів вишивки, товстелезні зошити народних пісень, різного штибу корисних порад і смішинок.

Та і сама, ще досить юна Гануся, попри незavidну сирітську долю, самохіть тягнулася до знань і художнього слова. Із нещодав віднайдених мною її щоденникових записів постає картина, коли вона, ще малим дівчам, посеред ночі, як всі поспнуть, вклякнувши на широкій селянській лаві за столом, акуратно закривши собою гасовий каганець, щоб нікому не заважало світло – писала, писала, писала...З якою легкістю народжувались віршовані рядки, які цікавлючі книги перечитувались, які рожеві мрії уявлялися. Праглося бути розумною як Софія Ковалевська чи Марія Скловська-Кюрі, мужньою і терпеливою як дружина Юліуса Фучика, ніжною і поетичною як Лесина Мавка...

Тому згодом, опісля успішного закінчення десятирічки, обирає собі учительську стежу, навчається спочатку у Коломийському педучилищі, а згодом і в Івано-Франківському педагогічному інституті, поєднуючи навчання із працею учительки молодших класів у Лючанській, Баня-Березівській, а із 1965 року – у рідній Середньоберезівській школі. Чітко усвідомлювала узятую на себе професійну відповідальність, що яскраво засвідчують її щоденникові рядки... «Я – учителька. І є у мене велика мета у житті – сіяти «добре, розумне, вічне» у чисті юні душі. Хочу бути другом кожної маленької людини. Я думаю і роблю так, як велить серце. Нехай нинішній сільський учитель не має такої поваги, як колись мав «професор» чотирикласної школи, я все одно не відступаю. Я не хочу слави в житті. Але вірю, що власною працею, своїм великим серцем, що вміє любити, я доб'юся поваги у людей, я залишу слід по собі у душах моїх малих друзів. Для чесної, доброї, відкритої дитячої душі я не пожалію ні часу, ні терпіння, ні свого здоров'я».

Наполегливо, почасти долаючи труднощі, активно займалася самоосвітою. Дозволю собі знову зацитувати надто промовисті рядки Учительки... «Я все зроблю, щоб дитина, яка все хоче знати, – знала, і знала це від мене. А звідси і висновок – я повинна сама дуже багато знати. І я стараюсь все знати. А для того, щоб знати, треба багато вчитись. А де взяти той час сімейній людині,

матері, непоганій господині? Але я цей час знаходжу. Коли ви, мої рідні, зі спокійним настроєм спите, я нечутно встаю, щоб на кілька годин віддатись праці, книжкам, журналам. І коли почне надворі сіріти, я змушена перервати цю чарівну подорож у світ науки і знань... Мене це не обтяжує, мені так подобається. Після ночі настане день, коли я зроблю щось хороше, добре для людей. Це мене окрилює, піднімає мій настрій. Як добре, що я живу!»

Її усвідомлення величної, на межі місійної участі Вчителя прочитуються у одному із численних так званих «Послань» до своїх колег із «педагогічного цеху»:

Напевно, ще тоді, коли вродились,
І перший крок зробили по землі,
Із волі Божої вам ангели з'явились,
Й сказали твердо: «Вам – вчителі!».

І ви взяли за доленосне кредо,
Щоб освітянський факел не погас.
Щодня собі казали мовчки: «Треба»
І впевнено заходили у клас.

Ви сіяли розумне, добре, вічне,
Орали й перелоги, й цілину.
Бо вірили: поліття добре буде,
Якщо формуєш розум й доброту.

Учителю! Звання твоє достотне
Ти пронесеш через усе життя.
Бо словом цим, величним і високим,
Апостоли звертались до Христа!

Промовчте, не хизуйте надто,
Юристи, фінансисти, лікарі...
Запам'ятайте, що звання Учитель
Покликання найвище на землі!

Школа мала відмінну навчальну репутацію на Прикарпатті, тому, практично, не було тижня як без «гостьових», так

контролюючо-перевіркових нарад, семінарів тощо, де на досвідчену педагогиню не раз і не два лягала «почесна» місія відстоювати високе реноме навчального закладу. Її заняття із початківцями відбувались на достойному фаховому рівні, повновартісно впроваджувались етнопедагогічні дидактичні аспекти, уроки передбачали знакову виховничу складову та креативність. Ганну Миколаївну, як авторитетну вчительку-методистку свого часу запрошували ділитися досвідом до Івано-Франківського педагогічного інституту, де мала ряд доповідей перед вченою аудиторією вузу. Навіть, перебуваючи вже на заслуженому відпочинку, до неї надходили листи-прохання про можливість отримання, хоча б дистанційно, напрацьованого нею педагогічного досвіду.

Досліджувала історію розвитку освіти рідного села. У школі не було жодного поважного дійства, коли б її не попросили створити сценарій заходу, цікавились авторитетною думкою щодо можливостей якісного утілення численних творчих ідей. А вже будь-яка дружня гутірка із колегами чи зустріч із колишніми учнями не обходилась без поетичних силует, де порція респекту наділялась буквально кожному. І тому недарма, коли похоронна процесія прошувала центром села, в останню путь під хвилюючий акомпаніат дзвоника вийшла всенька школа....

Тонка художня сутнісна складова давала свої творчі плоди ще у ранній юності, коли емоційні переживання з приводу вподобаної ліричної пісні породжували у неї глибокі психологічні ремінісценції: «Мелодія пісні так зворушує, що відриваюся від усіх потаємних думок, душа стає, як натягнута струна, німію і чую, як у ритм цій пісні звучить музика мого серця. І тоді здається, що весь світ заповнений цими прекрасними і чарівними звуками. Дивлюся вдалину і в моїй уяві постають прекрасні хвилини: зорі, як очі, що дивились на мене з темного неба. Це був час, коли стрілки годинника зупинялись на «дев'ять-дванадцять», і так не хочеться, щоб невблаганний

час проминав. Стає тривожно і хороше. Хочеться довго сидіти непорушно і слухати музику серця...».

А прозовий етюд «Моя рання осінь» – це зразок високохудожнього ліро-епосу. Тут подibuємо не лишень чудову описовість, але й персоніфікаційну уособленість естетичних переживань: «Рання осінь... Я її зустріла якось, я вже бачила її, я безслівно розмовляла з нею... Сходило сонце. Над рікою ще стояв туман, роса блищала срібними перлами, легенький вітерець освіжав кожну стеблинку. Тихо хруснула гілка, неначе хтось легенько наступив на неї. Оглядаюсь і бачу: під кущем розлогої калини стоїть вона... Рання осінь. Скромно одягнена молода, ще повна сил жінка. Гладко розчесане темне волосся зібране у важкий вузол, очі світяться добротою і розумом. Округла лінія підборіддя плавно спливає донизу, окреслює ніжну шию і зникає у зборках селянської сорочки, скромно прикрашеної візерунками чорного і червоного кольорів. Крила її брів ледь зломлені на перенісці, а погляд очей глибокий і трохи зажурений. Жінка тримає у руках гілку клена, щедро усіяну жовтими листочками. Летять мої роки, позначені багряним кольором ранньої осені. Не зупинити їх, не повернути. Стою і журно дивлюся вслід... Та не сумуймо, сестро моя, рання осене! Ходімо разом на луки, в ліси, до могутніх дубів і ніжних берізок. Ходімо, сестро, до людей щирих... І я йду до людей, чиїх сердець ще не торкнулася холодна рука байдужості, замкнутості. Відкрийте своє серце, люди! Живіть і вірте, що ви також безболісно зустрінете свою осінь росяного ранку побіля ріки, як зустріла її я. У моє життя увійшла рання осінь...».

Чимало поетичних творів моєї матері присвячені односельцям-березунам, знаковим постатям чи просто гідним землякам. Кожні поважні місцеві фестини не обходилися без її віршованого слова, які почасти виконували своєрідну інтермедійну функцію сценарних проєктів, де, зазвичай, адорувався її рідний край, люди, знаменні події. Наведемо в якості унаочнення децицю таких ліросилименів, які є своєрідною візи-

тівкою-представленням Березовів:

Дай вам, Боже, односельці здоров'я і сили,
Щоби звання березунів з гордістю носили.
Березуни – то нащадки боярського роду,
Здобували славу й волю для свого народу.

Березуни з роду-віку були славні люди,
Їх за працю і гостинність шанували всюди.
Як лицарі горді й мужні свій край захищали,
А в побуті, праці й пісні всім приклад давали.

В твоїм серці наші гори, твоя рідна хата,
В твоїй душі Гуцульщина співуча й багата.
Повертайтеся у Березів, як в гніздо лелеки,
Стануть відстані і роки не такі далекі.

Тут коріння твого роду, обряди й звичаї,
Те, чого тобі в чужині так не вистачає.
Не забудьте, не цурайтесь роду й родоводу,
Будьте гідними синами свого народу.

Навіть уже у поважному віці брала участь у так званих дистанційних літературних поетичних конкурсах. Хочеться навести приклад її авторського етюдів із одного із таких творчих конкурсів під назвою «25 слів про Україну», де кожна фраза, як переконуємось, виповнена гостроактуальним символічним змістом:

« Донецькі пейзажі»

Затоптав у глину БТР калину,
Із берези впала хата лелечат.
Хотіла зібрати тих пташок бабуся,
Упала старенька у траву навзнак....

«Я ніколи не була байдужою до мови, зокрема мене завше боліли неграмотність (навіть у пресі), нековирності у висловлюваннях, росіянізми, кальки, суржик...» – зазначала вона у одному із своїх дописів. До слова хочеться представити її дарчий підпис на книзі березуна Миколи Негрича «Скарби гуцульського

говору: Березови». Хочу навести майже увесь, бо, як мовиться, з пісні слів не викинеш... «В день іменин презентує скромний, але безцінний дарунок синові Миколі...мама-однодумець і цінителька рідної мови та її бездонних скарбів. Нехай ця праця нашого земляка-березуна прислужиться тобі в практичній роботі як зразок живого мовлення твоїх предків, родичів, друзів, односельців. Нехай нагадує тобі рідне село Березів, багате самобутньою культурою, звичаями, побутом, піснями, примівками, якими щедро пересипана ця книжка. І нехай ця діалектологічна скриня завжди викликає в тебе гордість за приналежність до березнів, що прагнули донести до широкого загалу красу і силу рідного слова. Воістину правду сказав березун Іван Малкович: «...тому не можна покладатися лише на солов'їв, дитино».

Була скрупульозною коректоркою окремих хрестоматійних видань зі сценічної мови і театрального мистецтва, хвацько укладала кросворди і головоломки, які час від часу поміщалися у багатьох публіцистичних виданнях. Була неодноразово переможницею окремих знавецьких конкурсів.

Ми зумисно не торкатимемось аналізу огрому її авторських вітальних поетичних присвят родичам, колегам, друзям і знайомим, від яких так і віє теплотою, добром і щирістю. Була активною дописувачкою крайових публіцистичних видань, «до цоту, з олівцем» перечитувала отримувану підписну пресу, «лузала» сотнями найрізноманітніші кросворди, плекала город і просто таки чудовий квітник, іменованний нею її «острівцем радості».Була ревною християнкою, складала молитви Господу за родину та Україну.

Упорядкувала численний власний архів із найрізноманітніших дописів, порад, рецептів, моїх газетно-журнальних статей і... на зорі минулорічної зими тихо пішла за межу... Спочивайте з миром, моя найдорожча Ненько!

Націєтворчі поліття Миколи Васкула

По́вімо про
людей «зна-
кових» ...

Яким не байдуже становлення твоєї держави, честь роду і народу, які кожнод-невним інтелектуаль-но-духовним подвиж-ництвом, а почасти і

ревною жертовністю, тримають національне українське під-небесся, вочевидь суголосячи отому Каменяревому житте-ствердному постулатові – «Кожен думай, що на тобі мільонів стан стоїть, що за долю мільонів мусиш дати ти відповідь...».

Ці світоглядно-креативні домінанти проступають сутнісною характеристичною ознакою знаного на Прикарпатті громадсько-політичного та культурно-просвітницького діяча, людини подивугідної креативності та безальтернативних реалізаційних спосібностей – Миколи Васкула. Народився у селі Баня-Березові 1958 року на самий другий Святий вечір, в передніччя Богоявленської Водопосвятної таїни, у час, коли український християнський люд заледве підводився від ще нещодавнього немилосердного комуно-більшовицького потовкмачення, але все ж продовжував вірити у подальшу власну волелюбну мі-сійну долю.

Малий Миколка виростав у середовищі чистоджерелля правічних народних традицій, де повсякчас і всюдिवсюдь лунала народна пісня, смичкувалася колоритна музика, щовечір'я котилися переливи гойних парубоцьких чи газдівсько-косар-

ських пісень, звукодріб іскрометних цимбалів звихрював запальні «Гуцулку», «Аркан» чи «Березунку», а березуни, попри непрості часи, провадили оригінальні праце-відпочинкові толоки, лупейки, музики, празники, отпусти, вінки, весілля тощо, вкотре потверджуючи свою одність й єдиномисліє.

Навчався у сільській восьмирічці, а згодом, упродовж двох років, мірчив неблизький шлях до Середньоберезівської середньої школи, де належно заклалися основи світогляду вдумливого і наполегливого у здобутті добротних знань юнака. Сутнісним основам його особистості помітно суголосила суспільно-гуманітарна царина освітніх прямувань, упродовж навчання помітно вигранювались організаторські спосібності, позаяк щі і в ті часи педагоги відзначили непересічний лідерський талант індивідуальності учня – тому й доручали йому очільництво тодішніх молодіжних структур, де він здобув неабиякий авторитет як у середовищі однолітків, так і у наставників.

Тому і спрямував власні подальші інтелектуальні зусилля у напрямі здобуття вищої освіти, однак тодішня недремна кадебітська система двічі ламала мрії Миколи стати студентом, зіпхнувши у Прокрустове ложе «неблагонадійників», позаяк п'ятеро найближчих родичів були членами ОУН та воїнами УПА. То ж довелося два роки «кирзакувати» простори «великої і неделімої», однак уставна армійщина аж ніяк не вихолостила його найкращих присутніх якостей, а навпаки – загартувала, навчила тривких основ самоорганізації, пунктуальності та відповідальності. В досил ще й власною харизмою зумів доказати свою непересічність: за короткий час він проходить шлях від командира відділення до виконуючого обов'язки старшини роти, укотре потвердивши аксіомат про лідерський феномен українців у мілітарних структурах тодішньої імперії.

Зрештою, вроджена наполегливість березуна дає свої результати – і Микола стає студентом історичного факультету Івано-Франківського державного педагогічного інститу-

ту ім. Василя Стефаника. Непростим, гадаємо, у часи брежнєвсько-сусловської ідеологічної пропаганди був сам процес об'єктивного вивчення історії, зокрема української. Із сумліннею оскоминою несправедливості у відношенні офіціозу до твого істинного національного літопису доводилось вивчати його «поміж рядками», пускати «попри вуха» сомнамбулічну комуністичну фантазмагорію, коли чітко усвідомлюєш, що справжність далеко не така: вона у розповідях твоєї рідні, вистраждана поневіряннями сотень і тисяч твоїх земляків. Правда про справжнє, героїчне минуле твоєї нації звучала з уст ще живих повстанців, у велемайї сотень пісень про відчайдушний змаг борців за таку омріяну свободу, національну самостійність, позаяк народився і зростав у краї, де ці постулати не потребували доказових потверджень.

І саме тоді прийшов до усвідомлення, що свої знання, переконання і світобачення потрібно, не оглядаючись на не зовсім сприятливий для цього час, передавати підростаючому поколінню, яке пустити на манівці безпутнього прошкування – буде духовним злочином. Тому радо стає на учительську стежу у Яблунівській середній школі, що на Косівщині, викладаючи історію та основи правознавства, впродовж п'яти років поєднує суспільствознавчу «дидаксалію» із покладеними на нього відповідальними обов'язками заступника директора школи з навчально-виховної роботи. У 1987 році обирався делегатом V з'їзду вчителів України, заслужено номінований почесним званням «Відмінник освіти».

З початком національного відродження кінця 80-х років активно включається у державотворчі процеси, займає пронаціоналістичну позицію, стає помітним діячем патріотичного руху краю. Бере участь в організації численних мітингів, виступів, громадсько-політичних та культурно-просвітницьких заходів рідного села, району та й Прикарпаття загалом. Набуті знання, досвід, доглибні сутнісні переконання та виконавська

самоорганізованість виогранюють із нього майстровитого трибуна, вдумливого та послідовного державника.

Дуже боляче, однак із розумінням ситуації допомоги родині, пережив власне дворічне закордонне заробітчанство, бо ж кравчуко-кучмівські «реформатори», озброївшись водно нігілістичною абракадаброю на кшталт – «спочатку стаємо заможними, а вже потім освіченими і культурними...» – таки довели національну освіту «до ручки», отож не одна тисяча педагогів поміняли класи на будівельні майданчики чи теплиці, а крейду і ручки – на чекани і лопати, тамуючи у душі біль за таку соціальну несправедливість.

Події Помаранчевої революції відкрили нові горизонти громадсько-політичної діяльності Миколи Васкула. Він активний майданівець, а під час третього туру президентських виборів 2004 року очолив команду спостерігачів від Косівщини у м.Горлівці Донецької області. А вже із березня наступного року призначений заступником голови Косівської районної державної адміністрації з гуманітарних питань, однак, в 2010 році, після приходу до влади В.Януковича, із власної ініціативи йде з посади із-за світоглядно-принципових причин – не міг працювати у команді, верховні патрони якої заgravали з Кремлем і розпочали масштабні зачистки усього українського, зокрема в гуманітарній сфері. Такий стан справ небавом і призвів до всеукраїнської Революції гідності, на якій березівський небайдужець був майже весь період її тривання.

Надзвичайно болісно переживав через московсько-сепаратистську інвазію в Криму і на Донбасі, тому без вагань включається у боротьбу саме у найбільш ментально близькій його сутності царині місцевого самоврядування. Упродовж років він обіймав посади секретаря Бая-Березівської сільської ради та голови Яблунівської селищної ради. Тричі обирався депутатом Косівської районної ради. На виборах 2020 року обраний депутатом Яблунівської селищної ради, а у травні наступного

року призначений на посаду начальника відділу молоді, спорту, культури і туризму.

Микола Григорович, обіймаючи ці керівні посади, провів просто таки титанічну роботу у напрямі реалізації і втілення дуже важливих проєктів. Він, як історик, патріот і громадянин чітко усвідомлював, що без споминів про минуле, без пошанування героїчних подій і їх творців – наше майбуття може заввиграшки канути в Лету національного безпам'яцтва. Під його орудою вдалося встановити погруддя Тарасу Шевченкові у м.Косові та Степанові Бандері у с.Середньому Березові (до річч, єдиний монумент провіднику ОУН на Косівщині). Активно долучався до спорудження монументального ансамблю «Борцям за волю України» у Косові, модерував урочистості з його відкриття у 2007 році. Ініціював і довів до логічного завершення встановлення пам'ятного хреста та огорожі на могилі жертв комуністичного терору у Яблунові (освячено у серпні 2021 року). Подібно ж із конструктивною ініціативи п.Миколи споруджений пам'ятник повстанської слави в Лючі-Рушорі на місці переможного бою Березівської сотні УПА під орудою Мирослава Симчича «Кривоноса». В одно його не оминуло вирішення складнющих з технічного боку питань його встановлення та впорядкування прилеглої території. Відкриття монументу відбуватиметься сьогорічної Покрови якраз в акурат до відзначення 80-ї річниці утворення УПА.

Так само Микола Васкул щоріч виступає організатором традиційних автопробігів березівськими теренами, приурочених Дню героїв, ініціатор символічної ходи-пам'яті з Нижнього Березова до Яблунова на вшанування ювілейної дати Івана Франка. З періоду московського повномасштабного вторгнення улився в ряди місцевої територіальної самооборони, активний волонтер, займається збором і відправленням необхідних гуманітарних вантажів на передову.

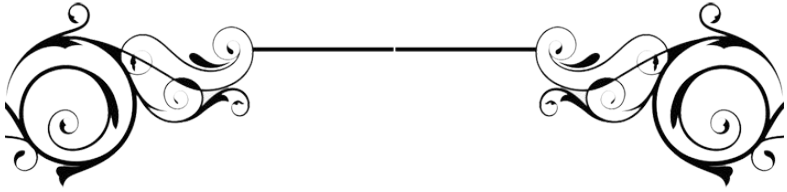
Осібною, щедро наповненою життєвою сторінкою Миколи Васкула є його культурно-просвітницька діяльність у рідному

краї. Під час учителювання в Яблунівській школі він очолював місцевий осередок «Просвіти», був одним з ініціювальників постановня знаного в Україні народного аматорського хору під орудою Василя Чукура, був співаком цієї капели. Неодноразово обирався членом президії Косівської районної організації «Просвіта», започаткував утворення та координує Косівський районний клуб інтелігенції ім.Ігоря Пелипейка.

Важко уявити односельцям п.Миколи , щоб якийсь громадський, культурно-просвітницький чи ж мистецький захід відбувався без участі чи то організації їхнього активіста. Він безпосередньо причетний до постановня Народного фольклорного ансамблю «Злагода» і Народного самодіяльного театру мініатюр «Веселі баньни» Баня-Березівського будинку культури. Брав участь у творенні та є активним учасником аматорського чоловічого вокального ансамблю «Кришталь» – гурту із неповторною голосовою гамою, без участі якого не відбуваються жодні поважні місцеві фестини, конкурси та фестивалі.

Микола Васкул – це так само успішний науковець, він ґлибоко дослідив історію Яблунова (чимало матеріалів було опубліковано), а зараз працює над краєзнавчо-публіцистичною розвідкою «Березови: роздуми про історичну долю». Чимало його найрізножанровіших дописів ми зустрічаємо в часописах, таких як журнал «Гуцульщина», газети «Освіта України», «Галичина», «Гуцульський край», «Освітнянський вісник», «Живиця» і «Криця» (приостанні зазначені два часописи упродовж певного періоду перебували під його редакторською опікою). Закономірно, що Миколу Васкула вже давно радо і заслужено прийняли в Національну спілку журналістів України.

Воістинно титанічна, почасти, можливо, і не завше помітна для околу праця, яку п.Микола чинить кожноднено – наполегливо, якісно, без жодних нарікань на якісь там труднощі, бо належно усвідомлює своє власне призначення на цій землі і велику місію в ім'я утвердження нашої Великої України. Подальших звершень вам на цьому шляху!

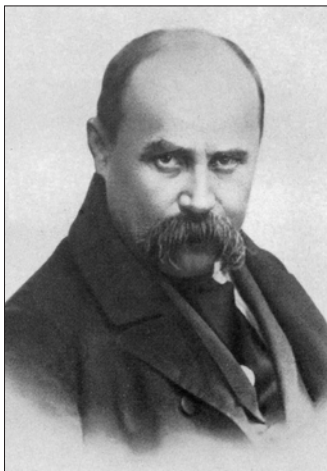

III-й розділ

**Ведені Божою
десницею**

Націєтворчість Шевченкового слова: минуле і сьогодення

Відвага і героїзм. Чи не вперше за час нашої незалежності ми повторюємо так часто ці вирази, як повторюємо їх тепер. Прославляємо героїв визвольних змагань, присвячуємо їм чимало друкованих сторінок і влаштовуємо на їх честь щороку велелюдні академії. Творимо культ героїзму, культ тих людей, що не побоялися віддати своє життя зі зброєю в руках під час воєн, в повній нервового напруження підпільній праці, чи, як Великий Шевченко, у боротьбі

цілого свого життя проти імперської влади.

Однак, не завжди ці національні пасіонарії і їхні вчинки були зрозумілі і сприйнятливі для широкого загалу, а то, почасти, небезпечні і ворожі для заскоружло примітивно-обмежених і, як правило, зматеріалізованих прагнень. Вочевидь мав рацію англійський соціолог Томас Карлейль, який у своєму нарисі «Герої і героїчне в історії» відзначав, що «потрібний не лише герой, а й світ, вартий його, який не виглядав би як одна суцільна маса лакеїв. В іншому випадку — герої перейдуть для світу, а що найважливіше і для нації майже безслідно».

Тому і були у нас, як зазначала Олена Теліга у своїй розвідці «Партачі життя» так звані «лицарі абсурду» і, власне, така маса, що ідею цих лицарів обертала в абсурд власною байдужістю до неї і чемністю та терпимістю супроти ворогів. Тому-то «лицарями абсурду» були у нас не лише герої Крут, (повстанці УПА, сучасні добровольці-відчайдухи на Східному фронті. —

М.С.), але й такі постаті, як Шевченко, Франко і Леся Українка, сучасники яких, — і то не темна маса, а найближче оточення, інтелігенти, або не розуміли цілої їхньої величі, або, що було далеко гірше, навіть розуміли і, захоплюючись ними, не могли позбутися своєї лакейської психології, як про це сказав свого часу великий Кобзар:

Пострижемося ж у лакеї / Та ревносно, в новій лівреї, //
Заходимось царів любити // Шкода і олово тупити

І попри те, що полум'яне Шевченкове слово неодноразово змобілізувало багатьох до героїчного чину, але навіть і цей фактор не завше міг (та не може й тепер!) спонукати народ, а особливо так звану «провідну еліту» до вияву сміливої громадянської та національної позиції. Промовистим є випадок, який мав місце в житті Тараса Шевченка під час читання ним власних гостроінвективних віршів на одному із світських прийомів у середовищі друзів та знайомих. За словами оповідача, окремі люди під час цієї зустрічі почували себе так, немов із запаленою свічкою перебували у пороховому льосі. І наводить тут же приклад психологічного стресу господаря цього дому: «Я весь час дивився на двері, бо боявся, щоб хто-небудь сторонній не підслухав, і потихо наказав слугі, щоб він прийшов і голосно сказав, що мене кличе генерал-губернатор. Лакей виконав це доручення. Гості, звичайно, поспішили розійтись. А з ними — хвала Богу — і Шевченко».

Як тоді Шевченко не знаходив реальної ідейної підтримки у своєму формально-приятельському середовищі через боязнь ближніх бути зарахованими до його духовних симпатиків, так і теперішні суспільно-політичні українські реалії в контексті кобзарєвого слова далеко багатьом кому «не до шмиги» через надто яскраву і влучну Шевченківську пророчу канву і психоемотивне уміння доглибно заглянути в саму суть речей сучасного національного буття-триву...

Велич українського питання стає щораз все більш актуальною в контексті націотворчих процесів. Важливо усвідомити, що змістом і суттю українства, в чому полягає життєва сила народу в минулому і сучасному, — є звернення до власної історичної пам'яті, пошанування героїчної минувшини, бо, маючи такий життєвий ідеал, як Шевченко, нації не страшні будь-які перепони.

Ми згадаємо славні сторінки нашої історії і справжніх її героїв, які почасти поставали почерез натхнення Шевченківським духом. Ні, не тих, яких сьогодні наплодили, хоч греблю гати, за всілякі «круто проделані сделки», за вдале угодовне підцигикування владоможцю з нагоди ювілею чи накритої «ситної поляни» тощо. Спом'янемо тих, хто не важив своїм життям, і всі свої потуги звертали на оборону національної гідності й честі, вели за собою інших в ім'я великої ідеї. Маємо за обов'язок донести цю славу до загальнонародного розуміння, допомогти усвідомити нації її велич, що українці — це не ті сьогодні так розрекламовані саловареничні хохли-недотепи, — як мовив Тарас:

німець скаже: «Ви змогли» // «Могли могли!» / Золото того Тамерлана // Онучата голі // Німець скаже: «Ви слав'яни». // «Слав'яни! Слав'яни!» // Славних прадідів великих // Правнуки погані! — а могутній, прадавній народ із величною історією. Так, саме він, ще тисячоліття тому усмирив розгнздану хозарську та візантійську претензійність Святославовим мечем і Володимировим тризубом, саме русичі спинили у Карпатах Батієву орду, врятувавши тим самим західну європейську цивілізацію від тотального знищення, про що зарозуміло-пихата Європа геть забула і сприймає почасти своїх потенційних благодійників мало чи не як третьосортну біомасу для різного роду своїх експериментів чи дослідів —

І на Січі мудрий німець // Картопельку садить, // А ви її купуєте, // Їсте на здоров'я // Та славите Запорожжя... — з гіркою провіденційністю резюмує Пророк.

Це і козацька звитяга над хижоворожоналаштованою до українства Річчю Посполитою часів С.Наливайка та Б. Хмельницького, де була не лише трагедія Берестечка, а й доблесть під Жовтими Водами, Пилявцями, панічна приреченість Варшави часів Визвольної війни і тріумфальний київський в'їзд Богдана.

Було колись в Україні — // Ревіли гармати; // Було колись — запорожці // Вміли пановати. // Пановали, добували // І славу і волю... А як наші недруги замовчують взяття у 1612 році запорожцями підступної Москви, як добряче козаки «поскородили московські ребра» під Конотопом! А хто як не українські степові лицарі стримували татарський розбій, апетити якого сягали далеко поза українськими землями, врятували культурну столицю Європи Відень від турецької навали?! —

Була колись шляхетчина // Вельможная пані; // Мірялася з москалями, // З ордою, з султаном, // З німотою...Було колись...

Коли віроломна Москва зламала Переяславський договір, Україна згодом опинилась у цілковитій неволі новопосталеної імперії та її деспотичних проводирів:

Це той первий, що розпинав // Нашу Україну, // А вторая — доконала // Вдову сиротину.

Та боротьбу продовжували наступні покоління на різних українських землях. У XIX столітті постають перші політичні організації (1900 рік — «Революційна українська партія») та «Братство Тарасівців», (останні не даремно на своє знамено взяли ймено харизматичного Кобзаря). Визначним діячем цього часу був Микола Міхновський (1873–1924), брошура якого «Самостійна Україна» стала програмою націоналістичного руху.

Революційні процеси серед українських мас не припинялися і тоді, коли революція 1905 року потонула у хвилях реакції. Доходило до явних бунтів. І коли Москва у 1909 році вирішила відзначити 255-у річницю Переяславської угоди й 200-у річницю Полтавської битви, в Україні, у відповідь на ці святкування,

відбувся демонстративний виступ українських солдатів під проводом пор. Ждановича, а підпільна організація «Оборона України» висаджувала в повітря пам'ятники, що Росія ставила на спомин про ці події. Вочевидь, що відчайдухами-патріотами кермували гостроінвективні Шевченкові відповіді на окупаційне свавілля чужинців:

О Боже наш милосердний! // О царю поганий! // Що ти зробив з козаками! // Болота засипав // Благородними костями; // Поставив столицю // На їх трупах катованих!

А чи не історичною закономірністю саме у минулосторічний ювілей Кобзаря є постання Українського Січового Стрільцтва, які як і своєю назвою, так і визвольною місією продовжували славу історію так героїчно оспіваного Тарасом козацтва... Кулесвисний вир громадянської війни поглинув тисячі мужніх захисників вітчизни. Тут і молодобезвуса жертовна звитяга Крут, і відчайдушна відвага похідних груп українського війська, оточених в лютоморозних снігах побіля містечка Базар наприкінці 1921 року, по-звірячому порубаних головорізами Котовського — колишнього кримінального розбійника-авторитета. Згадаймо й більшовицьку терористичну акцію в Парижі супроти Симона Петлюри у травні 1926 року — одного із найталановитіших військових стратегів, задуми якого постійно притлумлювались отою злощасною гетьманчуківською чваньковитістю так званих «соратників», і ніби про них мовив Великий Українець:

Чого ж ви чванитеся, ви! // Сини сердешної України! // Що добре ходите в ярмі, // Ще лучче, як батьки ходили...

Шевченківська ідея була в основі всіх українських визвольно-революційних організацій, що поставали й діяли на українських землях після 1921 року. А хіба Холодноярська республіка, що існувала аж до 1924 року, що була основним осередком спротиву більшовицьким окупантам, не постала на

славних гайдамацьких традиціях, так патетично зображених в однойменному творі Кобзаря:

В яру колись гайдамаки // Табором стояли, // Лагодили самопали, // Ратища стругали.

Повстанці й отамани проявили безмежний героїзм і переважно згинули в борні із ворогом, серед них отаман Деркач у Холодному Яру, отаман Зелений на Київщині, отаман Стенів-Блакитний біля Жовтих Вод. Недарма ж бо саме Шевченківської премії удостоєний письменник Василь Шкляр за неперевершеного свого «Чорного ворона»...

Та це ще не означало, що боротьба проти окупанта припиняється, вона мала продовження в інших формах: у підпільно-конспіративних організаціях ідейно-політичного характеру, а також у легальному секторі на полі української науки, культури, церкви, економічного життя. У 1929 році постає ОУН — когорта героїчних борців, які на закрутах історичного шляху не знали хитань і сумнівів, і, як міфічні титани поновлювали втрачену силу і життєву снагу через зв'язок із матір'ю-землею, так і ОУН з цілющого джерела животворної Шевченківської ідеї українського націоналізму завжди черпатиме віру в себе, у свій народ, у своє історичне призначення.

Згадаймо сьогодні керманічів національного руху, які не важили своїми дріб'язковими, приватними справами, і, не замислюючись, як і їх славний попередник, віддавали своє життя, якщо цього вимагала справа. Це і великі організаторські потуги Є. Коновальця, А.Мельника і С. Бандери, відчайдушність Олега Ольжича чи Я. Стецька, самопожертва О.Теліги, героїзм Р. Шухевича, М. Арсенича, Д. Орлика, Д. Маївського, Я. Чемеринського, І. Рогача і багатьох інших, хто своїм життям засвідчив вірність Шевченківським ідеалам.

Ще недавні події містили чимало містичної алегоричної символіки, навіяної асоціативними, історичними, біблійними паралелями, пророцтвом Тараса Шевченка, яке, вочевидь, не

випадково справдилось у сьогочасні тривожно-буремні дні наших суцхих національно-визвольних змагань.

Ще в недалекому минулому сьогочасся доведені підсадними «міністрами-гереушниками» до цілковитого знищення українські збройні сили нагадували сумнозвісну картину опіслякозацьких часів під'яремної України:

*Од козацтва, од гетьманства // Високі могили — //
Більш нічого не осталося, // Та й ті розривають, а Україна
в очах новопосталених московських царят сприймалась нібито
як «какоето непонятное геополітическое недорозуменіє» і все-
можливими засобами власної пропаганди намагались пред-
ставити її саме в такому образі, яку безсмертний кобзар описав
в часи так званої Великої Рүїни:*

*України далекої, // Може, вже немає... // Може Москва
випалила // І Дніпро спустила // В синє море, розкопала // Ви-
сокі могили — // Нашу славу!*

Пасіонарний чин українського воїнства вкотре прикрив Україну і європейську цивілізаційну суспільність від новоспечених московських батиїв, але мужнім захисникам довелось пройти підступну масакру Іловайського котла, Дебальцевську пастку та «завдяки» кричущій бездіяльності генерального штабу Збройних сил України приречене безвихіддя донецького аеропорту, героїчні оборонці якого є наглядною алегорією «українських Тернопілів»:

*Нас тут триста, як скло, // Товариства лягло, // І земля
не приймає... // По своїй по землі // Свою кров розлили // І за-
різали брата; // Крови брата впились // І отут полягли //
У могили заклятій...*

Чимало причин цих непоправних втрат почасти криються в недолуго-яловій анемії паркетних гетьманчуків та спритних ділків-заробітчани з «оборонки», які за ламаний гріш заганяють найкращу у світі вітчизняну бронетехніку чи то в аравійські піски чи в джунглі Таїланду, тільки не на передову, оскільки, бачи-

те, у нас зовсім не війна, а скручена трьохбуквенна та ще й оповита псевдомірним яловим Мінським договорнячком мало чи не благодійна операційка. А воїнів, скнутих квазімодальними наказами «Не відкривати вогонь» та «Ні кроку вперед» (такого горе-прецеденту в мілітарній історії ще не було!), за спробу себе оружно захистити ще й притягають до кримінальної відповідальності:

...стали хлопців // В кайдани кувати // Та повезли до прийому

Битими шляхами. // Пішла й вдова з матерями // З дрібними сльозами.

Тому сьогочасних нащадків степових лицарів роз'їдає оскомина повзучої зневіри у світлі ідеали захисту своєї нації, а багаточисленні жертви видаються мало чи не марними:

За що ми різались з ордами? // За що скородили списами // Московські ребра? Засівали, // І рудою поливали? // Що на ниві уродило? // Уродила рута... рута... // Волі нашої отрута.

Потаємно-приховані, цинічні зловживання у військовій сфері суттєво підірвали і народний ентузіазм і, де правди діти, теперішній волонтерський рух не може йти в порівняння із кількарічним потужним вибухом народної жертвовної самоініціативи і цей стан справ мимоволі аналогізується із Шевченковим вболіванням за незавидну долю українства:

Заснула Вкраїна, // Бур'яном укрилась, цвіллю зацвіла. // В калюжі, в болоті серце прогноїла // І в душло холодне гадюк напустила, // А дітям надію в степу оддала.

Пануюча несправедливість, вибірковість та упередженість у ставленні до героїчних подвигів українських військових породила у них відкрите обурення і недовіру до орударів державницьких процесів, посіяла глевкий сумнів щодо чесності і відкритості останніх, позоставивши оборонців на психо-емоційних розпутьтях невпевненості щодо як особистого, так і загальнодержавного майбуття:

*Що мусим робити? // Нема правди, не вироста — // Крив-
да повиває... // Розійшлися гайдамаки, // Куди який знає: //
Хто додому, хто в діброву, // З ножем у халяві...*

В багатьох шевченківських поезіях ми бачимо зображення надто жорстоких, антигуманних випадків московського знущання як над пам'яттю полеглих (плюндрування могил), так і над сущими оборонцями особистої та й національної гідності. А виявляється, що цей вихиб тиранічної поведінки є чи не органічною суттю психофізіологічних рудиментів квазімодального азійського ординства, дотичність до якого у московського етносу є доконаним історичним фактом. А ось як описав жорстокість росіян ще у далекому 1688 році секретар австрійського посольства в Москві Йоганн Корб: «Московські солдати мають звичку жорстоко із власної волі бити ув'язнених, знущатися з них і всілякими способами катувати... Навіть у турків нема такого гидкого і добровільного самоприниження перед вищими і такої жорстокості перед безборонними».

*Та й москаль — незгірша штука: // Добре вміє зриту
руки! // І я люта, а все-таки // Того не зумію, // Що москалі
в Україні // З Козаками діють!* — мовить алегорична польська Ворона з шевченківської містерії «Великий льох». Ось чим пояснюються звірства російської воячини на сході України, де ми бачимо нелюдські знущання над полоненими із завданням їм як душевних, так і фізичних мук. Тому упереджено і однобоко у підрадянські часи трактувалась творчість Шевченка, де чітко виражена ментальна інакшість московитів заретушовувалась показною жорстокістю виключно лише панського прошарку російської спільноти. Але, як переконаємось з подальшої історії вже пролетарської імперії СРСР, — садизм більшовицького ЧК і підступність КДБ держави «вільних робітників і селян» затикали за пояс будь-яких середньовічних торквемад-інквізиторів.

Твори українського поета по вінця наповнені болючими рядками московського ошуканства і віроломності у відношенні

до українців чи то особистого характеру (як в «Катерині»), чи ж у більш широкому суспільно-політичному побутті. Підтвердженням тому, як глибоко проникає у підсвідомість росіян лукавство, дуже влучно висловився сучасник Шевченка француз маркіз Астольф де Кустін: «Усе життя в усіх його проявах у цій країні є суцільною змовою проти правди. Москвини вважають зрадником кожного, хто не є брехуном. Історія країни є власністю царя, і він змінює її як хоче; він щодня роздає своєму народові історичні правди, оброблені відповідно до вимог того дня».

*Якби ви з нами подружились,
Багато б дечого навчилися* — резюмує Тарас, вкотре підкреслюючи умовною словоформою «якби» психологічну окремішність українців від москалів та зачубапритягувального ефемерного «славянського єдінства».

А тим нашим наївним співгромадянам, хто, вичленовуючи з контексту Кобзареві слова — «Щоб Москаль добром і лихом з козаком ділився» і досі в очікуванні рівності і дружби з «братерським» російським народом, дуже влучно відповів український публіцист Павло Штепа: «Яким же бездонним ідіотизмом є на тлі цього бараняча віра українських демократів — мовляв, московський народ є невинний, мовляв, він також страждав під тиранією царів і большевиків!».

Свею пропагандою Московщина руйнує моральні і духовні основи кожного народу, що став її жертвою, створюючи причинно-наслідкову реакцію згубних братовбивчих гібридних війн, як ото ми читаємо в нашого Кобзаря:

*Гетьмани, гетьмани! Якби то ви встали. // Встали, по-
дивились на той Чигирин, // Що ви будували, де ви панува-
ли, — // Заплакали б тяжко, бо ви б не пізнали // Козацької
слави убогих руїн!*

Як відзначає сучасний політолог Ірина Магрицька, Росія, використовуючи європейські ідеї, поширює замішання в Єв-

ропі. Вона напала на Польщу, ніби обороняючи селян від гноблення їх шляхтою, напала на Туреччину, ніби обороняючи політичну і релігійну свободу балканських слов'ян. На Україну Росія напала, вже буцімто захищаючи наших російськомовних громадян від «бандерівського свавілля», спровокувавши кризову мілітарну бійню:

*Отаке-то було лихо // По всій Україні! // Гірше пекла...
А за віщо, // За що люди гинуть? // Того ж батька, такі ж діти, — // Жити б та брататися! // Ні! Не вміли, не хотіли —
// Треба роз'єднатися! // Треба крові, брата крові, // Бо за-
здо, що в брата // Є в коморі і на дворі, // І весело в хаті! //
«Уб'єм брата! Спалим хату!» — // Сказали і сталося.*

Палке Шевченкове слово стало святим дороговказом і для майданівців. —

*І вам, лицарі великі, // Богом не забути! // Борітеся —
поборете: // Вам Бог помагає; // За вас сила, за вас воля //
І правда святая! і, попри майже півторастолітній часовий від-
тинок і по нині неабияк актуальними є пророчі Кобзареві слова
про трагічні мілітарні жертви полеглих, почасти і не завжди на-
лежно пошанованих героїв:*

*Гомоніла Україна, // Довго гомоніла, — // Довго-довго
кров степами // Текла, червоніла. // Текла, текла та й висо-
хла. // Степи зеленіють // Діди лежать, // А над ними // Мо-
гили синіють. // Та що з того, що високі? // Ніхто їх не знає, //
Ніхто щиро не заплаче, // Ніхто не згадає.*

Та вже навіть і опіслямайданівська наша дійсність не здатна сколихнути сумління в окремих владців-сучасників, як в отих шевченкових «в домовинузагарбувальних неситооких руйначів» суспільно-цивілізаційної гармонії. Ніби із суцільних чванькуватих «слуг народу» списує Шевченко:

*А я стою похилившись, // Думаю, гадаю. // «Як то тяжко
той насущний // Люди заробляють!» // От і братія сипнула
// У сенат писати // Та підписувать — та дроти // І з бать-*

ка, і з брата., осуджуючи останніх за тотальну ігнорацію виконання даних ними обіцянок:

Оглухли, не чують, // Кайданами міняються, // Правдою торгують. // І Господа зневажають — // Людей запрягають // В тяжкі ярма; орють лихо, // Лихом засівають... // А що вродить? Побачите, які будуть жнива!, водночас застерігаючи їх від чергової лавини народного гніву-бунту:

Схаменіться, недолюдки, // Діти юродиві! // Подивіться на край тихий, // На свою країну; // Полюбіте щирим серцем // Велику руїну! // Розкуйтеся, братайтеся! // У чужому краю // Не шукайте, не питайте // Того, що немає // І на небі, а не тільки // На чужому полі... // В своїй хаті — своя правда, // І сила, і воля!

Тарас Шевченко — сучасник, великий наставник і натхненник українців, він звертає увагу на наші сучасні суспільні проблеми, радить, підказує, навчає, вчить любити свою Україну та повсякчас бути на сторожі захисту Волі свого українського народу. Слава Україні!

Націоналістична основа світогляду Тараса Шевченка

«Все, що йде поза рами Нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування одної нації над другою, або хворобливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими вселюдськими фразами покрити своє духовне відчуження від рідної Нації» — викресав на зорі двадцятого століття із свого інтелектуально-світоглядного огнива «Поза межами можливого» великий продовжувач Шевченкової націєтворчої ідеї полум'яний Камењар. Про Шевченків, а пізніше і Франків пронаціоналістичний світоглядний контекст повсякчас мовилося досить обережно

і побіжно, та націоналістичний дискурс чомусь і досі повинен уподібнюватися у сучасному розумінні до так званого показного і формалістичного політиканства. Однак Тарасова, саме йому так органічно притаманна народність, волелюбність та державотворчість, помножена на всеохопну у представлених художніх образах національну честь і гідність, — і є отим добірним етноцентричним озерням, з якого проростає особливий шевченківський креатив.

Шевченко, як потужний конгломерат національної думки, ідеї і чину, повсякчас був і залишається актуальним, особливо тепер, коли сьогочасні українські суспільно-політичні і пов'язані з ними мілітарні катаклізми остаточно зняли оманливу полуду поглядів як на широкий спектр подій загальнонаціонального характеру, так і окремих творців і утверджувачів нашої державотворчої перспективи.

За Тараса Шевченка, як найвидатнішу націєтворчу постать України, постійно йшла (та й і тепер також) ідеологічна боротьба — а все таки чий же він, які погляди були йому найближчими, виразником найбільше яких ідей був його невгамовний бунтарський дух? Вже нібито і зняте з його іпостасі так зване прокомуністичне, атеїстичне та всіляке революційно-демократичне наносне шумовиння, що представляло нам Кобзаря заскорузло архаїчним і нецікавим (до чого, власне, і прагла радянська ідеологічна система!), вже й не піддається сумніву його тверда пронаціональна позиція — однак і досі Шевченко постає для багатьох незручним саме у націоналістичному світоглядному спектрі. І тепер ще можна почути з уст «маститих авторитетів» — мовляв, яких тільки ярликів не чіпляли у всі часи до Шевченка, а тут — на тобі, ще й націоналізм «припаяли»... Насправді не іронізувати потрібно, а увійти вглиб сутності його творчості, відчувати оті пронаціональні світоглядні фібри, адже саме на Кобзаревій націоцентричній платформі і постала згодом ідеологія українського націоналізму.

Тому Шевченка, попри його натхненну народну ліричність, не варто привносити до так званих формальних «співців чудовної природи» чи поверхневих психоемоційних сентенцій, іменуючи це так званим «оживленням» Тараса, зрозумілого для всіх і вся... Однак він таким ніколи і не був і не буде, Тарас Шевченко — це яскраво виражений націоцентричний феномен, сутність якого здатна камертонувати лише до світоглядно споріднених, «однорегістрових» душ. Маємо на увазі той аргумент, що його лірично описова площина творчості не претендує на світоглядну домінанту, оскільки аксіологічним центром його свідомості постає саме Україна в її національній рецепції, тому, на наше переконання, слушною є позиція шевченкознавця Ю.Барабаша в аспекті його імперативного дослідження, бо «ідея України — стрижень, осердя національної концепції Шевченка, концентроване втілення національної ідеї як імперативу історичного призначення українства, чинника його національної свідомості, державотворчих інтенції, змагань до незалежності життя «в своїй хаті» за законами своєї правди, сили й волі, до відродження і розвою національної культури, зміцнення духовного здоров'я нації». Тому, як влучно підмітив сучасний вчений-культуролог Д. Наливайко — ця Кобзарєва «ідея України» цілковито, поза всяким сумнівом, вкладається у сучасний дискурс націоналізму.

Тарасові Шевченку вдалося в поетичній формі представити філософію національного буття українців — він на рівні художнього символізму відобразив органічну нашій дійсності систему закономірностей і пріоритетів, які проступають засадничими основами буття української нації. Тарас виогранив найвагоміші та фундаментальні характеристики українського націоналізму, серед яких провідними є фактори всеохопної народності, волелюбності, креативного патріотизму, опори на власні сили, толерантності до інакомислячих, співпереживання поневоленим, що згодом і дало привід чоловічим ідеологам

українського націоналізму виробити систему, яка ґрунтувалася на вище перелічених принципах.

Тому закономірно, що саме на шевченковій могилі ще в далекому 1891 році присягнули на вірність Україні члени першого націоналістичного угруповання «Братство Тарасівців», які за основу власної ідеологічної програми дій взяли політичні твори Кобзаря. І вже згодом, один із співзасновників цієї таємної організації Микола Міхновський, зібрав воєдино постулати великого українця і на їхній основі створив «Програму державної самостійності України», яку український націоналіст вперше виголосив у своїх промовах на шевченкових урочистостях 1900 року в Харкові і Полтаві. Згодом, обґрунтувавши ці засади історико-правовими аргументами, — представив їх як ідеологічну платформу першої української націоналістичної організації — Української Народної Партії, яка постала 1902 року. Ключові принципи українського націоналізму, цілковито оперті на шевченкових творах, скристалізувались потім у «Десять заповідей УНП», що було згодом доповнено С.Ленкавським у його знаменитому «Декалозі» та пізніше вже створених ОУН «44 правилах життя українського націоналіста». Не претендуючи на однозначність, але спробуємо зробити компаративістське зіставлення націоналістичних ідеологічних засад і творів Тараса Шевченка та виокремити базові світоглядні позиції Кобзаря.

«Пам'ятай, що найбільшим злочином є шкодити своїй нації» — гласить п'ятнадцятий пункт правил життя українського націоналіста. У Шевченка тема національного відступництва проходить через кірати його особистої неґації ганебних виявів антиукраїнської позиції, починаючи із фантазмагоричних «Душ», що несвідомо грішили супроти України, так званого «ситуативного відступництва» українських керманичів — *«Ой, Богдане, Богданочку, Якби була знала, У колисці б задушила, Під серцем приспала»*, так і до прямого вияву ренегатства — *«А тим часом перевертні нехай підростають. Та помо-*

жуть москалеві господарювати», упривнюючи причинно-наслідкову парадигму всіх наступних лиходійств — «Якби не похилилися раби... То не стояло б над Невою оцих осквернених палат». Всі вищеозначені Кобзареві констатувати синонімізуються із сьомим декапунктом ідеології М. Міхновського — «не зробися ренегатом-відступником», як ото ми подибуємо у Шевченкових негаційних передбачуваннях — «Погибнем, згинеш, Україно. Не стане знаку на землі... Сини твої тебе уб'ють Оперені, а злозачаті Во чреві згинуть, пропадуть, Мов недолежані курчата...». А з пам'яті ніяк на стираються манкуртні жартівливі вихиби провідних «кварталівців» та іже з ними злорадних підхикувачів, які Україну, з її славною і героїчною долею, водночас як московській, так і власній псевдовершковій публіці виставляють як останню «публіку» з її саловареничними хохлами-недотепами, що неабияк декласує і виставляє на посміховисько горду націю борців в очах всього цивілізованого світу...

Постулат-засторога «Не обкрадай власного народу, працюючи на ворогів України» у Шевченка має стосунок не лише до підневільних і смиренних «рабів незрячих гречкосіїв», які послушно «стогнали і долю проклинали», але здебільш зацентована супроти «просвіщенних землячків», які за ламаний гріш блюдолизять на службі у віковичного московського неприятеля, та ще й амбіційно й лукаво претендують на гейби «первенство»: *«Чого ж в чванитесь, ви! Сини сердешної України! Що добре ходите в ярмі, Ще лучше, як батьки ходили...»*. А в наш час — це туристичні «косяки» до Криму, які, їдучи в одних вагонах із українськими захисниками східних рубежів, не те, що не раді такому попутньому товариству, а ще й претензійно нарікають на нестабільну ситуацію щодо безпроблемного перетину кордону на анексованій території, нібито спровоковану «етімі огалделімі бандеровцями». Це також «вестарбайтерні» заробітчанські тури наших «гречкосіїв» до північного сусіда з їхньою «акакаяразничною» раболепською виправдовувальною

абракадаброю, це і гастролювання третьосортного малоросійського шоубізнесного «шмельцу» чи ж офіційні низькопоклонно-васальні медведчуківсько-бойківські візити в Білокам'яну...

Тарас гаряче обстоює славу і героїчну українську минувшину, піддає ментальному остракізму умовиводи всіляких наклепників та оббрівувачів звитяжних подвигів наших борців-відчайдухів періоду гайдамаччини: *«Та ще й Гонту зневажає, Ледаче ледащо! Гайдамаки не воины, Разбойники, воры. Пятно в нашей истории... Брешеш, людоморе! За святую правду-волю Разбойник не стане...»*, що вочевидь асонує другій «скалі» націоналістичного Декалогу — «Не дозволиш нікому плямити слави, ні честі твоєї нації». Подібно ж третя тестаментова заповідь «Пам'ятай про великі дні наших визвольних змагань», покріплена четвертим «відламом» про гордість спадкоємності борні за славу Володимирового Тризуба — переплітаються із Кобзаревими ретроспекціями про дні геройських змагів козацької доблесті: *«Було колись- в Україні Ревіли гармати, Було колись — запорожці Вміли панувати...»* чи ж жорстокі «списороброскородні» козацькі баталії із багатьома наїзниками із прославою тодішнього гетьманського устрою, припорошеного, правда, гіркотою минущості славних звитяг: *«Була колись гетьманщина, Та вже не вернеться. Було колись — панували, Та більше не будем! Тії слави козацької Повік не забудем»*.

Т.Шевченко, належно розуміючи тодішню суспільно-політичну ситуацію під'яремної України, доглибно відчуваючи національну ментальність українців, виявляв співчуття добросердним легкодухам, однак ніяким чином не виправдовував вихиби рабської психології земляків, як це ми читаємо з його рядків: *«А ми дивились та мовчали, Та мовчки чухали чуби. Німії, подлії раби! Підніжки царськії, лакеї Капрала п'яного...»*. Цей гнівноінвективний виплеск емоцій неабияк вторить засадничим принципам поведінки українського націоналіста — «Будь скромний і шляхетний, але не знай, що значить слабкість і покора» чи ж «...Подай братню руку тим, що хочять, як і ти, йти

на верхів'я». Український провісник закликає не уподібнюватись безвольним прошакам, а старатися власною працею і особистісними якостями здобувати право на гідне життя. «*А на громаду хоч наплюй, Вона капуста головата*» — резюмує поет, змістово синонімізуючись із шостою позицією «Декалогу» — «Про справу не говори з тим, з ким можна, а з тим, з ким треба». Тому ще й досі оскомить незрозуміла «поведенція» так званої електоральної більшості, яка, керуючись нижчими споживацькими інстинктами, ладна легковажно ввергти українське майбуття в прокрустя примарної невідомості, лишень аби задовольнити власну деструктивну сліпокошенячу «бабоягопротестність» в очікуванні ефемерного «пощучовелільного» соціального благоденства...

І, на противагу впокореному угодовству, Тарас возносить ідею боротьби за усамостійнення духу і чину української нації, заради якої не зупиниться ні перед якими перепонами. «Не-навистю і боротьбою прийматимеш ворогів твоєї нації» — ця восьма позиція націоналістичного тестаменту надихала багатьох лицарів, які маловажили своїм власним інтересом заради становлення величної ідеї, як це ми спостерігаємо у вчинках сміливця із Кобзарєвого «Юродивого»: «*Найшовсь-таки один козак Із міліонна свинопасів, Що царство все оголосив — Са-трапа в морду затопив*». Та, на жаль, в теперішніх реаліях гідні вчинки провідної державної верстви в річищі мілітарної, національної чи ж духовної оборони не виступають першочерговим пріоритетом, що вкотре підтверджує несформовану світоглядну яловість нації, коли істинного лідера-державця недолуга охлократична полова може заввиграшки піддати негаційному остракізму.

Однак Тарасова любов до України — це не лише героїчний лицарський герць, — вона всеохопна, аж до найтонших відрухів його індивідуального кредо: «*Свою Україну любіть. Любіть її во врем'я люте, В останню, тяжкую минуту, За неї Господа моліть*», подібно як мовиться в одному із «Правил...»,

що «твоєю найбільшою любов'ю є українська нація і найвищим твоїм законом і бажанням є воля нації». Сугестивний вияв найвищої форми спорідненості із власною нацією констатуємо в рядках *«Я так її, як так люблю Мою Україну убогу, Що прокляну святого Бога, За неї душу погублю»*, за якими ми повинні розуміти, що тут зовсім не йдеться про якісь атеїстичні чи ж богоборські нюанси Тарасового світогляду, поет цими сентенціями відображає найвищу форму християнської любові — принести себе в жертву заради своїх побратимів-одномумців...

«Не покладайся ні на кого. Будь сам творцем свого життя» — мовить тридцять друге правило життя українського націоналіста, в якому закладений найосновніший принцип перманентного державотворення через прагнення самостійницького самоствердження на основі власної національної складової, а не чужозасильної думки і звичаю, як це ми читаємо у віщого Кобзаря: *«Несли, несли з чужого поля, І в Україну принесли Великих слов велику силу, Та й більш нічого»* з лукавим прагненням просвітити «сучасними огнями материні очі», тому від таких фарисейських «благодіянь» наш народний пророк з гідністю екстраполюється: *«Спасибі за раду. Теплий кожух, тільки шкода — Не на мене шитий, А розумне ваше слово. Брехнею підбите»*. Вже нібито хрестоматійна, але повсякчас повчальна Шевченкова сентенція «і чужому научайтесь, й свого не цурайтесь» має тривку дидактичну основу для нащадків, що вилонилась згодом в один із засадничих принципів чину українських звиязців середини двадцятого століття: *«Здобувай знання, що допоможе тобі опанувати світ і життя, піднести Україну і перемогти ворогів»* — що є чи не найосновнішою складовою національної ідеї найуспішніших держав сучасності. Тому банальна неосвіченість і так широко розтеревенена суспільним плєбсом гейби непотрібність здобуття належної освіти і грає потім із оними лихий жарт, коли на початку можуть з легкістю сприйняти чиясь невідповідність в державотворчих процесах,

а потім і самим подивовано усвідомити, що президент аж ніяк не відає «соціалкою» і так очікувана епоха ситості так просто і вже завтра не наступить...

Тарас Шевченко, як і його пізніші послідовники націоналісти, ревно вболівали за те, щоб взірцем для українця була «людина визвольного чину» з чіткою державотворчою позицією, а не так згодом широко розрекламований космополітичний «саловареничний хохол-недотепа», який заввиграшки «за шмат гнилої ковбаси. У вас хоч матір продаси...», бо йому чужі будь-які поняття національної гідності, про що пізніше, вже у двадцятому столітті, застерігали українські націоналісти: «Живи ризком, небезпеками і постійним змагом, а погорджуй всякою вигодою і спокійним життям філістера». У тому і наша біда, що національно-духовні пріоритети нічого не важать у зіставленні із шлунковоцентричною меркантильністю новоспеченого «мояхатаскрайнього більшовизму», який заповзає у закутки національної душі і намагається розтлити її із середини.

Український націоналізм, як один із найпомітніших національно-визвольних рухів минулого століття своїй славній історії завдячує потужній силі власного провідництва в особі Є. Коновальця, А. Мельника, С. Бандери, Р. Шухевича, які належно усвідомлювали, що «провідництво вимагає постійних трудів і великих зусиль». Тарас Шевченко зболено переживав втрату української державності козацько-гетьманського періоду. Панорамно представив цю проблематику у своїй праці «Незримі скрижалі Кобзаря» доглибний знавець і аналітик Шевченкового слова, провідний ідеолог українського націоналізму Д. Донцов, який ці суспільні катаклізми пов'язував з тим, що «перше — бо вже в ній «нема Січі, нема й того, хто всім верховодив», цебто — «зникла правляча верства, зникла власна влада — перша прикмета поняття держави. Замість власновладства — чужі московські «капрали Україну правили». Друга прикмета націй — своя власна територія. Була вона на Україні?

Властиво — ні, — це «Ні» убрав він у геніальну лаяконічну формулу — ми жили «на нашій, не своїй землі». На нашій, та не на своїй території. Бо степи наші були Москвою «запродані жидові й німоті», а на Україні, «що з Богданом ляха задавила, байстрюки Єкатерины сараною сіли»... на нашій, але вже не своїй землі...».

У своїх творах Кобзар неодноразово демонструє наглядний приклад всеохопного гуманізму і єдності так званих сородних душ — *«Чи є що краще, лучче в світі Як укупі жити, З братом добрим добро певне Познать не ділити...»*, однак Тарасова приязнь не поширюється на тих, хто упривнює суспільні загрози для своєї нації, відкрито іменуючи кривдників України — московинів і ляхів, які впродовж століть зазіхали на українську ідентичність. І погодьмось, що дві наступні позиції кодексу честі націоналіста *«Усі люди — твої браття, але москалі, ляхи, угри, румуни та жиди — се вороги нашого народу, коли вони панують й визискують нас»* чи *«не бери собі дружини з чужинців, бо твої діти будуть тобі ворогами»* — вочевидь перегукується із Кобзаревим *«кохайтеся, чорноброві, та не з москалями»* чи ж багатьома поетичними інвективами в бік не надто дружніх сусідів, бо і досі ці питання в сьогочасній Україні є актуальними, адже не тільки з московинами, але й з нібито і європейськими поляками та мадярами наша держава має неоднозначні і непрості стосунки зосібна в площині відстоювання Україною права на історичну справедливість.

Я в минулому, так і сьгодні, український націоналізм змагає до реалізації ідеї єдності своїх земель, як це проголошено у націоналістичному славні *«Соборна українська держава, Вільна й міцна від Сяну по Кавказ»*, — подібно ж і Шевченкова ідея соборності лунає у всі періоди його творчості і проступає засадничим лейтмотивом для національно-визвольного руху усіх часів і поколінь: *«І забудеться срамотня Давняня година, І оживе добра слава, Слава України...»*

Ідеї конструктивного націоналізму в творчості Івана Франка

«**М**усимо навчитися чути себе українцями — не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіціальних кордонів»[1] — наголошував у часи радикальних суспільних перемін 1905 року Іван Франко в «Одвертому листі до галицької української молодезі». Тут же він закликає стати до «великої праці — здвиження нашої національної будови в усій її цілості» [2] — тобто, витворити тривкий становий хребет української нації

з майбутнім простуванням до постання незалежної соборної держави на усіх її етнічних територіях. Погодьмось, що висловлювати такі відверті державницькі сентенції в тодішній затхлій атмосфері суспільно-політичного безпросвіття під'яремної Галичини було досить поступовою дією у формуванні нової східноєвропейської нації. Так, можливо, що ці думки, з огляду на ще не усучіль виогранені засади українського націоналізму як цілісної ідеології мали ще не досить цілісну понятійно-значеннєву структуру, однак Каменярь, дослухаючись до постулатів політолога з питань європейської етнічності та націоналізму Джона Гатчінсона, який зосібна відзначав, що «не політики чи законодавці, а передусім історики і митці, які утворюють ті культурні та академічні спільноти, якраз і покликані відкрити цю творчу силу в усіх її вимірах та надихнути нею всіх членів нації»[3] — чітко усвідомлював провідну роль творчої інтелігенції у витворенні єдиного національного організму українців.

Тому, вочевидь, можемо стверджувати, що Франкові ідеї стали основоположними у формуванні у першій половині ХХ століття засадничих ідей українського націоналізму, сформульованих згодом ідеологами М.Міхновським, Ю.Липою, Д. Донцовим.

Палка Франкова поезія таїть в собі потужні націотворчі начала, представляючи широкоамплітудну площину мрій і сподівань українців. Велич і гордість української нації витворюється почерез шерехи суспільно-політичних страждань і перед складними викликами тогочася долає важкі цивілізаційні митарські наймитування і соціальну несправедливість:

*«Той наймит — наш народ, що поту лле потоки,
Над нивою чужою.
Все серцем молодий, думками все високий,*

Хоч топтаний судьбою»[4], як і в інтродуктивному закличному пролозі «Мойсея» теж упривнюється фатумна приреченість цивілізаційного маргінесся співвітчизників:

*«Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожку,
Людським презирством, ніби струпом, вкритий!
Твоїм будуцим душу я тривожу,
Від сорому...заснути я не можу» [5].*

Тому в обставинах такого невітшного безпросвіття тільки поклик героїчного минулого мав здатність подолати меркантильно-матеріалістичні вихиби тодішнього незavidного побуття українців революційними переминами:

*«Вічний революціонер —
Дух, що тіло рве до бою,
Він живе, він ще не вмер» [6]*

— неабияк суголосить інтродуктивному мотто Декалогу українського націоналіста — «Я — дух одвічної стихії, що зберіг тебе

від татарської потопи й поставив на грані двох світів творити нове життя». Крицевість духовної міці нації визначається часовою тривкістю і гартom пропонуваннх ідей, перевірених у багатостолітньому протистоянні за утвердження вистражданих у борні прагнень. Франків незборимий дух —

*«Він не вмер, він ще живе!
Хоч від тисяч літ родився,
Та аж вчора розповився
І о власній силі йде» [7]*

— камертонує четвертій заповіді націоналіста — «Будь гордий з того, що ти є спадкоємцем боротьби за славу Володимирового Тризуба».

Поетовому «Вічному революціонерові» недарма пророкувалася доля визнання як українського національного гімну, оскільки ключові ідейні сентенції — «Не ридать, а добувати, // Хоч синам, як не собі, // Крашу долю в боротьбі» [8] асонують постулатам націоналістичного маршу-гімну — «Бо плач не дав свободи ще нікому // А хто борець, той здобуває світ».

Як і згадуваний вище Каменярів «Революціонер», так і його «Каменярі» в часи радянського ідеологічного опричництва були чи не найкультивованішими творами, однак їхнє ідейно-тематичне потрактування зводилось на манівці якогось незрозумілого аморфного панінтернаціоналізму без конкретного національного означення, що неабияк деформувало справжню сутнісну картину твору, хоча поетичне творіння молодого Івана Франка має глибоке українське коріння з буйною кроною національних борінь і непростих викликів тодішньої доби.

Тому не випадково, що ідеологічна можуть закличчя «Не хочемо ні слави, ні заплати // Заплатою нам розкіш боротьби» // Солодше нам у бою умирати, // Як жити в путах, мов німі

раби» оунівського маршу ніби викресані із огнива Франкових «Каменярів» —

*«І кожний з нас те знав, що слави нам не буде,
Ні пам'яті в людей за сей кривавий труд,
Що аж тоді підуть по сій дорозі люди,
Як ми проб'єм її та вирівняєм всюди,
Як наші кості тут під нею зогниють» [9],*

як і наступний гранітний відлам націоналістичного славня —
«І ось ідемо в бою життєвому // Тверді, міцні, незламні, мов
граніт — теж ніби писаний Каменяревою десницею:

*«Отак ми всі йдемо, в одну громаду скуті
Святою думкою, а молоти в руках.
Нехай прокляті ми і світом позабуті,
І щастя всіх прийде по наших аж кістках» [10].*

Два наступні твори Івана Франка «Не пора» і «Великі роковини» є переконливим свідченням його твердонаціоналістичних орієнтирів, тому і були вилучені із проскрибованого режимом п'ятдесятитом'я, оскільки їхнє тематичне смислове означення усущіль відсівало половину штучнонадуманого соціал-інтернаціонального огуddя на ниві Каменяревого слова.

В першому з них Іван Франко постає відвертим виразником націоналістичного світогляду з потужною державотворчою проукраїнською домінантою, де він піддає остракізму московсько-польський чи ще будь-який інший шовінізм у відношенні до своєї нації і, вочевидь, його заклик «Не пора, не пора, не пора // Москалеві, ляхові служить...» [11] ніби виогранився в чітку сентенцію Декалогу українського націоналіста — «Не дозволиш нікому плямити слави, ні честі твоєї нації».

Присвята Івану Котляревському «Великі роковини» — це згусток потужної націоцентричної енергії Каменяра, тут чи не кожна строфа поеми перегукується із засадничими націоналіс-

тичними Декалогом і гімном. Як перший пункт заповіді українського націоналіста — «Здобудеш українську державу, або згинеш у боротьбі за неї» переплітається із закликом Франкового героя гетьмана Богдана Хмельницького — «Згинем, браття, або вгору // Піднесем свободи стяг...», «Або ляжем головами, або виб'єм ворогів»[12], так і приостання позиція організаційного матрикулу — «Змагатимеш до поширення сили, слави, багатства і простору Української Держави» синхронізує «великороквинське»:

*«Лиш борися, не мирися
Радше впадь, а сил не трать,
Гордо стій і не корися,
Хоч пропадь, але не зрадь» [13].*

А фінальна кода Каменяревої присвяти зачинателю нової української мови і літератури з адораційною присвятою Україні словами теперішнього нашого національного гімну — «Довго нас наруга жерла // Досі нас наруга жре // Та ми крикнім: Ще не вмерла, // Ще не вмерла і не вмере» [14] детермінує смислову аналогію оунівського гімну:

*«Доволі нам руїни і незгоди,
Не сміє брат на брата йти у бій,
Під синьо-жовтим прапором свободи
З'єднаєм весь великий нарід свій».*

Дещиця Франкових творів ніби упривнює наше сьогодні і, попри більш як столітню давність, належно актуалізує минувшину. Так, тридцять третій вірш циклу «Тюремні сонети» звернений до соціального укладу імперської Росії, антицивілізаційні вихиби якої було добряче помітно навіть із тодішнього підавстрійського закордоння:

*«Росіє, краю туги та терпіння,
Чи ж не такий ти час проходиш нині?»*

*В тривоги й самолюбія пустині
Позабивались старші покоління» [15],*

та ще й неабияк актуальні в теперішніх реаліях трагічних протистоянь на сході нашої держави:

*«Тремтить вся сила краю, як заклята,
А тим часом на лютий бій за волю
Летять малії діти-голуб'ята,
Кістями лягають у сніжному полі» [16].*

Ліро-епічним реквіємом долучаються до попередніх розмислів Франкові передноворічні спогадування полеглих борців за волю, тим самим апелюючи до наших сучасників з вимогою належного пошанування сьогочасних героїв-захисників України:

*«Злічім, брати, і тих борців за волю,
що сей рік в бою правім полягли,
вшануймо пам'ять їх святів сльозою
і на політій кров'ю їх землі
за їх слідом, за провіднов звіздою
ідім туди, куди вони ішли...» [17].*

Тодішне колоніальне становище Галичини в складі Австро-Угорської імперії було сповнене жорстких викликів суворих суспільних реалій. У вірші «Галичино, думай о собі сама!» Іван Франко зображає не тільки змаргінзоване закрайвіття нашої західноукраїнської землі на тлі європейського цивілізаційного простору, але багато чим нагадує насущні формально-приязні, замішані на удавано-стурбованій заквасці прагматичні стосунки із змеркантилізованим західним світом перед лицем загрозливих східноімперських вітровіїв:

*«Розбурхались води, розлилися ріки
І ниви, і села руйнують навіки, —
У краї й куточку сухого нема —*

*Вже голод шириться й зараза тифозна, —
А з Відня газета зве офіціозна:
Галичино, думай о собі сама!» [18],*

тоді як найменші загрози внутрішньоевропейській безпеці вистворюють повсюдносвітній «гевевт» як у сучасні Франку часи, так і в теперішній Європі:

*«Колись, як мадярський люд в повені гинув,
Ми слали рятунок синам Шегедину, —
Від них тепер помочи ждати дарма!
Як Мурчія гибла, — ми й там були звані, —
Днесь з Угор рятунку не жди ні з Іспанії, —
Галичино, думай о собі сама!» [19],*

що нагадує поетично-інвективний аналог Олександра Олеся про «мовчачу Європу»:

*«Коли Україна за право життя
З катми боролась, жила і вмирала,
І ждала, хотіла лише співчуття,
Європа мовчала».*

Сконструйований за контрастним принципом Франків Пролог із поеми «Мойсей», попри припочаткові мінорно-настроеві нути національного безвихіддя, — пролонгується високорегістровим ідейним пророкуванням реалізації державотворчих сподівань українців:

*«Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, вперезишся Бескидом,*

*Покотиш Чорним морем гомін волі
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі» [20],*

подібно ж і як в заключних акордах нашого національного гімну — «За Карпати відіб'ється, згомонить степами, // України

слава стане поміж народами» чи ж «Соборна українська держава // Вільна, міцна від Тиси по Кавказ» відповідно націоналістичного маршу.

Іван Франко — великий національний письменник, наставник і натхненник українців, ревний утверджувач національної ідеї, він звертає увагу на наші сучасні суспільні проблеми, радить, вчить любити свою Україну та повсякчас бути на сторожі захисту Волі свого українського народу.

Література

1. Франко І. Зібрання творів: У 50-и томах. К.: Наук. думка, 1976. Т. 45. С. 404.
2. Там само.
3. Гатчінсон Д. Культурний і політичний націоналізм. Націоналізм: антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. К.: Смолоскип, 2000. С. 655.
4. Франко І. Зібрання творів: У 50-и томах. Т. 1. С. 61.
5. Франко І. Там само. С. 201.
6. Франко І. Там само. Т. 1. С. 22.
7. Там само.
8. Там само. С. 24.
9. Франко І. Там само. Т. 1. С. 66.
10. Там само. С. 68.
11. Франко І. «З вершин і низин» (1893). С. 69–70.
12. Франко І. Великі роковини. //Дніпро. 1990. № 5. С. 114.
13. Там само.
14. Там само. С. 115.
15. Франко І. Зібрання творів: У 50-и томах. Т. 1. С. 167.
16. Там само.
17. Франко І. Там само. С. 293–294.
18. Там само. С. 382.
19. Там само.
20. Франко І. Там само. Т. 5. С. 202.

Реалізація драматичної концепції «долі» і «волі» в «Одержимій» Лесі Українки

Особливістю драматургії Лесі Українки був своєрідний концептуальний розподіл на так звану класичну і неоромантичну драму. Вважається, що класичний її різновид (з домінуючим принципом «фатуму») хронологічно належить до більш раннього періоду творчості письменниці, а неоромантична драма, яка представляла вольову концепцію, вже є значно пізнішим художнім утворенням. Драматичну поему «Одержима», з якою Леся Українка входить у ХХ століття, здавалося б, варто цілковито відносити

до класичного періоду, але тут слід пам'ятати той факт, що таке схематичне розподілення драматургічної творчості Лесі Українки аж ніяк не претендує на якесь узаконення і остаточність. Риси обох художньо-естетичних концепцій в даному випадку тісно співіснують, утворюючи взаємоо-бумовляючу цілісність.

Звичайно, драматична поема «Одержима» має у своїй основі оте зерно незборимого фатуму, долі, трагічного фіналу, де «єдина смерть є вироком долі за таку любов, яку носить у серці Міріам до Месії» [б, 76], але, якщо і наявна тут якась фінальна приреченість, то все ж герой володіє гострим відчуттям протесту, внутрішньої свободи. Наприкінці ХІХ століття була популярною теорія марбурзької школи неокантіанства, за якою основним джерелом свободи як ціннісної характеристики була

воля, та баденської школи (Ф.Паульсен, В.Вундт), де джерелом цінностей, а, отже, і свободи, є суб'єктивні почуття. Інші філософи цієї ж баденської школи (Брентано, Шеллер) виступали за визнання об'єктивності загадънозначущих цінностей, а їх функціональність прямо залежить від характеру ставлення до дійсності (в нашому випадку героїв драматичної поеми), яке передбачає активну і пасивну його модифікацію. Перше представлене гострим протестом і неабиякою жертовністю, свідомою її формою, а друге репрезентується непотрібною, зайвою офірністю. Саме Міріам і володіє рисами отого всезагального бунту і протесту, який зумовлюється зіткненням антагоністичних світоглядів, непримиренністю активного і пасивного відношення до буття. Тому в образі Міріам, на думку багатьох дослідників її творчості, ніби цілком закладений світогляд самої Лесі Українки, зокрема її ставлення до християнства, яке у неї було, як правильно зазначала І.Бетко, «досить складне, не позбавлене суперечностей; її критика ряду релігійних доктрин великою мірою йшла від вимог того часу й оточення. Так, протиставлення Христа християнству стосується насамперед тієї профанації цього вчення, до якої вдалися «фарисеї та книжники» пізніших епох. З іншого боку, все світле, людяне, героїчне в особі Христа у Лесі Українки асоціювалося з Прометеєм — її улюбленим образом античності» [1,31].

Ключовим мотивом драматичної поеми «Одержима» є жертовність головної героїні, але у творі цей елемент має свої особливості. Якраз ідеологічна неспіввіднесеність поняття жертви у відношенні до двох кардинально протилежних сакральних явищ-жертви християнської і жертви поганської — й зумовлює конфліктність даної ситуації. У християнстві жертва є наперед завбачуваним актом, тому письменниця в трактуванні Христової офірності помітно виділяє поганські мотиви, де жертвоприношення Месії сприймається як «кривава» заплата Ваалу. Тому тут можна говорити про навіть деякий

погансько-християнський духовний синтез двох світоглядних пізнавальних орієнтацій. Зате поняття жертви у Міріам винятково співвідносне із мірками античного поганства, і її жертва, як зазначала Т. Гундорова, — «може трактуватися за мірками давньогрецькими, як діонісійський екстазм... Міріам гине під камінням, яке з диким ревом кидає в неї розлючений натовп. Тим самим вона мовби по-новому сакралізується, перетворюється на своєрідного тотема, божество, що його, подібно до Діоніса, розриває розлючена юрба» [2, 25]. Ота духовна неспівмірність на ґрунті гносеологічного сприйняття дійсності і зумовлює внутрішню діалогічну конфліктність та ідеологічну несумісність екзистенції героїв драматичної поеми, що і приводить до відображеної в неоромантичній теорії Лесі Українки конечності, трагічного фіналу. Конфлікт ситуації посилюється також і в плані десакралізації героїнею твору Міріам божественної постаті Месії, її намагання привнести в цей вищий духовний світ людський сенс наштовхується на беззастережне несприйняття, оскільки Месія, Його буття — це зовсім інший вимір. На запитання Месії: «Ти дорівнятиш хочеш...» вона смиренно відповідає: «Ні, Месіє, я не рівняюся до Тебе, ні! Я знаю те, що я нещасна жінка» [5, 128]. В цій ситуації протиставлення божественного і людського начал (опозиція Бог-жінка) постає на повен зріст.

Як ми вже зазначали, драматична поема деякою мірою побудована на засадах класичної драми. Ця думка знаходить певне підтвердження і в О. Косач-Кривинюк, яка слушно вбачала чітку співвіднесеність своєрідного жіночого агоністичного хору-плачу, що концентрувалися навколо смерті й еросу, із засадами класичної античної трагедії [4,483]. Але слід враховувати те, що ця «класичність» відповідає суто формадштинним поняттям, а основна, внутрішня суть драматичної поеми набагато складніша і глибша і сформована на елементах неоромантичної художньої поетики, основана на вольових ціннісних вартостях.

Ідучи за кантівським розумінням етики й естетики, свободи як поняття «волі» відносимо до категорій етичного, а вже свободу як почуття естетичного. В результаті одержуємо такі номінації цінностей — свобода етична і свобода естетична. Між ними є певна різниця, і реалізація того чи іншого полягає в проблемі вибору. Таким чином, як наголошувала Л. Демська, «якщо мова йде про свободу естетичну, яку Кант називає сферою вільного вибору, а джерелом її є почуття, то вибір відбувається поміж душею та розумом. Якщо ж мова стосується свободи етичної, за Кантом, сферою природи вибору необхідності, де джерелом її є воля, — то вибір відбувається у межах морального закону, — тобто інтелектуалізований вільний вибір добра чи зла» [3, 54–55]. Оскільки категорія свободи естетичної має безпосереднє відношення до системи людських цінностей, часто акцентуючи на антагонізмі окремо взятого героя, — то ця модифікація свободи є помітно складнішою. І, власне, драматична поема «Одержима» входить до цього «естетичного» циклу. Категорія волі як провідний складовий елемент неоромантичної поетики реалізується представленням у творі активної свободи вибору героя (Міріам), який цілковито усвідомлює всю відповідальність цього вибору. Мотивом вибору як певної необхідності керується Месія, тому цей образ є дещо статичним і не веде головної дії. Прикінцева фінальна трагедія героїв твору полягає саме у неспівмірності їхнього вибору, у протилежності двох подібних у понятті одержимості індивідів, зате різних у підходах їх реалізації, хоча, що слід також помітити як важливий аспект, — «маємо боротьбу двох свобод, яка цілком могла відбутися у душі одного індивіда. Зрештою Месія і Міріам сприймаються як одне ціле. Або ж є двома протилежностями одного цілого, що перебуває в постійному протистоянні» [3, 56]. Антагонізм Міріам і Месії проявляється з умов протиставлених у своїй сумі понять почуття в одного і розуму в іншого; хоча їх об'єднує почуття любові — їм не оминати трагедії,

оскільки будь-яка любов, чи Месії, чи Міріам, веде до загибелі, тому що не досягнуто обопільної гармонії, внутрішньої свободи героїв як передумови подальшого духовного буття.

Драматична поема «Одержима» Лесі Українки є наочним прикладом художнього синтезу так званої класичної та неоромантичної поетики, відображає еволюцію художньо-естетичних засад творчості української письменниці.

Література

1. Бетко І. Біблія як джерело ідей у творчості Лесі Українки // Слово і час. — 1991. — № 3. — С.28–36.

2. Гундорова Т. Леся Українка: християнство-екзистенціалізм-фемінізм // Слово і час. — 1996. — № 8–9. — С.19–28.

3. Демська Л. Проблема внутрішньої свободи в драматургії Лесі Українки // Слово і час. — 1998. — № 8–9. — С.54–57.

4. Косач-Кривинюк О. Леся Українка: Хронологія життя і творчості. — Нью-Йорк, 1970. — 926 с.

5. Українка Леся. Одержима // Леся Українка. Збір. тв: У 12 т. — Т.3. — К.: Наук, думка, 1976. — С. 126–145.

6. Хороб С. Неоромантизм у драматургії Лесі Українки // Хороб С. Українська драматургія; кризь виміри часу. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999. — С.69–83.

Проблема художнього методу та ідейно-тематична основа драматичного діалогу Лесі Українки «В дому роботи, в країні неволі»

На період написання діалогу «В дому роботи, в країні неволі» (1906) Леся Українка стильово цілком пішла двома напрямками — шляхом неоромантики і неокласики. Є в неї твори як чисто неоромантичні («Лісова пісня»), так і неокласичні («Іфігенія в Тавриді»), але письменниця оригінальна і тим, що часто у творах риси обох напрямів тісно переплітаються. До цього типу і належить драматичний діалог «В дому роботи, в країні неволі». Інтерес до структуральної оформленості поєднується з потужним впливом романтичного розуміння життя з його хронологічною повторюваністю і поворотністю, з глибоко вираженим історіософським інтуїтивізмом. У драматургії Лесі Українки відчувається співучасть минувшини і сучасності, даються спроби поєднання проблем філософії, історії з патріотичною тематикою, і тут найбільш чітко виокремлюється проблема «Леся Українка і неоромантизм».

У цьому випадку вона опрацьовує цікаву поетику: «змішування різних аспектів реальності з мотивами давньої історіософії, особливо ж античної і біблійної, символічного «жонглерства» сьогоденням та великою історичною перспективою, врешті гіперболізації і перетворення сьогодення в щось таємне і вагоме» [5,43]. Про цей аспект було написано багато критичного матеріалу, але пора подивитися на ці проблеми більш глибоко, бо літературно-критичні опрацювання цієї теми минулих років значним чином далекі від тлумачення закладеної у творі справжньої ідеї. Тому ми ставимо перед собою завдання розкрити спектр твору у трьох напрямках: а) критичний огляд драматичного діалогу радянським літературознавством,

б) історіософський аналіз суспільної ситуації минулого, на матеріалі якого написаний твір, в) актуалізація минулого в національних питаннях сучасності.

У літературознавстві минулих десятиліть прерогативною є думка, що конфлікт твору ґрунтується на зіткненні двох світоглядів (рабів єврея і єгиптянина). Першому осоружний і дім неволі, і взагалі будь-яка праця. А раб-єгиптянин працює з охотою, у створенні храму він бачить доцільність свого існування, він погоджується зі своїм становищем. «Гебрей прагне спокою («спати, спати, спати хоч хвилину...»), просить у Бога помсти тим, хто змусив його до праці. (А єгиптянин. — М. С.) з упевненістю говорить, що став би будувати і по власній волі, що найгірші муки він терпить не через необхідність працювати» [3, 118–119]. О. Дейч притримується тієї думки, що «обидва раби — жертви своїх гнобителів, вони настільки темні, що не розуміють єдності своїх інтересів як людей праці, (та. — М. С.) раб-єгиптянин все-таки свідоміший. Він по-братньому подає руку ображеному ним товаришу по підневільній праці» [2, 116]. Л. Кулінська більше позитивного бачить в діях раба-єгиптянина, бо «Єгиптянин розуміє життя у творчій праці. Дух творчості підказує йому іншу будову, його фантазія забігає далеко вперед, (праця. — М. С.) йому необхідна завжди як хліб, як сонце, як саме життя... Не зрозумілий цей творчий порив Гебрею, близькому за духом до Старого з драматичної поеми «На руїнах». Старий проклинав усіх тих, хто крав у рабів сон, а Гебрей «загородив би Ніл і затопив би увесь сей край неволі» [8, 109–110].

Дійсно, з позицій такого бачення проблеми єврей виступає справжнім вандалом і руйнівником. Але ця проблема є набагато глибшою (є певність, що Леся Українка розуміла її), це є лише невеличка частина відомого у питанні великого духовного протистояння двох світових сил, кожна з окремими світоглядними орієнтаціями.

Можна констатувати те, що так чомусь складалося, що міфологія, історіософський підхід до проблеми вважалися «не науковими» і не ставали цариною серйозного наукового аналізу і літературознавства зокрема, що в результаті і привело до нерозуміння ключових моментів тих чи інших питань. То ж для в'яснення справжнього стану речей стосовно духовної основи «східних» драматичних творів Лесі Українки ми повинні застосувати різні джерела знань, і тоді проллється світло на багато незнаних моментів, зокрема і на те, чому ж раб-єврей мав таку неприязнь до Єгипту?

Розкриємо Біблію. Друга книга Мойсея «Ісход» описує подію, яку і до цих пір не можуть розтлумачити історики, коли в самий розквіт єгипетської цивілізації до влади приходив новий фараон і несподівано починає революцію — заборона традиційної релігії (поклоніння Амону), руйнуються звичаї, жерці зазнають переслідувань. «Він проголосив єдиним вселенським божеством сонячний диск Атон, а себе Атоновим сином і першосвященником» [7, 51]. Це питання висвітлили у своїх монографіях історики І. Стучевський [11], М.Коростовцев [6], Ю. Канигін [4]. У загальному вимальовується така версія (найбільшим прихильником якої є Ю. Канигін), що за 500 років до перевороту Аменхотепа IV в Єгипет зі сходу прийшло плем'я Якова (одне із семітських племен) і тут осіло. Воно збільшилось і завдяки інтелекту та організованості зайняло ключові позиції у єгипетському суспільстві, витіснивши пануючу касту єгиптян. І тому почалося протистояння. А справжнє ім'я Аменхотепа (Ехнатона) — Мойсей. Подібну версію подає арабський сучасний єгиптолог і біблеїст Ахмед Осман, про що і пише О.Черкудинов у своїй статті «Детектив на біблійну тему» [13]. І так тривало біля 20 років. Але чоловік дочки Ехнатона Тутанхамон прогнав фараона-єретика (є версії, що Ехнатон помер на сорок першому році життя [7, 52] і також, що йому вдалося врятуватися, і він зі своїми прибічниками відправився на гору Сінай [13, 47]. За

своєю суттю це був духовний переворот, і його метою була заміна єгипетських культів мітріастичною релігією.

А зараз торкнемося цікавого й оригінального питання, що розкриє нам суть самого єгипетського мистецтва, релігії, їхньої символіки і культів на противагу арійським — іншого духовно-го центру, репрезентантами яких і були євреї. Почнемо із символіки. Символ хреста (давній арійський символ) — символ сонця із промінням, яке розходитьсь із центру, даруючи тепло і світло. Ряд статей подають цю інформацію, зокрема цікаві є розвідки І. Петріва «Культ хреста» [10], Л. Толмачової «С крестом или без креста» [12], Ю. Панасенка та О. Шамаро «Крест, титло: происхождение христианского креста» [9] та інші. Ю. Канігін наголошує, що «єгипетське сонце» без променів, це сонце не світить і не гріє (вогось усередині, у піраміді). Піраміда у перекладі з давньогрецької означає «вогось, що палає всередині». Круг, це відкрите сонце, вогось, що дає світло. Піраміда — закритий вогось, темний, коричневий. Сислове трактування піраміди — свастика, хрест з приломленими променями, промені наштовхуються на перепону і ламаються. Хрест — вибух життя, свастика — вибух бомби. Хрест походить від сонця, а свастика від піраміди. Відомо, що гробниця піраміди має велику негативну енергетичну силу, яка нищить все живе. Відомо теж, що свастика поширена не лише в Індії (від Шамбали), але і в давньому Єгипті — «знак Амона». І не випадково гітлерівці взяли свастику і коричневі тоги в Тибеті, у шамбалістів.

Отож Мойсей-Ехнатон, що прийшов до влади, почав нищити культ Амона. Мойсей відкрив єгипетську піраміду, звільнив її вогось. Ці речі могла знати лише людина, яка знала культ єгипетських жерців, а ним і був Мойсей. Найвищого рівня посвяти жерці володіли великими знаннями, вони вважалися священними, їх знати було заборонено, тому і чи не все чоловіче населення з метою відволікання від окультних знань залучалося до безглузкого будівництва кам'яниць, на яких гинула

велика сила працюючих. (При нагоді можна тут пригадати і всі ті минулі радянські ударні будови і сміливо провести між ними паралель).

Тому, підійшовши до драматичного діалогу Лесі і Українки «В дому роботи, в країні неволі» із цих позицій, можна побачити цілком іншу картину стосовно ідейного змісту твору. Це допоможе нам об'єктивно інтерпретувати суть твору, виокремлювати із нього і наголошувати на тих елементах, які були б закладені самим автором, зокрема, що конфлікт твору і своїм джерелом має глибоку історію духовного протистояння двох світів, окремих світоглядних моделей, культур і релігій, репрезентантами яких і виступають герої цього драматичного діалогу. Літературознавча розробка українського вченого Юрія Бойка-Блохина драматичного діалогу «В дому роботи, в країні неволі» досить чітко зображує реальну картину порушених у творі питань. У своєму огляді він точно малює історичну дійсність, бачить у творі добре виражену символіку. Це і символ площі великих масштабів, це і спланованість великої будови і зв'язана з нею добра організованість роботи, ретельність працівників — все промовляє за те, що за всім цим стоїть якась потуга, керована невідомою силою. Але ще більш вдало подаються образи двох рабів — єгиптянина і єврея, їхня внутрішня антагонічність, зумовлена різницею світоглядних позицій. Рабу-гебрею ця будова чужа і непотрібна, вона пригнічує його творчі сили, йому огидна ця праця, а єгиптянин, хоча він і раб, схиляється перед величчю будови, він живе нею, із захопленням згадує богів, від нього віє якимось навіть жахом і холодом, і, як влучно відзначив Ю. Бойко, «людське раба-єгиптянина поставлене під сумнів. Хоча він і велетень, але він має тонкий, скрипучий голос. Велетень і тонкий рипучий голос — це не в'яжеться, це натякає на якусь «незламну силу», «нелюдську витривалість». Він упривілейований проти інших робітників, але бруду на ньому нема» [1, 167]. Відзначає дослідник і по-

мітну прозаїчну мову раба-египтянина, хоча прозаїчність мови у героїв драми Лесі Українки виступає нечасто, а якщо і є, то завжди цілеспрямована.

Із цього стає зрозуміла символіка твору. Ю. Бойко за цією алегоричністю (і з ним можна цілком погоджуватися) бачить історичну тотожність із можливостями російської імперії. Тут є і смути імперії, є бунтівники, є спланованість великих будов, є і пантеон героїв. Сама будова — священна справа. Літературознавець проводить паралелі між єгиптянами-автохтонами і російським пролетаріатом, бо «російський пролетар — могутній, витривалий, він загрозливий. Дозорець гнобить, але він спорадична фігура в етюді, бо на ньому історичне майбутнє, воно в могутньо-потворному російському пролетаріаті [12, 170].

Може настільки категорично цю проблему Леся Українка і не ставила перед собою, швидше всього її завданням було зобразити протиставлення двох духовних світів, що і виступає головною ідеєю цього твору, хоча темою драматичного діалогу «В дому роботи, в країні неволі» є власне ставлення до імперії, і письменниця досить чітко іде за завданням, тут сміливо можна говорити про монотематизм, що і було притаманним її творчому стилю. З окремої поді неоромантизм здатен ставити свої запитання, давати поживу творчій уяві для формування певних висновків і положень.

Література

1. Бойко Ю. Вибрані праці. К.: Медекол, 1992.
2. Дейч О. Дорогою дружби. К.: Дніпро, 1977.
3. Дем'янівська Л. Українська драматична поема. К.: Вища школа, 1984.
4. Каныгин Ю. Путь ариев. К.: Україна, 1996.
5. Козак С. Неоромантизм Лесі Українки //Вісник України. 1992. № 5.
6. Коростовцев М. Религия Древнего Египта. М., 1976.

7. Крижанівський О. Історія Стародавнього Сходу. К.: Либідь, 1996.
8. Кулінська Л. У світі ідей та образів. К.: Дніпро, 1971.
9. Панасенко Ю., Шамаро А. Крест, титло: происхождение христианского креста // Наука и религия. 1992. № 9.
10. Петрів І. Культ хреста: богослов'я і сучасність // Людина і світ. 1989. № 10.
11. Стучевский И. Рамсес II и Херихор. Из истории Древнего Египта. М., 1984.
12. Толмачева Л. С крестом или без креста // Комсомольское знамя. 1985. 25 октября.
13. Черкудинов А. Детектив на Библейскую тему // Эхо планеты. 1990. № 40–41.

Фольклорно-міфологічні основи драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня»

У статті з'ясовується місце письменниці у тогочасному літературному процесі. На основі аналізу «Лісової пісні» визначається приналежність Лесиної творчості до модернізму якраз почерез міфологічне посередництво, бо міфологізація відкривала шлях пошуку новизни в художній площині. Через призму міфологічних чинників сприймаються часові та просторові виміри, які набувають сакралізованої характеристики, коли з категорією часу пов'язана горизонтальна площина світобудови, а простору — вертикальна.

Ключові слова: міф, міфопоетика, час, простір, ритуал, методика.

In the article place of authoress in an of that time literary process turns out. On the basis of analysis of «Forest song» belonging of Lesia creation is determined to modernism just through

mythological mediation, because mifologization opened the way of search of novelty in an artistic plane. Through the prism of mythological factors are perceived times that space measurings which acquire sacralization description, when with the category of time the linked horizontal plane of the universe, and space — vertical.

Key words: myth, artistic thought, time, space, ritual, methodic.

Проблема міфологізму художнього мислення в українському літературознавстві ще донедавна розглядалося спорадично і не зовсім цілісно. Причиною цього було необ'єктивне, заідеологізоване ставлення до питання художності у літературі, тим паче, що такі форми авторської свідомості, як неоромантизм чи символізм, в контексті яких найчастіше і проявляється міфологічний дискурс, відносили до художньої системи письменників із реалістичним способом відображення дійсності. Подібні оцінки стосувалися, зокрема, літературної спадщини Лесі Українки, що не могло не зашкодити сприйманню поетеси українським читачем. З цієї причини нашим завданням є представити невмирущий твір української письменниці саме у міфологічній площині, запропонувати дещо новіший, глибший погляд на вже, здавалось би, знайомі моменти сюжету «Лісової пісні». Вважаємо за доцільне підходити до вивчення драми не за спрощеними, шаблонними і не надто цікавими системами аналізу (що, в основному, мало місце досі і мотивувалося занадто складним завданням для учнівської аудиторії), але, з огляду на гносеологічний прогрес сучасної молоді ставити вищі пізнавальні завдання.

Варто наголосити, що у міфологічному пласті свідомості, що був затребуваний літературою зламу віків (маємо на увазі межу ХІХ–ХХ ст.), важливе місце належить язичницькій міфології. У творчості модерністів початку ХХ століття неопоганський

міф стає повновартісним простором для втілення авторського задуму без обмеження переосмислення досвіду попередніх творців. Поганський міф, як зазначав Я.Поліщук, надавався не стільки до креації типологічних паралелей дійсності в літературі, скільки до творення альтернативного світу ідей та почуттів, життєздатність якого апробувалася не в нижчих шарах суспільної свідомості, а в елітних формах, які запропонувало мистецтво модерну [6;2].

У творчості Лесі Українки найвиразніше представляє цю тенденцію знаменита драма-феєрія «Лісова пісня». Оцінюючи міфопоетичний аспект цього твору, учителю слід розтлумачити старшокласникам, що звернення Лесі Українки до структури міфу, до образності поганського світу є лише зовнішнім, атрибутивним. Письменниця не має потреби використовувати первісний міф некритично; він використовується не за принципом рецептивного запозичення, а за принципом схожості загальномистецької форми. Саме поганство у «Лісовій пісні» — це не новий світогляд, не новий культ як альтернатива християнству, а своєрідний філософський універсум. Акцентуємо, що тут ідеться не так про міфологізований простір, як, власне, про принцип міфологізації, функціональне його значення, про літературний прийом, спосіб художнього узагальнення, якому притаманне активне використання міфологізованих форм свідомості. Так само надалі подаємо бачення цього питання у працях українських і зарубіжних дослідників. Як приклади наводимо цитати з їхніх праць, які зможуть прислужитися для детальнішого вивчення Лесиної поетики в старшій школі.

Особливість даного способу (міфологізації) полягає в тому, «що він передбачає, з одного боку узгодженість міфологічних структур з літературним каноном, їх олітературнення, підпорядкованість жанру, стилю, традиції пісні, з другого ж — дотримання основних концептів архаїчної онтології, завдяки яким

досягається міфологізація зображуваного, його перенесення в площину трансцедентної (сакралізованої) реальності» [9; 57]. Тому так званий первісний міф руйнується, й надалі перевага надається авторському відтворенню, а міф зберігається лише як канва, тобто функціонує на архетипному рівні.

Функціональність міфу у драмі-феєрії Лесі Українки детермінується принципом трансформації на рівні образів, коли той чи інший герой прагне культивувати і переносити на інших персонажів (і читачів) свої світоглядно-естетичні вподобання, як це ми бачимо на прикладі Мавки, яка ставить за мету гармонізувати дисбаланс поміж реальним та ірреальним світами.

Учні повинні розуміти, що традиційний фольклорно-міфологічний пласт із закодованими в ньому поганськими уявленнями предків не міг задовольнити Лесею Українку-письменника. Лесине художнє мислення спрямовувалось на вираження внутрішніх, міфічних пластів давнини, що відзначаються автентичністю і важче піддаються переосмисленню. Ці мотиви набирають художньої оригінальності і мають тенденцію до розширення семантичних меж. Міф тут виступає не як тло, на якому твориться драматична ситуація. Він функціонує не на рівні представлення ідейних протиріч твору, перш за все — як відбиток художньої свідомості автора, оскільки, за К. Юнгом, твір мистецтва — це відображення не так індивідуальної, як всезагальної структури, а архетип — це відбитки пам'яті минулого. Але, як відзначає С. Хороб, драматургічний світ Лесі Українки неможливо виміряти через використання автором у його художній свідомості архетипів: настільки багатим і неосяжним є світ міфопоетичних уявлень і візій письменниці [13; 8].

Використання Лесею Українкою архетипів як структуротворчих елементів художнього мислення засвідчує наявність самодостатнього і рівноцінного ядра як складової всезагаль-

ної, світового масштабу образності. Міфологічній канві «Лісової пісні» притаманне гармонійне світосприйняття космогонічного простору, що виступає присутньою ознакою Лесиної художньої свідомості. Образи-символи вогню, небесних світил ночі чи дня, ці характерні складові елементи міфологічної драми, виступають як наскрізні в розгортанні сюжетних подій, що конче необхідні для казково-міфологічного дійства драми [13; 15]. Наголошуємо, що прийом антропоморфізації природи у «Лісовій пісні»(дерева, що розмовляють, сопілка із вербової галузки) виражає комплекс певних фантазмагоричних уявлень, породжених зусиллями художнього авторського мислення.

Через призму міфологічних характеристик сприймається так звана природна топографічна модель ритуально-міфологічної схеми (Л. Скупейко), з елементами якої поєднано розуміння людиною навколишньої реальності. Леся Українка не ставила собі за мету описати дану схему, бо в такому разі замість драми вийшла б захоплююча розповідь про минуле, легенда, стилізована «давня казка», в якій не знайшлося б місця ні для самого автора, ні для його осучаснених героїв. У «Лісовій пісні» ця схема розгортається як міфопоетична модель драматичного сюжету, як фабула, тоді як власне сюжет (скупність подій) належить письменниці, тобто є авторськими. Завдяки цьому в драмі дивовижно переплітаються минуле з сучасним, міфологічне з літературним, фантастичне з реальним, особисте із загальнолюдським. Межа між ними суттєво розмивається, відкриваючи простір для активного транспонування символічних значень [9;57].

Міфологічні характеристики багатьох драматичних творів мають у собі потужний часово-просторовий елемент, за яким вгадується місце проведення комплексу ритуальних дійств, де «ритуал має значення руху, що через відповідні асоціації; ототожнення аналогії, простежується і в літературних творах.

Актуалізований картинами реального життя, суспільною проблематикою ініціаційний ритуал може бути кодом до рецептивного осмислення змісту на іншому рівні, де основна роль відводиться символічній інтерпретації» [12; 118].

Слід донести школярам, що спільністю багатьох драматичних творів Лесі Українки є наявність фантастично-казкової площини, яка не покликана виконувати роль своєрідної сценічної декорації, але семантично «втягується» в основу естетичного задуму. Ця характерна просторова константа виражає прагнення письменниці до повнокровного втілення умовної образності. Світ природи, побуту, речей тощо в цьому контексті трансформується в цілковито повновартісні художні образи, які безпосередньо промовляють до свідомості читача.

Щодо часово-просторових характеристик буття, то одним із семіотично найбагатших елементів є *світове дерево*, культове дерево, тобто сакралізована вертикаль художнього простору. Це — універсальний знаковий комплекс, який структурує Всесвіт, надає йому цілісності й найповніше характеризує на всіх рівнях будови. Все, що відбувається життєво важливого, доленосного, може відбуватися лише в центрі, тобто там, де проходить вісь світу, яка з'єднує в одне ціле небо, землю й підземне царство [9; 58].

Так, у «Лісовій пісні» вказуємо, символом цього центру є «великий престарий дуб». Усі події, які розгортаються в творі, виявляються якимось чином пов'язані з ним. Біля культового дерева оселяються люди, відбуваються феєричні ігрища лісової сили, зав'язується кохання Лукаша і Мавки; безпосередньо відчувається причетність даного об'єкту до всього комплексу сюжетних перипетій драми. Як наголошував Л. Скупейко, прив'язаність подій твору до цієї місцевості детермінується не лише наслідуванням за принципом «єдності місця», але постає вона як означення сакральної території: все, що сталося тут, на

цьому місці, є неминучим й остаточним, доленосним як для людей, так і для демонічних істот.

Інакше кажучи, ця місцевість, наділена функціями, що, свідомо чи несвідомо чиниться центром світу. Символічним вираженням ідеї такого Центру виступає, звичайно, «розташований посеред галявини (максимально сакралізована територія) предковичний дуб, трансцендентна присутність якого в усіх життєво важливих драматичних ситуаціях очевидна»[9;59]. Рецепція цього об'єкту так само має сакралістичні характеристики, оскільки дуб, як центровісь, обумовлює поведінку, вчинки та уклад життя широкого спектру дійових осіб, визначаючи навіть за ставленням до сакрального явища (яким він і є) рівень етико-естетичних уподобань героїв драми. Образ дуба органічно пов'язаний у творі з критеріями міжлюдських взаємостосунків. Для героїв, які усвідомлюють духовне значення цього осьового стрижня їхніх відносин, він є своєрідною святинею:

*Дядько Лев залявся на життя,
Що дуба він повік не дасть рубати.
Тоді ж і я на бороду залявся,
Що дядько Лев і вся його рідня
Повік безпечні будуть в цьому лісі [11; 212–213]*

— говорить Лісовик, в той час коли для Килини і Лукашевої матері дуб є виключно матеріальним об'єктом ужитково корисливого характеру. Вони взагалі не здатні досягнути справжньої символіки цього формально-опредмеченого духовного символу, тому вочевидь екстериторіальні до сакральної буттєвої сфери, хоча «це світ профанних, маргінальних, десакралізованих утворень, що ідентифікуються з випадковістю, невпорядкованістю, незахищеністю, непричетністю до вищих, духовних цінностей» [9; 60].

Важливим аспектом вивчення твору є потреба у наголошенні на тому, що сакрально-міфологізованого характеру

у модерністичній свідомості набирають також *часові* виміри. Так, з категорією часу безпосередньо зв'язана горизонтальна площина світобудови. У «Лісовій пісні» вона, як зазначає Л.Скупейко, відображає не тільки часові аспекти, а й загальну тенденцію часу та напрямок його руху.

На уроці важливо відзначити, що природний міф про циклічне відродження життя відповідає антропологічному: безлад, руйнування, на думку Мартина Гайдеггера, є моментом будь-якого будування. У «Лісовій пісні» прихід зими обумовлює так само завмирання з перспективою подальшого весняного пробудження. Це пробудження уможливорюється завдяки циклічності хронологічного процесу, повторювальності у горизонтальній площині.

Означені часові виміри тісно з'єднані з просторовими, концепція часу співвідносна із просторовими атрибутами. У «Лісовій пісні» просторовий вимір інколи не передбачає певну рухову напрямленість, означеність будь-якої найвіддаленішої точки в просторі не проявляється, і на цьому етапі «верх» і «низ» ще не розрізняються, а «далеко» співвідноситься з уявленнями про невідомий світ.

Візія іншого, позареального світу в «Лісовій пісні» нагадує своїми рисами первісну міфологічну схему космогонії. Подорож до того світу, як відомо, була пов'язана з різними роду ритуальними випробуваннями та змінами життєвих циклів, що, між іншим, знайшло яскраве відображення, крім похоронної обрядовості, ще й у весільних піснях. Авторка конкретизує простір, спрямовуючи вертикаль вгору: «далеко» набуває значення «високо». Ми дізнаємось, що там — за лісами, за морями, за горами — знаходиться «дивний-предивний край», у якому панує Урай — божество, приналежність якого до небесної сфери очевидна [9; 63], де вже виступає вертикальна площина стосовно просторового переміщення. Космічні образи небесних світил уособлюють паралелі із людським укладом життя,

коли «зорі таночки водять», і цим нагадуються людські весняні хороводи й карнавальні дієства, приурочені зустрічі весни, пробудженню енергії сили в природі. Коли надалі ці параметри втрачають свою доцільність, то через те, що далі уява не сягає, оскільки віднайдено стан духовної гармонії і царство так званого Урая асоціюється насамперед із раєм, який розташований у центрі Всесвіту [9; 64].

Функціональність казкової символіки взаємовідносин героїв у «Лісовій пісні» (насамперед Лукаша і Мавки) має можливість входження у систему вищих передбачень їхнього майбутнього у плані так званої шлюбної семантики. Ця ідея, маючи космогонічний міфологічний характер, передбачає структурування змісту твору у зв'язку із вираженням обрядової символічної семантики.

Використання Лесею Українкою в сюжеті «Лісової пісні» казки про Білого Палянина і Царівни Хвилі сприяє розширенню часопросторових характеристик драми. Це пояснюється прагненням наповнити драму казково-міфологічним змістом, де в образах відображається ідея своєрідного небесного шлюбу, сприймається як свято життєдайних сил природи тощо [4; 214].

Логічно запропонувати учням принцип так званої просторової опозиційності буття і в цьому відношенні своєрідно проявляється символічність подвійності числа «два», яке «програмує» у світовій літературі *подвійність* буттєвого сприйняття, багаточисельні мотиви роздвоєності, роз'єднання душі і тіла, що робить можливим продаж, трансформацію чи втрату (часткову або повну) одного з них. Поряд із персонажем двійка допускає появлення його тіні, відображення, привида, двійника, супутника [2; 54]. Тому найчастіше числа символіка парності, дуади, двійки саме звертається до понять як бінарної протиставленості, так і взаємодоповнюючих елементів чоловічого і жіночого. Дуалістичні моделі світу спостерігаємо у багатьох світових, національних релігіях і традиціях.

Давньокитайська міфологічно-філософська система культивувала два взаємодоповнюючі, співвідносно чоловічі і жіночі поняття Янь та Інь, у давньоєгипетській окультній традиції таким двостатевим божеством був Атон, полінезійської — Та'ароа. А серед графічних втілень числа «два» найчастіше зустрічаємо зображення у вигляді місяця та «сонячного хреста».

У драматичних творах Лесі Українки подібна двочленна модель характерно семантизується. Так, у «Лісовій пісні», на прикладі міфологізованого протиставлення верху та низу з двочленною композицією світового дерева — ця схема відображала ідею пошлюблення як загальну модель стосунків в архаїчних суспільствах. Мавка-лісовичка як постать іншого простору, ніяк не здатна зрозуміти так званого «людського» кохання з його табуйованістю, узвичаєністю, нерівнозначністю паритетних відносин у стосунках між чоловічим і жіночим початками. Мавка «бере на себе, швидше, узвичаєно чоловічу роль у коханні, принаймі не почувається підлеглою й не боїться сама виповісти власний вибір, Лукаш же так і зостається пасивним учасником шлюбного торгу» [1; 205], в той час, коли міфічна героїня не бажає маскуватися за машкарою штучно вигаданого «годиться / негодиться»:

*ну, що се значить
«накинулась»? Що я тебе кохаю?
Що перша се сказала? Чи ж то ганьба,
що маю серце не скупе, що скарбів
воно своїх не криє, тільки гойно
коханого обдарувало нині,
не дожидаючись вперед застави [11;251],*

— зі щирістю відповідає вона Лукашеві.

Весь комплекс міфологічних персонажів з їхніми карнавально-ритуальними діями у плані дуадної шлюбної семантики виступає одною із провідних міфопоетичних домі-

нант, коли спостерігаємо у творі спрямування до впорядкування космогонічного хаосу «зірок, що таночки водять», які нагадують хороводи й карнавальні дійства, приурочені зустрічі весни, пробудженню життя в природі [9; 64].

Цікавим моментом, на наше переконання, буде відзначення того, що у контексті символічної моделі числа «два» у міфологічний світ, як наголошує Л. Скупейко, входить мотив двійника і двійництва та протиборство парного-непарного тощо [10; 23]. У «Лісовій пісні» яскраво проявляється цей феномен подвійності, парності, валентності на прикладі багатьох героїв, зокрема Лукаша та Того, що греблі рве. Це відображає двоплановість участі героя у світотворенні, а роздвоєність Того, що греблі рве, і виявляється на стику фольклорних і літературних моментів, вносячи у змалювання образу певний елемент інтриги. Саме єство даного міфічного героя виявляє належність до креативних стихій буття, хоча й з деструктивною характеристикою.

Міфологічна співвіднесеність Того, що греблі рве, із водною стихією представляє сакральний простір, де вода — це джерело життя та засіб магічного катарсису, шлях у потойбіччя, місце перебування нечистої сили. Л. Скупейко у своєму дослідженні «Пролог як міфообраз світу АВ ORIGINE» в «Лісовій пісні» Лесі Українки», надає цьому міфічному герою рис трікстера (за Леві-Строссом), бо причина двоїстості характеру й поведінки трікстера полягає в його медіативній функції, зумовленій самою сутністю міфологічного мислення, яке виходить із усвідомлення опозицій і спрямовується на їхнє поступове «осереднення» (примирення, зближення) [5; 214]. Подібне ж міфологічно-сміслові ідейне навантаження має і Перелесник, який є породженням вже повітряно-вогняної стихії, але також креативної за своєю сутністю.

Деякі інші характерні ознаки двійництва Лукашевої сутності, душа якого проходить через ряд трансформаційних ви-

дозмін, що дають йому неоціненний досвід, без якого не сягнути б йому мудрості, зрілості, навіть великою жертвою втрати людської подобі і перетворення на вовкулаку. Шлях Лукаша — це пошук власної самоідентифікації, самоствердження, і неминучими на цій дорозі є важкі випробування, коли треба було пережити кару, зазнати злигоднів у вовчій подобі, розсунути рамки власне людського, хатнього досвіду, щоб після блукань повернутися до лісу, до Мавки. Як і дядько Лев, Лукаш бажає залишитися саме в лісі. Його життя тут виявляється як доля блудного сина. Він прийшов у ліс, щоб знайти в ньому самого себе. Не раз поривається піти геть з лісу, повернутися до села. Як невдячний син, зневажає лісові скарби [1; 212], однак робить це не з якоїсь переконаності, стає відступником не за власним бажанням, не з честолюбства. Тут він перш за все жертва обставин, впливів родини як позитивних (дядько Лев), так і негативних (Мати, Килина). Лукаш виявляється не здатним до внутрішньої відміни, як Мавка. В кожному разі, важко погодитися з думкою, ніби Лукаш входить у світ духів, міняючи свою суть [3; 215]. Герой не стільки прагне чинити зраду, відступництво, скільки сам мимоволі стає об'єктом, на якого спрямовані ці негативні моральні імперативи.

Саме з числом два тісно пов'язаний образ вовкулаки, перевертня, і ця традиція своєю історією звернена вглиб давніх часів, коли міфологічна традиція та міфомислення ще не чітко розмежовували людське і тваринне. Тут робиться акцент на «подвійну» природу людини, що приводить до адекватного зовнішнього вираження — зооантропоморфності, міксантропічності. Двійка у міфологічному аспекті передбачає проявлення подвійної субстанції, як і в ряді міфологічних уявлень щодо подвійної душі кожної людини, коли одна з них вважається основною і реальною, істинною душею, «душею серця». Інша ж — це душа облудна, душа — тінь, яка живе, ніби облягає тіло, уподібнюється невизначеному двійнику людини і весь час прагне вчинити своєму володарю зло [2; 53–54].

Отож, як бачимо, модель дуадності, розподіленості має досить широкий спектр своєї смислової валентності. Але цим ще далеко не вичерпується міфологічна універсальна характеристика числа «два». З нею тісно пов'язується трактування у спектральному міфологічному аспекті поняття другого плану, так званого чужого простору. Найчастіше ця модель виявляється у стосунках героїв творів, коли вони належать до окремішнього екзистенційного простору, і, до речі, поняття чужинця, тобто іншого за походженням, вдачею, функціями, сферою й часом існування та інше належить до засадничих у міфологічному світі. Сентенцію на зразок «кожен повинен мати свої береги» можна вважати свого роду «неписаним» правилом поведінки демонічних істот. Людська уява не лише персоніфікувала ці створіння, але й кожному з них відвела певну територію та місце проживання. За цим «законом», вихід за межі «свого» середовища рівнозначний втручанням в чужий світ, а тому не минає безкарно [7; 29].

У «Лісовій пісні» опозиційна система виражена чи не найяскравіше. Герої драми мають свої, чітко означені рамки світогляду, звичаїв, уподобань та характерів. У творі протиставляється лісова і людська модель укладу життя. Мавка, всупереч застереженням Лісовика, робить спробу опанувати, зробити своїм людський простір, однак зостається відторгнутою від нього, осміяною і зневаженою Килиною та матір'ю Лукаша. Так само й вся інша «лісова, водяна і польова сила» відсторонює себе від людського «солом'яного духу». Та й дядько Лев, попри свою ліберальну толерантність до міфічних мешканців лісу (бо ж з ними треба жити і лад тримати), все ж володіє певним набором ритуальних дій, щоб — у разі потреби — охоронити себе від можливих посягань нечистої сили. Сам Лукаш потрапляє в обставини опанування цих обох просторів, але виявляється чужим так само в обидвох, оскільки колабораціонізм його природи, невизначеність і нечіткість

усвідомлення життєвих позицій детермінують несприйняття його як свого.

У «Лісовій пісні», зокрема, існує певна «чужо просторова», так звана зона смерті, де чи обставини, чи середовище обумовлюють відсутність вітаїстичного концепту. У Лесиній драмі-феєрії до таких персонажів належать Русалка, Марище, Потерчата, а потім ситуативно ця просторова ніша поглинає Лукаша і навіть Мавку. Лісовичка, попри її велику снагу до життя, вміння пізнавати радощі справжнього, природного вітаїзму, помирає так званою «безнадійною» смертю, без перспективи воскреснути з попелу згорілого дерева, в яке вона трансформувалася силою заклять міфічних персонажів. Попри таку очевидну неможливість продовження життя в іншому вимірному просторі, обумовлену нездатністю язичницької духовної традиції до творення наступного етапу життя, все ж у творі закладена велика надія на новий цикл, на відродження уже в іншому часовому вимірі, десь у майбутньому, однак нею не передбачається абсолютна тотожність попереднього способу буття, його форм — знову ж ті елементи, що відповідні міфічному діонісійському містеріальному культу відмирання.

Лукаш, хоча і є людиною, спраглою тривалого, вічного, але «зневажання душі своєї цвіту», як про це вказує йому Мавка, не надали йому наближення до безсмертя. Тип обмеженого світогляду, вірування, що переросло у звичайний забобон, які цей герой репрезентує, наскрізь язичницькі, вже згадуваного містеріального діонісійського зразка. Яскраво помітно (і слушні з цього приводу висновки Т. Свєрбілової), що морфічний процес наших героїв поетапний, подвійний — «її (Мавки — М. С.) смерть, як і Лукаша—людини, в феєрії подвійна: спочатку вона перетворюється на дерево, тобто втрачає *principil individuationis*, а потім згоряє. Це типова модель містеріальної смерті діонісійського зразка» [8; 35].

Сама постать Мавки поетесою стилізується досить своєрідно. Можна погодитися з окремими постулатами статті «Вічні повернення жанру містерії» Т. Свербілової на кшталт того, що «відомий архетип мави принципово відрізняється від створіння Лесі Українки своїм дуалізмом, поєднанням в одній істоті життя, краси, кохання та потворної смерті. Мава, або нава, у східнослов'янських мовах означає смерть» [8; 36]. Леся Українка намагалася зробити свою, олітературнену версію постаті Мавки, однак не варто настільки вже розмежовувати фольклорну і художньо-інтерпретаційну суть постаті Мавки, бо ж і міфічна, фольклорна мава чи нава несуть весь комплекс семантичного смислового навантаження, а не означають лише смерть. Лукаш теж втрачає свою людську подобу з перетворенням у вовкулаку, а потім настає і остаточна смерть героя. Спільна ознака завершення їхнього життя — це є той комплекс подвійної смерті, через який проходять Лукаш і Мавка.

У процесі входження української літератури в загальноєвропейський контекст на межі ХІХ-ХХ століть одним із визначальних чинників художньої свідомості виявилася міфологізація літератури. Письменство раннього модернізму надавало міфові потужного формотворчого значення, що було альтернативою до позитивістсько-раціональних кондицій. Спостерігаємо відмежування від реалізму через використання ірраціональних, базованих на фольклорно-міфологічній ідейно-тематичній платформі чинників. Яскравим прикладом такої естетичної орієнтації стала драматургія Лесі Українки, зокрема її «Лісова пісня», яка й була піддана фаховому аналізу в нашій статті. Вважаємо, що наші бачення цього цікавого аспекту Лесиного твору неабияк покращать розуміння внутрішньої суті драми-феєрії, допоможуть пізнати глибини письменницького світовідчуття та краще виогранити в уяві модель художнього світу Лесі Українки.

Література

1. Агеєва В. Поетеса зламу століть: Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації: Монографія. / В. Агеєва К.: Либідь, 1999. 264 с.
2. Бондарева Е., Гуляк А. Числовая символика мифа. Монографія. / Е. Бондарева, А. Гуляк. К.: Издательство «Знания», 2002. 240 с.
3. Возняк Т. Народження трагедії Духа музики та «Лісова пісня»: тексти та переклади. / Т. Возняк. Харків.: Фоліо, 1995.
4. Костомаров М. Слов'янська міфологія: вибрані праці з фольклористики й літературознавства. / М. Костомаров. К.: Либідь, 1994. 384 с.
5. Леві-Стросс Ф. К. Структурна антропологія / Переклад з французької І. Борисик. / Ф. К. Леві Стросс. К.: Основи, 2000. С. 213–216.
6. Поліщук Я. «Лісова пісня» Лесі Українки: неопоганство і семантика міфу / Я. Поліщук // Дивослово. 2000. № 3. С. 2–7.
7. Саєнко І. «Неоромантизм» Лесі Українки. В кн.: Наукові записки. (Ізмаїльський педагогічний інститут). / І. Саєнко. Ізмаїл, 1961. С. 68–76.
8. Свєрбілова Т. Вічні повернення жанру містерії / Т. Свєрбілова // Слово і час. 2003. № 2. С. 31–40.
9. Скупейко Л. Казка і міф у драмі Лесі Українки «Лісова пісня» / Л. Скупейко // Слово і час 2000. № 8. С. 55–65.
10. Скупейко Л. Пролог як міфообраз світу в «Лісовій пісні» Лесі Українки / Л. Скупейко // Слово і час. 2003. № 2. С. 22–30
11. Українка Леся. Лісова пісня (Драматична поема) // Леся Українка.: Зібрання творів": У 12-ти т. Т. 5. К.: Наукова думка, 1977. С. 201–298.
12. Хейзинга И. Ното Ludens. Опыт исследования игрового элемента в культуре. Самосознания европейской культуры XX века: Мыслители и писатели Запада о месте самосознания европейской культуры в современном обществе. / И. Хейзинга. М., 1991.
13. Хороб С. Фольклорні та міфопоетичні основи драматургії Лесі Українки і Ю. Словацького / С. Хороб. Слово Образ Форма: у пошуках художності. Івано-Франківськ, Плай, 2000. С. 4–22.

Особливості трансформації загальнокультурної традиції в драматичних поемах Лесі Українки

Ключовими засобами неоромантичного способу відображення дійсності є звернення до традиційних легендарно-міфологічних та історичних структур, Увага такого типу художнього мислення до цих загальнокультурних світоглядних компонентів була зумовлена особливою різноаспектною і багатоплановою взаємосполучуваністю всього існуючого та творчого зв'язку людини і соціуму. Цікаво зазначити, що світова загальнокультурна традиція репрезентується комплексом взаємозв'язків, що визначаються віднайденням аналогій у середовищі інших культур. Література як чи не найяскравіша одиниця культурного розвитку людства володіє потужним сюжетнообразним шаром, здатним до іонаціонального і часового повторення, набуває щоразу іншого змістово-семантичного тлумачення. Так звані протосюжетні усталені традиційні структури мають здатність акумулювати досвід буття й розвитку людства.

Усталені образи легендарно-міфологічного характеру можна вважати типовими, зате через хронологічну трансформацію вони постають полісемантичними, і тоді вже нові умови мають своє розуміння екзистенційних основ буття людини, а тому будь-яке нововведення завжди спонукає реципієнта до протиставлення нового варіанта з початковим зразком. Звернення авторів літературних творів до традиційних зразків на перших етапах» передбачає початкове сюжетно-тематичне перенесення, запозичене з подальшою його різноаспектною інтерпретацією. Але часто спостерігаємо такі факти, що не всі так звані легендарно-міфологічні теми минулого (вважати їх вічними і світовими, мабуть, не варто, оскільки це визначення є штучним і носить емоційно-суб'єктивний характер) мали своє подальше

літературне життя. Ще раніше було помічено, що окремі успадковані сюжети не підлягали оновленню; інші могли забути назавжди, тому що не служили вираженню народних духовних інтересів, ще інші, при забутті, виникли знову. Подібне явище помітив і О.Потебня, зокрема досліджуючи жанр байки, він зазначив, що «вічність байки має свої межі, які теоретично встановити важко, тому що коли одна із дійових осіб стає незрозумілою внаслідок того, що в самому житті зникає відповідне явище, якщо, можливо, внаслідок цього сама дія в ньому стає неясною, то з'являється можливість підстановки, зміни цієї особи» [1; 36–37].

Традиційні легендарно-міфологічні структури у їхній літературній реалізації постійно розширюються і переосмислюються, що й зумовлює зменшення дистанції між «традиційно минулим часом» і уявною реальністю його нового різновиду. Оця позачасовість персонажа долається, як стверджує А.Нямцу, «або введенням нових темпоральних характеристик дієвого плану, що суперечать загальновідомим, або створенням екстремальних духовних станів персонажа, які руйнують усталені стереотипи інтерпретації» [2; 33]. Традиційна структура з її комплексом етико-психологічних характеристик минулого щодо сучасних реалій показує у них глибинні тенденції насущних проблем і станів, підкреслюючи тим самим позачасовість, універсальність цих сюжетів і, як влучно відзначив літературознавець Ф. Фюман, «міф (як традиційна структура — М. С.) дає можливість порівняти свій індивідуальний досвід<...> з моделями досвіду загальнолюдського» [3; 3]. Психологічну тканину архетипу загалом розглянув К.Юнг у праці «Архетип і символ», і на деяких моментах слід наголосити, зокрема на тому, що архетипи «є формульованим підсумком величезного типового досвіду цілого ряду предків; це, так би мовити психічний залишок незліченних переживань одного й того ж типу. Узагальнено відображаючи мільйони індивідуальних переживань,

вони дають у такий спосіб єдиний образ психічного життя, розчленований і спроектований на різні обличчя міфологічно панденоміуму.<...> В кожному з цих образів кристалізувалася частина людської психіки і людської долі...» [4; 283]. Ці структури, загалом кажучи, є конгломератом екзистенційного досвіду людини. Вагомим моментом існування традиційних образів є поетапна гуманізація їхнього загальноприйнятого значення, яка реалізується через особливості тих чи тих існуючих функціональних на цей час процесів епохи. Часто традиційні сюжети представляють окремі важливі особистісні події або вчинки, що осуджуються людською мораллю: зрада (Юда), гордість (Агасфер) і т. ін. У цих ситуаціях індивідуальні особливості тих чи тих образів, характерів спроектовані на зосередження уваги лише на основних, домінуючих моментах. Д.Лихачов зазначав, що, ще «коли в середні віки одним із виявів традиційності в літературному розвитку була зв'язаність цього розвитку з трафаретними шаблонними формами, то в новий час шаблон поступається місцем перед складнішою традиційністю — традиційністю усвідомленого й свідомого освоєння всього літературного минулого» [5; 203]. Часом відхід від традиційних версій набуває такого розмаху, що кардинально змінюється сюжетна структура архетипного елемента. Прикладом можуть служити твори Х. Борхеса: «Три версії зради Юди», С. Альошина «Мефістофель» М. Салтикова-Щедріна «Христова ніч», де створені ситуації протилежні традиційним сюжетним перипетіям.

Звернення літератури ХХ ст. до легендарно-міфологічних зразків минулого спрямоване на зближення з національно-історичними реаліями епохи, оскільки наднаціональні, надісторичні утворення позбавлені можливостей стабільного і якісного функціонування. Нова інтерпретація традиційної структури має відповідати принципам розвитку образів в інших загальнокультурних реаліях, при цьому унеможливується деструкція головних сюжетних особливостей традиційного матеріалу.

Володіючи в багатьох моментах значною базою людства, традиційні сюжетно-тематичні та образні категорії в умовах інших історичних, національних реалій на перших етапах мають тенденцію до зближення і взаємодії та пристосувань в умовах іншого середовища з перспективою виходу на вищі щаблі рецепції і формування дійсності. За умови наявності у традиційних структурах суспільно-історичних, етичних універсалій створюються можливості появи чітко структурально вмотивованих вчинків особистості у певній ситуації.

Важливе значення у появі звернень однієї культурної традиції до особливостей іншої відіграє схожість у соціальному, національному, психологічному контексті, що спонукає до активних пошуків того чи того суспільно-культурного формування подібних собі сюжетно-образних елементів у інших культурогенних утвореннях. Суттєвим у цьому плані є твердження М.Бахтіна, який відзначав, що «чужа культура тільки в очах іншої культури розкриває себе повніше і глибше. За такої діалогічної зустрічі двох культур вони не зливаються і не змішуються, але вони взаємно збагачуються» [6; 507–508]. Поліетнічність функціонування традиційних структур мотивується як високим художньо-естетичним рівнем сюжетів, так і універсальністю проблематики.

Драматичні поеми Лесі Українки релігійно-міфологічного, історичного змісту є яскравим прикладом сучасної літературної обробки сюжетів світової літератури-зацікавлення цією проблематикою добре помітне у статті «Утопія в белетристиці», де вона зазначає, що «ми не можемо розуміти прийдешності з (погляду невідомих нам, прийдешніх людей, ми не можемо її розуміти тільки з нашого теперішнього погляду» [7; 175], де розв'язується проблема хронологічної дистанції між минулим і сьогочасним, оскільки утопія — це відтворення майбутнього, на історичну тематику минулого. Тому неможливо, переконує поетеса, щоб «хтось писав би таким способом історичний ро-

ман, побутову картину минулого, зробивши центральною фігурою людину нашої доби, пересажену чисто механічно «за сто літ назад», або умістив би в сучасну нам обстановку середньовічну чи біблійну фігуру [8; 176]. Із об'ємного загальнокультурного шару поступу гуманістичної думки Лесі Українці найбільш імпонували біблійні, а також античні мотиви, де реалізується широка сюжетно-образна, ідейно-естетична палітра художнього світу письменника. Біблійна проблематика, особливо ранньохристиянські мотиви, охоплює чи не половину всієї драматургічної спадщини Лесі Українки, зорієнтованої на символічне відображення тодішньої реальної дійсності як у плані суспільно-національних, так і етико-філософських її компонентів. У драматургії Лесі Українки відчувається співучасть минувшини і сучасності, даються спроби поєднання проблем філософії, історії з патріотичною тематикою, і тут дуже чітко виокремлюється проблема «Леся Українка і неоромантизм». У цьому випадку вона опрацьовує цікаву поетику: «змішування різних аспектів реальності з мотивами давньої історіософії, особливо ж етичної і біблійної, символічного жонглерства сьогоденням та великою історичною перспективою, врешті гіперболізації і перетворення сьогодення в щось таємне і вагоме» [9; 34]. Оце поєднання часових проміжків, весь оцей історизм найкраще реалізується неоромантичним типом художньої творчості, бо, як вказує А.Войтюк, «суто епічна природа реалістичного історичного роману таких «вільностей», як правило, не допускає» [10; 32]. Завдяки осучасненню у драматичних поемах Лесі Українки давноминулих подій, твори набувають неабиякої художньої та життєвої переконливості, тим паче, як писала Леся Українка, що «навіть псевдокласичні автори творили часом живі типи та сцени, коли їм траплялося знаходити справді близькі аналогії між якимись подіями давніх часів і сучасного їм, авторам, життя» [11; 172].

Історичний мотив — це лише своєрідна фактологічна межа, за якою лежить внутрішня, психологічна довершеність тих чи тих історичних подій, і тут без аналогій із сучасним не вийде художньо досконалого твору. Романтичному типу творчості, що ґрунтується на художньому поєднанні минулого й сучасного, часовій трансформації образів і характерів, жанрово найбільш імпонує форма драматичної поеми. У ній робляться, як зазначає М.Гуляєв, «широкі узагальнення, з минулого використовуються певні уроки для сучасного. Звернення до історії, до переказу має тут цілком конкретні, сучасні цілі» [12; 136]. Драматичній поемі як літературно-художній формі притаманний ряд специфічних жанрових особливостей: внутрішній, психологічний конфлікт, монодраматизм, гостра словесна експресія, широкі виражальні можливості, бо драматична форма має набагато ширший обсяг, ніж драматичне мистецтво, і поезія втратила б значну галузь, якби ми захотіли драматичний діалог обмежити законами театральної сцени... Поетові важливо досягти найвищого вираження, яке він може собі уявити. Коли це вдається в межах цього роду поезії, тоді відносна й абсолютна досконалість перебувають у єдності. Але коли доводиться жертвувати однією з них на користь іншої, сам рід твору буде меншою жертвою. Неоромантична драматична поема передбачає посилення психологізму, значна роль відводиться індивідуалізації образу, бо звернення письменника до драматичної поеми зумовлюється необхідністю змалювання яскравої, непересічної, вольової особистості. Це вже був наступний, новий крок романтичної в своїй основі драматургії, який кардинально відрізнявся від засадничих положень романтизму початку XIX століття, що стверджувала у своїй статті «Новейшая общественная драма» і Леся Українка, пишучи, що «романтическая драма в начале XIX века, разрабатывает тему борьбы против среды, освещала всесторонне только личность, а среду, если она представлялась в виде толпы, изображала какой-то тем-

ной, однообразной, хотя подчас капризной стихией» [13; 231]. Саме Леся Українка в нашій літературі найповніше представлена жанром неоромантичної драматичної поеми, створивши у проміжку 1901–1913 років дев'ять художньо високоартістичних творів. До честі письменниці слід наголосити на тому, що, як зазначила Л.Дем'янівська, «вся світова і вітчизняна художня практика доводить, що лише поодинокі «сміливці» зверталися і звертаються до цієї складної форми. І вже зовсім винятковим є факт, коли поет довго працює в цьому жанрі, творячи, по суті, свою модифікацію форми» [14; 15]. А звернення до цих творів якнайповніше уможлиблює зрозуміти особливості художнього методу, естетичних поглядів Лесі Українки-неоромантика.

Учням-старшокласникам на уроках вивчення драматургії Лесі Українки корисним буде побачити й відчути отой зв'язок поміж українською і світовою літературою, звернути увагу на причини появи і сам спосіб культивування так званих світових сюжетів і особливості їхньої трансформації на тому чи тому етнонаціональному ґрунті, помічаючи при тому ті якісні формально-змістові варіації, що виникають у підсумку цього процесу. Це посприє розумінню учнями принципів та особливостей міжлітературних контактів, зосібна в галузі української літератури.

Культивування Лесею Українкою традиційних тем у своїх драматичних творах тісно пов'язане з насущними питаннями того часу — соціально-історичними, національними, філософськими, морально-естетичними. Найширше представлена сюжетно-тематична палітра драматичних творів письменниці в плані національно-історичному, де порушується проблема національного самовираження українського народу. Основою драматичних поем старозавітної тематики («Вавилонський полон», «На руїнах», «В дому роботи, в країні неволі») є мотив національної неволі, що в плані асоціативного сприйняття належить до подібного тодішнього суспільного становища України.

Ці драматичні поеми виразно розкривають символіку творів на теми вавилонського та єгипетського полону, вони є справді ключем до розуміння Лесиних поглядів на історію українського народу. Національне підґрунтя твору «В дому роботи, в країні неволі» виразно постає з одного листа Лесі Українки, надрукованого в книжці О.Косач-Кривинюк «Леся Українка. Хронологія життя і творчості», оскільки цей документ у збірники творів Лесі Українки за 1956, 1965, 1978 рр. не потрапив з причини упередженого цензурного відбору в умовах тоталітарного радянського режиму. У листі письменниці порушує проблему національного питання України, при цьому наголошуючи, що «пора стати на точку, що «братні народи» просто сусіди, зв'язані, правда, одним ярмом, але в ґрунті речі зовсім не мають ідентичних інтересів, і через те їм краще виступати хоч поруч, але кожному на свою руку...» [15; 607–608]. Створюючи свої драматичні поеми за мотивами вавилонського та єгипетського полону, Леся Українка користувалася не лише Біблією, а й науковою літературою про історію давніх цивілізацій, що допомогло їй правдиво змалювати давноминулі реалії.

Переважно з біблійною темою пов'язана проблематика драматичних поем Лесі Українки морально-етичного характеру, де розробляються новозавітні євангельські сюжети («Одержима», «В катакомбах», «На полі крові», «Руфін і Прісцілла», «Адвокат Мартіан»). Ці твори об'єднує спільна ознака прикладу високої жертвовності, свідомого несення хреста, самопожертви, активного й пасивного ставлення до життя, різного роду морально-етичних цінностей.

Проте головне завдання Лесі Українки полягало не в достовірній точності описати життя людей минулих часів. Так звані традиційні сюжети письменниці трансформувала відповідно до власних задумів та ідей, у тісній залежності від суспільно-національних та естетичних проблем. Отже, наступне проблемне коло традиційних сюжетно-тематичних структур

апелює до складного філософсько-світоглядного комплексу проблем, часто співвіднесеного із суперечливими тенденціями як суспільного, так і індивідуально-особистісного буття. Ця проблематика зреалізована у драматичних творах «Кассандра» та «Камінний господар», кожен з яких — це окрема як художньо-естетична, так і суспільно-історична тематика світової літератури.

Розроблення Лесею Українкою в одній із драматичних поем теми пророчиці Кассандри мало свою далеку передісторію. Відомо, що про Кассандру йдеться в одинадцятій пісні «Одіссеї» і тринадцятій «Іліади» Гомера, де згадується про її пророчий талант та загибель. Є окремі відомості про Кассандру у Вергілія, Есхіла (трагедія «Агамемнон») та Евріпіда («Троянки»), але цей образ представлений тут зовсім не основним. Також і надалі образ Кассандри у світовій літературі культивувався спорадично і неповно, і причиною цього було передусім те, що відносно недостатня подієва насиченість міфу унеможливлювала розвиток гострого драматичного конфлікту. До непростого образу Кассандри література ґрунтовніше звертається у ХІХ ст., коли у художньому творі починає посилюватись увага до психології героїв.

«Кассандра» Лесі Українки була репрезентаційною ключовою на той час серед західноєвропейської філософсько-психологічної думки про «почуття метафізичної анемії» людини супроти негативних чинників суспільного буття. Важливо саме тут буде відзначити оті відмінності світосприйняття й світорозуміння поміж західноєвропейською та українською загальнокультурною традицією. Ідучи, за І. Кантом та А. Шпенглером, західна традиція вибрала шлях на подолання межі між буттям людини і світом, суспільством. У західноєвропейській літературі протестує відособлена від довколишньої дійсності особистість, а в українській — тобто у драматичній поемі Лесі Українки ця особистість більш чи менш співвідноситься

й вступає у взаємини з навколишньою дійсністю, точніше, як відзначив В.Ятченко у своїй статті «Український неоромантизм і західноєвропейський модернізм: діалог трагедій і сув'язь культур», — «у драмі Лесі Українки «Кассандра» через образ головної героїні сама невблаганна космічна сила протестує проти свого статусу відчуженості од людини, байдужості до її долі. Не тільки людина прагне гармонії з Долею, з Вічністю, а й навпаки — Вічність болісно переживає свою відчуженість від людини» [16; 23]. Тому надалі, як стверджує дослідник, ці два види загальнокультурної традиції ніби доповнюють одна одну. Можуть вони також об'єднуватись і своєю неподібністю, зокрема у плані змістовому, але водночас тісно пов'язує їх спільна трагедійність.

Отож, перейнявши традиційний сюжетний мотив антично-го міфу, Леся Українка створила жанрово своєрідний високохудожній твір, де тонко розкрила психологію героїв, пов'язуючи його з актуальними етико-філософськими реаліями свого часу.

Своєрідною трансформацією легенди про севільського спокусника й невтомного шукача пригод Дон Жуана є драматична поема Лесі Українки «Камінний господар». У світовій літературі, зокрема впродовж XIX століття, склалася певна варіація традиційного героя. Екзистенційні засади буття героя виявляються вершиною земних почуттєвих насолод. Уже на початковій стадії функціонування образу його світоглядні й онтологічні статуси спрямовані до певної двоякості, і, як зазначав А.Нямцу, «з одного боку, його поведінка і спосіб мислення визначаються традиціями феодално-лицарського побуту, з другого — своєю внутрішньою свободою і емоційною розкутістю Дон Жуан насправді заперечує сутнісні норми етносу, що сформував його» [17; 24].

Першим твором серед усіх пізніших літературних модифікацій була драма іспанця Тірсо де Моліни «Севільський ошуканець, або Камінний гість». Іспанський тип Дон Жуана в іта-

лійській літературній традиції постає комічним веселуном, із запереченням і відкиданням моральних та релігійних норм. У Франції ця тема має вже значне соціальне забарвлення; ще виразніше негативні риси спокусника виявляються в англійській літературі. Німецька літературна традиція зображає його як втілення романтичного шукача вищих ідеальних цінностей.

Леся Українка задум своєї драми трактувала таким чином, що головним моментом тут є перемоги кам'яного, тобто консервативного начала, що асоціюється з Командором, над дуалістичною душею героїні Донни Анни. У драмі подано багатоаспектне тлумачення ідеї вільної особистості, яку Дон Жуан розуміє як відсторонення від етичних стереотипів і прагнення особистої свободи. Але Донні Анні вдається нав'язати Дон Жуану своє розуміння щастя, внутрішньо стати прибічником Командора, що, зрештою, й призводить до трагедії, тим паче, що «командорське» начало стає особистісно-приналежною рисою Дон Жуана, воно є в самому ньому. Власне таке ототожнення Дон Жуана і Командора надає творові оригінально-своєрідного забарвлення. В цілому драма порушує вічні екзистенційні проблеми протиборства мрії і реальності, свободи й консерватизму, інтуїтивного відчуття та інтелекту, і, як зазначав Я. Розумний, «це антитетично-цілісне світосприймання Лесі Українки зробило драму «Камінний господар» твором особистих травм та глибоких філософічних узагальнень. У ньому психологічна проникливість автора в комплексний світ своїх героїв, тонка іронія над їх поведінкою, майстерне сплетення антитез чуття й мислі та стильовий аскетизм» [18; 24]. Оригінальність трактування теми українським автором співвідносне із засадничими положеннями української філософії серця та основними положеннями українського літературного модерну.

Слід наголосити, що постання в символічно-алегоричному трансформованні традиційних сюжетно-тематичних структур світової літератури із комплексом морально-етичних, суспіль-

но-історичних та загальнофілософських питань прямує до їх тісного об'єднання і взаємопереходу, тим паче, що ця «взаємопроникність» і є основою драматичних творів Леї Українки, в якому чітко вимальовується спектр художньо-естетичних устремлінь письменниці. Ця проблема є досить об'ємною, тож ми у цьому огляді не торкалися їх сповна. Нашим завданням було простежити власне принципи трансформації Лесею Українкою загальнолітературних тем на український ґрунт, побачити спільне й відмінне між різними художнім) інтерпретаціями світових літературних сюжетів.

Література

1. Потебня А. Из лекций по теории словесности: Басня. Пословица. Поговорка. Харьков, 1894.
2. Нямцу А. Загальнокультурна традиція у світовій літературі. Чернівці.: Рута, 1997.
3. Фюман Ф. Два рассказа на античные сюжеты // Иностранная литература. 1998. № 12.
4. Юнг К. Архетип и символ. М.: Ренессанс, 1991.
5. Лихачев Д. Литература реальность литература: Статьи. Л., 1984.
6. Бахтин М. Литературно-критические статьи. М., 1986.
7. Українка Леся. Утопія в белетристиці // Леся Українка. Зібрання творів: У 12т. К., 1977. Т.18.
8. Там само.
9. Коізак С. Неоромантизм Лесі Українки // Вісник АН України. 1992. № 5..
10. Войтюк А. Природа історизму Лесі Українки //Радянське літературознавство. 1984. № 5.
11. Українка Леся. Утопія в белетристиці // Цит.праця.
12. Гуляев Н. Теория литературы. М., 1977.

13. Українка Леся. Новейшая общественная драма // . Цит. видання.

14. Дем'янівська Л. Українська драматична поема. К.: Вища школа, 1984.

15. Косач-Кривинюк Ольга. Леся Українка: Хронологія життя і творчості / За ред. П.Одарченка. Нью-Йорк, 1970.

16. Ятченко В. Український неоромантизм і західно-європейський модернізм: діалог трагедій і сув'язь культур // «Кассандра» Лесі Українки і європейський модерн: Збірник наукових праць. Остріг, 1998.

17. Нямцу А. Легенда о Дон Жуане в мировой литературе. Черновцы, 1998.

18. Розумний Я. Українськість Дон Жуана в «Кам'яному господарі» // Дивослово. 1995. № 2.

«Прометеїзм» як джерело неоромантичного мислення драматургії Лесі Українки»

Цисленні дослідники творчості Лесі Українки колись і тепер небезпідставно стверджують, що в її ліриці й драматургії однією із домінуючих рис художньо-образного світу проступає «прометеївська одержимість» у непримиренності до поневолення, рабської упокореності й зла, у прагненні як до особистісної, так і суспільної духовної свободи. «Ні один образ не повторювався у неї так часто і з таким піднесенням, — писав свого часу Павло Пилипович. — як образ Прометей, котрий, зрештою, став своєрідним символом її життя загалом» [6; 312]. І хоча згодом, уже в офіційному радянському літературознавстві, ця теза набула канонізованого значення й сприймалася як символ революційності письменниці, як асоціація зі «співачкою досвітніх огнів», все ж нині не слід її відкидати чи принаймні в чомусь під-

давати сумнівам або навіть запереченням. Тут важливо інше: не стільки виявляти «прометеїзм» у системі мотивів, тем, образів та сюжетів, скільки окреслити його джерельні імпульси для неоромантичного мислення Лесі Українки, зосібна в її унікальній драматургії, особливості авторської свідомості в осмисленні цього явища взагалі, і то завперш у внутрішній і зовнішній структурах твору.

У зв'язку з цим одразу варто зазначити, що «прометеїзм» як суспільно-естетичне й художнє поняття, в основі якого лежить абстрагована, дійово-активна й трагічно-одержима постань, тісно співіснує із Леси-ним розумінням індивідуалізму в його неоромантичній концепції, де особистість — виняткова й героїчна «прагне до визволення від натовпу» і в самому натопі, намагається розширити свої права, має всі можливості «знайти подібних до себе», і якщо вона виняткова та активна — має «нагоду підносити до свого рівня інших, а не опускатися до їх рівня, не бути в альтернативі вічної моральної усамітненості або моральної казарми»[5; 236–237].

Окрім того, «прометеїзм» — це і страждання, і трагізм, і незламність людського індивідууму, а Прометей тут радше виняткова фігура, образ-функція [3; 23], втілення певної ідеї і меншим чином якогось конкретно-чуттєвого характеру. Зароджений ще в умовах існування класичного романтизму (згадаймо, приміром, твори Дж. Байрона, Г. Гете, Т. Шевченка, М. Драгоманова та ін.), «прометеїзм» як художня традиція успішно продовжував своє творче побутування в стихії, неоромантичної літературної течії. Так, у драматургії Лесі Українки «прометеїзм» як вияв психічної категорії страждання тонко переплітається із іншою його гранню — трагізмом. Більше того, феномен трагічного в ряді п'єс письменниці зумовлюється, як слушно зауважує сучасна дослідниця Марія Зубрицька, дисгармонією «творчо сильної індивідуальності і суспільства», котра є первинною і, в свою чергу, призводить «до порушення балансу

внутрішніх сил, порушення смислових рівнів свідомості, тобто до вторинної дисгармонії» [3; 24]. Власне, в античних і біблійних темах, якими багата драматургія Лесі Українки, і проступає дисбаланс між особистістю і громадою чи натовпом, між прагненням за гармонією і її реальною неспівмірністю, нарешті, між долею і трагічною приреченістю окремішньої людської постаті.

Саме така авторська концепція «прометеїзму» виявляється в неоромантичних драматичних поемах «Вавилонський полон» і «На руїнах». Герой першої Елеазар піднімає народ на боротьбу за відстоювання права як особистої, так і всезагальної незалежності, під час якої його заклики відбивають стан прометеївської нескореності й морально-духовного неприйняття будь-яких форм і проявів покірливості та терпіння з боку юрби, народних мас. Героїня другої Тірца, всупереч суспільним обставинам, одержима високою мрією про недалеке майбутнє визволення рідного краю і народу з-під гніту завойовників. Іншими словами, Леся Українка в згаданих творах розкриває дисгармонію між мужньою і відважною особистістю і суспільством, індивідом і громадою. Тим часом в іншій її драматичній поемі «Оргія» зовнішня дисгармонія зміщується в бік внутрішньої, чому, власне, й порушується смислові рівні свідомості Антея, який не стільки протистоїть ворожо налаштованим супроти нього і його землі загарбникам (римським меценатові, Прокураторові чи Префекту), скільки всіляко заперечує будь-який компроміс з ними з боку завойованих греків, тому й не може простити він відступництва своєї дружини, танцівниці Нериси, яка дарує мистецтво чужинцям.

Цікаво, що екзистенційні концепти в художньому мисленні Лесі Українки здебільшого завжди набувають трагічного розв'язання чи трагічного спрямування. В листі до Агатангела Кримського від 27 жовтня 1911 року вона зізналася, що «давно засвоїла собі трагічний світогляд» [5; 372], підкреслюючи цим, очевидно, одну із характерних рис своєї авторської свідомості.

Тут йдеться про внутрішній трагізм власного духовного світу, котрий, з одного боку, самодостатньо витворювався її модерним літературно-образним мисленням, а з другого, був недоступний і незбагнений для широких національно-культурних кіл того часу. Мабуть, трагедія нашої геніальної поетеси не лише в тому, що вона часто писала знесилена фізично, перемагаючи підступну хворобу, — пише сучасний дослідник драматургічної творчості Лесі Українки. Трагедія її в тому, що вона як самобутній художник слова, феноменальний митець, якому немає рівня у світовій драматургії, через брак перекладів не могла дійти до читача чи глядача вчасно, як не могла «доставитися» і до українського читача чи глядача головним чином через непідготовленість їх до сприйняття естетики театру Лесі Українки [8; 27–28].

Одночасно трагічний світогляд письменниці виразно поступає і в її драматургії, де надто виразнюється елемент провини, який щонайменш у бінарному конфлікті охоплює обидва його полюси і сягає усіх компонентів внутрішньої і зовнішньої структур твору. А його герой, перебуваючи в складних психологічних суперечностях, безсилий вивільнити себе від усеоможливої провини й перебирає на себе відповідальність (свідомо чи мимохіть) за наслідки дій та вчинків, яких він зовсім не прагнув. Леся Українка так зображує такий тип героя, що в ньому протягом усієї драматичної дії відчуття провини неодмінно призводить до духовного зламу як вищої форми трагізму («Кассандра», «У катакомбах», «У пущі» та ін.). Трагічний герой, що вже за своєю суттю є неперебутньою яскравою особистістю, наче Прометей бере на себе відповідальність за долю оточуючих його людей, за тріумф певної ідеї, не зупиняючись навіть перед видимою нездоланністю поставлених перед ним перешкод у досягненні своєї мети. Безперечно, в таких постатях з виразною прометеївською одержимістю, як зазначає Дмитро Козій, завше є «якесь незламне ядро в їх духовній істоті, але в перипетіях боротьби за

кожним разом, у кожного з них ламається щось велике і цінне, ніби даючи доказ, що їм не чуже все людське, дарма, що вони являють собою людей вищого духовного складу» [4; 8].

Використовуючи в своїй драматургічній творчості неоромантичний тип художнього мислення, Леся Українка, крім трагічної провини, виокремлювала в своєму героєві могутню силу волі зробити сподіване, можливе дійсним, не опускаючи водночас цього можливого до рівня пасивного чи інертного животіння. Тут трагічна свідомість таких постатей, образно висловлюючись, запалює їх прометеївською одержимістю, додає духовних сил, окреслює нову перспективу бачення тощо. Такою, на переконання багатьох лесезнавців, є Кассандра із однойменної драматичної поеми письменниці. Вона — дочка Прометея, успадкувала від нього знання й уміння пошуків та пророцтва правди, жагу безкорисливої самопожертви в ім'я не тільки близьких, рідних їй людей, але й усієї Трої. Однак відсутність підтримки і розуміння індиферентних до долі свого рідного краю поглиблює трагізм її ситуації.

Також важливим залишається й досі з'ясування духовної основи «прометеїзму» в драматургічних творах Лесі Українки. Як засвідчують дослідники її творчості (скажімо, Роман Задеснянський, Ігор Качуровський, Дмитро Козій та інші літературознавці із українського зарубіжжя), вся складність цього полягає в тому, що навіть нині немає чіткого й доволі аргументованого зіставлення понять Лесино прометеївського богоборства, з одного боку, і культивування нею засад християнської релігії, з другого. У драматичній poemі «В катакомбах» виразно проступає саме прометеївський дух богоборства: Неофіт-раб стає супроти Єпископа, бореться проти духовного рабства.

Микола Зеров зазначав, що «образ Прометея, горді заповіти прометеїзму — це в Лесі Українки не випадковий, не хвилиний настрій. Прометеївська непримиренність і богоборство носилися перед нею здавна» [2; 395], доходячи навіть до

заперечення (суто зовнішнього!) християнського світогляду. Проте заперечення це стосувалося радше християнської впокореності, проповідей любові до ворога, притлумленості людського духу загалом. Тому і в драматичній поемі «В катакомбах», і в драматичному етюді «Йоганна, жінка Хусова», і в драматичній поемі «Одержима» та ін. Леся проектує «шляхетність прометеївської жертви..., бо він («прометеїзм». — М.С.) є співзвучним з Лесиною вольовою настановою, яка шукає виразу в дії, ідеї якої найтісніше в'яжуться з дією» [1; 95]. Звідси опозиції «прометеїзму» та «християнства» в творчості письменниці, зосібна драматургічній, у тому, «що за християнською інтерпретацією, милосердя не є результатом Христа, але причиною. Христос терпить не через розгніваного батька, але щоб привернути розгніваних людей до Бога. Прометей же виступає проти гнівного Зевса, а Христос є найповнішим об'явленням любові Бога до людей» [1; 95],

«Прометеїзм», майстерно зреалізований у ряді драматургічних творів Лесі Українки, є, отже, присутнім літературно-художнім джерелом неоромантичного мислення письменниці, що виявлялося як у внутрішній, так і зовнішній структурах драм.

Література

1. Горохович А. Ідеї і герої, їх конфлікти, передані афоризмами // А.Горохович. Поетика Лесі Українки і її афоризми. Вінніпег.: Волинь, 1980. С. 73–89.
2. Зеров М. Леся Українка // М.Зеров. Твори: В 2-х т. Т. 2. К.: Дніпро, 1990. С. 359–401.
3. Зубрицька М. Проблема індивідуалізму в творчості Лесі Українки // Сучасність. 1991. № 12. С. 22–25.
4. Козій Д. Форми трагізму у Лесі Українки // Листи до приятелів. 1963. № 7–8. С. 7–12.

5. Українка Леся. Лист до А. Кримського від 12 жовтня 1911 р. // Леся Українка. Зібрання творів: В 12-ти т. Т. 12. К.: Наукова думка, 1979. С. 370–373.

6. Українка Леся. Новейшая общественная драма // Леся Українка. Зібрання творів: В 12-ти т. Т. 8. К.: Наукова думка, 1977. С. 228–252.

7. Филипович П. Література: статті, розвідки, огляди. Нью-Йорк — Мельбурн.: Українська Академія наук у США. 1971. С. 312 // Жила В. Прометеївські образи і мотиви у творчості Лесі Українки // Визвольний шлях. 1987. Кн. 4. С. 466–477., кн. 5. С. 601–611.

8. Хороб С. Драматургія Лесі Українки на тлі європейської модерної драми // Степан Хороб. Слово-образ-форма: у пошуках художності. Івано-Франківськ, 2000. С. 22–30.

The idea of «prometeism "as a social, an esthetical and artistic conception with an abstract, active and tragically obsessed figure in it base is described in this article. This figure closely exists with Lesya's understanding of individualism in its neoromantic conception where a strong and heroic personality is presented. This author's idea of 'prometeism » arises in the neoromantic dramatic poems and it is a reveal of the mental category of neffering which is together with its another side — tragedy where such an element as a guilt of the hero is expressively shown. Finding of the mental base of "prometeism» in Lesya Ukrainka's dramatic works is also an important moment and this moment demands an objective comparison of Lesya 's fight against.

Релігійність як спосіб художнього мислення

(На матеріалі творів Лесі Українки, Леоніда Андреева,
Аполлона Майкова)

Релігійність як спосіб художньої свідомості найяскравіше реалізується засобом звернення письменника до зображення індивідуального в людині, що мало своїм джерелом літературно-мистецьку традицію, оперту на індивідуалістичну літературну спадщину Байрона, Ібсена та Ніцше. Героям творів релігійної проблематики притаманна активна життєва позиція із несприйняттям духовно-естетичної анемії, корисливості та прагматизму. Натомість заявлена ними система цінностей вимагає від героїв цілковитої самопожертви, і, залежно від їхньої духовної сили, визначається спроможністю кожного звільнитися від гнітючих докорів сумління, утвердити або ж утратити свою життєву позицію.

Тема діалога «На полі крові» Лесі Українки у жанрі драматичної поеми у російській літературі не набрала значного поширення, хоча, правда, задовго до появи твору української письменниці молодий Надсон написав поему «Іуда». Свого часу вона була популярною завдяки вдалій інтерпретації теми в актуальному на той час етично-політичному ключі із Осудженням зради як суспільного явища, але психологія зрадливості тут повно не розроблена.

На початку ХХ ст. російський письменник Л. Андреев своїм оповіданням «Иуда Искариот и другие» виступає із специфічною психологічною апологією вчинку Іуди, яка поступово з початку століття у європейській літературі набуває поширення. Леся Українка у своєму творі вкрай категорично засуджує явище зради, і відводить місце короточасному, якщо можна так сказати, світлому пориву душі зрадника, та Іуда не витримує

проби часом, його єство вже не може переродитися, «болячка власництва надто міцно сидить у ній (душі — М. С.), і ця душа повинна була повернутися до своєї первісної грубості.» [1; 56].

Психологічно глибоко втілює образ Іуди Леонід Андреев. Письменник хоче дослідити як свідомий, так і підсвідомий феномен явища зради: душа Іуди ніби розмежована на темну і світлу половини; усе в ньому сконденсоване воєдино, він негідник і шукач правди водночас, — «його потворна зовнішність людини, що нагадує «восьминога з нерухомими тьмяно-жадібними очима,» відтіняє божественну красу і ніжність Христа» [2; 34]. Іуда виступає тут як демонічна, непередбачлива особистість, яку жорстоко шматують протиріччя.

В оповіданні російського письменника є місця, які, випадково або ж і закономірно, збігаються із мотивами ще раніше написаної Лесею Українкою драматичної поеми «Одержима». Момент, коли Іуда з оповідання Л. Андреева дорікає учням Христа за їхню байдужість до трагедії (смерті Учителя), дуже подібний до того епізоду із «Одержимою» української письменниці, коли героїня поеми відкрито висловлює зневагу тим же учням друзям Христа. Із цього паралелізму вимальовується схожість образів Міріам та Іуди, вони цим самим стоять на одних площинах заданих) творі ситуацій. Образ Міріам з її небуденністю, вищістю над звичайними людьми, ніби «підтягує» до позитиву і сам образ Іуди з оповідання Л. Андреева.

В.Доманський у статті про цю проблему зазначив, що ще перед написанням «Иуды из Кариота» Л.Андреева цим питанням у Росії займалася літературна критика, зокрема ідеологічне трактування зради Іуди дає професор Муратов на сторінках «Богословского вестника» (1905–1906). Біблійний Іуда у Христі хотів бачити борця за незалежність Іудеї від Риму — і розчарувався в ньому, а таке соціальне мотивування зради Іуди підказала автору сама історична обстановка російських революційних подій.

Духовна зрада, непростене відступництво як найбільший прояв лиха, зображується у драматичній поемі Лесі Українки «На полі крові», герой якої Юда покараний страшною, сповненою важкої праці і докорів сумління працею, вічною покутою, ще страшнішою за фізичну смерть. Тягар меркантильних приватновласницьких інстинктів Юди позбавляє його можливості духовного очищення, незважаючи на те, що, інколи, у хвилі душевного піднесення він готовий жертвувати своїми достатками на потреби Ісусової громади, і, як відзначає І.Бетко, «у такому висвітленні образ українського Іуди своєрідно накладається на євангельську притчу про Ісуса і багатого юнака: верблюдові легше пройти через голчине вушко, ніж багатому увійти в царство Боже» [3; 34]. Та все ж не власницькі мотиви основні щодо зради Юди, а духовне відступництво, яке в художній інтерпретації Лесі Українки карає Юду ще тяжчими мукай ніж тілесна тлінність.

Драматична поема «На полі крові» є зразком художнього типу, зверненого до так званого вольового принципу. Коли в творі Л.Андреєва своєрідна вольова концепція спроектована на можливість виправдані вчинку зради як такого, то в творі Лесі Українки вольовий аспект реалізується мотивом прагнення волі героя до життя саме без можливості виправдання Юди-зрадника.

Інший російський письменник цього періоду Аполлон Майков у 1882 році видав ліричну драму «Два світи», в якій закладена тема непростих відносин античного суспільства і християнства. Ряд драматичних поем на цю тему написала і Леся Українка, серед них «В катакомбах», «Адвокат Мартіан», «Руфін і Прісцілла», «Йоганна, жінка Хусова». Та чи не найближчою до драми А.Майкова є драматична поема «Руфін і Прісцілла». Подібність між цими двома творами проглядається не лише в епізодах діалогів головних героїв, коли у творі Лесі Українки римський патріот Руфін турбується за майбутню, не

таку вже і благополучну долю своєї батьківщини (і це пов'язано із наростаючим християнським рухом), і марними виявляються втішання Руфіна Люцієм ідеєю нового Риму, — ми не можемо не наголосити на подібних розмовах з драми А.Майкова. Герої з «Двох світів» Ліда і Марцелл (які за світоглядом близькі до Люція у Лесі Українки) марно намагаються переконати свого опонента Деція, подібно до того, як Люцій не переконує Руфіна. Деяка аналогія в цих творах помітна у самій внутрішній суті твору, де обидва письменники з боєм малюють особистісні незгоди у християнських громадах. У Лесі Українки це видно з епізодів арешту християн, коли вони починають між собою безпредметні суперечки і це призводить до їхнього роз'єднання. У драмі А.Майкова християни у розмовах між собою досить стримані і апатичні, вони добре начитані, богословськи освічені, «те і роблять, що сиплять вони цитатами із священного писання, на Христа і Бога дивляться не з наївною сміливістю людей, що творять нову релігію, а через запилену візантійську призму державного сповідування» [4; 153–154].

Тут найперше треба би наголосити не на свідомому зображенні незгод між християнами в громаді автором, а на тому, що А.Майкову як майстру не вдалося переконливо змалювати суть християнських образів; тому і аналогія тут проступає зовнішня, поверхова. Швидше всього, як правильно відзначив О.Білецький у згаданій вище праці («Леся Українка і Російська література 80–90-х рр»), можна зіставити також і роман Д.Мережковського «Знедолений», зосібна епізод сварки отців та вчителів християнської церкви на соборі.

Про А.Майкова, його художній світ, свідчить тонкий поетичний матеріалізм художника, залюбленість у красу плоті, в античні образи, що бачи зі слів Люція із «Трьох смертей».

*И на коленях девы милой,
Я с напряженной жизни силой
В последний раз упьюсь душой.*

*Дыханьем трав, и морем спящим,
И солнцем, в волны заходящим,
И Пирры ясной красотой...* [5, 439].

І тут, безперечно, А.Майков був оригінальним і неперевершеним, а ще краще він зображує ставлення до загробного світу. Він проникає в глибину тільки античної любові і життя, але і того, що для сучасних людей ще менше доступно, — в глибину античного відношення до смерті». [6; 148]. Письменник, користуючись навіть образами християнської міфології, все-таки зберігає античний настрій, і тому, можливо, поетові і не вдавалося майстерно відтворювати образи християн у своїй ліричній драмі «Два світи», над ним панувала антична традиція з її концепцією незборимого фатуму, приреченості героя. У Лесі Українки, у її драматичній поемі «Руфін і Прісцилла», яка створена на античному сюжетному матеріалі, в якому «раціоналізм та інтелектуалізм, свобода думки й совісті, традиція вільного обговорення питань і толерантність до думки опонента не лишають сумніву, що античність у драмі Лесі Українки уособила модель західноєвропейської цивілізації» [7; 102], якій притаманний своєрідний світоглядний лібералізм та свобода думки. Незважаючи на те, що Лесина драматична поема багатьма своїми моментами суголосна із зразками класичної античної трагедії, та все ж одним моментом, як зазначає С. Хороб у статті «Неоромантизм у драматургії Лесі Українки», твір усе ж «різниться від класичного зразка еллінської літератури. Мова йде насамперед про те, що трагічна доля героїв — і християнки-ідеалістки Прісцилли, і поганина-ідеаліста Руфіна є не чим іншим, як, власне, актом їх волі, а не наслідком покарання долею за їхнє падіння» [8; 77], що, власне, і найяскравіше реалізує у творі індивідуалістичну неоромантичну концепцію української письменниці, яка присутньо відмінна від сюжетно-тематичних паралелей у російській літературі початку ХХ століття.

Таким чином, аналіз художніх особливостей тематично спорідненим зразків українського і російського письменства визначає основні засадні їх ідейно-художніх особливостей, су-перечок і взаємовпливів, що відображало характер літературних пошуків перехідної доби.

Література

1. Білецький О. Леся Українка і російська література 80–90-х років// Правдива іскра Прометея. К., Радянська школа, 1989. С. 43–62.
2. Доманский В. Евангельский сюжет об Иуде в интерпретации Леонида Ани дреева и Леси Украинки// Всесвітня література в середніх навчальних закладах України, 1997. № 7. С. 33–34.
3. Бетко І. Біблія як джерело ідей у творчості Лесі Українки // Слово і часі 1991. № 3. С. 28–36.
4. Мережковский Д. Майков// Мережковский Д. Акрополь. Избранные литературно-критические статьи. М: Книжная палата, 1991.
5. Майков А. Три смерти // А.Майков. Стихотворения. Поэмы. М., Издательство «Правда», 1987. С. 422–439.
6. Мережковский Д. Майков // Цит. видання.
7. Масенко Л. Великі роздоріжжя (Національна і соціалістична ідеї у драми Лесі Українки «Руфін і Прісцилла»).-Сучасність. 1996. № 5. С. 97–104.
8. Хороб С. Неоромантизм у драматургії Лесі Українки // Степан Хороя Українська драматургія: кризь виміри часу.-Івано-Франківськ, Лілея НВ. 1999. С. 69–82.

Націоцентризм як світоглядна основа Лесі Українки

Нещодавно українську патріотичну громадськість сколихнув черговий недолугий вихиляс новоявлених діячів культури — у Новоград-Волинському, малій Батьківщині Лесі Українки, до її 150-річчя заплановано провести літературний конкурс під просто таки обурливо-шокуючою назвою — «Кепський жарт». Окремі, можна так сказати, «деятели исскустов» кричущо-профаністично потрактували Лесину фразу зі щоденника — «мені часом здається, що з мене вийшов би далеко кращий музика, ніж поет, та тільки біда, що натура утяла мені кепський жарт». Але цей «жарт», насправді, це початок розвитку туберкульозу кісток, несусвітніх фізичних і моральних тягот, які мунжня письменниця терпіла всеньке життя...

Тоді що це таке? Чергова бридко зализана «дев'яносто п'яти квартална кічуха», нівеляційно-панібратське поплескування по плечу Великих шуйцями духовно убогих карликів чи свідомий псевдомодерний пошук «новопрікольних» афектів задля пониження до власного рівня «занадто умних»? Мабуть, усе вкупі, позаяк сучасне, так розпоширене «акакаяразнічноє» світоглядне оггуддя заввиграшки здатне заглушити найяскравіший прояв культурно-національного ідеалу, як ото мовив поет — «міг будь-який слинявий зух героя копнути під зад...». І не важливо, яким вогнем горіла ця велична особистість, освітлюючи національні овиди іскрометтям власного серця і душі — у світі прагматично-споживацьких матеріалістів це не має аніякогісінького значення.

Так само і з Лесею Українкою — обивателю абсолютно байдуже, якою вулицею, площею чи сквером прошкувати — названого іменем полум'яної Лесі чи космополітичних Клари Цеткін чи Рози Люксембург, грошовими одиницями із зображенням національних героїв чи ж комуністичних ідолів розра-

ховуватись у крамницях...Тай обізнаність про портретовану на двохсотгривневій купюрі велику українку у того ж таки пересічного обивателя будуть досить мізерними: щось там чували про Лукаша і Мавку та вже оскомонабитний штамп «досвітніх огнів» із надто неприємно відганяючим комуно-радянським душком...

Тому постать Лесі Українки, так недолуго перекрученої у кіратах соціалістично-марксистських проскрибувань, загнаною верхоплавною, псевдоаналітичною літературопізнавальною критикою на елегійно-фольклорне маргінеся, — потребує посутнього перезавантаження у плані рецепції Лесиної творчості. Поперед усього маємо за необхідність наголосити на яскраво вираженій націоцентричній свідомості великої українки, оскільки саме вона, опісля Тараса Шевченка, підхопила підупалу хоругву національного буття в обставинах жорстокого тираністичного гніту імперської Московщини задля досягнення найвищої цілі — здобуття повноцінної державності для своєї нації.

Недарма ж бо головний ідеолог українського інтегрального націоналізму Дмитро Донцов першим побачив споріднений із вищезначеними засадами її світогляд. Лесина національна ідеологія апелювала до героїв-особистостей, які холодний раціоналістичний інтелектуалізм заміняли національно-революційним фанатизмом, замість жалю до поневолених — ненависть до гнобителів, де провідною чеснотою є не співчуття, а відвага. Її поезія — це ніби клич нової нації, що нарешті відчула волю до переконливого чину, безхребетне анемічне умиротворення вона замінила ідеєю войовничого націоналізму. Тому закономірно, що основні світоглядні засади творчості Лесі Українки так суголосять «Десятьом заповідям УНП» — першому українському націоналістичному правильнику, укладеному в 1904 році її сучасником та одnodумцем Миколою Міхновським, основні постулати якого згодом стали базою для укла-

дання Степаном Ленкавським «Декалогу українського націоналіста».

Навіть побіжний огляд поетичної творчості Лесі Українки служить підтвердженням сформованості її націоналістичного світобачення. Так, у діалозі «Грішниця» релігійна ідея трансформується у національну, письменниця пророче бачить уже недалеке відродження України, оскільки ключовим призначенням нації, як мовить її героїня, є «...Згинути, або вийти з неволі // Котра з тих двох судилась нам дорога?», що наглядно відповідає першопункту заповідей українського борця — «Здобудеш українську державу, або згинеш у боротьбі за неї».

Наступні рядки аналізованого нами діалогу «Мене любов ненависті навчила...» чи «Тоді в мені спалахнула ненависть // До тих, що нищили мою любов» впливають, на думку головної героїні твору, із антитетичної дуади — «Ніхто не має більшої любові, // Як той, хто душу покладе за друзів» — ідейно-смісловим навантаженням асонують тези про неприйняття ворогів твоєї нації та боротьбу із ними. Відчайдушний, безкомпромісний вчинок молодой месниці — «Раз в темну ніч на бій дівчина вийшла // Вона була при зброї: у руках // Був заступ гострий, а в кишені куля, // Набитая знадобом розривним» відображає прямий характер революційного змагу — «Не заважаєшся виконати найнебезпечнішого чину, якщо цього вимагатиме добро справи.»

У словах із поезії «Товаришці на спомин» — «Нехай же ми раби, невільники продажні, // Без сорому, без честі, — хай же й так! // А хто ж були ті вояки одважні, // Що їх зібрав під прапор свій Спартак!..» та у ретроспективних споминах про минулу славу України — «Так...в кожній країні є спогоди раю! // Нема тільки в тебе їх, рідний мій краю!», Леся ментально споріднена із декалоговим постулатом про необхідність збереження пам'яті про великі дні наших визвольних змагань.

Встановлення національної справедливості за принесені українському народові кривди — «Згадати тільки всі тяжкії

муки, // Що завдали борцям за правду вороги, — // Кому ж не стиснуться раптово руки // Від помсти лютої жаги?», у Лесиному розумінні наближене до креативного бачення відновлення соціального паритету — «Пімсти смерть великих лицарів», а її пророчі візії про майбутню українську державність — «...В просторі бачу я країну // Осяйну, наче світло ідеалу, // Неначе світло правди... // Питаєш ти, що бачу я в просторі? // Прийдешність бачу я, віки потомні!» — це ніби те духовне втілення найвищої ідеї націоналістичного руху — «Змагатимеш до поширення сили, слави, багатства й простору української держави».

Націоцентричний аспект української письменниці відображений і у багатьох інших поетичних творах, зокрема у поемах «Давня казка», «Роберт Брюс, король Шотландський, у «Казці про Велета» із Лесиного «Триптиху», однак найбільш цілісно і повновартісно цей світогляд представлений у її драматургії і першою, поза сумнівом, є драматична поема «Бояриня», яка у часи царської оприщини зазнала тривалої видавничої обструкції, всеможливих ідеологічних перекручень та циркулярних заборон почерез свою сюжетну прямоту і тематичну правдоподібність.

Власне у «Боярині» належно представлена історія деспотичної Московщини, в якій змінними є лише влада і правителі, а колонізаторська політика не зазнає жодних змін уже впродовж багатьох століть. Леся Українка прямо зобразила особисту ненависть до заскоружло-примітивної середньовічної за своїм духом Московії, без різниці — «старої» чи її сучасної. Вона ніколи не мала симпатій до цього тираністичного світу, як би цього не намагалися заперечити трубадури так званої «єдності братніх народів». Для неї московський народ є ворожим елементом, у середовищі якого українцям годі шукати товариства, з ним слід говорити не мовою «суплік», а лише мовою зброї, бо хто прямує шляхом угодовств, той нестиме відповідальність за сподіяне лихо, яке невідворотно настане.

Головна героїня Оксана звинувачує себе у неможливості щось удіяти у ситуації рабства рідного краю, вважає себе слабівільною і позбавленою можливості великого чину. Їй соромно перед своїми земляками, які продовжували боротися, і ці моральні страждання стають причиною в кінцевому підсумку її смерті.

У творі ключовим є протиставлення двох світів — українського і московитського, тому письменниця чітко уприварила для багатьох нетямущих її земляків цю перманентну цивілізаційну загрозу. Леся Українка без будь-якої надії на видання твору в умовах царської деспотії пише свою «Бояриню», щоб зобразити справдешний світ тодішнього «руського мира», перед яким вона не збирається коритися через відчайдушне «Убий, не здамся!», неабияк ментально споріднене із ідеологемою націоналістичного тестаменту — «Здобудеш українську державу, або згинеш у боротьбі за неї».

Звернення письменниці (у яких чи не найкраще відображені її націотворчі світоглядні чинники) до легендарно-міфологічних тем минулого спрямоване на зближення з національно-історичними реаліями сучасної їй України. Важливе значення у появі звернень однієї культурної традиції до особливостей іншої (особливо, коли представлений так званий «злам епох»), відіграє схожість у соціальному, національному, психологічному контекстах, що спонукає до активних пошуків того чи іншого суспільно-культурного формування подібних собі сюжетно-образних елементів у інших культурогенних утвореннях.

Її драматичні поеми релігійно-міфологічного, історичного змісту служать яскравим прикладом сучасної літературної обробки сюжетів світової літератури. Леся Українка проникливо розмірковує про природу художнього часу, який, на її думку, водночас є і універсальним, і конкретним, тобто пов'язаним із реальними обставинами життя і творчості певного письменника та його нації. Тому Лесина так звана «екзотична тематика»

зовсім не відвертає нас від насущних національних проблем, але й навпаки — ще більше підкреслюється їхня і наша спорідненість, подібно як Шевченкові «Неофіти», «Псалми Давидові» чи Франків «Мойсей» чи не найяскравіше виявляють власне українські ментальні мотиви.

Так, Лесиного героя Елеазара із «Вавилонського полону» ще розривають сумніви і невпевненість у правильності вибору шляху до визволення рідного народу, він ще не виробив твердої позиції. У силу життєвих обставин він повинен заробляти собі на прожиття співом на чужинецьких площах *«про Едон, про Мізраїм і про чужі язика чужою мовою»*, та жодної пісні чи рядка він не присвятив загарбникам-вавілонянам, і Елеазар також *«пісень кохання ніколи не співав лиш ворогам»*; не співав і пісень про полон, бо Елеазарові *«Господь вложив у душу гордоці»*. Незважаючи на те, що ідея свободи не перемогла, тут, активно розвивається проблема національного сорому як детермінанта протесту. Тому і непорозуміння між Елеазаром і підневільним його народом носить спорадичний, тимчасовий характер, бо *«Терпіль кайдани — то не світський сором, //забуть їх, не розбивши, — // гірший стид»*. Елеазар кличе народ до боротьби, до прагнення скинути чимскоріш чужинецьке ярмо. Тому тут закономірна прерогатива національних мотивів, як і всій творчості Лесі Українки загалом.

Коли у «Вавилонському полоні» герой у складних перипетіях соціальних та особистих катаклізмів лише в пошуках вирішення вищеозначених проблем, то Тірца із драматичної поеми «На руїнах» ясно і чітко уявляє сам процес і кінцеву мету національного відродження народу. Вона спонукає духовно і фізично понівечену загарбником націю до сміливих і рішучих вчинків, глибока переконаність у власній правоті обраного шляху реалізується в конкретних справах. Її слова лунають як пристрасні заклики до конкретних дій:*«Живий наш Бог, і ми живі. // Той не покинутий, хто сам не кинув. // Палить багаття, поки встане день, // Щоб вам було видніше при роботі. //*

Хто раб? Хто подоланий? Тільки той, // Хто самохіть несе ярмо неволі».

У драматичній поемі «На руїнах» герой-пасіонарій чітко вирізняється від духовно пригніченого середовища своєю самобутньою індивідуальністю. Тірца сильна, вольова особистість, добре знає з ким поєднувати справу, до кого звертати закличне слово, як у випадку звернення до Старого, який не повністю усвідомлює потрібність творення нового життя, і на запитання «Для чого?» — героїня дає переконливу відповідь: *«Для праці! для правди! для життя! // Щоб сонце не зійшло в твоїм лінивстві, // щоб час визволу не застав тебе // у сні ганебнім, соромнім безділлі».*

Виразно проукраїнські мотиви твору виявляються у зображенні автором сильної пасіонарної постаті, яку не може задовільняти підневільне існування одноплемінників. Національні риси героїні Тірци, які виразно є опозиційними щодо не так вже й прихильно налаштованого до неї околу (що так нагадує тодішні українські реалії періоду так званого «зламу епох»), коли герой діє в умовах тотальної духовної самотності, накладаються на ревну небайдужість в неперобутній увазі й повазі окремої взятої особистості, і цінність кожної Тірца намагається вивести з мороку апатії та упокорення. Вона розуміє цінність кожної людини як окремої індивідуальності, її глибоко екзистенційна настанова Старого. — *«Я не ношу ярма, я сплю, та й годі»*

У драматичному діалозі «Одержима» Леся Українка культивує принцип вивільнення особистості із пасивного натовпу, тої «казарми» як символу нівеляції національної особистості, що було чуже світобаченню і світовідчужанню її свідомості. Герой трактується письменницею як повністю рівноправний у рецепції читача, сильний своєю індивідуальністю, глибоким самоусвідомленням як власної, так і національної самодостатності. Любов її героїні, як і самої авторки, спрямована, вочевидь, на свій народ — *«Що ж! Тільки той ненависті не знає,*

// Хто цілий вік нікого не любив!», як і признання ненависті з іншого до його недругів: *«Я любить не вмю ворогів...»*, що належним чином відповідає восьмому пункту «Декалогу українського націоналіста» — «Ненавистю і безоглядною боротьбою прийматимеш ворогів твоєї нації». Літературний критик Р. Задеснянський у своїй розвідці про цю драматичну поему переконаний у втіленні тут національної ідеї, зазначаючи, що поема «Одержима» була і є особливо актуальною, особливо потрібною для відродження духа нації.

У драматичній поемі Лесі Українки «Оргія» відображені насущні проблеми української нації: відмова від народницької нормативності в умовах колоніальної залежності. Сфера буття героя, співця Антея — це комплекс патріотичних поривань, свідомого прагнення і прямування до мети задля існування рідного народу; все своє уміння, хист і життя пасіонарний трибун жертвує йому, однак одноплемінники не приймають його духовних дарів. Лесею Українкою ставиться тут проблема вини невдячного народу, що здатен змиритися із лихою для себе долею через власну інертність і апатію до боротьби за національне визволення.

Трагедія Антея із Лесиної драматичної поеми «Оргія» тісно пов'язана із трагедією його батьківщини, її поневолення. Почуття національної честі у поєднанні з умовами «ув'язненої свободи» харизматичного борця стають причиною його трагедії. Негідна поведінка його товаришів, знайомих, дружини збуджують у ньому почуття провини за народну і особисту долю. Тут посередництвом висловів Мецената письменниця наголошує на тому, що Рим (читай Москва) усе, чим тепер возноситься, отримав від греків (тобто українців), бо *«пам'ятай же, що Рим ходив у Грецію до школи»*, а в сьогочасному римському(московитському) ярмі грек, уподібнений до раба, мимоволі забавляє свого господаря. Леся Українка посередництвом слів *«...Рабський дух // Краси найвищої збагнуть не може»* валоризує власну, антагоністичну духовну позицію,

абоновану до націєтвердного мотто — «Я дух одвічної стихії, що зберіг тебе від татарської потопа й поставив на грані двох світів творити нове життя».

Звернення Лесею Українкою до давньогрецької теми загибелі Трої («Кассандра») будується на загальнозрозумілій у її часи аналогії: царська Росія, як держава, переживає агонію, стоїть напередодні розкладу, і в цей час особливо важливою проблемою стає постава національних провідників, пророків українського народу.

Крізь призму проблеми національної зради Леся Українка оцінює людину в драматичній поемі «На полі крові». Художній інтерпретації Лесею Українкою підданий як самий образ Іуди, так і загальніше потрактоване питання відступництва, без сумніву, що і національного. У творі культивується принцип, спрямований на відродження пасіонарної особистості, а неможливість героя дотримуватись тих чи інших загальнолюдських ідеалів творить оту трагічну платформу, на яку опирається основний конфлікт драми, що в своїй ідеї передбачає засудження і викриття національного угодовства перед Російською імперією, бо, як інакше зрозуміти, що за вихід Лесиного твору в «Літературно-науковому віснику» на редакцію часопису московська цензура відкрила кримінальне провадження а сам наклад журналу був конфіскований і пущений «під ніж»...

Наша спроба представити цей посутнісний світоглядний аспект української письменниці має на меті розтопити крижане громаддя довготривалої мерзлоти нерозуміння духовної суті Лесі Українки, повернути кермо літературознавчих дискусій у справдешнє русло широкомасштабних овидів великої дочки українського народу.

Торкаючись слова нетлінного...

(розмисли над мистецтвознавчими працями
Гната Хоткевича та Володимира Корнійчука:
зв'язок поколінь)

Підсумком багаторічної, публіцистичної та культурознавчої творчості виогранюється видання «Роздуми про театр, музику, літературу...»¹ відомого літературознавця, театального критика і музикознавця, головного редактора «Української музичної газети», заслуженого журналіста України, лауреата премії в галузі театрознавства і театральної критики Володимира Корнійчука.

Книга є зразком високофакхового аналітично-пізнавального дослідження української духовної культури, має чітку тематичну структурованість. Так, у розділі «Театр» прошиковується могутній пласт мистецької творчості широкозної когорти корифеїв столичної сцени, зосібна народних артистів України Юлії Ткаченко, Ади Роговцевої, Богдана Ступки, Богдана Бенюка, Олександра Биструшкіна, подибуємо авторський погляд на режисерсько постановні інтерпретації лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка Миколи Мерзлікіна, заслужених діячів Мистецтв України Валерія Пацунова, Віктора Гирича та інших. Окреме місце відводиться у книзі огляду специфіки психології художньої творчості корифея

¹ Корнійчук В. Роздуми про театр, музику, літературу... К.:Фенікс, 2008. 320с.

української сцени Марії Заньковецької, природі її акторської майстерності.

Епатажним заголовком «AVE, MARIA!» привідкривається змістова завіса видання В. Корнійчука. Театрознавче дослідження есе над психологією акторської майстерності Марії Заньковецької закроне на аналізі цього психомотивного аспекту художньої творчості, предметом якого є процес виникнення оригінальних художніх явищ та їх естетичне сприй-

мання, зумовлені індивідуальними особливостями актора та реципієнта. Висвітлюються такі типи художньої творчості Марії Заньковецької, як натхнення, фантазія, осяяння, обдарування, талант, геній тощо. У знаменитій артистки основа творчості визначалася так званим священним натхненням, іскрою Божою, однак, почасти, і не залежало від майстерності актора, що номінується містичним осяянням, еманациєю божества, інтуїцією.

Представляється автором дедуктивний метод роботи М Заньковецької, що полягав у осмисленні ролі від загального до часткового, виведення висновку від посилянь, де кожен компонент висновку вважається вже раніше доведеною думкою (аксіомою або гіпотезою). Послідовність посилянь утворює нерозривний ланцюжок, що може бути подовженим, але неминуче завершуваним. Так, українська актриса глибоко і ретельно аналізувала роль як в цілому, так і окремі її частини, а віднайдені мізансцени, — наголошує В. Корнійчук, — рух, дія, поза, жест, міміка, мікроміміка, пластика та інші ефективні засоби психологічного впливу на глядача фіксувались нею й закріплювались з педантичною точністю. Приміром, на репетиціях проводила роль півголосом, а на генеральній — повним.

Аналізуючи творчий доробок народних артистів Юлії Ткаченко, Ади Роговцевої, Богдана Ступки та інших майстрів сценічного втілення дійсності, автор глибоко бачить природу акторської гри, розуміє тенденції сучасного розвитку театрального мистецтва, відзначаючи, що сучасний актор — це творча індивідуальність, це мислитель високопрофесійний, з почуттям громадської відповідальності, щирої турботи за долю і авторитет всього театрального колективу.

Беручи до уваги досліджувані В.Корнійчуком постановки, автор виокремлює такі елементи акторської гри, як імпрровізаційність, психологічно вивірена, точна, переконлива достовірність мови і жестів. Не залишається поза полем аналізу також і пластична наповненість вистав, вміння використовувати так звані «німі» сцени і мізансцени у передачі «німотного стану». Це той випадок, — акцентує автор, — коли відомий класичний вислів «типовий герой за типових обставин» беззастережно вступає у дію: один лише рух, жест, зміна у міміці і все — образ готовий, зрозумілий.

Володимир Корнійчук, досліджуючи українську акторську школу, починаючи з перших професійних труп до новочасних провідних театральних колективів, бачить тяглість театральної традиції і до сьогодні, що виявляється у неабиякому професіоналізмі, вмінні володіння секретами акторської майстерності, що дозволяє протягом спектаклю тримати глядача в постійній емоційній напрузі й невтомній роботі думки. Актор, у баченні автора «Роздумів...», — це специфічне поняття, своєрідна «абстрактна конструкція», яка апелює на функцію розповіді, наділену градаційними ступенями абстрагованості, на інстанцію багаторівневої художньої комунікації, починаючи з маніфестації, де визначається статус персонажа (індивідуалізація, трансформація) або одушевлених предметів (казкові, фантастичні умови, архетипи). У грі актор може виражатися як

антропоморфна істота, символ, може втілювати у собі одиничне або сумарне явище тощо.

А вже аналіз багатоманіття режисерських постановок М. Мерзлікіна, В. Пацунова, В. Гирича звернений на професійний хист і майстерність, яка передбачає творчий процес втілення драматургічного матеріалу (сценарію, лібрето) у сценічну форму чи інсценізацію художнього твору будь-якого жанру. Постановки цих відомих майстрів сцени базувалися на основі задуму, що полягає у розкритті ідейно-художнього змісту відповідного тексту, його інтерпретації, у визначенні ритму і темпу вистави, у становленні разом із художником принципів оформлення. Сам режисер мусить усвідомити ідейно-художній задум автора, розраховуючи на глядача або слухача, розробити трактування тексту, скоординувати творчу роботу акторів та співпрацю допоміжного персоналу — костюмерів, гримерів, операторів, освітлювачів та ін. Так, роботи М. Мерзлікіна, засвідчує театрознавець, — чіткого образного мислення й лаконічної місткої деталі, багатозначних і філігранно відточених мізансцен, він є режисером з яскраво вираженою реалістичною манерою бачення концепції вистави й особливого вміння психологічно витончено працювати з актором. Микола Мерзлікін — це режисер сучасної сценічної форми й послідовного реалістично-психологічного спрямування, більш реалістичного, ніж емоційно відкритого, він поважає актора, довіряє йому, уміє переконати, покликати за собою, може змусити повірити в себе і в п'єсу. Вагомо і те, що і актори, і весь колектив повірили режисеру, який уміє при звичаїти людей до кращих досягнень сучасного українського театру, тонко враховувати специфіку тих чи інших обставин.

У розділі «Музика» В. Корнійчук пише про творчість провідних діячів музичної культури України. Висвітлює він таїну нашої національної пісні народного артиста України, лауреата Національної премії ім. Тараса Шевченка, Героя України, ака-

деміка Анатолія Авдієвського, творчу долю народного артиста України Володимира Бойка, переливає на папір враження від виконавської майстерності народного артиста України Миколи Кондратюка («владний» голос якого і досі витає наді мною) — зазначав автор).

Книга фіксує півторагодинне телефонне інтерв'ю із народною артисткою України, володарем численних нагород, звань і титулів, Героєм України — Євгенією Мірошниченко, де він щиро захоплюється вокальною технікою і яскравим артистичним темпераментом. Тут і сповідь-розмова із берегинею українського народного духу про її величність — українську народну пісню у «затишному гнізді у самого Господа під боком» — в редакції «Української музичної газети», яку наш шановний автор очолює близько двадцяти літ, і щирий монолог із народним артистом України, художнім керівником та головним диригентом національного оркестру народних інструментів Віктором Гуцалом та з народною артисткою України, композитором Лесею Дичко.

Голоси українського ансамблю пісні і танцю «Каштан» із далекої південно-австальської Аделаїди влітаються у вінок безсмертних Івасюкових мелодій, що хвилюють, зачаровують і будуть кликати у далекі гори не одне покоління українців — мовиться у книзі з приводу проведення 27–30 травня 1993 року у Чернівцях Міжнародного конкурсу молодих виконавців української естрадної пісні імені Володимира Івасюка.

Сторінки пропонованого видання висвітлюють неординарну подію в історії української культури — Перший Міжнародний конкурс балету імені Сергія Лифаря, що проходив на сцені національної опери у червні 1994 року, який об'єднав, як наголошує автор цього культурологічного видання, у своїй творчості митців України, Росії і Франції.

Інтригуючим заголовком наступного розділу — «Секрети творчого довголіття «непокірного» Павла» оповідається про

нашого уславленого українця, патріарха українського хорового мистецтва, творця неповторної академічної хорової школи хуждожнього керівника і головного диригента хору Київської державної консерваторії ім. П. І. Чайковського, народно артиста України Павла Муравського. Й нарешті, Богу слава, як відзначає В. Корнійчук у ювілейній сільветці, що українська Богуславщина зростила геніального хорового диригента, композитора, фольклориста й музично-громадського діяча Олександра Кошиця, 120-річчя з дня народження якого у вересні 1995 року відзначала під егідою ЮНЕСКО музична громада світу.

Перевеслюється книга доторком до нетлінного, збагаченого барвистим запашним народним колоритом слова академіка Володимира Качкана, журналістський кадр про якого вихоплений нашим автором із «Кобзаревій світлиці», де ще на початку 90-х відбулася презентація нових видань науковця і письменника В. А. Качкана — «Жива глина», «Українське народознавство в іменах» і «Грона любові». Невтомний культуролог у різний час і у різних жанрах писав і про Н. Матвієнко, В. Зінкевича, П. Дворського, М.Сливоцького, Х. Фіцалович, П. Терпелюка, гурт «Соколи», і, зокрема, у книзі «Барви веселки» розповнюється спогадуванням про Любомира Грабця, учителя музики і співів, диригента дитячого симфонічного оркестру, режисера-постановника дитячої оперної студії першої Коломийської міської середньої школи ім. В. Стефаніка, — на чому якраз і закрюений творчий діалог із Володимиром Корнійчуком.

Третій розділ книги знайомить читачів із творчістю відомих українських письменників. Тут і репортаж із Хомутиців, що на Вінниччині, про таємницю каменя поета Степана Руданського — про невичерпне джерело мудрості і життєвого досвіду і глибинної думки дотепного слова й нев'яучого народного гумору, про творця писаного й мовленого слова Олександра Сизоненка і до глибини душі працезахопленого майстра пера сучасності Валерія Шевчука. Зі сторінок цієї публіцистичної

праці сходить відомий, але дивовижно незнаний Микола Славинський, епатажна своєю «Гілкою небесного вогню» Олена Логвиненко чи український «гранослов» Микола Вінграновський. Можна багато про що говорити, — епатує автор, — але основного так і не сказати (це про письменника Михайла Слабошпицького), приклонятися перед меценатом з літери особливої Петром Яциком, рятувати пісню разом із поетом Петром Перебийносом, зцілювати душу і тіло з людської чистої душі і великого серця, та, на жаль, вже покійним Леонідом Павленком та багатьма іншими українськими майстрами пера.

Не зважаючи ще на такий досить «юний вік» видання, книга В. Корнійчука «Роздуми про театр, музику, літературу ...» вже посіла гідне місце з-посеред інших науково-публіцистичних новинок, свідченням чого є удостоєння літературними преміями, і, що найголовніше — знаністю і прочитаністю в колах української творчої інтелігенції, цікавістю і нетрадиційністю підходів до аналізу нашої національної культурологічної спадщини.

* * *

«Як роззявив я рота від здивування, прибувши до Гуцульщини, то так із роззявленим ротом ходив шість літ» — згадував у своїх «Спогадах з театральної діяльності» великий митець землі української Гнат Хоткевич (за фахом інженер-конструктор), в якому поєдналося багатоманіття письменницького, театрального, музичного, малярського та багатьох інших талантів художньої штуки. Він, слобожанський кобзар-бандурист, свою найкращу думу виплекав все ж у Карпатах, вивчаючи неперебутню гуцульську мову, світогляд, вірування і на їх основі творив неперевершені за рівнем етнографізму романи («Довбуш», «Камінна душа»), добірки прозових мініатюр («Гірські акварелі», «Гуцульські образки») та драми, що у власній режисурі ставив із «Гуцульським театром», зрештою, — пласт малярських етюдів і неперевершених мемуарів — ось той буйноцвіт роз-

маху хоткевичевої творчості, що слугувала культурологічним містком єднання степової і карпатської України. Подиву гідний факт, що саме так звані наддніпрянські українські письменники Гнат Хоткевич, Михайло Коцюбинський та Олександр Олесь чи не найглибше осягнули та найкраще художньо описали задуму карпатських гір, дзвінкоплинну пісню природи та філософію побуття гуцулів-автохтонів.

Тому, як ніколи, вартісною стала поява у Луцькому видавництві «Терен» унікальної перлини нашої національної духовної культури — репертуару славнозвісного «Гуцульського театру» з Красноілля під орудою Г.Хоткевича, ніде ще не виданих драматичних творів (Хоткевич Гнат Неопубліковані гуцульські п'єси. Луцьк: ВМА «Терен», 2005. 312 с), актуальна запотребованість яких для нашої культури сьогодні така ж, як, на переконання автора передмови, приміток і літературного редактора цього розкішного видання професора Івана Денисюка, і на початку ХХІ століття, коли літературознавець акцентує, що «дослідники театру й української літератури повинні замислитись, чому в добу хрестового походу проти етнографізму «етнографічні» гуцульські п'єси мали такий великий успіх навіть у столичних інтелектуалів. Та й узагалі пора перестати примітивно-шаблонно, бездумно висміювати етнографізм, так звану «шароварщину» — українські народні танці, співи та звичаї, зрештою, усе національне на користь космополітичної кужайки».

Рукописи Гната Хоткевича, і, зокрема, гуцульські п'єси, зберігалися у Центральному державному історичному архіві у Львові (ЦДІАЛ), були творчо опрацьовані когортою упорядників — Русланом Марківим, Андрієм Вовчаком та Миколою Дзураком, який є теж автором «Словничка гуцулізмів» і це, безперечно, побільшує вартісність праці, що і вилилося у своєрідне літературно-художнє видання. У передслов'ї лаконічно подаються відомості про естетичний світ Г. Хоткевича, його замилування карпатським краєм, творчу генезу «гуцульського

театру» та палітру художніх якостей драматичних творів. Прімітковий матеріал розкриває першоджерельну основу історії аматорського колективу, подає невідомі сторінки про постання рукописних варіантів репертуару і його шлях на сцену.

Тандем львівських філологів-науковців — доктора філологічних наук, професора Тараса Салиги та кандидата філологічних наук, доцента Ярослава Гарасима представляють рецензентську групу даної книги. Варто відзначити етно-колеритний дизайн книги в особі художника Андрія Криштальського. А неопубліковані гуцульські п'єси у форматі цього видання побачили світ завдяки фінансовій підтримці дочки славного слобожанця Галини Гнатівни Хоткевич, видатної мисткині сучасності, життєві манівці якої простяглися до далекої Франції, де вона гідно представляє глибокохудожню велич української музичної культури, популяризуючи перелаштовані на їх етноментальний лад коліскові пісні, і дає цінні педагогічно-методичні рекомендації щодо їхнього безпосереднього застосування у виховному процесі.

Вартують окремого огляду і художні особливості п'єс Гната Хоткевича. Хоча і не претендують вони на маститу високохудожність в композиційному та подієвому аспекті, бо ж, як визначав їх автор, — «не бачив ні один з моїх артистів сцени зроду. Значить, у мене ставка на безпосередність його чуття, а не на театральну культуру. Значить, і грати не «Короля Ліра», а щось таке, де гуцул міг би розвернутися — показати свої здібності... Словом, він мусить заграти самого себе, в природній обстановці, у привичній одежі, щоб ніде не насилувати ні своєї мови, ні свого світогляду, рухів, розумінь. Для театру гуцулів треба гуцульської п'єси».

Спостерігаємо також сюжетно-тематичну поліфонію п'єс. Тут представлена і традиційна опришківська тематика («Добош», «Довбуш», «Верховинці»), і водевільний етюд «Практикований жовнір» із фабульною лінією казки про бравого

сміливого вояка, і неперевершена за своїм фольклорним багатоманіттям п'єса «Гуцульський рік» з характерними рисами автентичної гуцульської обрядовості, та, зрештою, і п'єса «Непросте» із фантастично-феєричною образною палітрою лісової погансько-мольфарської сили, де вже, на влучне спостереження літературного редактора І. Денисюка, етнографічний матеріал Г. Хоткевич стилізує по-новітньому, по-модерному — чи то в душі неоромантизму, символізму, а то й сюрреалізму.

Вочевидь, скарбниця української драматургії поповнилася оригінальним, самобутнім, гостроактуальним літературо-художнім виданням. Письменники, літературознавці, критики, театralи і просто спрагли художнього слова читачі зможуть почерпнути з незамуленого джерела чистокришталльної води нашого національного духовного красного письменства.

«Росина з Отчого Ковша»

Неперебутньою з'явою красного письменства зарекомендувало себе літературно-художнє видання «Озоріння» — відомої на Прикарпатті журналістки Емілії Турковської, яка високоестетичними манівцями виводить читача у безмежжя власного поетичного космосу.

Великодньодзвонне слово поетеси «виткими сходинками із каменю сапфірного любові» сягає до небесних верховів зоряного Вітця у збірці «Великодні дзвони», в якій через димінутивно емоційно забарвлену форму слова оприявнюється різдвяно-великодня

обрядова містерія свят. Прихід у світ Спасителя алегорично-асоціативно представлений як своєрідна катартично-очищувальна візія природи — «коли різдвяними снігами земля свої бинтує рани, сповила Сина знову мати єрусалимськими піснями», водохресне «янголя несе у дзбанку росу небес, що гоять кожну ранку», а великодня урочиста благодать «квітне писанковими кошиками», то «дзвони стугонять, у сонця мідь вдаряючи краями», тоді «між небом і серцем золотая нить» прослеться небесним кур'єром.

Духовна лірика поетеси означена сутнісно-істинними мотивами християнського способу світорозуміння, коли «багатство віри у зоряного Вітця» уможливорює «здвиження з місця веж, піднімання з гробу мерця», а героїня радо крокує тернистими манівцями життєвої долі, належно, із жертівністю зустрічає гострокуття світу цього і піддає духовному остракізму тих, хто:

*Просять у Тебе Господи:
Дай нам прожити без болю!
Так, ніби літа без осені...
Так, ніби хліба без солі,*

— застерігаючи ближнього від матеріалізованого цивілізаційного облуддя:

*О, бережися слави, серцем відкритий сину!
О, бережися тронів! Люблять вони тиранів!
Трони ті б'ють тараном у душі земних титанів.*

Праархаїчна дилема вибору поміж добром і злом оприявнюється засобами художнього автентизму (концепція правдивості, вірогідності, речевості в плані психологічної інтроспекції, безпосереднього переживання теми):

*Це ти, Говерло,
П'єш вина вино?*

*Через габу епох, тисячоліть
Чийсь голос тихий:
— Люди, не грішіть!*

— бо світ усеціло погруз у меркантильно-споживацькому грядуччі:

*Релігія кишень, немов опара в діжах!
Розчина та крута, замішана на шалі...
Округлість живота —
Понад земні печалі!*

Естетичний архетип катартичної неземної любові пронизує ліричний цикл «Вість», де прослідковується контакт митця з узвишшями психологічного відчуття:

*Я — неземна любов,
Світові світла вість...
Гасла моїх хоругв:
Вимийте з серця злість!*

Всепереможну силу означуваного екзистенційного феномену поетеса привносить задля використання цих почуттів з метою усунення інших афектів, що бентежать душу, після позбавлення яких вона виповнюється чеснотами:

*Любов — це лік!
Ще люд не знає, яка у ньому тайна,
Як світ в любові воскресає,
Як виринає він із дна.*

Високодуховною словесно-музичною тембральністю обрамлена поетична підбірка «Крила», в якій визвуками міриадодзвонного ефіру лунає Слово як креативна першопричина світу, поява котрого детермінується «ніби відзвук слова», і «воно звучить, як у раю литаври». На алегоричному рівні двопланового художнього зображення, яке базується на асоціативно-

му переосмисленні сутності явищ та предметів і їх сукупності, оприявнюється художня інтерпретаційна символіка:

*Зажадали смички золотої смичкової муки...
Зайнялися смички, ніби сяйво церковних свічад.
Жебонили струмки, розцвітали півонії звуків,
А тони й півтони обертались у зоряний сад.*

Патнеїстична картина відображення реальності, помножена на високохудожню алітераційність строфи, творить неповторну екзистинційну гармонію Всесвіту.

*У пурпуровому дворі лилося з вікон попурі...
Дрижали кадики цимбал,
Скрипки сплелися у хорал,
Свій скрип окрилених орель
Плела сумна віолончель.
Сплелось, як в коло, соло сол...
Диригував Творець.*

Жмуток «Ретуш старої ратуші» позначений ностальгійними психологічними візіями автора над швидкоплинністю земного буття у зіставленні із метафізичною вічністю старого міста:

*Будинки старі, поважні
Свого ще не віджили,
Ще є щось, що старцям важить,
Що будить сумний їх шарм.*

Мистецька репроспекція автора не тільки апелює до естетики «чистого мистецтва», — «малярство не для плебеїв — для українських лордів! І тяжко той світ дається, коли ти в душі — Авель», але сповнена автаркістичних антипсевдоцивілізаційних тенденцій задля збереження цінностей минувшини, які поступово втрачають значення і зникають:

*В австрійсько-польській манері
Шляхетність важкого комфорту...*

*І дивна безликість «хрущовок»,
Яким обіцяють крах...».*

Тонким ліризмом опромінена благодать наших родинних істин у збірці «Обереги». Це і «стосотстолітня», «високоспокійна» материна правічна заміря, це і ясність свічі сімейного вогнища:

Муж і жона — свічка ясна ...

Як світло від неї у домі, і таїна зародження нового життя, яке «корінчиком в лоні ласкавім лілейно зростає » і в материних очікуваннях зоресвітню прилетить небесною пилинкою:

*Я чую, як невловимо ідеш,
Моє немовлятко, моя невимовна дитино ...
Манюніми ніжками в безмежжі небесних меж,
П'ятками місиш прозору блакитну глину.*

Багатомайям поетичного зміслу обрамлений цикил «Любов людини і природи», в якому поетеса одухотворює природний простір, засобами художнього аніматизму (віра людини у можливість спілкування із природою, ідея про невіддільність душі від тіла) досягається психоглибинний пласт буттєвої достовірності:

*Говори з лілеєю на «ви »,
Вочевидь вона — блакитнокровна.
Шлейф несуть їй з пахощів вітри —
Королева справжня, серцем скромна.*

Поетична картина світу подається автором як анімалістичне зображення істот і рослин, предметів і явищ неживої природи через надання їм властивостей людського характеру. Так, уявна візія поетеси чайкою «то ячить у Каневі, де Тарасів край, то в яснім Почаєві п'ю чернечий чай», то сягає гордих орлиних верховіть — там, де ночують блискавиці — орли живуть на схилах... Бо вони страху не знають, голосу вини».

Пругким перевеслом поетичних слівес обрамлена добірка віршів «Жінка незрима», в якій авторка торкається тонких струн жіночої душі, видобуваючи поліфонічний акорд всесторонності її буття:

*Версія жіночності, коли
були і ніжна, й мужня Ви були ...
Були м'яка й тверда,
свята і грішна,
у горі швидко втішена й невтішна.*

А віковічна кохання спрага тамується святом розмови, святом зустрічі, святом бурління крові, сном на засмаглім плечі, бджолиною ніжністю матіоли, та все ж невтолимою є вона:

*Віковічна кохання спрага ...
П'єш ковтками — і не напиться ...
Це джерельна вода, не брага,
У якій прагне світ втопитись ...
Це, коханий, роса з листочка.*

Цікаве художнє вираження історичних перипетій Давнього Китаю представлене в поемі «Поєдинок», де поетеса художніми засобами облагороджує жертвовність заради народу, яка детермінується в уяві істинного правителя — патріота як «крайнє приниження заради тих, за кого відповідаєш, найвища ціна — ціна жертви упокорення...» — гласить давня східна мудрість.

Психоаналітична поема «Леви», створена під впливом єгипетських ремінісценцій, це поетична адорація святій свободі як першооснові повноцінного буття:

*Це несумісність — гордий лев і кліть ...
Кліть символ рабства, лев це образ волі
На цій землі, яка руда як мідь,
Не тільки люди звірі мають долі.*

Пісня — поема двох сердець «Резонанс», це твір, де неблаганний життєвий фатум розмежує бажане з дійсним, теперішнє з майбутнім.

Впадає у вічі висока поетичність ліричного слова збірки, наповненість художніми засобами. Так, алітераційний стилістичний прийом, різновид інструментування, що полягає у повторенні однакових приголосних задля посилення інтонаційної, інтерпретаційної та семантичної виразності вірша, сприяє формуванню ідеографічної акустики цілісного звукового образу, є основою ритмомелодики:

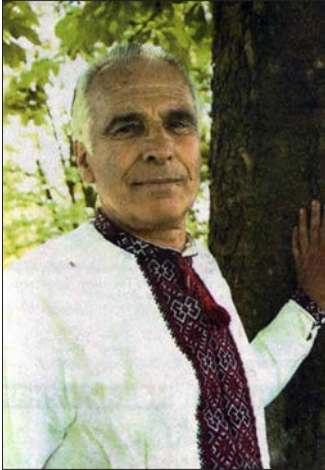
*Оркестр ридає реквієм Голгофи;
Сіє сонце посів свій житній ситом святої безодні;
Осанну сонними вустами;*

Світу складного свята простота — та асонансний різновид звукопису, концентрований на повторенні голосних звуків у суміжних чи близько розташованих словах, переважно у віршованому рядку чи строфі, що витворює ефект милозвуччя:

*Як під зорею озоріння;
Осанну сонними вустами;
В долоні зоряній Творця;
О,земле, це твоє земне есе тощо.*

Поетична збірка «Озоріння» Емілії Турковської виокремлюється неперебутнім талантом, з глибокоавторським філософізмом, наскрізною ліричністю, яка сягає верховіть духовного буття особистості, заповнює прогалини естетичного вакууму сучасного красного письменства // Перевал. 2008. № 3. С. 217–220.

Поетична планета Дмитра Арсенича

Хрестовоздвиженський вересневий день ознаменувався 80-літтям відомого на Прикарпатті поета, невтомного борця за національне самоствердження, уродженця Нижнього Березова, що на Косівщині — Дмитра Арсенича.

...Ювілейним виднокружжям «відмолотилися гучно» «Відбитки часу», блискограєм світлим дрібноіскрно низалось «Намісто колібри», видзвонював віршів рясний капіж поетових «Стозвуків», вже й серпневим повереснілим садом

«Літо-літечко» луцінками скапало також, та все ж доброславиться на весну новими творчомріями Дмитра Арсенича. Крізь життєві терносії непроторенними манівцями прошкує поетова муза в надії віднайдення дивочару слова, осягнення фібр духовного добра як противаги сірому скнінню марнотратності буття.

Поезія Арсенича достоту переповнена слововізіями запеклого духовного герцю із лихоблуддям світу, бо ж на протилежних рівнях знаходиться тонке світовідчуття поета та меркантильне царство повсякденної фальші як в печерно-комуно-радянські часи, так і в неонозасліплєну глупотьму сьогочасся. Тому «щодня в міцне залізне б'юся пруття», «не передам словами на папері, як прикрість часто стукає у двері», бо аж й сам не раз дивується із того, з яких джерел свою черпає міць.

Розполовинена душа поета почасті й зридне ноткою розпуки, бо «інколи здається, що даремно і недержимо сам живеш» і «стілки болей в серці запеклося, що було б задосить

і на трьох», та все ж на денці зболеної душі виіскрить й ствердно-оптимістичне: «не завербований дияволом, я жив не в розкоші — як міг. Оборонимий своїм янголом, святе не зраджував — беріг». А ще й як «запахне стіл отавою, запахне скатерка Різдом, — то й тремно-мінорне анахоретство поета — «без родичів, без матері, вгощусь кутею і вином» — облагороджується пантеїстичною таїною святвечір'я зі щедрим потравям і щирим самороздум'ям.

Перетікає на папір високоамплітудного гатунку лірослів'я про непроминальну минушість життя, про вічний Абсолют. Бо, хоча ти «Не все ще виміряв! У часу незупиннім колесі хтось душу вже зове до вирію», де все проникаючий об'єктивізм життєтриву «відбудеться без твого рішення.., і сумувати, а чи тішитись, що ти в саду земному гість? «обумовить стосоткрат-важливу для кожного сущого буттєву дефініцію — «і хто помітить тут, під зорями, коли у вічність переллюсь?». І біль чорнущий, і недругів навмисне глузування готов поет терпить, бо «може, рідна Україна не обійде мій хрестек пріч «й» почую, як зітхне Вкраїна: Він був одним з моїх синів".

Бунтарське ество поета суголосило ідеї та чину національно-визвольних змагань своїх краян із більшовицькою чумою, однак середньочася ХХ століття припало на Дмитрове босоноге дитинство: «На десять років запізнився, на десять років недоріс, — «Але на тім стояв і стою: Я б з тими хлопцями пішов. «І, хоча, «не я вмирав на полі бою, — із засмутою мовить Арсенич, — «не я пролив гарячу кров», — справі національної революції прислужився своїм багнетом-пером, стократ прохромлюючи своїми віршами зловорожу систему.

Тамуючи щемний біль у серці за тотальну скатованість української патріотичної юні, письменник творить монументально-героїчні картини визвольного змагу: тут і трагедія двох березівських відчайдух-побратимів, які в лихочасі «на двох ділили будз, ділили корж», а в момент безвихіддя на обох була поді-

лена й остання граната, і розвінчує чорної зради закони, коли через підкинуті без пороху патрони не зміг захистити себе офіцер УПА, односельчанин Геник Антон. Тут і гордість за керівника розвідки УПА Миколу Арсенича-Березовського, який разом із побратимом березуном Мирославом Сулятицьким у Львові викрили і зліквідували більшовицького чекіста-провокатора Миколу Кузнецова, і за багатьох- багатьох героїв ста розтерзаної української землі.

Щироміцний патріотизм Д. Арсенича мав опертя на любов-замрію до рідного карпатського краю, — де «орлів гойда колиска попід хмари й вище них, де зачарують вас музикоспіви троїстих музик, а білопінний щєбіт гірського потоку у стрімкому бистроплинні — розповідь вам сто легенд». «Осанну рідному селу поетичним водограєм» хлюпоче Лючка піснею у вірші «Мій Березове», яке омите вранішніми росами, зарум'янене сходом сонця, барвопишно прибране село веселково перевеслить радість і на людей, що й «не налюбуються, як село між гір красується». Віршотвір Арсенича ніби розкодовує оту припорошену часом таїну життєствердної потуги своїх односельців:

*Хоч не славиться березами,
Хтось нарік його Березовом,
Але славиться завзяттям
І легінями, й дівчатами.*

Та ество поета бачить й іншу сторону буття села — бо «що йому до Канн і Сопотів, у нього вдосталь своїх хлопотів», — далеко не ідилію. Доводиться й «пересолену кашу сьорбати», «лихі свавілля перескорбити», а надолужити все можна лише працею. Але в такому сутожно-прагматичному коловороті теж проіскрюється радість — «коли щось річка просторікує, і півнем ранок кукурікає».

У великій царині поетової любові розлилося піснею хлюпотіння рідної річечки Лючки, відгомін якої спомином лине

в босоноге дитинство — «де колись білили ми полотна, де азарт дитячий наш горів» і в пам'яті зринають, як деталь із фрески, сріблясте іскромеття пстругів, гудіння річкового млина під праниковий стріл молодниць-прачок... Та водночас болем прохромлене серце через замулення людських душ баговинням байдужості:

*Де бовчі, в яких купались,
Бризкали і гзились?
Що із нами люди сталось? -
Річку засмітили.*

Пригортаючись душею до сестрички — річки плеса, поет проникається щирим співчуттям до її незавидної долі «в цей комп'ютерний злочинний вік», і все ж просвітом через «жабу-риння невдячного прогресу» промінчиком зринає обнадійливе:

*Може, все-таке переживеш
Кризу цю невдячного прогресу?
Рідна Лючко, ти іще живеш,
Дітвору ще ваблять твої плеса.*

В навалі псевдоцивілізаційного глобалістичного облуддя Дмитро Арсенич вбачає неабияку духовну загрозу для української нації, яка «по краях чужих, як гой, за долари продає і гідність, і престиж», та ще й почасти як низпослану благодать розцінює можливість продатись ницо й по-мистецьки, й «за рубель чужий і зручний побут осквернить готові рідний стяг". Ні, далеко не голослівний поет, бо ж несть числа наших краян-галичан (не завжди вже й від великої нужди) ґарують навіть і в неділю чи інші релігійні свята на догоду зманкуртілим столичним горлогризам-роботодавцям, притиньковуючи сумління отим вічно виправдальним — мо', й в мене чворак буде не согіршим, як у сусіда... Народу з такою ментальністю грозить духовна смерть і забуття, — «кріпакам свиней лиш пасти.

Холуям — обслуговувати панів» і не сягнути йому мудрості узвиш. А сторозтерзаному капіталохижими забаганками стольному Києву, що задихається сопухом чужинецького духу й «клячить в лакейства чорній каламуті», правдозболено дорікає:

*Столице вивихів і збочень,
Проказ гидких не вилічиш струпи.
На мові ворога белькочеш,
Ще й величаєшся тавром ганьби.*

Поет взиває до притлумленого глобалізаційними примарними гонитвами матеріальнодобробутної фати моргани шляхетства міста — «за що конав за тебе лицар, приймав пекельні муки відчайдух?», спогадує славні і мудрі часи політичної могуті столиці, державотворчої величі її керманичів й закликає до катартичного омовіння національного сумління:

*Ти — місто древнє і красиве
Очисти себе — відмий московський бруд,
Бо не відмие жодна злива
Твого лакейства чорну каламуть.*

Лірика Дмитра Арсенича передбачає сукупність зображально-виражальних засобів, прийомів, за допомогою яких він творить нову художню дійсність за естетичними критеріями, рівнозначну будь-якій реальності довколишнього світу. Поет не тільки зображає, тобто оперує міметично-наслідувальними принципами, а й виражає своїми творами духовні цінності і такими чином одуховнює світ, спонукає його розкриватися за ідеалами краси та істини. Художні засоби виступають прийомами характеротворення, засобами художньої типізації. Водночас вони є елементами майстерності письменника (спосіб образотворення, мовно-стилістична вправність), які сприяють розкриттю його таланту, створюють неповторну своєрідність художньої літератури.

Так, в поезії Д. Арсенича простежується свій, оригінальний художній стиль, що відображає особливий тип артистичного мислення. Художня мова відзначається багатоплановими семантичними полями, на які впливають розкута уява, фантазія, несподівані асоціативні зв'язки, розмаїта лексика. Творчий почерк Д. Арсенича означений яскравою палітрою індивідуального авторського словотвору з претензією трансформації до активної лексики мови. Це такі поетично-лексичні конструкції, як: «гордочесний день», «світлий блискограй», «набридлодовгі зими», «дракониться обрій», «відмолотився дуже гучно час», «прозоринь чистоюна», «доброславиться на весну», «терновси-пана дорога », «сад повереснів», «літо від'яскріло» тощо.

Окрасою художнього стилю віршів Дмитра Арсенича є поетичні метафоричні уособлення на кшталт — «шалений вихор пробував свій бас», «пахнуть дні мої засмутою», «в нашестя вирушать сніги», «перемовились грудки об труну», «злото-зерно мріючих зірниць».

Майстерно вплетена в поетичне перевесло художня алітераційність — стилістичний прийом, що полягає у повторенні однакових приголосних задля посилення інтонаційної, інтерпретаційної та семантичної виразності вірша. Цей прийом у творах Д. Арсенича сприяє формуванню ідеографічної акустики цілісного звукового образу і є основою ритмомелодики:

Слались ті листки зелені...

*Ген лелеки кола креслять-
Енний раз душа воскресла...*

*Дивом літа зачарований,
Чаром літа подивований,
Літо славлю панегириком -
Кількома словами лірики.*

Художня тканина творів Дмитра Арсенича наповнена асоціативним концентрованим повторенням голосних звуків у су-

міжних чи близько розташованих словах, що витворює ефект милозвуччя. Як засіб фоностилістики, взаємодіє із системою ритмомелодики певної фрази або мовного періоду:

*Не маніть мене, омани,
Ваш напій зрадливий пити.
Не сліпи, палюче сонце,
(Скільки раз я брів наосліп).*

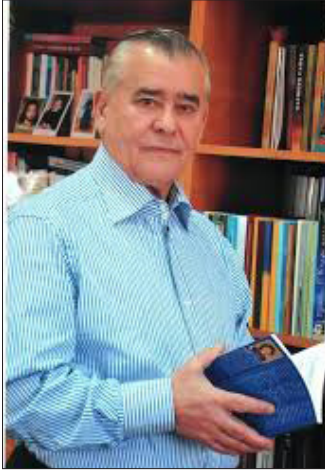
*Розгомонілися довкіл стозвуки
Переспівом дібров, річок.*

Поетична планета Арсенича сповнена протиборством світоглядних сил людини, звичайної в своїх потребах, та жорсткої, почасти й нещадної в життєвих вимогах як до себе, так і до інших. А в житті — це чесна, повсякчас привітна, сповнена прагнення пошуку нового особистість, що своєю побутовою невибагливістю, а той анахоретністю служить совісним дороговказом для інших в осягненні духовних верховіть творчості і благочестивого буття.

*Тому я в пориві,
Вічно в неспокою,
У життєвім вирі
Рухаюсь — не стою!*

З роси й води Вам, на многії літа!

Соколине розкрилля пісні

♦♦♦ **Б**лагословенним Господнім даром низпослалася роду людському пісня як виблиск мірадоодзвонно ограненого визвуку струн Всесвіту, ніжнотремнодушевний доторк до яких лучить із божественною гармонією буття. Творчоспраглий талант, скупаний в світлопроменях всепронкаючого абсолюту, зоріє на мистецьких видноколах непроминальним музично-пісенним озорінням, злітає на неозорі висоти небес, розпрозорюючись звукограєм української пісні. Мистецьким

вогнеболідом, викресаним із божественного огнива, на зорі незалежності над нашими «чорнорільно ізораними» національними перелогами стрімколетним розкриллям змайнула піснетворчість гурту «Соколи».

Воплоченням ідеї мистецького керівника гурту «Соколи», народного артиста України Михайла Мацялка, автора фотоілюстрацій Ігоря Фецяка та численної плеяди спонсорів-доброчинців став літературно-документальний нарис «Хлопці, як соколи...» в художньо-публіцистичному викладі багаторічного шанувальника творчості артистів-академіка Володимира Качкана¹. Сродність щиромистецьких душ творців проекту в дар сучасникам й наступним поколінням спрезентувала знамениту пам'ятку-фотоальбом про справжніх світочів національної музичної культури.

¹ Володимир Качкан. «Хлопці, як соколи...»: Літературно-документальний нарис. Дрогобич: Коло, 2008. 147с.; іл..

В інтродуктивній частині лірико-публіцистичне письменницьке перо В.Качкана веде борозну до прадідівських архиджерел гордобунтарського роду Мацялків, закроеного на лицарському дусі січового стрілецтва, на щоденній невсипущій праці, зрощеного на духовно-народній пісні — «жили, як Бог приказав, дружно, росли дітей у мирі, злагоді й любові під крилом Господнім». В ретроспективному леті змигують шкіциспогади такого близько-далекого дитинства митців. Це і перше справжньомузичне хрещення малого Михайлика під склепінням Львівського оперного, це і солодкоп'янка оаза батьківської господи, де вечорами тремно перецигикувались про сокровенне смички скрипок, скапувались сльозодробом клевчики цимбал, розхристувались душі баянів, в саме серця денце пробиралися денцівки й сопілки. А хіба мож забути неповторну магію бойківського весілля, відлиск новенького, з щедрої батьківської руки подарованого італійського акордеону, душерозпираючу гордість за довірену самостійну інструменталістику чи першу «двопатичкову» скрипкову симфонію ще маленького Івася... Перемайнулися в пам'яті ті часи студентської творчості, перші гурти, коли незамулене національне народне чистоджерелья молодих душ творило український репертуар навіть в надто несприятливих часах і обставинах неволення нашої національної пісні.

З подувом перших вітрів волі забрунькувалася ідея творення музичного колективу, бо ж сама пісня, розуміло мистецьке серце, саме її всеохопне розкрилля здатне просвітити й пробудити націю від дрімучо-зашкарублого похмілля національного безпам'ятства... Й соколиним летом полинули українськими просторами щироліричні мелоси хітів «Усі ми прагнемо любові», «Ой, там, на тім вигоні», у засвіти зносився молитвоспів «Дари Божі», грімкотливо сурмила патріотично-повстанська пісня, що перетворювала зманкуртілих «рабів німих» в націю державотворців, гордих за свою славу минув-

шину. Ніяка агітація чи пропагандистське просторікування не йшли в порівняння з креативною пісенною потугою, здатною чинити дива національного самоутвердження. Було якесь глибинне почування, що основою їхніх концертувань, візитною посвідкою і передумовою успіху має бути народна пісня, яка якнайкраще здатна злучити українців в єдиний національний моноліт. Сама атмосфера галицької суспільності, навіть в пору комуно-більшовицького підневілля, була проникнута духом ще таких свіжопам'ятних сторінок національно-визвольного змагу української зброї, де народна генетична пам'ять проростала пісенними нутами, які по крупинці визбираувались, опрацьовувались творчим колективом й лелійно нанизувались на репертуарну селянку, де звуковим переливом виіскрювало понад трьох сотень музичних намистин-блискіток.

Не віднайти такого закутка України, де б не гриміла запаморочлива слава колективу! Особливо незабутньо-хвилюючими були виступи в східних кресах нашої держави, де, за спогадами Марії Шалайкевич, — «старші готові були нас нести на руках, а діти нерідко створювали з квітів дивовижну арку, під якою ми проходили з Василем Зінкевичем. Ну, як не захопишся і не зворушишся сам?.. Словом, треба частіше їхати до людей; треба любити всю Україну. «Соколи» — патріоти великої і неділимної України. Ми захоплюємось усім великим українським народом, йому співаємо, йому і віддаємо на сцені душу, — таке наше покликання від Бога...». Як переконаємося, всенародна любов і шана до співочого гурту була основана на міцному фундаменті високовимогливості митців до щиросердньої виконавської майстерності, органічності художніх перевтілень і співпереживальне трактування співаками артистичної тканини пісенного матеріалу.

Автором книги влучно вихоплені з життя і майстерно перелиті на папір цікаві сторінки творчого життєпису гурту, зосібна знакових його осіб. Мистецького керівника гурту Михайла

Мацялка читач бачить як майстерного організатора, генератора ідей і послідовного їх втілювача, досвідченого менеджера і опори колективу, особливо в позаконцертних, невидимих з першого погляду аспектах творчого життя «Соколів», що забезпечувало значну децицію загального успіху їхнього проекту, і це прекрасно проступає із слів Марії Шалайкевич: «Михайло Мацялко — людина надто високого рідкісного організаторського таланту. Бо одна річ дивитися, коли співак-виконавець уже на сцені, а зовсім інша у щоденних, часом важких побутових буднях... Михайла забрати на день-два — і «Соколів» нема. Це треба усім збагнути й зрозуміти, що, як і в людському організмі, всі органи важливі, але без хребта — людини нема»...

З особливою теплотою вишкіцовано портрет творчої музи колективу Марії Шалайкевич — надто тонкої, вразливої натури, яку, за словами її побратимів артистів, треба чуйно сприймати, як весняного, ще не зміцнілого метелика... Це талант, який ще до кінця так і не розкрив свій пахучий бутон, особливо ж як композитор. А талант, звісно, не річ, яку можна заховати до шухляди. Талант видно, він світиться, виграє, веселкує... Автор ніби привідкриває завісу творчої лабораторії мисткині, вловлює щемні нути харизматичного спілкування з музою, торкається глибоковтаємничених струн її материнського покликання: «Тільки душа може співати про те, як я люблю свою доню, як я вдячна Богові за цей безцінний дар» — молитвословить майстриня сцени. Своє життя пані Марія кладе на паперть божественної офіри, почуває неабияку особисту відповідальність за оті низпослані Господні і так прекрасно нею змузиковані «Дари Божі». «Раз я підписалася перед Всевишнім, що буду артисткою, то тепер мушу усе підпорядковувати єдиному — високому мистецтву, аби нести людям радість, вітиху, духовну полегшу» — з одержимою місійністю декларує власне життєве кредо співачка.

«Кожна моя пісня народжена в душі, вигойдана під серцем, вилюблена, як дитя..., бо у ній, ніби висвічені промінцем радості болі чи тривоги часу, а може, всієї суспільності» — ось та творчо-духовна підвалина Івана Мацялка, співака від Бога, людини всеохопного, глибинного народного таланту. З'явлений на світ теплопогідної різдвобогородичної днини, ще юний маєстро повсякчас відчував її хранительний омофор, бо ж щастило на добре родинне виховання, щирих друзів, мудрих наставників на життєвій ниві. Його богоданий талант, вимогливість і самокритичність та його щиросердна органічність не раз обзивалась в серці тремким болем за швидкоплинну минуність нашого буття: «Боже-Боже, де ж ті невиказані мої слова... Чому ж ми якось живемо часом встидливо, неприродньо, боїмося чи не розуміємо, що байдужість відсуває якось невидимо нас від своїх найближчих, найрідніших — і чужіємо».

Перев'язаний національним духовним перевеслом співоцький талант Івана Мацялка неперевершено творив чудо-пісенне диво. Хіба можна уявити когось іншого на місці виконавця молитвослова «Дари Божі», хто міг би краще оспівати чар слов'янської вроди («Слов'яночко-слов'яно»), дар любові («Коли приходиш ти», «Гілка калини», «А зорі та зорі», «Така її доля»), славу національно-визвольного змагу українців («Гей, зі Львова до Мукачеве», «На вулиці сурма грає», «Черемшина», «Ой, у лісі, на полянці» тощо) як не наш незабутній маєстро, який старався виспівати так, аби аж сльоза радості чи суму скапнула, а душа очистилася, подобришала й відмолодшала.

Мав свою, загублену у всесвіті планету щастя, може й не так збагненну для інших, бо «щастя — безбережне, безвимірне, але воно має свої пороги, береги. У кожного щастя має якийсь конкретний, свій вимір. Я взагалі не знаю, чи й буду щасливим. Може, тому, що у моєму характері багато співпережиття». Тому розкраювалось Іванове серце тугою за невивойні рани україн-

ської історії, боліла душа за марнотратність людської суєтності і знаходила спочинок в потаємних закутках спілкування з Музою, особливо в саморозмислах про сенс життя, коли вже заходила його зоря земного буття й душа потрапляла в смугу неземного, ірраціонального, неусвідомленого і непояснюваного. «І Муза торкнулася його руки — і ніби неземні струни з космічних високостей пробили його тіло. Він раптово таки зиркнув їй ув очі, але, зобачивши досі не відчувану глибіню внутрішнього самоаналізу, не став ані питатися, чи їй, часом, не зле, або ж, може, чи не дошкуляє цілоденна втома бути поруч з ним, гасити чи роздмухувати вогнем його міркування». Десь зараз, у далеких засвітах Іванова співоча Муза низпосилає нам усім Божий дар доброти, лагідності та миру, що розіллється отим пантеїстичним ісопом всеохопної піснелюбові:

*Пісне, ти — любов моя.
Знов на сцені ми — музика і я,
Нерозлучні ми на все життя,
Пісне, ти — любов, ти — любов моя!!!*

Літературно-документальне видання переперевеслене віночком листів, подяк, відгуків з усіх куточків нашої планети, де б'ються гарячі українські, залюблені в національну пісню серця. Тут і вияви захоплення творчістю ансамблю, шкіци аналітично-музикознавчого характеру, вихлюпи душевного жалю з приводу передчасної кончини Івана Мацялка... Книга просвітлена численною підбіркою світлин із широчезного океану творчих зустрічей, концертувань колективу, дешицями про творців видання — автора тексту академіка Володимира Качкана та фотомитця Ігоря Фецяка, та основних меценатів книго-проекту — Лідію і Володимира Котеляків. Соколиного лету тобі, українська пісне!

У гронослові імені твого — Україна

(Качкан В., Качкан О. Нев'януча галузка калини: Українські літератори, вчені, громадські діячі — в діаспорі. Київ: ТОВ ВПЦ «Літопис-XX», 2011. 272 с., Пастори слова: Українські письменники, вчені, громадські діячі — зі священницьких родин. Київ: ТОВ ВПЦ «Літопис-XX», 2011. 360с.).

Українське літературознавство у сьогорішню провесінь поповнилося двома працями авторського тандему: В. Качкана та О.Качкана, що вийшли згідно постанови вченої ради ЛННБ ім.В.Стефаника Національної академії наук України та за загальною редакцією д-ра іст.наук, проф., члена-кореспондента НАН України Мирослава Романюка. Перша з них, що засвічує імена видатних та водночас малознаних у материковій Україні літераторів, учених та громадських діячів діаспори, упривавнюючи метафоричну сентенцію «нашого цвіту по всьому світу» — представляє щедро налитий українськими талантами кетяг емігрантських творчих персоналії, які зуміли в екзильних умовах вибуяти, не зачахнути, а дати живодайні плоди гуманітарної науки та культури.

Вочевидь, ніхто більше, ніж вони, не засвітили на чужині світлий образ висококультурної української нації, яка в умовах бездержавного під'ярем'я була змушена прошкувати далекими манівцями у надії прихистку для власної долі. Та не сирітське пасинкування ставилося в карб цими велетами духу — їхня ревна роботизна увінчалася авторитетом у світовому культурницькому просторі.

У першій книзі у хронологічній послідовности представлені творчі набутки титанів української культури в контексті загальноцивілізаційного поступу. Саме вони лучили нашу національну гуманітарну думку із науковими здобутками та естетичними уподобаннями XIX-XX століть, підносячи її на висоти культурологічних звершень тогочасся, про що і наголошують

автори в інтродуктивному передбрам'ї видання: «У різні часи, за різних життєвих обставин немало достойних сиів і доньок нації опинилися поза межами материкової батьківщини. Там по-різному влаштовували життя, продовжували творити, чим і забезпечили неперервну тяглість українства, його історичну місію, його державотворення й націозбереження»[1; 3].

Починається книга розвідкою про великого українського вченого загальноєвропейського рівня Михайла Драгоманова, який відкривав нашу землю як незнану Атлантиду не тільки для південної слов'янщини (викладав у Софійському університеті), але й наповнював добірним науковим зернословом найповажаніші наукові антології та часописи, горів бажанням видавати україномовний журнал навіть у такому ментально до нас не спорідненому англійському вченому середовищі, але з причин упереджених, шовіністично налаштованих російських причіпок — зреалізувати мрію не судилося...

На переважно не знаному для нас, порозсипаному у найрізноманітніших, в основному у зарубіжних виданнях матеріалі, В.Качкан та О.Качкан перевеслять повноколові інформаційні оберемки про незвичайну постать української культури — Катрю Гриневичеву, «поетесу нашої драматичної історії». В її особі маємо і глибокофахового знавця національної історичної бувшини, активного творця редакційно-видавничих процесів, вишуканого стиліста-прозаїка. А з якою художньою «свіжістю» в книзі описані спогади Катрі про отчий дім, припорошений елегійними споминами романтичний Краків, в культурологічному середовищі якого виховувалася наша українська мисткиня слова.

Автори засобами художньої комунікації тонко передають той величний, піднесений настрій української громади в день відкриття Краківської філії «Просвіти», щемну зустріч Катрі із тоді ще молодим студентом-медиком, початкуючим письмен-

ником Василем Стефаником, спілкування з яким згодом стало окремою сторінкою її життєвої книги.

Полум'яним болідом перемайнуло через життєві перелог три десятиліття «першого професійного українського журналіста у чужинецькій пресі»(С.Баран) — Романа Сембратовича. Він, як ніхто, повний енергії та подивугідної працездатності відкривав для розпихато-заснайкуватої Європи Україну з її багатовіковими історичними та культурницькими надбаннями. Усвідомлюючи, що наш край є певною цивілізаційною загадкою навіть для найближчих порубіжних сусідів, це «змушує його зорієнтувати свої знання, інтереси й фізичні зусилля на те, щоби засобами друкованого слова...нести найширшому читачеві історичну правду про етнос, його минуле й майбутнє»[1; 45].

Авторським тандемом пророблена титанічна пошукова праця і в закордонних скриптозбірнях, які проливають світло й на інші грані ревного пропагатора-ентузіаста Р.Сембратовича, зокрема публіцистичну, редакторсько-видавничу, громадську та політичну грані українського патріота.

Чи не найподивугідніший момент, коли людина фахової науки, широко обізнаної ерудованості змушена була трансформуватися в політика-державотворця. Наша історія знає випадки, коли гуманітарії змушені були силою обставин рекрутувати під кріс власний світогляд та чин. Та далеко не всі зуміли донести до кінця смолоскипа боротьби — обпікались, зневірювались, «втомлювались». Симон Петлюра — чи не єдиний виняток, який звів хосен із поборницьких починань, еволюціонувавши із науковця-культуролога в символ як ідеологічної, так і мілітарної борні української нації.

З архівного огрому матеріалів, опрацьованих авторами, до нас повертається визначний фольклорист, етнограф, бібліограф, лексикограф, мовознавець, історик, публіцист, редактор, видавець, просвітницький діяч Зенон Кузеля. Перебуваючи ще на Віденських студіях — організував та очолив у столиці імперії

українське студентське товариство «Січ», редагував альманах вищеозначеної структури. Згодом пропагував українство з професорських кафедр Українського вільного університету та Українського наукового інституту, через культурно-просвітницьку працю у таборі полонених у Зальцведелі (Німеччина). У 30-х роках ХХ століття — він голова Союзу закордонних журналістів, а після горезвісного 1939 року проживає і працює у Франції та Німеччині, де активно прилучається до підготовки «Енциклопедії українознавства», згодом очолює Європейський осередок НТШ у Сарселі (Франція).

Культурно-естетична вага Ярослава та Святослава Гординських — визначна сторінка української гуманітарної потуги. Ярослав Гординський був знаменитим знавцем польсько-українських літературних взаємин, життя української уніатської церкви у закордонні.

Але особливо велику роль у культурницьких взаєминах відіграв Святослав Гординський, про кожну із граней його творчої особистості можна говорити окремо. Він майстерно поєднував у собі, як наголошував М.Рудницький, талант поета, художника, науковця. Для популяризації національного красного письменства чимало зробив Гординський-молодший на перекладацькій ниві, спричинився до видань творів українських авторів за кодоном. Як художник, він брав участь у найпрестижніших європейських мистецьких виставках і, як влучно підмітили дослідники, наш галичанин, «як і Богдан Лепкий в часи «Молодої музи» в'язав Львів із західним мистецтвом через Краків, так і С.Гординський через Париж прокладав міст між українською та світовою культурою»[1;124]. Вершиною його творчої майстерності є мозаїка собору св.Софії у Римі, що увіковічила його ймено в аналах світової культури.

Осип Назарук, Роман Купчинський, Юрій Шкрумеляк, Мирослав Ірчан... Попри кожного з них яскраву самобутність таланту та непересічну індивідуальність, всіх їх поєднує фе-

номен нашої національної історії — Українське січове стрілецтво, яке прислужилося Україні великою справою в контексті як міліарного, так і культурницького напрямку. На добровільних началах посталене українське військо не відало примітивної рекрутської примусівщини, — відділи УСС у складі цісарського війська тримали оборону у найвідповідальніших дільницях бойових дій, ціною тисяч жертв стримуючи російську навалу на Європу. Закроєне на свідомому патріотизмі, заприсяжене щирою любов'ю до України, Січове Стрілецтво виогранюється і як культурно-мистецька з'ява, бо ж під національні знамена станула найсвідоміша інтелектуальна еліта. Важко тепер уявити, щоб у короткохвилевих відпочинкових віддушинах між кровопролитним жахиттям боїв у шанцях українського вояцтва творилася високохудожня поезія, шкіцувалася проза, музикувалася пісня, ескізувалося малярство, розправляла крила Мельпомена...

Цікаві віхи про січовиків-емігрантів подає «Нев'януца галуска калини». Так, О.Назарук згодом, у Відні, співпрацював із урядовими виданнями, у Канаді збирав кошти на фонд національної оборони, у США редагував українські часописи; Р.Купчинський вів активну журналістську роботу, організував Спільку українських журналістів Америки; Мирослав Ірчан у Канаді випускав українські літературні часописи.

Наступна книга «Пастори слова», у яку увійшли наукові розвідки про українських письменників, вчених, громадських діячів — вихідців із священницьких родин, відкриває самотутній пласт нашого національно-духовного буття. Саме духовенство (і їхні сородичі), яке, помимо свого пасторського покликання, з огляду на буремновійну епоху, торувало й історико-культурологічні, мистецькі, літературні, а то й суспільно-громадсько-політичні манівці нашого буття. Сівачі божественної науки й слова усвідомлювали і своє націотворне покликання, тому й маємо таке багатомая вподобань,

зацікавлень, а то й просто мозольної повсякденної праці на ниві громадсько-поступових організацій «Просвіта», «Читальня», «Рідна школа», «Січ», «Пласт», «Каменярі», «Боян», літературних, театральних та багатьох мистецьких угруповань.

Священицькі родини Заклинських, Лепких, Барвінських та багатьох інших шанували працю, ревну побожність, щирю молитву. Тому всі вони через усе життя пронесли теплі спомини про дитинство, родину, сердечну любов до сім'ї, рідного краю. Безумовно, як наголошують автори, що такий «соціальний пласт» аж ніяк не влаштовував червонозоряний режим, ці люди «були найбільшим більмом більшовицько-комуністичної системи. Тому й підлягали тотальним переслідуванням-нищенням, аж до фізичних»[2; 3].

Так, неабиякий відбиток в історії культурно-освітнього та громадського руху Галичини ХІХ — першої чверті ХХ ст. залишила родина Заклинських. Гнат Заклинський, Маріямпільський священик, помимо душпастирської праці був добрим знавцем класичної літератури, разом із дружиною Осипою зумів створити висококультурне домашнє середовище, де культивувався патріотизм, суспільна офірність, що і спонукало трьох їхніх синів Леоніда, Романа і Корнила до високого чину в ім'я України. Перекладацька, видавнича та просвітницька праця Леоніда, письменницька, літературознавча та педагогічна діяльність Романа та Корнила мала продовження у титанічному здвизі їхнього синівського поріддя, практично усі з них, як наголошують автори «Пасторів...», «прислужилися Україні, її боротьбі за свою волю й незалежність, національній культурі, літературі, науці»[2; 19].

А більш як півтисячолітній рід Барвінських, закорінений у ґрунт духовних, культурницьких та суспільно-політичних традицій минулого — дав розлоге павіття творців української справи минулих поколінь, що камертонують і донині своїм ревним служінням нашій національній ідеї. Це і патріарх роду Мартин

Барвінський, доктор теології, папський прелат, один з перших, як резюмують автори книги, учених-українців на високій посаді ректора Львівського університету. Пролонгував родові традиції о.Осип Барвінський, який убачав власне завдання у культурно-просвітницькій праці, мав неабиякий літературний хист. Тут і могутній універсалізм Олександра Барвінського, який здається осягнув чи не всі «премудрості» як наукової, письменницької, так і громадсько-політичної дії. Засновник сільських шкіл та читалень, гімназій та університетських кафедр, політичних товариств, голова всіляких іспитових комісій, зрештою, посол до сейму і парламенту — ось те широкопілля його українотворчого здвигу.

На лише 33-річному життєвому відтинку Володимира Барвінського помістилися такі вікопомні віхи нашої історії, як заснування «Просвіти» та «Рідної школи», редагування часописів «Правда» і «Діло», вдалого промотора народних віч у Галичині, потужного адепта та реалізатора єднання із наддніпрянцями тощо.

Родинне гніздо Лепких у непростих умовах тодішньої національної та соціальної непевності дало на український вітвар чи не найяскравіших постатей, світочів культури. З огрому зібраного архівного матеріалу, листувань, пересипаного через інтерпретаційне літературознавче авторське сито, подибуємо добірне знаннєве зйрно про цю неперебутню родинну гармонію духу, знань, беззастережної жертвовності в ім'я України.

Донедавна Львівські та Івано-франківські книгозбірні та архівні фонди таїли у засекретті відомості про освітнього діяча Галичини, організатора культурологічних осередків на Коломийщині, першого директора української гімназії в Яворові на Львівщині, редактора журналу «Учитель», автора багатьох популярно-наукових брошур і підручникових видань — Теофіла Грушкевича. Тепер маємо можливість на сторінках «Пасторів слова» і про патріотичну роботу в навчальних закладах, про ді-

яльність у найрізноманітніших громадських організаціях Східної Галичини — «Просвіті», «Товаристві педагогічному», «Товаристві імені Шевченка».

У розділі «Картки з культурологічного поля Юрія Кміта» знаходимо авторську інтерпретацію творчості священика-універсала (літературного критика, етнографа, школознавця та громадського діяча), зокрема, літературознавчий аналіз його прозового доробку. Тут підмічена подібність художнього письма Ю.Кміта та В.Стефаніка, та водночас і наголошено на інакшості ідейно-тематичного, смислового навантаження творів та на стильових різностях обидвох майстрів пера: «Трагізм «хлопської душі» оповідань Ю.Кміта нагадує трагізм, що проступає із новел В.Стефаніка. Проте бойко на відміну від гуцула чи покутянина, зображений не так глибоким, як борше сентиментальним»[2; 209].

Зі священицького роду по обидвох родинних династіях походить письменниця, перекладач і педагог Костянтина Малицька, що воістину була прикладом харизматичної життєвої офіри для відродження України. Особливо проявила себе в організації просвітницької, суспільно-громадської роботи Галичини та Буковини першої половини ХХ століття.

На сторінках книги віднаходимо високофахову розвідку про всесвітньовідому постать Івана Огієнка, творця національного духу, людини широких уподобань та зацікавлень. З-під преса ідеологічного терору автори «воскрешають» визначного українського історика та суспільно-громадського діяча Мирона Кордубу, в культурологічному оздобленні свого часу постає блискучий лірик Степан Чернецький, нове прочитання пропонують автори і про видатного громадського діяча Галичини Мелетія Кічуру. Багатосторінкове розкрилля «Пасторів слова» містить живі, цікаві нерідко й уперше подані матеріали про публіциста Ярослава Весоловського чи ж незабутню поетку Ольгу Дучимінську.

Отож, українське літературознавство поповнилося двома незаперечною науковою вартості виданнями, з джерела яких можуть почерпнути цінні відомості фахові історики літератури, культурологи, педагоги, політики, студентство. Насамкінець хочеться відзначити вдале художньо-мистецьке вирішення обкладинки (Ганна Мокієнко), наукове редагування видань належить доктору філологічних наук, професору М.Г.Іщенку, а самі видання здійснені за сприяння Головного управління у справах національностей та релігій Київської міської державної адміністрації.

Література

1. Качкан В., Качкан О. Нев'януча галузка калини: Українські літератори, вчені, громадські діячі — в діаспорі. Київ: ТОВ ВПЦ «Літопис-XX», 2011. 272 с.

2. Качкан В., Качкан О. Пастори слова: Українські літератори, вчені, громадські діячі — зі священницьких родин. Київ: ТОВ ВПЦ «Літопис-XX», 2011. 360 с.

«Серцем зачинаюсь у нову добу...»

Зеленомайним відлиском глибокої медитативної ліричності, розцвіттям духмянопахних піль високохудожнього, закоріненого в народнописенну основу слова, витворилися «Епістоли серця» — нова поетична збірка відомого вченого і письменника Володимира Качкана. Авторське естетичне переживання осягає глибоку сутність людського буття, витворює дійсність, виогранену за принципами художнього зображення краси.

Вірші велемайстерно змережані високопоетичним розмайсловом, привідкриваючи засвічада авторських душевних переживань з витонченим інтимно-емоційним станом, вольовими імпульсами, ірраціональними враженнями та експресія-

ми. Водночас впадає у вічі елегантність поетичного стилю письма, дистанційованого від отого так почасти розпоширеного «замус вимученого» віршоробства літератського підмайстер'я. Віршоперлини ніби вихоплені з хаотичного океану міріадозвуччя творчої думки та ментноперемінної павутинки художнього образу, вчасно не виловнена короткохвилева присутність якого призводить до безповоротної втрати іскорки-зблиску із божественного багаття творчості. Це своєрідний виплеск некерованої і неприборканої духовної енергії слова, сфокусованого у багатобарвне вогниво високохудожньої поезії.

Так, у припочаткових ліричних циклах «Кетяги Рибненської осені» та «Молитва опалого листа» провідним є мотив естетичного часу, який постає як найприкметніша риса художнього мислення поета. У ліричній тканині віршів він упривнююється як уривчастий, дискретний, почасти переривається різнобарв'ям спогадів, візій, особливо, коли предметом мистецької зацікавленості стають не послідовні зміни подій і явищ, не цілісний логічний впорядкований історичний відрізок або період життя героя, а фрагменти, відбиті у свідомості персонажа. Автором твориться майстерна хронологічна візуалізація почерез віднайдення влучних метафоричних мислеобразів: «В криниці бемкає відро на ржавій линві.// Годинник сонця дні комусь доцокує», чи ж «Роки — наче кулі,// роки — ніби свист,// з блокнота душі// виринається лист...// й несе, мов луну, почекування мої», а буттєва перипетійність видається поету ніби хитким човником у життєвому, «розполовілому» від турбот життєвому морі: «Половіють жита і минається літо,// І життя проплива, наче човен хиткий...».

У поезіях В.Качкана тонко освоєний хронотоп «літо-серпня». Він стосується взаємозалежності простору і часу, окреслює стосунки між автором та художнім об'єктом, висвітлює емотивно забарвлені просторово-топонімічні аспекти лірики та зображених персонажів. Це і метафоричні динамічні

візії часу — «Літають серпневі дні, // неначе метелики, — то ранок у дощі, // то полудень у сонці...», або «Серпень мій пливе на серпі-човні, // колоссям тільки шш-ух-х... //, де, поруч із алітераційною перезвою вчувається чітка слухова візуалізація образу.

Мотив літа майстерно персоніфікується трансформацією якостей живих істот на предмети і явища чи ж абстрактні поняття. Тут і прозопеїстичний «серпень-косар», й метафорична світорецепція естетичного вираження меланхолійного передосіння: «І небо вже не цвіте, // як васильки в городі, // а розвішане на мотузках, // сушиться» та анімалістично-фантазмагорична характеристика пізньоліття: «Урвалось з ланца Літо — // і по городах, по бульбах: // скакіць-скакіць! Мені язика показало // медово-червонястого //, і трохи сивастого...». Художньо-синтаксичні словосув'язі — «І знов помаранчевий диск, як решето, // Із високості цідить спеку // На живу квітку, що вже на колінах», «Десь воркує ручай, наче голуб на вишні» — не лишень виразні засвідчення майстерного використання стилістичного прийому порівняння у велемайній тканині ліричного письма, але й пружка ритмомелодика віршової строфи, яка внутрішньо прагне музичного вираження: «З липи цвіт, з липи цвіт // медом пахне роками, // медоцвіт, стільки літ // Ти зривала руками», чи ж «Ой, ти моя скрипко, // радосте солодка, // грай ми опівночі // про зрадливі очі, // грай ми аж до рана // буйного «Аркана»...». Поет досконало володіє прийомом словесного інструментування, що творить неповторну ліро-фонологію віршового тексту: «Біло, // Білопінно в полі, // Білий біль в очах від білини...».

Автор «Епістол серця» пересипає вірші слововзорами, коли окремі фразосполучення повторюються в одному висловлюванні задля наголошення думки, фрази, деталі, інтенсивності вияву переживань, пояснення зображально-виражальних, стилістично-семантичних можливостей поезій. Повтори детер-

міновані потребами звукової, експресивно-емоційної, семантичної організації художньо-естетичного мовлення. У поезії Володимира Качкана рефренна строфа — «Сонячна ріка — мамина рука» з однойменного вірша неабияк уяскравлює материнське духобезмежжя, а інтимну потаїну закоханого дівочого серця розповиває словомитець фразоповторами «Розчеши коси, дівчино». Як отой поперед згадуваний «золотолипорозмай», що творить неповторну магію середліття, так і «Шипшиновий вогонь» виграє черлено-гарячими арабесковими переливами пізньоосіння... Подібно і виспівана поетом «Косівська осанна» яскраво візуалізує ті тремкі переживання від зачарованості красою карпатських краєвидів та високих життєвих переживань.

Віршозмисли циклу «Тасьма літа» тремують на тонкій павутинці словесно-звукових вібрацій, де наскрізним мотивом є змузикована поетична строфа, коли мелодія і вербальне вираження думки сплетені в єдине ліричне ожмуття. Це і молитвословний «музико-вибух» божественного органа кохання, і ніжний доторк музики крила у райським любові куточку, і «злотообруччя» пісень серця під «сонцесяйні хори неба благодаті. Через душі мольберт розкриллям мчить «Весняний вихор бджіл із піль, // Розвіяні октави пелюсток, // Дівочі сукні — мов дзвінки — // Вплітаються у хори», а симфонію кохання творять — «Дві травинки-різохи — це скрипка моя, // Із листя дубового — бубон удався, // Із жолудя жовтого клевчик до нього, // А з хитання трепети — вчинився оркестр, // Що заповнив і поле, і гай, і діброву...».

У віршах Володимира Качкана антропоморфістична анімізація абстрактних понять уподібнюється до фізично-психічних властивостей людини, творячи оркестрові поетичні хорали: «Твої пальчики — творять октави, // Твої губи — в сопілку віщують, // Твої очі покличуть в отави — // Там акорди мої заночують». А «вишневодзвонне розвесніння вишневих зір»

чинить своєрідну алітераційну ідеографічну акустику цілісного звукового образу, посилюючи інтонаційну та інтерпретаційно-семантичну виразність лірослова: «Вишневоквіт — вишнева купіль, // Вишнево пахне звідусіль, // вишневу музику — під обрій // Вишневе сонце пахких піль // Несе на крилах теж вишневих».

Поетичне перо лірика вимережує дрібнов'язь зображально-виражальних словесних новоутворів, як на стежках споришевих «конюшина рожева в аркані танцює...» під «Небесним дощопадом медодивного липня», а «Білий сніг і біла заздрість // прядуть силемени, // З білим снігом заздрість біла // Сокотить небесне стадо..., щоб «лиш у музиці розсоння // Твій подих ожиття принесла // І зупинила шал зими // Пора, я вже із струму дихання // Виймаю прожилки тієї озелені // Що нею закосичу тобі вуста!..». А якою одуховленою метафоричністю леготить від «симфонії оркестру літа, що ще не висипав у твої долоньки рай», яким прижуром циготить осіннє роздвоєне скерцо у «розгону вітрів на веретах печалі», коли «з душі виносили пелюстки лілові...».

Молодомузівською меланхолійністю присльозений вічно-проминальний коловерт життєвої незворотності буття: «Цвіла весна — та літа вже нема — // Осінній жаль... // Осінній жаль віщує холод, // А там — зимові холоди... // О жалю, жаль, — // Не перейди в печаль, // Побудь зі мною, // Білий жалю!..». А «Весняні діалоги» — це поетичні вигойди художньої уяви, так суголосні художній казковій палітрі Лесиної «Лісової пісні» — з її одуховленою природною велеобразністю: « — Огой, спинись, не поспішай // У музики напівжалісний рай!.. // — А чом про жаль ти важиш? // — Мені чомусь весна ще квітку не подала, а на подушці — роззимок тісний...», чи такому тремливому Мавчиному виспіву про верховіття безсмертя: «Ти маєш в серці те, // Що не вмирає... І навіть завмирать воно не сміє!..».

// — А чи відчую те у літі цьому я?.. // — Я вірю в музику земну.
Оно — вона уже пливе до нас!..».

Досіль не презентовані поезії циклу «Ще струни бринять» овівають читача струменем нових вражень, глибокосутнісних, зрілих переживань. Часовідчущання поета тут вже значно загостреніше, ніж в попередніх лірозбірках, важливою є кожна мить життя-триву, наповнена непроминально вартісним сенсом буття: «Життя одне — на тебе і на мене, // Як далі жити — знакова судьба. // Дорого Божа, не одступись од мене, // Неси мій жезл — як вічний знак життя». Вищий детермінізм людського призначення обмежений коротко хвилевим часовиміром наших здобутків і перемог над проминальними турботами суєти та запрограмовує на вищі овиди духовного вдосконалення: «Годинник часу — без часу // Озве молитвами долини // Й спитає нас: пощо живем, // Чи не зжурили сумом днини».

Пожиттєве кредо дієвого сопричастя зазвичай мостить терновсїйні життєві гостинці, густо всіяні колким рінням щоденної роботизни. «В дорозі цїй — і жаль, і біль, // І зважені гріхи сумління, // І білий квіт з блаженних піль, // І тихий голос повеління». До високостей нашого духовного Евересту висічені стежки у твердому граніті досвіду та чітко поставленої мети і усвідомленої місії: «Неначе з кременю літа // Воздвиг собі я на коркоші, // І не зречуся сеї ноші, // Хоч захід в шиби загляда».

Циклоповорот людського життя представлено метафоричним образом плиночасу, коли у щедроносних передїлах «життєвої ташки» повняться непроминальні скарби-ужинки озороної любов'ю долі: «Розкотилися дні, як бальончики грому, // І закладено дні — як заденки у віз, // Я зарінками долі вернувся додому // Й нерозтрачену торбу любові приніс».

Наскрізним мотивом означеного циклу є громадянська лірика, яка, попри свою злободенну ідейну наповненість, спрямовану на висвітлення етичних вихибів псевдопатріотичного шумовиння, — не втрачає образної свіжості та героїко-

романтичної пафосності: «Ідуть полки — виборсуються із боліт, // Поперед гір їх — шоломи й щити, // Я вже при брамі «Золотих Воріт», // А де ж, українцю, станеш ти?». Поету щиро болять роз'ятрені неприкритим фальшем наші національні негаразди, помножені на тотальний формалістичний, безвідповідальний, а почасти й відкритий антиукраїнський демарш убогодухої босоти: «Обриваються струни у кобзи старої, // І вже деко не грає, лишень тихо гуде, // Бо запроданці рідні радо тнуть отакої, // Що за танцями з бубнами горе гряде».

Окремої уваги заслуговує самодостатня і завжди оригінальна художність поетичного письма В.Качкана. Перш за все впадає у вічі тонкий естетичний смак автора, тип його світобачення, ідіостиль, особливий тип артистичного мислення. Зокрема виділяється багатюща у всіх відношеннях мова віршів, яка виконує самодостатню естетичну функцію, характеризується особливою стилістичною формою, багатоплановими семантичними полями, на які впливають розкута уява, фантазія, несподівані асоціативні зв'язки. Художній мові поезій властиві розмаїта лексика (від просторічної до нормативної), агроматичні вирази, звернення до інтертекстів та найменших емоційних нюансів тощо.

Зазвичай — це неповторна метафорика поетичного вислову як чи не найосновніша складова художнього стилю. Тут і візерункові «бджоліні верети», що снують майстровито величавий узір», і «завулканений вогневій» душевних поривань, й біготна суетність «змутеличених днів», що «запрутою стали перед весями горя», й «розстріляний пташиний вереск», «хризантемні дощі» у часи, коли «срібний іній умикає скерцо вночі...». Якісно наповнюється художній текст завдяки ужитку архаїстичних та діалектичних лексем — «пан трунок», «орлині засітки», «заданки воза», «ташка днів», «огень» та ін.

Вочевидь, що перед нами повнозрілої майстерності поетичного слова збірка, яка сягає високих естетичних овидів.

Літературно-художнє видання має належне естетичне, твердо-палітурне обрамлення. На окреме слово заслуговує художнє оформлення книги картинами Коломийського митця Мирослава Ясінського, модернові роботи якого якнайкраще виповнюють змістову палітру збірки.

«Мій бог там, де не змарнований день...»

(Качкан Володимир. Постаті: Студії. Есеї. Сильвети. Рефлексії: У 2-х томах. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. Т.1 / за заг. ред. М. Романюка. 2012. 572 с.; Т.2 / за заг.ред. М.Романюка. 2013. 736 с.)

Наша національна культурологічна спадщина нещодавно збагатилася добротним двотомником академіка Володимира Качкана, що його благословила Вчена рада Львівської національної наукової бібліотеки імені Василя Стефаника НАН України за загальною редакцією доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України Мирослава Романюка.

Науково-популярне видання постає цілісним, тематично цікавим, змістово повновартісним і оригінальним розкриллям філологічної думки. Перш за все впадає у вічі структурно-композиційна продуманість книг, де спостерігаємо широку амплітуду стилістичного викладу художньо-біографічних розвідок, есеїв, критичних роздумів. Двокнижжя, що засвічує ймена видатних українських культурологів, митців, письменників, журналістів минулого й сьогодення — представляє щедро налитий талантами кетяг нашої творчої персоналії, які зуміли в непростих, інколи й трагічних умовах вибуяти велемайним квітом, не заскніти, а дати животворні плоди науки і культури.

Багаторічна попередня підготовка автором цього видання помітна у багаточисельних нарисах, статтях більшого чи меншого формату, він про не одну із цих персоналій писав у часи першої згадки про них чи ж найбільшого творчого піднесення. Тому, як наголошує пан Володимир в інтродуктивному «Заспіві», праця «попросилася» у світ лишень тепер, коли чимало співвітчизників відійшли у засвіти, а хтось власною повсякденною роботизною за цей час яскраво засвітився під сонцем. Так само виданням книг автор прагне привернути увагу суспільності до відзначення сотих роковин постання Українського Січового Стрілецтва, оскільки чимало на сторінках праці відведено творчим постатям січовиків — звияжним сурмачам національного духу та визвольних змагань початку минулого століття.

Концептуальною особливістю укладання подібного зразка книг полягає у тому, що новітня гуманітарна наука на тлі сучасних філологічних експериментувань нерідко намагається відсторонитися від такого деталістичного стибу роботи, марно пробуючи відтіснити такі видання у закамарки застарілого літературознавства, оперуючи нібито новими вимогами художнього осмислення творчості та підходів рецептивного сприйняття дійсності, в той самий час не маючи за собою жодних ґрунтовних світоглядно-наукових альтернатив, окрім сомнамбулічного псевдодидактичного рефлексивного словоблуддя.

Вслухаючись духом у мудро-провіденційні поради своїх колишніх наставників, які радо спомагали у першоспробах гранити творче перо ще початкуючого тоді молодого студента, аксіоматичним став метод підходу до науки почерез кількісно-примножувальний принцип, який, оминаючи пустопорожні вивіювання, обов'язково передбачає нововідкриття у дослідницькій сфері. А справжність повсякчас потребує копіткої праці, перманентного вдосконалення та якісного нагромадження матеріалу, в той самий час умілого аналітичного відбору до-

бірного озерня та відсіювання ураженого псевдонауковим кукіллям ошустя. Тому не можна претендувати на будь-яку претензійну пошукову значимість без припідняття покритого порховим шаром призабуття архівного пласту нашої культурологічної материзни без аналітичного перепрочитування подій, явищ, людських долъ, нерідко поскрибованих обставинами колоніального під'ярем'я та засоціоложеного олуб'я.

Специфічною особливістю дослідницько-документальної справи є те, що автору доводиться перелопатити гори матеріалу, пересипати через пальці терикони найрізноманітнішої інформаційної зайвини-породи, передробити в жорнах терпеливості наносного ненаукового каменюччя задля віднайдення непримітних округинок воістино цінного, непідробного артефакту, що матиме непроминальний хосен у скарбниці високої науки і спричиниться для поповнення скарбу української літератури та культури. На жаль, чомусь на маргінесі сучасного буття опинилася гуманітарна сфера суспільного знання, її запротують у своєрідне світоглядне гетто, у якому їй прищеплюється якась неповноцінна вторинність поруч із нібито важливішими і посутнішими соціально-економічними потребами.

Отож-бо у наших таких невтішних умовах чи не всі тяготи відстоювання національної самоідентичності у час, коли, як мовив великий українець Анатолій Погрібний, йде боротьба за культурний простір на наших теренах, яка є лише одним із виявів боротьби за геополітичний простір, перекладені на невеликий, зате жилавий прошарок борців за українську справу, тому і вищезгадані праці як ніколи актуальні, вкрай необхідні літературно-публіцистичні джерела. Безсумнівно, що без знання потужного внеску в українську культуру її яскравих імен неможливо зрозуміти сутність культурології, її розвиток, особливості національної психології. Тому дуже слухними є умовиводи сучасного гуманітарія-аналітика Олега Гриніва, який зазначає, що «адже нерідко випускники вищих навчальних за-

кладів не уявляють внеску синів і дочок нашого народу у світову культуру, дивляться на культуру національну як на сільську, що опинилася на узбіччі цивілізаційної магістралі. Нічого дивного у цьому нема. Упродовж десятиліть учням і студентам нав'язували погляд на нашу духовність як на похідну від російської, а останню трактували як пріоритетну у глобальному обширі». То ж, як резюмує письменник В.Качкан в одній із своїх передмов до книжкових видань — «нагромадити силу-силенну різножанрових матеріалів і на відповідному рівні покласти цей багаж у «банк пам'яті нації» — значить, вирости духовним багатцем, володарем капіталів, яким одна, найвища ціна — незнищенність...».

На огромі прочитаного, побаченого та відчутого про визначних діячів українства, автор двокнижжя у дискурсивному аспекті представляє добре організований, майстерно поданий виклад зображуваних ним персоналій, тримаючи в полі зору багатоманіття їхніх внутрішньопсихологічних виявів, прагнень та досягнень. Хіснучи із уже готових ужинок, для читача досить часто ніби за кулісами знаходиться сама таїна творчості, шлях, яким прошкує щойно забриніла ідея-думка, яка подовгу виношується в уяві, у роздумах структуризується, обтягується гіпотетичними припушеннями і достовірною фактологічністю — й згодом постає чіткою цілісністю в очікуванні на тривку перевірку справжності, яку, як присуд, винесуть часи грядущі.

Уже насолоджуючись готовим добротним художньо-публіцистичним текстом, спливають на гадку думки над процесом народження новотвору, яку ж інтелектуально-емоційну напругу треба сконцентрувати, щоб сягти в першокорінь суті того чи іншого мистецтва, зрозуміти непросту суть креативності та і самого митця як такого. Пишучи про художників, скульпторів, архітекторів, вишивальниць, ткаль, акторів, письменників, журналістів, просвітницьких діячів (і то не якісь там оглядово-поверхові » собакоовесноперебіжні» однодневні рептильки,

а дійсно високого стибу зразки художньо-аналітичної публіцистики) — як то треба спізнати саму людину-творця, відчувати тонкі фібри поруху фантазії, скупатись у визвуках творених ними мелодій, озорітись велемайною колористичною гамою їхніх декоративно-ужиткових творінь, запізнатись із тонкоінтимними порухами письменницької стилістики тощо. І за всім цим стоїть повсякденна, аж до самозабуття праця, глибоко усвідомлена цілеспрямована самовимогливість, яка зумовлена вже ніби якимсь підсвідомим покликом генної пам'яті предків — «мій Бог там, де не змарнований день...».

Привідкривається змістова завіса книги розвідкою про більш як півтисячолітній рід Барвінських, закорінений у ґрунт духовних, культурницьких та суспільно-політичних традицій минулого, — дав розлоге павіття творців української справи минулих поколінь, що камертонують і донині своїм ревним служінням нашій національній ідеї. На лише 33-річному життєвому відтинку Володимира Барвінського помістились такі вікопомні віхи нашої історії, як заснування «Просвіти» та «Рідної школи», редагування часописів «Правда», «Діло», вдалого промотора народних віч у Галичині, потужного адепта та реалізатора єднання із наддніпрянцями тощо.

Полум'яним болідом перемайнуло через життєві перелогри три десятиліття «першого професійного українського журналіста у чужинецькій пресі»(С.Баран) — Романа Сембратовича. Він, як ніхто, повний енергії та подивугідної працездатності відкривав для розпихато-зазнайкуватої Європи Україну з її багатотіковими історичними та культурницькими надбаннями. Усвідомлюючи, що наш край є певною цивілізаційною загадкою навіть для найближчих порубіжних сусідів, це «змушує його зорієнтувати свої знання, інтереси й фізичні зусилля на те, щоби засобами друкованого слова...нести найширшому читачеві історичну правду про етнос, його минуле й майбутнє». Автором пророблена титанічна пошукова праця і в закордонних

скриптозбірнях, які проливають світло й на інші грані ревного пропагатора-ентузіаста Р.Сембратовича, зокрема публіцистичну, редакторсько-видавничу, громадську та політичну грані українського патріота.

З архівних джерел, опрацьованих автором, до нас повертається визначний фольклорист, етнограф, бібліограф, лексикограф, мовознавець, історик, публіцист, редактор, видавець, просвітницький діяч Зенон Кузеля. Будучи ще на Віденських студіях — організував та очолив у столиці імперії українське студентське товариство «Січ», редагував альманах вищезначеної структури. Згодом пропагував українство з професорських кафедр Українського вільного університету та Українського наукового інституту, через культурно-просвітницьку працю у таборі полонених у Зальцведелі (Німеччина). У 30-х роках ХХ століття він — голова Союзу закордонних журналістів, а після горезвісного 1939 року проживає і працює у Франції та Німеччині, де активно прилучається до підготовки «Енциклопедії українознавства», згодом очолює Європейський осередок НТШ у Сарселі.

Родинне гніздо Лепких в непростих умовах тодішньої національної та соціальної непевності дало на український вівтар чи не найяскравіших постатей, світочів культури. З огрому зібраного архівного матеріалу, листувань, пересипаного через інтерпретаційне літературознавче авторське сито, подибуємо добірне знання про цю неперебутню родинну гармонію духу, знань, беззастережної жертвовності во ім'я України.

Осип Назарук, Роман Купчинський, Юрій Шкрумеляк, Мирослав Ірчан... Попри кожного з них яскраву самобутність таланту та непересічну індивідуальність, всіх їх поєднує феномен нашої національної історії — Українське січове стрілецтво, яке прислужилося Україні великою справою в контексті як міліарного, так і культурницького напрямку. На добровільних началах постале українське військо не відало примітивної ре-

крутської примусівщини, — відділи УСС у складі цісарського війська тримали оборону у найвідповідальніших дільницях бойових дій, ціною тисяч жертв стримуючи російську навалу на Європу. Закроене на свідомому патріотизмі, заприсяжене щирою любов'ю до України, Січове Стрілецтво виогранюється і як культурно-мистецька з'ява, бо ж під національні знамена станула найсвідоміша інтелектуальна еліта. Важко тепер уявити, щоб у короткохволевих відпочинкових віддушинах між кровопролитним жажіттям боїв у шанцях українського вояцтва творилася високохудожня поезія, шкіцувалася проза, музикувалася пісня, ескізувалося малярство, розправляла крила Мельпomena... Так, О.Назарук згодом, у Відні, співпрацював із урядовими виданнями, у Канаді збирав кошти на фонд національної оборони, у США редагує українські часописи; Р.Купчинський вів активну журналістську роботу, організував Спілку українських журналістів Америки; Мирослав Ірчан у Канаді випускав українські літературні часописи.

А з якою ж цікавістю спраглий до комплексного пізнання читач розкриває для себе трагедію Алли Горської у контексті репресивних гонінь на митців тоталітарної системи, яка, за зboleною констатацією автора, «у всі часи не терпіла вільнодумства інтелігенції, працювала «на ти» з національним інтелектом».

Мабуть, автору книг теж десь на небесах було кинуте на карб мати оте зірке художницьке око, бо одна справа споглядати витвір мистецтва, десь у глибинах підсвідомого розуміти ті ледь відчуті, ще лишень брунькуючі фібри зародку, що має вибуяти згодом досконалим зразком добротного новоутвору, а інша справа — могли ословити трансцендентні вияви творчої уяви, уміти засобами перцептивної комунікації перелити на папір сам механізм постання того чи іншого зразка образотворчої штуки. В.Качкан вловлює нестандартні бачення у малярській концепції Миколи Канюса, розуміє інтелектуалізм Олександра Коровая, бачить гуцульську етнокультурну закоріненість хис-

ту Дмитра Сивака, універсальну символічність Богдана Бринського. А сюжетомісткі силемени гобеленів Богдана Губаля і Михайла Біласа, які виражають своєю колористичною гамою, алегоричною загодованістю назв перевеслять уяву до ткацьких виробів народної майстрині Ганни Василячук, рушники якої стали новаторством у царині народного декору почерез їхню змістову наповненість розвиток дії, філософську ідейність та «алфавітну» закодованість.

Музика, як один з найкращих виявів людського єтства, займає помітне місце в біографії автора книг, вона чи не найкраще лучила із народними джерелами духу, надихала на творення. Недарма ж бо у часи юності пробував видобувати смичком із душі скрипки чи то відхлипи зраненого болем серця, чи непогамованої радості життя. Тому-то таким близьким йому був світогляд скрипаля Петра Терпелюка, ансамбль народних інструментів якого своїм майстровитим музикуванням зачарував навіть мекку європейської інструменталістки Італію. А який розлогий художній есей представив В.Качкан про відомого українського співака Анатолія Мокренка, у якому подано велетенська гама творчих шукань, борінь і досягнень Маєстро!

Перерев'язаний національним духовним перевеслом співочий талант незабутнього Івана Мацялка та гурту «Соколи» неперевершено творив чудопісенне диво, бо ж мав свою, десь загублену у Всесвіті планету щастя, може, й не так збагненну для інших. Тому так і розпанахувалась Іванова душа тугою за болючі рани нашого минулого й сьогodenня, боліло серце за змарновану людську суетність, знаходячи спочинок у потаємних закутках спілкування з Музою, зосібна у роздумах над суттю буття, коли вже йшла за обрїй його життєва дорога й душа потрапляла у виміри неусвідомленого і непояснюваного. З особливою теплою вишкіцувано автором портрет творчої нахненниці «Соколів» — Марії Шалайкевич, надто тонкої, вразливої натури, яку, за словами її побратимів-артистів, «треба

чуйно сприймати як весняного, ще не зміцнілого метелика...». Артистка своє життя кладе на паперть божественної офіри, відчуває неабияку відповідальність за оті послані Господні і так чудово нею оспівані «Дари Божі».

Габа смутку низходить на авторське перо, коли спогадується вже у минулому національна совість української естрадної культури — Ігор Білозір, чия зірка зблиснула так яскраво на небосхилі нашої музичної культури. І не згасла, а світить звідти дороговказом для інших які продовжують велику мистецьку справу у день насущний — Павло Дворський, Ніна Матвієнко, Михайло Кривень, Михайло Сливоцький, Богдан Кучер, артистка музично-драматичного жанру Христина Фіцалович.

Та найбільше прихилена до серця автора письменницько-журналістська й науково-дослідна царина гуманітарної творчості, тому й про побратимів з цієї робітні у книзі сказано чи не найбільше. З якою вдячністю шкіцуються зараз майстерним стилем силуетки-спогади про незабутніх Великих Українців — професора Володимира Полека й письменника-журналіста Романа Федоріва, які свого часу благословили ще молодого студента у мандри високої науки і художньої журналістики, щиропорадно виогранивши ще не зовсім вправне тоді перо початківця...

Добре побачені у житті і виписані у книзі земні дороги небожителя, совісті української літератури кінця ХХ століття — Тараса Мельничука, яких єднала творча співпраця ще в далеких шістдесятих. Тонко врозумітий автором глибоко-духовний світ львівського журналіста Василя Лизанчука, оригінальний, всеохопний публіцистичний стиль «ловця сонця» Романа Фабрики, скрупулістичну точність буковинського професора-філолога Богдана Мельничука, бистринь життя і піднебесний зойк душі Нестора Чира, тривку літературознавчу поденщину Євгена Барана, побачив «бездонну тугу і печаль» письменниці Неоніли Стефурак, «земносильне очищування пам'яті» Дмитра Юсипа.

Мереживоописана вишивана доля народного майстра Дмитра Пожоджука, просто чудово поданий тележурналістський контекст Василя Лесіва, документалізм як життєва кода творчості Михайла Андрусика чи ж гуманітарний універсалізм професора-медика Степана Геніка. Достименно розуміючи анатомію творчості, вдало вловлює В.Качкан «Слід невловимого Протея», аналітично мандрує лабіринтами книги Ольги Слоньовської.

Життєподвиги багатьох перегукуються із тужливою зажурою за втратою побратима, відомого вченого Олександра Рисака, життєва зоря якого закотилася в засвіті безсмертя так негадано передчасно...

Олег Гринів масштабно, з притаманною йому філософічною аналітичністю охоплює огром історичних, політичних, культурологічних аспектів нашого буття, з глибокопсихологічною проникливістю розглядає перманентність повсякчасного змагання свого народу до волі, до виформування незалежного державницького життя. Письменник опонує до невмирущих пракоренів первневого духу, з якого постає отой незбагнений зов, що кликав українців до чину в ім'я їхнього майбутнього.

Розуміючи неперебутнє значення і визначальну роль персоналій в історії українського націотворчого процесу, О.Гринів вихоплює із часової круговерті і розповиває перед вдумливим читачем широкоамплітудну гаму поколінь українців, патріотичних родин відчайдушних і непоказних трударів на рідній царині, таких порізаних в індивідуальних засадниках долі, але єдиних у найважливіших принципових моментах державотворчого та культурологічного процесів.

Іван Хланта...Мабуть, немає жодного публіцистичного видання Закарпаття, де б більше як за сорокаріччя праці його не друкували. А з улюбленого дітища — фольклористичних записів, видавнича матеріалізація яких розпочалась із 1981 року й триває дотепер, — поназбирувалось аж 180, і чого тут тіль-

ки немає! Це й казково-сюжетні побутово-соціальні перипетії бідних і заможних, і про добрих і лихих царів, і про те, чому цигани не мають церкви, і співанки-коломийки, вертепні пісні, і все можливі жарти і фіглі — несть числа отому тематичному обширу фольклорних надбань, відблисків народної мудрості!

А чого тільки варта науково-публіцистична ревна праця відомого львівського вченого-історика, талановитого промотора бібліотечної справи в Україні — Мирослава Романюка, який повсякчас демонструє всеохопний, об'єктивний погляд на пресологію, що неабияк поповнює побутуючі аргументації про складно-перипетійні й неоднозначні процеси нашого культурологічного розвитку.

І яку б постать не заторкнув уважний погляд автора двокнижного розкрилля, — у кожному випадку ми маємо точний, всеохопний підхід майстра публіцистичного пера до найсокровенніших відрухів їхнього мистецького барометра, він достоту прочуває кожну найтоншу пульсину артерії складного механізму творчості.

«Постаті» Володимира Качкана — вагомий привнесок у нашу гуманітарну справу, щедрий дар національній культурі, і, безперечно, повновартісний здобуток української інтелектуальної книгозбірні, що увічнить у літературно-документальному слові дорогі надбання усієї культурологічної ниви.

За плином Шевченкового слова...

(Качкан В. А. Сповідь душі. Ярема Гоян в ограненні часу / За заг. ред. д-ра іст. н., проф., члена-кореспондента НАН України Романюка М. М. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2014. 256 с.)

Пропонована художньо-документальна праця авторства Володимира Качкана побачила світ сьогорічного передвесня, коли по грімно-буремному лютневому зимобор'ї заяріли провісники надії на краще майбуття нашої нації, освітлені зорею-лампадою безсмертного Кобзаря, двохсотліттю якого і приурочена ця книга, що своєю появою привідкриває нову і вагомую для нашої культурної спадщини серію «Шевченківські лауреати — вихідці з Прикарпаття».

«Сповідь душі» пропонує спраглому до вишуканого художньо-публіцистичного слова читачеві пізнати етапи творчих біографій двох славетних митців покутського краю — відомого письменника, журналіста, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка, іменних літературних премій Олени Пчілки, Івана Огієнка, Марка Черемшини, заслуженого діяча мистецтв України Яреми Гояна та його духовного наставника і близького родича, фундатора української графічно-художньої школи, академіка, першого Шевченківського лауреата з-поміж митців-художників — Василя Касіяна.

Впадає у вічі не тільки цікавий задум-ідея, але й оригінальна скомпонованість книги, кожний із розділів якої якнайвлучніше поєднує художні роботи В.Касіяна з ідейно-тематичною кан-

вою книг Я.Гояна, добре взаємодоповнюючи ці два невід'ємні овиди літературного та образотворчого мистецтва. А це не проста річ досягнути змістової та композиційної синхронізації двох нібито і подібних за суттю, але різних за виражальними формами упрямлення мистецтва — пером і пензлем. Вдумливий і спостережливий читач зможе відзначити авторську філігранну стилістичну витонченість письма, педантичну скрупульозність у зображенні подій, ситуацій чи найтонших відрухів свідомості.

Підтвердженням цьому слугує досить влучна графічно-словесна полученість вже в інтродуктивному закличному слові (відзначмо вдалий авторський новотвірний термін!), у якому В.Качкан сягає пракорінних першопричин таланту Я.Гояна, органічно суголосить із гордою поставою гуцула-трембітаря — Касіянового «Володаря Верховин». Вдалим затакним мотто як до вступного «Жбану Покутянина», так і всієї книги загалом є філософські сентенції Тамари Севернюк (початок кожного із наступних розділів подібно ж розпочинається глибокодумними розмислами Юрія Мушкетика, Жанни Одинської, Євгена Сверстюка, Миколи Колесси, Яреми Гояна, які виражають сутнісну першопричину буття кожної людини — «не дозволяй розсіюватись добрим думкам і справам — і хрест твій не буде тобі заважким; потрібно лиш пам'ятати, що усе там марнота, де відсутня турбота про спасіння найдорожчого скарбу Господнього, дарованого людині — її Душі».

Розділ «Виспівані легенди Карпат» увібрав у себе тонколіричні розсипи думок Володимира Качкана про Гоянові «Таємницю Лесикової скрипки» та літературно-пісенну передмовудуму «Дивовини лицарства» до книжки «Українські легенди». Перша з них, повість, за яку в 1993 році іменитий покутянин був увінчаний найвищим літературним визнанням щойно народженої держави Україна, за тонко підміченим вловом ока академіка-літературознавця — це своєрідна мандрівка у припилену габою невмолимого часу щасливобосоногі дитячі літа,

коли юна уява вигойдувала фантазмагорійну ауру природи рідного краю, закорінену у красиву народно-обрядову глибину свят і традицій.

Наскрізною думкою-струною почерез усю повість смичкує Лесикова таємниця скрипки, розгадка тайни якої здатна упривняти віковичну українську мрію про волю і щастя її народу, яку маленький синьоокий митець відшукує у захмар'ї карпатських верховіть та гірко-полинових розливах степового роздолля: «Скрипка ніжна і легка, як травневий верховинський вітер. Живицею пахне, весняним карпатським лісом, високими травами полонинними. А ще та скрипка — як птах у польоті.... Жива скрипка, жива! Хлопчик вірить: якщо притулиш вухо до її тендітного тіла, то почувеш раптом, як б'ється в неї серце». Гоянова повість, поряд із естетичною функцією, виконує ще й дидактично-спонукальну: «Дайте дитині цю книжку, — мовить Дмитро Павличко, — і, можливо, прочитавши її, вона захоче взяти в руки музичний інструмент. Це буде успіх письменника».

Перевеслиться літературознавчий диптих професора повісткуванням над розлогою Гоянвою інтродуктивною передмовою «Дивини лицарства», у якій подибуємо не лише глибокі фахові аналізування цього унікального в українській духовній культурі жанру, але й розглянута і возвеличена роль художника у національній мистецькій когорті.

«Дух Великоднього Воскресіння» — наступний розділ «Сповіді...», у якому прикарпатський письменник переливає на папір власне бачення неперебутньої за значенням у контексті духовного самоутвердження української нації книги свого побратима «Воскреснемо», яка символічною назвою і появою (2000 р.) саме у рік двотисячоліття від Різдва Христового упривнює цю знакову подію не лише в історії нашої цивілізації, але й в українській історії почерез ведену автором ліричну розмову про сакраментальну любов до отчого краю, його задивлених

у глибинно-генний прикорінь народних традицій, зосібна лучених із святом Воскресіння Господнього, яке повсякчас в українській етно-ментальності уособлювалося із національним піднесенням, відродженням духовної культури. І офортні Касіянівські дереворити «Карпатська мати»(1924), «Голгофа»(Розп'яття) (1923), «Веснянки»(1921), які художньо обрамлюють вище спогадуваний розділ — тому яскраве потвердження, оскільки слугують добрим зображально-стилістичним долученням до загальної ідеї торжества українськості як високого культуру генного номусу.

«Дивом Касіяна» назвав Ярема Гоян художникову «Мадонну» — одну із приостанніх робіт великого майстра на бетонній сіризни Феофанівської лічниці, на якій Василь Ілліч зобразив матір із дитям на руках. І цей неповторний сюжет, елеґійно оспіваний Шевченком — «У нашім раї на землі // Нічого кращого немає // Як тая мати молодая // З своїм дитяточком малим» — навіть у ті гнітючо-похмурі часи повзучого «народноопіумного атеїзму» уповні містив Рафаелівське художньо-естетичне і тематично-сюжетне наповнення. Одноименний розділ цього видання творить художньо-публіцистичну панораму таїни секретів образотворчого Дива Маестро української графіки, письменницьке перо веде читача до сокровених народних першоджерел, у яких нуртувалось потаєм'я Касіянового духу, замріяного в любові до отчої землиці, роду-родоводу, повсякденної роботизни во благо найвищої суті буття митця — «ні дня без rischi».

Публіцистичне есе вочевидь закарбує у читацькій пам'яті майстерно виписану так звану «Оду рукам художника», його понадпівстолітню новорічну автопортретну сковородинівську самопізнаваність, вкарбується тривким спомином описів як молодопразького періоду Касіяна, так і подальшої, вже на українській землі творчо-педагогічної стезі корифея штихля і різця. Недарма визнаний національний оспівувач виноградно-

трояндної ліро-естетичної дуади Максим Рильський на пів-столітній пошанівок побратиму (разом ж бо спромоглися на подивугідне чотири томне п'ятикнижжя мистецької спадщини Тараса Шевченка) адорував: «Красі і праці вічна слава — // Це нерозлучні дві сестри. // Горить душа твоя ласкава // Єдиним полум'ям: твори!».

У «Таїні «Автопортрета», який постає на основі Гояного есе-сповіді «Молитва у родинному храмі», мислиться про передумані, прожиті менти родинного тандему митців. Тасьма спомину в'ється у тривожно-нужденне повоєнне сільське побутування, так несподівано осяяне веселковим багатомайям подарованих таких небачених на той час кольорових олівців майже казковим у їхній дитячій уяві дядьком Василем з великого міста! А які тремі від неповторної української ночі над столичною Софійською площею нуртували в душах «щойно посталених київських неофітів» — спочатку у 20-х роках Василя Касіяна, а півстоліття згодом в його небожа Яреми — новопризначеного київського журналіста...

«Доля Тарасового «Букваря» — наступний письменницький майстровитий шкіц академіка Володимира Качкана, — оповідає про Шевченківську тему представленого у монографії творчого родинного тандему. Шевченкіана Василя Ілліча, ви-стояна на споминах вшанування патріотичними галичанами столітнього ювілею Кобзаря, посіла особливе місце в творчій біографії митця: це і коліївська тема часів італійського полону, численні графічні портрети генія нашого народу, створені ним у Празькій Академії Мистецтв, славетний графік якої професор Макс Швабінський, коректуючи одну із перших графічних робіт молодого студента, не переставав почудовуватись яскравій портретній органіці нашого національного Світоча: «Яке прекрасне народне обличчя в цього великого слов'янина». Художні роботи Касіяна щедро доповнені багатьма Шевченкознавчими розвідками на кшталт «Мистецтво Тараса Шевченка», «Тарас

Шевченко. Мистецька спадщина», ілюстровані «Кобзарі». Не меншу участь у Шевченкознавстві взяв і Ярема Гоян, як науково-пізнавальну, так і видавничу. Впродовж чвертьстолітнього «вселчанського головування» йому вдалося зладити понад півсотні видань Поета майже п'ятнадцятимільйонним накладом. Тут і фототипічне видання «Кобзаря» (1840), Шевченків «Букварь южно-русский» (1861), який уперше побачив світ після 130-річної перерви, «Буквар» (1991) з передмовою Олеса Гончара. За ним вийшло дослідження Яреми Гояна «Воскресни, мамо!»: Доля Тарасового «Букваря» (2006) з глибокодумними аналізуваннями про цю унікальну пам'ятку нашої національної школи і освіти, біля першовитоків якої стояв наш геніальний Кобзар, бо розумів непроминальну важливість розвою народної освіти. Виповнює Гоянову Шевченкіану його книга «Пророк», де чи не вперше у нас всеосяжно представлено читачеві велику ілюстраційну гаму Кобзарєвої теми Василя Касіяна.

«Молитва за Шевченка», як наступна змістова частина «Сповіді душі», вістить про потужну творчо-дослідницьку енергію п.Яреми, який із самовимогливою відданістю підійшов до власного творчого задуму, алегорично і символічно іменуючи розділи: «Історія мого життя складає історію моєї Вітчизни», «Служу на славу імені України», «Тихий Ангел пролетів...» тощо.

У друге десятиліття віку сущого Ярема Гоян увійшов потужним виданням «Титани нації» (2010), яке ідейно-тематично поріднене із попереднім книжковим циклом творчо-родинного тандему — «Воскреснемо», «Присвята», «Пророк», «Світло з неба», «Провісники», і, як у своєму есеї «Тихий Ангел пролетів...» зазначає академік В.Качкан — «виросла з одного кореня, а все ж квітне на родинному дереві як власна, красива і унікальна гілка, присвячена трьом титанам української нації». Розкрилля книги символічно зображає політ озореного ангела (ілюстрація В.Касіяна «Муза» (1944) з палаючим смолоскипом, лавровим вінцем у парі із білосерпанковим голубом як алего-

рією божественної чистоти помислів і ділань духовних Світочів України — Тараса Шевченка, Івана Франка і Лесі Українки, про місійну роль яких у долі нашої нації веде натхненну мову прикарпатський публіцист.

Відома у мистецькому середовищі «Присвята» (2001) Яреми Гояна звернена до розкриття літературних портретів знаних діячів національної культури, і, як значить Володимир Атаназійович у красномовному у цій книзі дописі «Пречиста душа присвята», — «Ярема (Гоян. — М.С.) не боїться братися за теми й ті імена, які, здавалось би, кимось уже опрацьовані, а одержимо і сміливо приступає до праці... Більше того, він уміє проникнути до творчої робітні власне видатних і широко знаних майстрів красного письменства... і відшукати ту особливу ноту і глибоко захovanу струну, яку настроїш і почувеш музику...». Це присвяти королеві графіки Олені Кульчицькій, знаному орудару європейської диригентської школи Миколі Колесси, неперевершеним служителям Мельпомени Наталії Ужвій та Богдану Ступці, соборувальнику української нації Олесеві Гончареві, багатоманітній палітрі мистецтва Марії Приймаченко, Орфею української класичної народної пісні Платону Майбороді, музичним подвижникам Анатолію Кос-Анатольському, Михайлу Дерегусу та Анатолію Мокренку.

Літературний етюд Володимира Качкана «Браво, славетний Маестро» провадить читача у світ високого мистецтва Миколи Колесси, книга про якого «Маестро» (2005) шановного п.Яреми засвідчує як вичерпну проникність у потаєм'я творення музичних гармоній, так і у глибини двохсотлітнього роду Колесс, тим самим прагнучи збагнути першопричини генетичного коду його величності Таланту. Нікого не полишає байдужим феномен диригента Колесси, його незвичайний прихід у музику, становлення як професіонала, створення власної диригентської, славетної на весь світ школи, а поміщені у «Сповіді...»

теплі шкци-відгуки численних його учнів — якнайповніше засвідчують щиросердечну повагу і вдячність до Маестро.

«Собор української душі» — книга Яреми Гояна про творчість патріарха українського красного письменства ХХ століття Олеса Гончара перелилася у назву наступного розділу «Сповіді...» Володимира Качкана, де літературознавець соборує воедино величну письменницьку могуть нашого Світоча. Приємно подивовує глибинне прочитання Гончарового літературного письма, уміння сприймати його твори найтоншими фібрами відчуттів, які перевеслять уже навіть до слухової рецепції визвуків його слова, — «слухаймо Олеса Гончара — слухаймо уважно його соборне слово, як віщий голос тронки в українському степу, слухаймо душею, і чи не відкриється велика тайна, яку він залишив нам, сущим, і всім прийдешнім у дивному-предивному чарі-слові». А чого варт сам заспів до книжки «Гончарі — обранці небес», де сутнісність прямує уже до всеохопних пантеїстичних характеристик: «Гончарем першим, як і першим у всьому сущому на світі, був Господь Бог, творець неба і землі...». Так само тут ми віднаходимо чи не найсуттєвішу означеність письменницького покликання — «син давнього роду взяв не грудку глини..., а вийняв із душі слово і за велінням долі вбудував з цього чудодійного матеріалу храм в українській літературі як національний символ — Собор Душі». І далі велемай-на оповідь вигойдує елегію про Душу, найбільш потаємнішу дивовижу світу, владарку неба і землі, яка своєю непізнаваністю зродилася в людській уяві білим голубом чи білим лебедем.

Окремою сторінкою постає творча співпраця Олеса Гончара із очолюваним Гояном видавництвом «Веселка», бо саме тут побачили світ у належному як змістовому, так і художньому оформленні колись поскрибовані ідеологічною масакрою Гончареві літературні шедеври. Відчуваючи тонкою душею власне недалеке засвіття вічності, на своє 77-річчя, письменник у «Щоденнику» записав: «Якщо виникне потреба перевидати мої

твори, то необхідно взяти найновіші видання, скажімо, видані «Веселкою»...Всі попередні видання були більшою чи меншою мірою понівечені — режим не допускав вольностей...».

Великому майстру імпонувало оформлення його перевиданої «Бригантини» та ілюстрації до повісті, які найточніше відображали ідейно-тематичну палітру твору. А розлоге вступне слово Яреми Гояна до книги під одіозною назвою «Волелюб» неабияк унісонить внутрішній основі повісті, бо у письменницькій інтерпретації цей термін набирає пронаціонального смислово-семантичного звучання, яке видобуває асоціативну символічну дуаду «ВОЛЕЛЮБ — УКРАЇНЕЦЬ».

У циклі « Сонце воскресло в мені » В. Качкан віднаходить нові, цікаві грані пошукового хисту Я. Гояна, зокрема в осмисленні феномену Стефаниківського таланту. І ця грань оригінальна, не подібна на інші переорані досіль наукові перелоги. Його особливе слово про володаря дум селянських омита пієтетною теплотою, добра і світла — вилонюється із доглибного розуміння життя і традицій рідного для обох покутського краю. Звідси бере виток його письменницька всепроникність у Стефаниківський світ героїв, характерів та гостросюжетних перипетій буття.

У діалогах-роздумах письменників Володимира Качкана та Яреми Гояна, проваджених у «Світлиці слова Шевченка», осяяних Кобзаревою зорею-свічкою, причащаємось добірим майстерним чистословом побратимів-однотумців, яких поєднує ота духовна родинність як найвища ступінь міжособистісної спорідненості. Щире слово Гояна, як значить у есеї академік, струменить із душі, як сповідь і молитва, і своїм нуртом плине до микулинсько-пругянської чи залуцько-черемошської «маточки» (так у покутських селах ніжно іменували джерело). «Світлиця...» багато прикрашена Касіяною графікою — як тематичною Шевченкіаною — «Причинна» (1934), «Дніпро і гори в кайданах» (1936), «Муза» (1944), написаною у часи чи

не найжорстокіших гонінь супроти всього щироукраїнського, так і портретною палітрою видатних українців, світочів нашої культури Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Григорія Сковороди, Миколи Ушинського, Панаса Мирного, Михайла Коцюбинського. Про кожного з них представлені добротні розсипи літературопізнавчих жмутків, з яких вони постають у досі не дослідженому і не збагненному для нас, читачів, овиді.

І як відхлип зраненої душі за втратою близької людини, сльозодробом скрапнулося приостанне есе «Згасле крило його любові», посвячене світлому спомину про дружину Яреми Гояна Оленку. Відхід у високосні засвіти його натхненної Музи і сподвижниці і досі ятрить неavigойною раною та розпукою невідвортної втрати...

Книга побачила світ в Івано-Франківському видавництві Місто НВ, отримала редакторське благословення доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України Мирослава Романюка та наукову апробацію докторів філологічних наук, професорів Миколи Дмитренка, Василя Лизанчука та Степана Хороба. Видання містить перелік ілюстрацій, підбірку основних публікацій Яреми Гояна та про нього, перелік світлих, дешицу про автора. Хочеться відзначити дуже вдале художнє оформлення та дизайн обкладинки роботи В.І.Зайцевої, та осіб, які фінансово підтримали вихід книжки: Віктора Анушкевичуса, Володимира Дейнегу, Олега Качкана, Миколу Рожка, Івана Черноокого.

Можна тільки вітати вихід такої знакової книги в історії нашої національної культури, з нуртів якої черпатимуть живодайну водицю спрагли на добірні літературні з'яви читачі, вдячні поціновувачі високохудожнього слова!

Літературознавче розкрилля духу

Неперебутньою літературознавчою з'явою на наукових виднокругах сьогочасся є праця професора В.А.Качкана про відомого фольклориста, бібліографа, літературознавця, мистецтвознавця і педагога Івана Васильовича Хланту¹, творчо-наукове розмашся якого сягає далеко поза рідне серцю та глибоко знане до прадідівських етнічних джерел Закарпаття. Своєрідність укладання такого стибу видань полягає у тому, що сучасна філологічна наука на тлі модерних літературних експериментів

почасти прагне екстраполюватися від такого скрупулістичного клопоту, спогіржливо спихує бібліографію на «пропахлонафтальне маргінесся». Безсумнівно, в тому нема рації, особливо, коли споглянено на такий творчо-науковий феномен, яким постають колосальні напрацювання І.Хланти — доктора мистецтвознавства, лауреата премії ім. В.Антоновича, автора огрому наукових статей, рецензій розвідок, фольклористичних книг, монографій, бібліографічних покажчиків та численних ще не виданих книг.

Пірнувши у глибини народної мудрості, сутнісно, аж до генетичного рівня, пізнавши духовне єство своїх краян через міріадодзвонну пісню і щироправдиву таїну казки, і зібравши, та видавши в таке могуття книг — ось де секрет істинної народної любові і визнання, ось де те вічнобажане безсмертя і неглітінне багатство! «Нагромадити силу-силенну різножанрових

¹ Качкан Володимир. Іван Хланта: Біобібліографічний покажчик. — Ужгород: ВАТ «Патент», 2008. — 458с.; іл.

матеріалів, — відзначає автор передмови до книги професор В. Качкан, — і на відповідному рівні покласти цей багаж у «банк пам'яті» нації — значить, вирости духовним багатцем, володарем капіталів, яким одна, найвища ціна-незнищенність...». Тому й закономірною є ота справжня, невідробна повага у людей, щире наявність якої бачить укладач книги: «Мабуть, у вас, закарпатців, не так глибоко проростає корінець захланності, задрості та запопадливості, бо, приміром, такої рясноти відгуків, навіть на покажчики — у наших краях [Галичан. — М. С.] — і уваги б не звернули. Ну, а вже при живому писати повісті, поеми та й укладати пісні — це просто диво! І дуже гарно, що можна і є кому сказати дяку Авторіві; у нашій стороні чекають, аби закрити очі, а тоді шукають епітетів: великий, видатний, визначний і т.п.».

Науково-популярне видання постає цілісним, тематично цікавим і змістово повновартісним і оригінальним згідно задуму розкрилля філологічної думки. Перш за все впадає у вічі композиційна продуманість книги, де спостерігаємо широку амплітуду наукової стилістики біографічних розвідок, рецензій, обрмлених багатомайям поетичних присвят шанованому закарпатському науковцю.

Авторська передмова академіка В. А. Качкана, оглавлена красномовним мотто «Божі дари-чоловіцькі труди», повідає читачам про основні етапи науково-творчої стезі невтомного дослідника із широчезною літературно-мистецько-публіцистичною паводдю праць, впродовж півстоліття множених. А яким тонким душевним щемом пройняті та майстерно словом вимережені такі суголосні з отим казковим потаєм'ям народної душі високохудожні поетично-прозові слововзори, як от: «У селі-велетні, що сокотить славною історією та працелюбством тисячі люду, переметаються перевесла вічності — від зеленлисту — до червінно-оранжевого схлипу осені та білопінної чистоти неба, до якого зводять високість духу бані та шпилі

пресвятих церков Покрови Божої Матері та Різдва Пречистої Діви Марії. Або ж освячені таїною родинного тепла майстерно ословлені такі близькодалекі кожному з нас візії минулого: «Моя уява і пам'ять десь взялися за руки і бродять вуличинами, мовби відпитують, а де тут хата, у якій серед молитов гойдалася колиска, у яку сама Діва Марія клала хлопчині Іванкові долю, а батько Василь через важку щоденну від зорі й до зорі роботизну замішував ситний і тривкий хлібець. Певно, та колисочка і нині камертонує сущим в сімейно-родинному колі роки та й роки, як Йванко випурхнув горобцем за поріг хати, бо Боже провидіння дало йому у торбу книжки, а не меч, вдарувало невидимий пергамен-наказ, де він згодом усвідомлено вичитав: «Треба йти мені дуже далеко, щоб до себе самого прийти...».

«...І вже зовсім фантазмагорично-феєричними образами під мелодійно-тужливе розскрип'я колиски з ветхих прадавен постає предвічний Дідо-Всевідо, зображений у закарпатських казках як втілення духовної мудрості народної:"...І я, наче живого, бачу якогось величчоловіка, що, й не скинувши з плеча торбу, не розгладивши довге пасмо-волосся та сивезну, як світ, бороду, переводить розмову з путником, що, видать, перепитує про дорогу до села, дивиться з серцем великого навчителя, а відтак, умовно вказавши пальцем, пишіть, шукачі діамантів людського духу, нотуйте, побільшуйте в слові і через нього мудрість, мо', стане з вас хтось «чолом і серцем віку», творіть!».

Як від розгойду великодньодзвонного переливу розходилась Божа благодать, так і від багатоманіття науково-творчих зацікавлень І. Хланти котилися буйним повноколоссям хвилі добірного фольклорно-мистецького, публіцистичного збіжжя, пожнив'ям якого стала велетенська творча спадщина, переперевеслена в тугий сніп книгою-покажчиком.

Як вже спогадувалось, книга має добре продумане і вмотивоване змістове полотно, де автор чітко розподіляє за напрямками, жанрами, типами та способами відображення дійсності

скарбівню визначеного у всеслов'янському просторі вченого-етнолога.

Розділ «Окремі видання» розповнений сімдесяти чотирма позиціями книжкового формату видань впродовж 1976–2008рр. Тут і дослідницькі розвідки з фольклору та літератури; поліжанрові збірки усної народної творчості; мистецтвознавчі, літературознавчі шкци та есеї; скрупульозно відредаговані і подані в готовому належному форматі труди численних вчених-філологів; ґрунтовні біобібліографічні покажчики; методико-навчальні програми, рекомендації та посібники; тематичні збірники; так само виділяється і 30 позицій уже готових до видання праць найрізноманітнішого тематичного наповнення і сюжетного характеру, а саме: збірки казок Українських Карпат, українські пісні румунського Банату, багатозмістові збірники народних переказів та легенд, оригінальні за способом підбору форми монозбірні(книга пісень одного села чи ж казковий набуток одного оповідача); бібліографічні покажчики «Василя Густі», «Ласло Балла», «Пісні русинів-українців Сербії».

І не просто подається бібліографічний список чисельних видань — професор В.Качкан детально описує змістову канву, виакцентовуючи сюжетні підрозділи, як ото маємо на прикладі опрацювань жанру народної пісні з її обрядовими, родинно-побутовими, баладними, жартівливими і танцювальними розквіттями. А предсталене публіцистичне густоколосья рецензій та відгуків на праці І.Хланти — свідчить про широкорезонансність його напрацювань, щирю зацікавленість таким врожайним творчо-науковим полем дослідника.

Мабуть, немає жодного публіцистичного видання Закарпаття, де б більш як за сорокаріччя не друкувався шанований І.Хланта. А з улюбленого дітища дослідника, — фольклорних записів, видавнична матеріалізація яких розпочалася з 1981р. й триває дотепер, — поназбирувалось аж 180, і чого тут тільки немає! Це і казково-сюжетні побутово-соціальні перипетії

бідних і заможних, і як баба з нечистою силою воювала, й про добрих і лихих царів, і чому цигани не мають церкви, й співанки-коломийки, вертепні пісні, і всеможливі жарти й фіглі — несть числа отому тематичному обширу фольклорних надбань, зібраних по крапельці, схоплених чисторосяних відблисків народної мудрості!

У розділі «Літературознавчі статті та рецензії» виосібнюється понад дві з половиною сотні щонайрізноманітніших глибоко виважених науково-публіцистичних розмислів І.Хланти. Тут і глибоко фаховий аналіз ще молодого науковця над українською класикою (Панас Мирний, В. Стефаник) та білоруськими «мастакми пера», а вже коли на початку 90-х років з красного письменства впала пелена соціологізаторського облуддя, з-під пера дослідника на кін літературознавства випурхнули статті, нариси краєзнавчого характеру, як от розвідки про історика та літературознавця О. Довганича, поета Р.Офіцинського, класика закарпатської літератури Ю. Бортоша-Кум'ятського, краєзнавця і письменника В. Пагірю, письменника В. Шкірю, поета І. Чопея, драматурга П. Ходанича, літературознавця М. Зимомрю та багатьох-багатьох інших чарівників талановитого пера.

Двокрилля педагогіки, ім'я яким — доброта і вимогливість, — предмет аналітичного мудрування над близькими його серцю дидактичними версіями П.Лісового, Д.Поповича та вірного сина свого роду і народу О.Духновича. Щиро просльозилося перо патріота І.Хланти над стражденним життєвим «льосом» в рецензіях на літературну творчість репресованих закарпатців, курликнуло тужливим відскрипом над долею нашої письменницької діаспори. З духовних вершин йдуть творчі ужинки визначних літературознавців (рецензії І. Хланти на книги В.Качкана «Українське народознавство в іменах» і «Хай світиться ім'я твоє» та бібліографічний покажчик М.Мушинки).

Півторадесятилітнім ожмуттям перевеслено у збірнику понад сотню мистецтвознавчих статей. Це і фанатично відда-

ний мистецтву творчий колектив Державного заслуженого Закарпатського народного хору, який із синівською любов'ю до рідної землі прокладає золоті мости взаєморозуміння між закоханими в пісню людьми; про дивовижжя танцювального таїнства цього ж колективу та оркестрову групу — теж не оминув увагою І.Хланта.

Рясніють публікаціями про фольклорний ансамбль «Газдині» із с. Пацканьово Ужгородського району чи не всі закарпатські періодичні видання, а також і про те, як очищально-облагороджувальну місію сповняє духовна пісня, що благодатним ісопом низходить від Ужгородського Хресто-Воздвиженського кафедрального православного хору та дитячого хору духовної пісні с. Нижнє Селище Хустського району.

І. Хланта у своїх мистецтвознавчих студіях то поринає у кольоровий дивосвіт вишивки (рецензія на книгу Герцег Н. Ф. «Оksamитовий світ вишивки»), то вводить поціновувачів образотворчого мистецтва у світлий світ художників В. Гунгура, М. Конара, скульптура В. Олашина. Прекрасне продовжувати у півці — звучить як благословення І. Хланти телевізійникам народної кіностудії «Едельвейс», бажаючи віднайти овиди творчих самоцвітів.

Автором книги наведено понад півсотні статей педагогічного та культурологічного характеру. Тут і досить сміливі як на початок реакційних сімдесятих років дописи про стан українського мовного питання в державі («Плекаймо рідну мову», «Про роботу мовно-літературного кабінету...», «Літературний матеріал на уроках мови» тощо), і відверто правдиві роздуми щодо непростого стану національного питання в Закарпатській Україні початку нового тисячоліття, і численні інформаційні довідки як про видатних культурологів і педагогів краю (В.Сможаника, В. Гуцило, О. Хланта, І. Кавку), так і про релігійну діяльність визначних духівників краю о. Ю.Кениза і о. М. Кениза. Добраго серця І. Хланти вистачає і для вболівання за геть далеко

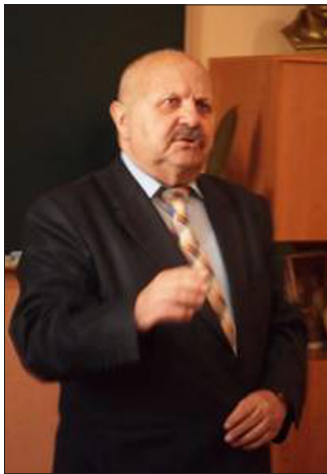
не філологічно-мистецькі чи подібного стибу проблеми, як бачимо з його публікації «Захистімо чотириногих друзів [собак]» // Трибуна.2005. 30 лип. С.12.

Виокремлюються у виданні 38 статей про українців Румунії та Сербії: І. Хлантою були здійснені плідні фольклористичні експедиції на Балкани, а вже про культурне буття наших земляків на румунських теренах компетентнішого знавця годі й шукати. Вкінці поміщено назви ґрунтовних дописів про українських краєзнавців, письменників, культурологів Румунії — О. Бевку, Ю. Павліша, М. Курелич, І. Лібера, П. Романюка, про українське земляцтво Банату й Мароморощини, їхнє духовно-культурне життя...

Більше півтисячі позицій нараховує розділ «Література про життя і творчість» — це величний ужинок вдячності і не-підробної поваги до І.Хланти від численної громади гуманітаріїв України та зарубіжжя, які поофірували йому таку кількість статей, відгуків, рецензій за його копітку і невсипущу працю! Цю палітру прекрасно доповнюють поміщені в книзі «Відгуки про фольклористичні, літературознавчі, бібліографічні та мистецтвознавчі праці Івана Хланти», а суцвіття явлених у збірнику світлин яскраво унаочнюють широчінь географії і теплоту творчих зустрічей Майстра. У цьому академічному виданні є «Іменний покажчик», реєстр періодичних видань. І, як підсумок, — поважне літературознавче слово про культурологічний життєподвиг І. Хланти доктора філологічних наук, професора Кіровоградського державного університету ім. В.Винниченка — Василя Марка.

Біобібліографічна праця — вагомий внесок нашої філологічної науки, щедрий дарунок українській культурі і, безумовно, вартісне надбання української інтелектуальної еліти, що увіковічить у друкованому слові безцінні коштовності етнопородної поетики всієї культурологічної ниви.

Непретензійні нотатки» важливих уроків

Як затакт до книги професора-філософа Олега Гриніва «Уроки на часі» (Львів, 2007. 417 с.) спливають на думку роздуми визначного громадсько-культурного діяча, поета Богдана Бори (псевдонім Бориса Шкандрія) над ментальним розшаруванням української емігрантської людності, яке достоту співпадає із сучасними реаліями материкової України, де вчений виділяє ряд соціальних груп: група «відщеплена від українського середовища», група «схильна до космополітизму» і відзначається

«анемічним почуттям національної приналежності» та група, яка «свідома своєї національної приналежності». Саме перша і друга номінації, які із сумом констатується, становить більшість нашої суспільності та членується на відповідні категорії: пропащі, індіферентні, скептики, зазнайки, невдахи тощо.

А тому-то у наших невітшних сьогоденних реаліях весь тягар відстоювання національної самоідентифікації у час, коли, як зазначає літературознавець Анатолій Погрібний, «йде боротьба за культурний простір на наших теренах, яка є лише одним з виявів боротьби за геополітичний простір», перекладений на невеликий, зате стійкий прошарок борців за українську справу, серед яких постать О. Гриніва посідає достойне місце, а його «Уроки на часі» (попри скромно декларовану «не претензійність» на істину) як ніколи актуальна, вкрай необхідна інтелектуально-публіцистична з'ява.

Книга імponує своєю оригінальною структурованістю. Статті, відгуки, рецензії та роздуми автора, що публікувалися впродовж десятиліть, (з прерогативною акцентуацією на сьогочасся) подаються через призму уроків-лекторію, збагаченого досвідом інтелекту та зболеного через національні українські негаразди серця педагога-наставника. Саме для української молоді, за яку він найбільше вболіває, подаються щирі батьківські поради про моральне, фізичне та духовне здоров'я нашої національної парослі. Цикл «Вибір на життя» із промовистими підрозділами — «Дефіцит лицарства» (проблема взаємовідносин молоді), «Грані слова» (пекучий біль письменника над естетичною якістю спілкування), «Примарна приємність та добровільне божевілля» (засуд паління та пиятики) — це роздуми автора над викоріненими чи спотвореними уявленнями паперово дипломованих інтелектуалів над сутністю інтелігентності. Читаємо. «Похований чи точніше втоплений таланти, на який покладалися чималі надії. Оганьблена благородна професія в очах студентів та учнів, бо по ньому судять про інших... Такого пізнаєш серед сотень людей... Розхристане пальто, нечесане волосся, брудне взуття... — так бродить багатолюдними вулицями міста, вислідковуючи чергового частувальника». Чи ж випадкове явище? Далеко ні, бо чомусь іноді сучасний інтелектуал, вражений бацією «зумисної неохайності», вважає зайвим, а то й шкідливим відволікати себе на турботу про власний естетичний вигляд та ще й чи не за обов'язок — підкпинювати над «акуратистами» зі свого творчого цеху, глорифікуючи такого собі «професора без краватки».

Або ж ще одна болюча грань нашої інтелігенції. Автор пише. «Не ліпша доля спіткала колишнього директора однієї сільської школи. Нині він у сорок п'ять років на пенсії, бо компрометував себе в очах педагогів і учнів. Він погодиться на будь-яку найбруднішу і найтяжчу роботу, аби пережилити «стограм». Університетський диплом вже не потрібний, бо вчитель

біології за освітою колотить глиняний розчин, ковтаючи слинку при згадці про обіднє чаркування». Це один бік проблеми. А скільки таких посіданих побутовими негараздами сільських вчителів терплять від повсякденних нарікань домашніх за матеріальні сімейні нестатки з претензійними реверансами в бік їхніх колись темних, як печерні раки, «однокашників», які тепер, «ламанувши» сумнівно-чесними шляхами непогане «бамбло», підхихикують над тобою і твоєю незавидною долею з вікон шикарних авто та ще й єхидно-поблажливо вчать тебе розуму... Тримаєш з останніх сил сумління, професійної та творчої гідності оборону перед маніакальною офензивою твоєї «половинки», яка безапеляційно для твоєї і нашої користі рекрутує тебе посмітюхом у закордонний рай для здобуття примарних достатків.

Подальша тематична насиченість праці О. Гриніва прямує до аналізу універсальних, естетичних, соціально — політичних пластів українського загальнонаціонального поступу. «Сповідь перед майбутнім у соборі душ» у контексті розділу «Уроки очищення» — це не тільки блискучий, фаховий огляд виданих тритомових «Щоденників» Олесь Гончара (які, на глибоке переконання дослідника, наступниками будуть оцінені як найвище творче досягнення нашого славного письменника), це і відповідь на недолугі закиди сучасних постмодерністських викаблучувань у бік, так би мовити, «нафталінного соцреалізму творчості, лауреатства та радянського депутатства» письменника. А відповіддю таким різного стибу квазімодальним перекрутам є один із багатьох подібного роду записів О. Гончара: «Україна — це те, що є. Україна — це те, що буде! Як би ви там собі не хотіли, щоб ви собі, нищителі, не замишляли...».

О. Гринів зупиняється на основних проблемах, які бентежили і непокоїли душу нашому видатному майстру пера. Перша з них — це буття людини, її духовний світ у складних вереміях цивілізаційного процесу сучасності. «Світ переповне-

ний конфліктами, — пише Гончар, — їх кількість збільшується, і вони набувають дедалі потворніших форм... Цивілізація не приглушила, а мовби ще посилила всі чорні печерні інстинкти, робить нас гіршими за неандертальців!» (Т. 2. С. 445). Та творча духовна душа майстра не зневірюється, він чітко бачить вихід і закликає: «... диявола спокус можна подолати, тільки ж слід берегти світло в душі, світло чистоти й небесності» (Там само. С. 522). Як влучно відзначає О. Гринів, письменник відкидав марксистський ідеалізм, упродовж всього життя був віруючою людиною, бо ще у молоді роки писав про свою зачарованість красою світу як актом Божого творіння (Там само. С. 370).

О. Гринів наводить цікаві аргументи із щоденникових записів, де О. Гончар осмислює критику Іваном Франком марксизму, який, як пише автор «Уроків...», із залізною логікою розвінчав «Маніфест комуністичної партії», і що це був не оригінальний текст, «науковий плагіат» (Там само. С. 391). Ленін («безбородий, що й досі лежить у Мавзолеї, — мумія ХХ століття») антагонізував поетапному цивілізаційному процесу «пекельну ненависть класу на клас», «нечувану різанину на просторах імперії» (Там само. С. 392). І далі: «Найбільше зло сучасності — це, звичайно, Ленін і його большевизм» (Там само. С. 410). Коментарі, як кажуть, зайві...

Несприйняття комунізму Гончарем ще помітніше з підрозділу «Осуд червоно сатанізму», де СРСР номінується як суцільна катівня, називається більшовицький переворот «дикунським вибухом», разом з вибухом Чорнобиля вважається «двома найбільшими трагедіями людства». Гончар вийшов з лав партії на протест цих діянь та проти групи «239 — ти», яку тоді очолював нинішній ідеологічний покруч Олександр Мороз.

У книзі наводяться записи про О. Гончара ще за 1956 р. про голодомор 1933 р., який «підірвав здоров'я нації» (Там само. С. 318), про брежнєвсько-сусловсько-маланчуківський шабаш в Україні та цинічне запроданство колишнього «персека»

В. Щербицького, цього, за словами О. Гончара, найжорстокішого ката нашого народу», 85-ліття якого бучно відзначалося у період так званого «розвинутого кучмізму». Напрошуються аналогії сьогодення. А що хіба поміченими проходять вшанування столітніх ювілеїв справжніх національних героїв України Олега Ольжича чи Романа Шухевича на державному рівні? Попри декларативне виконання «указів» ці події, в яких закладена велика об'єднувача потуга нації, залишаються далеко на маргінесі висвітлень у засобах масової інформації, передусім на телебаченні, яке аж захлинається показами шовіністично-мілітарно-імперських серіалів, закинутих каменюкою із північно-східного городу. Та скільки можна ковтати гіркі пігулки національних образ через оте телепозорище, коли українців озивають хіба що хохлами, а «юные захитники Отечества» навперербій кпинять із свого «товариша» із підкреслено українським прізвищем Перепічка («Кадети»), лавиною на українського глядача пре часто матюччя з кримінально забарвлених «Солдатів», «Ментів», «Дальнобійників», Оперів» та ще із всякого глумливого псяччя, а не кіномистецтва.

У розділі «Уроки національної гідності» письменник і вчений звертається до подвижницької праці видатного українського борця за права рідної мови професора Анатолія Погрібного, цикл передач якого на Українському радіо набрав ввседержавного резонансу. З-посеред чималого розмаїття дописувачів, неоднорідних за своїми ідейними переконаннями, О. Гринів акцентує увагу на найболючіших аспектах, зокрема тих, які стосуються збереження національної самоідентичності. Так, письменнику болить, що різні цинічні Лужкови «у наш Севастополь їздять і навіть проголошують українське місто департаментом своєї вотчини — столиці, а в естонську Нарву, також зросійщену, бояться навіть носа показати. Чому? Естонці не допустять зневаги національної гідності. Саме таким нашим суспільним немочам і присвячена книга А. Погрібного «Поклик дужого

чину» (3 розмов про наболіле)» (К.: Просвіта, 2004. — 496с.), для духовного одужання нації, звільненню малоросійських, хохлацьких душ від оглуплення, розвінчанню культуртрегерського лукавства ординців «Третього Риму».

Професор А. Погрібний гнівно картає віце-президента Національної Академії України П. Толочка, який «не хоче визнати, що давньокиївська держава була державою українською, заперечує колоніальне становище українців у Російській імперії, таврує в імперському, антиукраїнському дусі гетьмана Івана Мазепу, а творенню української національної держави протиставляє ідею побудови громадянського суспільства», непокоїться з приводу русифікації в армії, коли вже «дійшло до того, що на своїй рідній землі українці почуваються якимись прибульцями» (С. 72).

І як продовження теми з уроків національної гідності є роздуми О.Гриніва над книгою Володимира Качкана «Нариси історії української культури в персоналіях» (XIX–XX ст.)» (Коломия: Вік, 2005. 416 с.). Як і автор «Нарисів...», критик переконаний, що без знань великого внеску у нашу національну культуру її яскравих представників неможливо зрозуміти сутність культурології, її розвиток, особливості національної психології. Тому, як відзначив О. Гринів, підхід академіка В. Качкана слухний, «адже нерідко випускники вищих навчальних закладів не уявляють внеску синів і дочок нашого народу у світову культуру, дивляться на культуру національну як на сільську, що опинилася на узбіччі цивілізаційної магістралі. Нічого дивного в цьому нема. Упродовж цілих десятиліть учням і студентам нав'язували погляд на нашу духовність як похідну від російської, а останню трактували як пріоритетну в глобальному обширі».

Цінність «Нарисів історії української культури в персоналіях» ще в її універсальності, бо, як підкреслює О.Гринів, «праця В. Качкана пригодиться не тільки майбутнім філологам. І не тільки для вивчення культурології. Навіть відомі постаті нашого

народу подаються у новому ракурсі. Список джерел у кожному розділі — переконливий доказ того, що дослідник доклав чимало праці для лаконічного викладу власного погляду. Зацікавлений читач має змогу ознайомитися і з іншими точками зору...». Неперебутною якістю монографії є те, що у ній автор не нав'язує власної думки, а запрошує до діалогу, і особливо корисним у цій праці є те, що тут видруковані тексти творів діячів культури, які стали бібліотечною рідкістю, тому читач має змогу поринути в дух того часу, зрозуміти його особливості, а це дає більше, ніж читання наукової літератури. Розуміючи важливість такого роду досліджень, О.Гринів живе надією, що підхід професора В. Качкана стане прикладом для інших дослідників.

Помітним явищем став вихід оригінальної праці Володимира Белінського «Открытие Великороссии» (К.: Диокор, 2004. 240 с.), в якій істориком-росіянином на основі документальних фактів подається справжня, непідроблена історія землі, яка в силу політиканських амбіцій прибрала собі штучну назву — Росія.

Ось кілька основних інформаційних витягів із цієї книги. Так, автор категорично відкидає теорію так званої українсько-російської національної єдності, оскільки на північ від «Русії» (нинішньої України) жив народ моксель, який говорив на мовах угро-фінської групи. Міграція окремих представників слов'ян з наших земель на територію майбутньої Московії була епізодичною. Дослідник аргументує: «Не могли земледельческие племена славян бросать собственные ухоженные земли и уйти в болотистые, таежные места». Та і пізніше, у часи монголо-татарських завоювань, слов'яни не могли емігрувати на схід, назустріч жорстоким завойовникам. Це повний нонсенс.

Наші предки не мирилися із татарськими загарбниками, і «вже 1320 р. вони вигнали орду з Києва, а 1362 р. українські і литовські війська нищівно розбили татаро-монголів на Синіх

водах. У російській офіційній історії стверджується, що московини «остаточно» скинули татаро-монгольське іго 1480 р., хоч насправді аж до царювання Петра I вони перебували у васальній залежності і платили данину спадкоємцеві Золотої Орди — Кримському ханству.

А чого варте водіння дружби Олександра Невського і Дмитра Донського із татарськими ханами, перекручення дати заснування Москви — не 1147 р., а 1272 р, і засновником її був хан Менгу-Тимур і московська земля була таким собі звичайним улусом Золотої Орди.

Специфічною була і церква на московських землях, роль якої виявлялася більш світською, ніж духовною. Московська православна церква служила не народові, а царям, державі, її святыми проголошувалися далеко не духовні Олександр Невський, Дмитро Донський, Андрій Боголюбський, який поруйнував Київ. З огляду на цей факт, стає дивно, чому ще й досі у Володимирському соборі є ікона Боголюбського, нищителя нашої столиці?

Окрім того монографія О. Гриніва містить глибокі аналітичні роздуми над книгою Л. Грицака «Страсті за націоналізмом. Історичні есеї», (К.: Критика, 2004. 344 с.), де критик виявляє свою, значно патріотичнішу позицію щодо питання українського націоналізму, справедливо розкритикує упереджено-тенденційну, базовану на російській історіографії працю англійця Ендрю Вілсона «Українці: несподівана нація», (К.: К.І.С., 2004. 552с.), доглибно цікавиться непростим українським освітнім питанням у контексті так званих євростандартів тощо.

З втішністю констатуємо, що праця О.Гриніва «Уроки на часі» — це неперебутня книжкова з'ява, яка аналізує актуальні й надто непрості аспекти нашого життя, вносить свою зодчу цеглинку у Святий храм нашої національної історії.

Свічадо українського національного духу

«**Т**воя мета — утвердити Україну як велику європейську державу» — теза із політичного правильника українського патріота служить пожиттєвим кредо і напутнім дороговказом для багатьох подвижників нашої національної справи. З-поміж них помітно виокремлюється творча постать науковця і громадського діяча філософа Олега Гриніва, повсякчас принципового правдоздобувача, невтомного орача незароблених перелогів української державотворної ідеї.

Як автор науково-публіцистичного видання «За скрижалями незбагненого чину» (Львів: Тріада плюс, 2010. 450 с.) Олег Гринів масштабно, з притаманною йому філософічною аналітичністю охоплює огроми історичних, політичних, культурологічних аспектів нашого буття, з глибокопсихологічною проникливістю розглядає перманентність повсякчасного змагання свого народу до волі, до виформування незалежного державницького життя. Письменник опонує до невмирущих пракоренів первинного духу, з якого постає отой незбагнений зов, що кликав українців до чину в ім'я їхнього майбутнього.

Розуміючи неперебутнє значення і визначальну роль персоналій в історії українського націотворчого процесу, О. Гринів вихоплює із часової круговерті і розповиває перед вдумливим читачем широкоамплітудну гаму поколінь українців, патріотичних родин відчайдушних і непоказних трударів на рідній царині, таких порізаних в індивідуальних засадниках долі, але єдиних у найважливіших принципових моментах державотворчого та культурологічного процесів.

У перших розділах маємо розмисли над незбагненою самопосвятою поколінь родини Тершаківців — учених, політиків, подвижників українського духу, що були приречені окупаційним комуністичним режимом на забуття через їхнє свідомо-

відчайдушне утвердження українства як європейського феномену. Учений-філолог Михайло Тершаківець, посол і депутат багатьох виборчих акцій першої половини ХХ століття Григорій Тершаківець та відчайдух-провідник повстанського руху Зеновій своїм чином здобули почесне місце в національній історії.

Брати не тільки по крові, але й по духу і чину — Михайло, Богдан і Микола Горині, — унікальне явища в історії новітньої України, приклад політичної монолітності, цілеспрямованої і принципової офірності задля зреалізації національної ідеї. Проаналізований автором цикл виданих « Листів з-за ґрат». (2005) Михайла Гориня змальовує картину інтелектуально-духовного самовдосконалення людини — борця в екстремальних ситуаціях, що детермінує виявлення справжньої сутності особистості. Просторово-ситуативні обмеження так званої « малої зони» аж ніяк не потіснили творчо-інтелектуальної праці дисидента.

З-під більшовицького підневілля чути сміливий голос не-впокореного в'язня про насущні проблеми. Його турбує не-стійкість його колишніх побратимів по справі, які «користувалися плодами його розуму, службовим становищем, іншими вигодами, а після його ув'язнення замовкли». Михайло Горинь вкрай стурбований наслідками прищепленої його землякам бацили злочинства. Автор книги наводить приклад з часів директорування Гориня у рідних І.Франкові Нагуєвичах, коли п'ятирічна дівчинка біжить за підводою з конюшиною, смикає і носить на подвір'я козі. Вражений баченим директор з розпачем констатував: « Я дивився і думав: що варті мої педагогічні принципи, продумана система виховання дітей, коли вони змалку навчилися красти і злочинство не тривожить їх сумління? Злочинство стало для дітей нормою».

На «Скрижальях незбагненого чину» Олег Гринів карбує роздуми про гідного послідовника шевченківського чину — Богдана Гориня, політичний портрет якого з висоти опозицій-

ного бунтарства змальовує письменник Т. Батенко. Ця постать, «привертає увагу винятковим схрещенням митця — інтелектуала і політика». Людина, яка за критерій власних дій обрала совість в контексті внутрішньої самовідповідальності, не могла стати предметом компроматів навіть із супротивного табору, його ество органічно переросло з руйнівника «імперії зла» у творця нової української держави.

Перед читачем постають авторські розмисли над книгою Мирослава і Галини Левицьких «Подвижник» — про визначного діяча української греко-католицької церкви о. Теодозія Яніва, душпастирська праця якого випростовувалась із катакомбного підпілля, а в часи незалежної України послужила прикладом офірності нації і Богу через закладання монастирів, ведення циклу телепередач «Благовіст», випуск елітного часопису «Київська церква», підготовку й координацію візиту в Україну Святішого Отця Івана Павла II. Власне, остання душпастирська місія була чи не найскладнішою через провокативні зусилля з табору «прихильників» РПЦ та проводиря тодішньої президентської адміністрації.

В авторських розмислах О. Гриніва — відомий історик української економічної думки Степан Злупко представлений невтомним пошукачем істини, вдумливим аналітиком українського господарювання. Пережив три іноземні окупації (польську, московську, німецьку), зазнав з дитинства злиднів, породжених колгоспним закріпаченням земляків. «Селянська праця не цінилась, — згадує автор, — промислові вироби були дорогі, податки непосильні. Нащадок хліборобського роду випасав корову, але сир і масло мама збувала на ринку в місті. Пшеничний хліб з маслом попадався лише на Великдень». Такі квазіексперименти над селом зумовили цілковиту селянську апатію до землі й праці на ній, призвели до вихолощення господарського інстинкту галичан-власників. Знаний економіст (спогадує: У нашій родині було мале господарство, але робо-

ти дуже багато. Нині можна брати вільне поле, але чомусь так багато безробітних. Як селянському синові, вигодуваному чорним селянським хлібом, така нинішня ситуація на селі незрозуміла».

Три життєві пороги Михайла Брика — доктора економічних наук, професора, письменника, заслуженого працівника народної освіти, в публіцистичному спектрі О.Гриніва виокремлено у характері розуміння живих процесів, які зумовлені знаннями, набутим досвідом і кермуються фатумною невідворотністю. Почасти наші буттєві дороги ведуть через пороги життєвих перипетій. І чим стрімкіше водопаддя подій і ситуацій, тим триваліший гарт набутого досвіду.

У суцвітті понад ста шістдесяті інтерв'ю Богдана Залізняка маємо і діалоги про світочів української недалекої минувшини та сучасності. О. Гринів почудований величчю проробленої публіцистом і фаховим редактором праці, бо саме ця інформативна ланка сучасних комунікативних прийомів здатна найточніше і полігамно представити так звану мозаїку нашого національного буття. В інтродуктивному розділі «Невмираючий національний дух» вчитуємося в інтерв'ю із політиком та вченим-універсалом, академіком Ігорем Юхновським, який «ще 1991 року підходив до майбутнього відновлення української держави як до необхідності, а не якоїсь забаванки частини національних інтелектуалів...». А письменник Валерій Шевчук, — на переконання автора, — гідний репрезентатор нашого красного письменства на закордонні, оскільки подає «об'ємне, стереоскопічне уявлення про українську людину», «простежує тисячолітній розвиток українського народу, діалектику української душі, — від дохристиянських часів і до новітніх, тоталітарних і постколоніальних». Етнограф і письменник Василь Скуратівський, бачачи незavidну ситуацію нашої державотворчої справи, причину вбачає, як і його попередник, культуролог Трохим Зінківський, в тому, що більшість українського культурного

шару «з найспокійнішим сумлінням москалем вирубана», або «вигодувана московською мовою... і в школі, і в хаті». Звідси — наслідки: зневага псевдоінтелігенцією українського народу як мужицтва..., а ще сором навіть признатися до своєї крові...». А поет Микола Петренко оповідає жахи картин комуно-більшовицького глуму над релігійним і народним побутом українців, духовно-морально доконаних голодогоцидом 33-го.

Невмирущість національного духу постає з розмов із письменником Василем Стефаком, художником Миколою Бідняком, франкознавцем Романом Горакком. А мислетворчі висновки дисидента Ігоря Калинця стосовно поета-борця Василя Стуса спонукають до серйозних роздумів, бо «ще й тепер ім'я Стуса в центрі боротьби за націю. Вороги України протиставляють йому свій ідеал — компартійного діяча. Виходить, що не Стус, а Дегтярьов найбільше прислужився незалежній Україні!? Чи можемо уявити щось подібне у постгітлерівській Німеччині! Ні, бо там відбувся міжнародний суд над режимом, а в нас і нині керують вчорашні номенклатурні функціонери і кримінальна братія», — резюмує письменник.

Державотворення без імперських вериг — єдиний шлях для сучасної України — в один голос заявляють респонденти Б. Залізняка — відомі громадсько-політичні діячі, культурологи і письменники Степан Горлач, Ірина Калинець, Леся Степовичка, Олекса Біланюк, Роман Лубківський, Володимир Білинський та інші. Їх турбує сучасна імперська претензійність Росії з її фальшивими вигадками на кшталт «слов'янство єдінства». Ось одна з них: «Росія не є ніякою слов'янською країною. Вона — своєрідний конгломерей, який сформувався на основі цілого ряду політичних реалій. То як можна будувати щось разом? Слов'янський міф треба розвіювати».

Влучно відзначає О. Гринів, що інтерв'ю як жанру Б. Залізняка пронизує україноцентризм, що уможливило відчуття національної гідності. Так, приміром, Оксана Пахльовська, упадок

культури обґрунтовує підневільним становищем нації, в той час, коли інші європейські народи подібним питанням уже не займаються. А Роман Федорів бачив неабиякий вплив письменників на політику і політичну культуру: «Якби було більше письменників-інтелектуалів, щоб виховувати більше політиків, юристів, взагалі більше інтелігентних людей». І ніби продовженням цієї думки є роздуми Р.Горака, який зболено наводить рядки, як виплюск болю і совісті: «Я бачив постійну заздрість між письменниками, чув їхні розмови, які завжди зводилися, де б надурняк випити і кого б на це натягнути. Особливо гидотні вони були, коли випивали... Я не бачив там інтелігенції...».

Припадаючи до джерел незбагненого чину, знайомимось із публіцистичними роздумами О.Гриніва над книгою творів І.Франка, що не увійшла до зібрання творів у 50-и томах, та малознаними історико-культурологічними трактатами І.Нечуя-Левицького. У новому спектрі побачимо світочів українського національного духу. Обидва письменники обґрунтували невмирущість української нації, її культури, яку намагалися знищити колонізатори усіх мастей і відтінків.

Протуберанцями волі на сторінках історії виогранюються бесіди з історії української державності. «Історія без міфів», — праця відомого історика Раїси Іванченко з оригінальним баченням історичних подій. У книзі охоплено основні віхи української історії, починаючи з княжої доби і завершуючи сьогоденням.

Релігійний чинник — це багатолітній духовний самовияв народу. О. Гринів трактує церкву як один з найвизначніших факторів українського націотворення, пропонує читачам власні міркування про релігієзнавчі монографії Л. Филипович та В.Єленського, утверджуючи при цьому ідею постановлення національної церкви в Україні як недалеку перспективу. Письменник водночас вказує і на труднощі цього соборницького процесу, адже українські державні діячі Велямин Рутський, Петро Могила, Андрей Шептицький, митрополит Іларіон (Іван Огієнко) не

завершили об'єднавчого процесу. Та не лише українці, а й інші європейські народи не дали подібного прикладу. Безкомпромісно визначає автор найбільшу небезпеку для нашої держави — діяльність Російської Православної Церкви, яка в сусідній державі намагається заповнити ідеологічну порожнечу після краху комуністичної ідеології, нав'язуючи «православний імперіалізм» у різних обгортках, зокрема, в «євразійській».

У циклі «Духовне очищення від зашкарублених орхаровців О. Гринів на основі історіософських праць А. Кепплера, Я. Грицака, деміфологізує російський «панімперіалізм», зокрема в ідеологічно-гуманітарній сфері. Автор, покликаючись на літературознавчу розвідку американської дослідниці Єви Мавєвської Томпсон «Трубадури імперії. Російська література і колоніалізм», входить у підтекстуальний паравимір російського красного письменства, в основі якого закладений світоглядний імперіалізм. Російські письменники, як влучно підмітив дослідник, хоча і осуджують політичний режим у власній державі, та не суперечать загарбницькій політиці її керманчів. Це чітко проступає із прагнення каторжан-декабристів усмиряти волелюбних кавказців за О. Пушкіним; законність московської експансії художньо інтерпретували Лев Толстой, Василь Аджаяв, Юрій Трифонов. А вершиною цинізму є ставлення до українського визвольного руху «співцем свободи» О. Пушкіним, що не міг змиритися із волелюбними прагненнями Івана Мазепи, іменуючи його «злодеєм».

Різку і безкомпромісну відсіч дає письменник трубадуру російського імперіалізму Олександрові Дугіну — з його так званім навчальним посібником «Основи геополіти. Геополітическое будущее России», де ніби філософ прагне нав'язати власну світоглядну маячню іншим, зокрема, й українському народові. Цей чолов'яга не приховує за висловом О. Гриніва, власної зоологічної ненависті до України, з якою він не хоче

панькатися, відводячи їй, таке собі антицивілізаційне гетто: «Україна як держава не має жодного геополітичного сенсу»...

І як чисто джерело, супротивне словоблуддю, йде епілог-підрозділ «Виховання лицарства на традиціях предків». На основі праці Ю. Руденка та О. Губка «Українська козацька педагогічна: витоки, духовні цінності, сучасність» розглядається феномен козацтва, що не має аналогів в історії інших народів, і рекомендується творчо використовувати «все краще, високе, шляхетне, притаманне козацькій добі». На традиціях політичної культури козацтва та його очільників виховувалося не одне покоління українців, місія козацької духовності неабияк прислужилася національному відродженню і становленню нашої державності.

Книга цікава, зі сміливим фактологічним викладом та аргументацією, власним баченням тих чи інших подій і явищ, актуальна у нашій, не надто сприятливій для національного політики часи. За авторськими візіями прийде глибиннодуховне усвідомлення нашої національної сутності і державницької єдності.

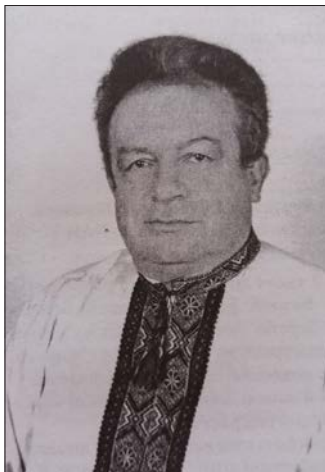
«Діамант дорогий на дорозі лежав...»

Словограйною перлиною з-посеред багатств української лінгвістичної «Діалектологічної скрині» зоріє лексикографічна монографія «Скарби гуцульського говору: Березови. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. — 224с., укладена Миколою Негричем, членом Спілки українських офіцерів, Української асоціації письменників, —військовим за професією, та поетом, етнографом і фольклористом за покликанням. Словник, який містить близько семи тисяч діалектизмів і репрезентує мовлення сіл Вижній Березів, Середній Березів, Нижній Березів, Баня — Березів Косівського району, є помітним внеском у нашу національну діалектологію,

вагомою «цеглиною» до Словника українських говорів і дасть змогу збагатити картотеку великого гуцульського словника.

Актуальність такої праці в наш час далеко долає рамки лише вузькофахової мовознавчої за-потребуваності. І ця актуальність навіть не настільки в тому, що з плином часу міняється лексична структура мови і потрібно встигати за процесом словотворення. В Україні мовне питання, з огляду на постійно присутніх «добррозичливців», повсякчас набирало ідеологічно — світоглядних характеристик і було виразником також і націотворчого компоненту. Особливо тепер, коли українці перебувають під тотальним лінгвоцидом шовіністичних «борцов за виживаніє русскої речі в Україні», які свої імперіалістичні плани повсякчас ототожнюють із мовним питанням. Тож пересторогою всім українцям мають бути рядки нашого письменника-земляка Івана Малковича: «Затям собі, що колись можуть настати і такі часи, коли нашої мови не буде пам'ятати навіть найменший соловейко. Тому не можна покладатися тільки на солов'їв...».

А в чому специфіка і оригінальність і новизна «Скарбів...», які мовні пласти піднімає автор, бо ж дослідження лексичного багатомая гуцульського говору тривають уже близько двох сотень років і з-посеред усього опису українського діалектного простору саме Гуцульщина представлена чи не найкраще? Дійсно, маємо праці світочів цієї царини філологічної науки Івана Вагилевича, Володимира Гнатюка, Іларія Огоновського, Володимира Шухевича, так звані «словарці», які почасти виконува-

ли лише інформативну функцію і були свого роду додатками до їхніх етнографічних студій, та й лексичний склад тих словничків не завжди сягав півтори тисячної кількості. Збирачами словесних дивосомоцвітів свого часу були такі культурно-просвітницькі діячі як Михайло Коцюбинський, Гнат Хоткевич, Іван Франко, Богдан Заклинський, Лука Гарматій, Микола Кобринський та інші. У другій половині ХХ століття діалектологічна справа розповнилася фундаментальними словозбірнями гуцульського говору Закарпаття, південнобуковинської говірки, багатством словоформ галицької Гуцульщини та дев'ятитисячнословесне польське видання Яна Янова. Вагомий внесок своїми працями в діалектологічні дослідження зробили Наталя Хобзей, Галина Гүзер, Уляна Єдлінська, Ярослава Закревська, Тетяна Ястремська, Михайло Бігусяк.

Як переконаємось, праці вищезгаданих дослідників в основному зорієнтовані на узагальнені характеристики діалектизмів певного етнографічного краю чи окремо взятої тематичної спрямованості (скажімо, етнолінгвістичні розсліди гуцульської міфології тощо). А особливість словника Миколи Негрича в тому, що в ньому фіксуються словоформи не якоїсь етнографічної групи, а конкретно мовно споріднених сіл, які демонструють чітко визначену специфічну лінгвістичну тотожність, помітно відмінну від інших довколишніх гуцульсько-покутських нарічч. Ця різниця детермінується тим, що предки березунів прийшли сюди з південнослов'янських земель, а саме території колишньої Югославії. Найяскравішим свідченням березівських пракоренів є прізвища, більшість яких має яскраво виражену сербо-хорватську прикінцеву частку «-ич»: Негрич, Перцович, Томич, Лазарович, Малкович та ін., а хореографічні компоненти місцевої «Березунки» майже ідентичні із хорватським танцем «Хора». Весільний стрій березівської нареченої, декорований павиним пір'ям (бо звідки на гуцульських землях взялися пави), пісенний фольклор, пересипаний балканськими

топонімами, зокрема пов'язаними з Дунаєм, так само підтверджують цю гіпотезу.

Специфіку березівської говірки формують такі головні риси:

Фонетичні:

вокалізм

ненаголошений звук [а] після м'яких і після шиплячих приголосних змінює свою артикуляцію і вимовляється як [і]: неділі, «неділя», суші, «суша» тощо.

консонантизм

приголосні [т], [д] перед [і] здебільшого заступають [к], [г]: кіганина «тяганина», кишко «тяжко».

приголосний звук [р] зберігає давню м'якість у середині й у кінці слова: верх «верх», папірь «папір».

префікс ви — майже послідовно реалізується як ві-: вібачьти «пробачте», віховані «виховання».

на початку слова часто вживається звук[ф] замість звукосполучень [хв], [кв]: фальба «хвальба», фіст «хвіст».

Морфологічні:

Іменник:

іменники -а, -йа з основами в орудному відмінку однини мають закінчення -ов, -ев: вовнов «вовною», землев «землею».

Прикметник

усі прикметники мають тверду основу: пізний «пізній».

Дієслово

у дієсловах третьої особи множини теперішнього часу другої дієвідміни мають закінчення -іт. (ходіт, говоріт).

у дієслівних формах першої особи однини теперішнього часу відсутній епентетичний[л]: люб'ю, бав'ю, роб'ю.

варіант сі (афікса ся) послідовно фіксуємо в говірках і у пре-, і в постпозиціях: сі уженю, вернутисі.

Словник має добре продуману структуру, велику пояснювальну термінологічну основу. Реєстрові слова укладені за

алфавітом, а фонетичні варіанти подано в дужках, наприклад: Метр(Митр). Для більшості слів наведено словотвірні чи лексичні варіанти (синоніми після знака //, наприклад, дзвігати — нести важке //, трагати ципірити тощо.

Реєстрові слова пояснено літературними відповідниками або — за браком таких — описово. Для обрядових слів наведено розгорнуте пояснення, яке представляє широкий культурний контекст, наприклад, вінок — обрядний весільний атрибут у формі ліщинового горіха (зшиті червоною ниткою 9 листків барвінку або мirti, загорнуті у позліток). Так само автор у словнику детально пояснює назви рослин чи тварин. Омонімічні форми виділяє в окремі словникові статті, при деяких реєстрових словах подає цитати, що ілюструють уживання слова у живому мовленні березунів. Треба враховувати і те, наголошують видавці, що словник заплановано як науково-популярне видання, тому діалектний матеріал подано спрощено — без фонетичної транскрипції і переважно без граматичних ремарок, щоб зробити його доступним для якнайширшого кола читачів.

У додатку подано імена березунів у традиційній, пестливій, згрубілій, кличній інтерпретаційних формах, найбільш поширені корінні прізвища, та, що цікаво, — кілька сотень окремо виділених чоловічих і жіночих прізвиськ, (саме завдяки їм і найчастіше ідентифікуються жителі Березовів). Наприкінці монографії автор подає ще й мікротопонімічні назви присілків, кутків, гір та вершин, урочищ, річок та потічків. Обрамлена книга авторським переднім словом з глибокофаховою аналітичною розвідкою «Березівська говірка на карті Гуцульщини» Наталі Хобзей і Тетяни Ястремської та післясловом «Березови та березуни» відомого краєзнавця Петра Арсенича. Не може не привернути увагу фантазмагорична картина з обкладинки художника Михайла Демцю.

Можна тільки вітати ще один крок до створення повного Словника гуцульського говору, здійснений пером і стараннями Миколи Негрича, редакторського колективу і всіх тих, хто прилучився до появи вищезначеного видання, щиро вболіває за велику справу збору, збереження і впорядкування скарбів нашого рідного слова.

Орач національної ниви

«...Книга Миколи Симчича «Ностальгія за Україною: Письменницькі діалоги» (Івано-Франківськ, 2004 р.) є виявом багаторічних роздумів автора над насущними проблемами українського народу, щирим серцем уболіванням над його долею, це, як мовиться в анотації, спроба дати інтегральну відповідь на найболючіше питання всіх українців: чому маємо те, що маємо, а Україна, за яку боремось упродовж тисячоліття, якої нам хочеться, якої ми гідні, ще й досі

лише — *fata morgana*. Ця книга — вислід загострених, рефлексивних почувань тонкої душі письменника-патріота, якого болить совковість мислення і вчинків українців у час, коли над нами нависла зловісна, «старшобратерська» тінь нового геноциду, ще страшнішого за відкритий терор, бо цей геноцид — майже невидимий, починається тотальним етноцидом, витісненням усього українського і в першу чергу мови, закамуютьований

під шоу — бравурні карнавали, нівелюючий українську душу і менталітет «сердючкізм» (по-народному просто «смердюча»). Аналогічне замовлення національної деградації і зомбування виконують, спекулюючи на гуцульських мотивах, розкручені штучно («шалений драйв...»), справді «Дикі (бо запозичені від африканських дикунів) танці». Ці «запаморочливі досягнення» культури, цей балаган і розтління зрежисовані, як стверджує Василь Скуратівський у діалозі з М.Симчичем, спецінститутами у Москві, які прискіпливо вивчають Україну, готують стратегію і стратегів підривної діяльності і їм по-лакейськи допомагають доморощені псевдоестети («сваї чевавеки Маскви в Україні») і політичні «братани», що стали мільйонерами на тлі тотального як духовного, так і матеріального зубожіння народу. Подібно до того, як В.Набоков ввів у літературу і мову неологізм «німфетки», так М.Симчич вводить саркастичне, гірке для нас, українців, проте справедливе і точне поняття «тех-робітники», тобто люди, як працюють на «тех», а не на «етіх». Це — соціальна недуга, цей синдром посттоталітарного покріпачення душі і тіла українців, національного самоїдства, співзвучний шевченковому «за шмат гнилої ковбаси у вас хоч матір попроси, то оддасте...»...

...Але було б хибно думати, що «Ностальгія...» геть заполітизована. Політичних проблем автор торкається у тій мірі, в якій вони необминальні. Мозаїчність і багатоплановість книги тільки підсилює її основну думку — справжню, справді українську Україну як цивілізовану європейську не лише географічно, але й за своїм соціальним змістом і устроєм державу збудуємо тільки тоді, коли очистимось від бацил національного самоїдства і розбрату, від постколоніальної запопадливості, меншовартості і холуйства перед «старшими братами», яким нетерпиться проковтнути нас, як націю, у своє бездонне імперіалістичне черево, коли національна ідея скріпить нас в моноліт, яким ми були при Володимирі Великому, коли державний

націоналізм стане нормою нашого життя, як у американців, англійців, французів чи поляків.

Особливо гостроактуальною виявилась спроба М.Симчича пошуку часових паралелей з приводу книги Л.Сеника «Роман опору. Український роман 20-их років: проблема національної ідентичності», втілена у філософськи умотивованому і виваженому есеї і попередньо апробованого в «Українському слові». У цій знаковій публікації автор не лише виявив хист літературного аналітика, але й мудрого і далекоглядного політолога, мужнього аж до християнської самопожертви громадянина України: «На що я розраховую, ставлячи на карту не лише своє життя, але й своїх рідних? На те, що іншим не доведеться цього робити. Я не можу змиритись з тим, що наш працьовитий і здібний народ штучно утримується у багні безправ'я і злиднів, витісняється на смітники закордонного заробітчання і рабства, поставлений на грань нового геноциду...».

М. Симчич завершує книгу хвилюючим поетично-філософським шкіцом «Слово про друга», присвяченому докторові із США Іллі-Романові Ткачуку, завдяки якому зміг зреалізувати свою творчість. Це — як ноктюрн, як спів жайворонка над стиліми житами...» (Микола Сулятицький, кандидат філологічних наук, м. Івано-Франківськ).

Карби синівського політку

Відблагословились підосінні Пречистобогородичні свята, і вересневого дня 1950 року на Гуцульщині у славному Березові Середньому засвітилась життєва зоря вірного сина Карпатського краю й землі української, фізика, поета, письменника, журналіста і гумориста, кандидата фізико-математичних наук, члена Національної спілки письменників України і члена Національної спілки журналістів України, автора понад

двадцяти наукових праць з фізики і дев'яти художніх і художньо-документальних книг, у тім числі збірки документальних повістей «Лебедині ключі», книги новел, оповідань і есеїв «Смак свободи», публіцистичної книги «Ностальгія за Україною», книги про художника Опанаса Заливаху «Болід», художньо-документального роману про Оранжеву революцію «Оранжевий спалах Свободи» і нещодавно випущеної у світ завдяки спонсорській підтримці міського голови Івано-Франківська Віктора Анушкевича у Коломиї у видавництві Михайла Андрусика «ВІК» поетичної книги «Політок» з анотацією Дмитра Павличка, з передмовою легендарного сотенного УПА, далекого Миколиного родича Мирослава Симчича-Кривоноса, з післямовою літературознавця Євгена Барана, лауреата Рівненської обласної літературної премії і лауреата Івано-Франківської обласної журналістської премії ім. Богдана Бойка, учасника ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС 1-ої категорії — Миколи Симчича.

...стежиною повилось вдалеч безтурботне дитинство, коли дивочар рум'яно-цвітних ранків і медовопахних надвечір'їв перевеслився тремконіжними спогадами босоногої пори: «Івасик-Телесик» — дитинство моє / На крилах у лебедів білих / З імлі прилетіло. Мов казка встає / І проситься в хату несміло».

Саме тоді в душі вперше заврунилися пагони лірослова, прищеплених родинним культурницьким оточенням в часи, коли батько брав первістка Миколку-Зенка на репетиції місцевого аматорського театру, який під його батьковою орудою відкривав краям дивосвіт української класичної драматургії. «Наталка-Полтавка», «Москаль-чарівник», «Безталанна», «Назар Стодоля», «Украдене щастя» — ці та багато інших вистав були оберегами українського духу в період згасаючого повстанського багаття національно-визвольних змагань і наступу колгоспного покріпачення.

Ще з передвоєнних часів величаво майоріла над всією Західною Україною постать Миколчиного стрийка (татового

брата) Василя Симчича, професійного актора і режисера Коломийського Народного театру, згодом — легенди українського поетичного кіно, виконавця головної ролі у однойменному фільмі Леоніда Осики «Захар Беркут». Родинне спілкування витворювало щось більше за родинні зв'язки — витворювався народжувався той світ симчичівського духу, який увібрив у себе чари і силу Карпатських гір. Вже згодом, коли у розцвіті творчих сил відлетіла у засвіти душа Актора, зболене непоправною втратою серце поета виграло крицеві слова: «Ні, невмирущий ти в серці горян! / Пам'ять пливе крізь білий туман: / Сина шле ватаг на муки од ран, / Щоб зупинити навали буран. / Болі і совість ідуть на таран — / Беркут не плаче... Гасне екран... / Ні, невмирущий ти в серці горян!» («Беркут не плаче»).

Поетичне слово прийшло до Миколи Симчича невимушено, навіть грайливо, коли ще навчався в Середньоберезівській середній школі, яку закінчив із золотою медаллю. Але справжню вагу і відповідальність цього слова допоміг збагнути тоді ще юному поету-початківцю і капітанові шкільної команди КВК Миколі Симчичу досвідчений і тоді вже відомий поет і журналіст Тарас Мельничук. Але після першого арешту Тараса Мельничука Микола зробив життєвий вибір на користь фізики, якою захоплювався з дитячих літ і вступив на фізичний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка. Сталося так, що вогонь поетичного слова не згасав у Миколиній душі — його підтримував ще один львівський березун, рідний брат Аннички Галан-Геник (дружини письменника Ярослава Галана, закатованої енкаведистами), життєлюб і оптиміст Антон Геник, і вже на другому курсі фізфаку Микола подивував і приголомшив своїх колег-фізиків, як і численні студентські аудиторії благодатного Львова, гумористичною поемою «Студентська Енеїда». Окрилили перші публікації в університетській багатотиражці «За радянську науку». У студентську пору надрукував у Львові кілька добірок віршів, перші оповідання і новели, про-

йняті чарами старовинного і вічно юного Львова, окрилені почуттям романтичного кохання.

А потім була офіцерська служба в армії: через напружену ситуацію у зв'язку з подіями в Чілі тоді «загребли» «под ремень» майже весь випуск фізфаку ЛДУ. Микола добре знав стару істину: коли ревуть гармати — музи мовчать. Але всупереч логіці строгої військової служби в командира взводу зенітної артилерії старшого лейтенанта Миколи Симчича навіть в короткі п'ятихвилинні перерви між бойовими стрільбами народжувались рядки життєствердної поезії: «Вже маю йти. Лиш трави проводжають... / Там, де ревуть гармати край ріки, / Тих п'ять хвилин я в серце заряджаю, / Щоб вистрілити віршем у віки...» («Перерва, літо»). В його армійських поезіях поєднались, здавалося б, непоєднані образи: берізка і локатор, дзеркальна площа стрільби по літаках із дзеркальною поверхнею ріки і долі...

Після служби в армії Микола Симчич працював кореспондентом Рівненської обласної молодіжної газети «Зміна», очолював обласну молодіжну літстудію, а коли появилася вакансія у Рівненському педагогічному інституті (нині Національний університет), перейшов на роботу за фахом викладача і наукового співробітника.

Висока професійна і громадянська свідомість покликали Миколу Симчича весною 1986 року в чорнобильську нуклідну біду, і він став добровольцем у рядах ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС. Ті наслідки не просто ліквідовувались, а бралися на себе, на своє здоров'я і подальшу долю. Як написав у передмові до першої Миколиної поетичної збірки «Вогонь цілую» (Вид. ім. О.Теліги, Київ, 1994 р.) відомий поет із Ужгорода, згодом — лауреат Національної премії ім. Т.Г.Шевченка Петро Скунць, «Здоров'я землі доводилося оплачувати власним здоров'ям. За вину поодиноких розплачуватися всім... А, може, за вину всіх — поодиноким?» У вірші «Чорнобильська весна»

Микола пише: «Та хтось повинен землю захистить, / Життям своїм призупинить стихію, / Бо сили волі смертю не зломить — / Зійшов пожежник сміло за месію». І далі: «А вздовж трибун таємного сліда / Йшов Первомай злочинного незнання...». Тоді було злочинне замовчування чорнобильської катастрофи, а тепер здійснюється над інвалідами-чорнобильцями не менш злочинне і цинічне знуцання з боку пенсфондівських чиновників.

Вже в 1987 році Микола відчув на своїм здоров'ї, що таке «мирний атом» і, за порадою лікарів, переїхав на рідне Прикарпаття у більш сприятливі кліматичні умови. Наукова робота в Івано-Франківському інституті нафти і газу та на виробничому об'єднанні «Родон» відкривали заманливі перспективи в плані наукового росту. За дорученням дирекції «Родону» до 10-ліття підприємства Микола написав документальну книгу «Маяк електроніки Прикарпаття», але цензура не допустила Миколу до друку. Збирав матеріал для докторської дисертації, (кандидатську з питань технології виготовлення і застосування мембранних модуляторів світла захистив ще у 1983 році після річної аспірантури при Львівському держуніверситеті), але змінилися обставини: разом із державницьким національним пробудженням відбувалось кероване з тодішніх союзних верхів руйнацьке згортання промислових та наукових потужностей. Високі класні спеціалістів звільняли з роботи, кидали в обійми закордонного заробітчанства і злиденного виживання. Закривалися і розкрадалися заводи, потужні промислові гіганти. Закрився і знаменитий та потужний «Родон», закрилась і науково-дослідна тематика, яку розробляв Микола Симчич. Семирічний період праці в «Українському слові» Микола вважає чи ненайпродуктивнішим періодом свого життя, бо ж працювалося-творилося для розбудови й утвердження Української держави і української нації...

Микола Симчич поспішає жити і творити, бо намагається якомога повніше реалізувати даний Богом талант. Його твор-

чий доробок поповнився ще однією знаковою книгою — «Під стягом Лева» із передмовою лікаря, літератора і енциклопедиста із Чікаго (США) Миколиного давнього друга, теж вихідця із Гуцульщини, на жаль, уже покійного Іллі Ткачука, який, до речі, спонсорував видання переважної більшості Миколиних книг. Миколу Симчича причисляють до когорти каменярів, бо, за прикладом своїх літературних попередників, він по-стефаниківськи карбує болі рідного народу, по-франківськи лупає скалу неокolonізації України, національного розбрату і збайдужіння, по-павличківськи вигранює слова. І нині Микола Симчич — активний громадсько-політичний діяч — повсякчас принципovий і самовимогливий правдошукач та наполегливий її здобувач. Микола щиро вболіває за незavidну долю держави і українців, словом і ділом утверджує нашу велику національну справу.

В обороні української національної ідеї...

Скелею українського духу постає нове видання зnanого в Україні письменника, гостроактуального журналіста, члена НСПУ і НСЖУ, лауреата Рівненської обласної літературної премії і лауреата Івано-Франківської обласної журналістської премії ім. Богдана Бойка, учасника ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС 1-ої категорії і повсякчас невтомного оборонця національної ідеї Миколи Симчича. Величчя представленої монографії граниться попередніми яскраво-талановитими викресами літературного моноліту — дев'ятьма художніми і художньо-документальними книгами, зосібна збірки документальних повістей «Лебедині ключі», книги новел, оповідань і есеїв «Смак свободи», публіцистичної книги «Ностальгія за Україною», книги про художника Опанаса Заливаху «Болід», художньо-документального роману про Оранжеву революцію

«Оранжевий спалах Свободи» та поетичної книги «Політок» з анотацією видатного побратима по перу Дмитра Павличка.

У книгу увійшли добірні ужинки художньо-публіцистичного озерня щонайрізноманітніших жанрово-стилістичних спрямувань, чітко структуровані за ідейно-тематичним внутрішньосмисловим наповненням.

Так, у першому відламі «Скелі...» під одіозною назвою «Воля-імператив світової літератури» порушені злободенні питання нашого державницького становлення, формування національного геному в контексті загальноєвропейського імперативу. Читач має змогу доторкнутися сакрального величчя мистецького духу Опанаса Заливахи у проявах його образної особистісно-національно-вселюдської тріади, світлом сумовитої свічі, чашею арештантського поминального чаю перевеслиться пам'ять про українського генія і велета духу. Письменник так само розвінчує капітуляційні настрої повзучого малоросійства, представляючи в історичній ретроспекції згубну дію цього квазімодального внутрішньопсихологічного вихибу народної свідомості. Нескореним борцем із пліснявілою провінційністю постає істинний аристократ духу, провідний актор Коломийського театру та українського поетичного кінематографу Василь Симчич, який потугою власного таланту вийшов на овиди як національного, так і світового мистецького поступу, був своєрідним символічним втіленням етико-естетичних концептів буття.

Щире вболівання за долю провідної верстви суспільства — національної інтелігенції письменник виливає у гостро аналітичному ескізі «Філософія конформізму чи танго смерті?», розповиваючи власні силемени розмислів інтродуктивним мотто духовного провідника індійського народу Джавахарлара Неру — «Інтелігенція, яка вихована колонізатором, є головним ворогом власного народу». Вразливу творчу екзистенцію Симчича розпанахують виверти повзкуватої малоросійської свідо-

мості окремих «знавців» так званої «філософії способностей...», які у всеньких теперішніх бідах і соціально-політичних «жабомишодраківках» звинувачують нібито «недолугу» українську еліту, водночас свідомо екстраполюючись від неї удаваною непричетністю з рудиментами відособленого повчального дидактизму. Тривожить і те, що попередні напрацювання одного із авторів «способностей» були дійсно знаковими в царині філософської думки, провадили українську філософську думку на загальносвітові окреси гуманітарного знання....

В історико-аналітичному есеї «Анафема на гетьмана Мазепу і нація з репресованою свідомістю автор бачить кричущо трагічні наслідки згвалтованої московитським самодержцем Петром I національної української свідомості, що згодом вилілося у масовій появі цілих поколінь покручів і пристосуванців, які приклоняються лише перед матеріальною вигодою, котра набувається виключно через адорування «сильних світу цього». Тому на зорі нашої незалежності і проросли пагони так званої матеріалістичної «заманухи», коли прерогативним іменувалося лише корисливе начало: мовляв, спочатку стаємо багатими, а вже потім (звичайно, згідно залишкового принципу!) духовними, культурними і освіченими... Така «глуپота» далось взнаки двома революціями, війною і незavidною перспективою загальноцивілізаційного маргінесся.

Справедливо і тонко вчуває письменник сліди «рускава мира» і на кону сучасного українського кінематографічного процесу. І не тільки у стосунку до за анонсованого в назві есею міні-серіалу «Століття Якова», а й в значно розлогішому світоглядно-культурологічному контексті. Вочевидь, що українське кіно, маючи такі славні традиції естетичного модусу 60–70-х років минулого століття, — не повинно бути розплідником низькопробного кукілю через якісь там промахи сучасного сценарно-кіношного підмайстер'я з їхніми заробітчанськими «однодневками» і масово плодженою посередністю, де по-

буває не гордість за твою рідну націю, як ото в стрічках «Тіні забутих предків», «Захар Беркут», «Пропала грамота» тощо, як гливкота принизливого розчарування після перегляду всяких там «останніх москалів», де гордий гуцульський дух навмисно трансформований в оте повзкувате горезвісне холуйське мало-російство хохла-обивателя...

Друга частина «Українотворці» представлена публіцистичним сегментом про титанічну державотворчу креацію новітніх «ділателів» української справи. Засвітом розділу є есей «Світло любові коломийського собору Преображення Христового», де автор щиро радіє умінню покутян консолідуватися довкола об'єднуючої християнської ідеї і попри тодішні (серпень 2012 р.) суспільно-політичні «викручування»України утойчасною януковичівською клікою всього національного — все ж залишалися здорові сили, які прагли утримати державу хоча б на якомусь позитивному рівні. І пророчо відчував письменник передреволюційну ситуацію в окраденій та погвалтованій, але ще пробудженій неньці-Україні, що згодом і проявиться вилливом всенародного гніву супроти пояничарених владців на майданах, про що і пише Микола Симчич в аналітичному шкiці «Євромайдан — естафета революції, або нас не подолати, нас не залякати!».

Із змістових відтинків «Українотворців» дізнаємось про складні перипетії передвиборчих перегонів, підлі вчинки пояничарених покручів з їхніми брудними і фальсифікаційними викрутасами. Лицарі державотворчого чину — це і мудрий стратег Іван Мазепа, полум'яні відчайдухи Євген Коновалець, Андрій Мельник, Роман Шухевич, Степан Бандера в минулому, так і сьогочасні втілювачі національної ідеї сотенний УПА Мирослав Симчич, бійці ЗСУ та добровольчих мілітарних структур, громадсько-політичні діячі сучасності Богдан Червак, Олег Тягнибок, Юрій Тимошенко, Анатолій Гриценко, Олександр Шевченко, Микола Ладовський, Мирослав Давидів та інші — знахо-

дяться у фарватері україноцентричних процесів, що втілюють у життя ці непроминальні конструктивні ідеї суспільної згоди та пріоритету духовного над матеріальним як оптимальної умови розвитку особистості на тлі тотально корумпованого і зомбованого окупантським цинізмом розгулу вседозволеності та дикої економічної олігархізації. Саме такого штибу консолідаційними процесами в умовах російської агресії та загрози внутрішньої контрреволюції в Україні детермінізується поборення руйнівного для загальної справи вузько партійного недалекогоглядного взаємопоборювання та невігластва окремих так званих «патріотів», які опинилися біля важелів управління країною і не тямлять справжньої суті формотворчих процесів, мимоволі грузнучи у тягучому угодовському багновинні Кремля.

Не меншою потугою за мілітарну є сила високого мистецтва, яка бачиться непохитною скелею українського національного духу, на вершинах якої гордо постає безсмертний карпатський Беркут, знаменитий український артист Василь Симчич, магія акторського таланту якого уможливила високе мистецьке визнання у видатного кінорежисера Еміля Лотяну, який визнав його одним із найкращих акторів сучасності. Автор книги ґлибоко вчуває всі найпотаємніші відрухи душі Великого Майстра, розуміє причинно-наслідкову основу безмежжя світу митця, якому довелося жити і творити в умовах лихоліття війни та комуністсько-московської ідеологічної оприщини.

Наступний цикл монографічного видання Миколи Симчи-ча «Консолідація ОУН: міцніймо на горі ворогам» присвячений надто важливій справі нашого національного буття-триву, за яку автор, як активний діяч націоналістичного руху (член Проводу Івано-Франківської обласної ОУН та голова ревізійної комісії ОУН) щиро вболіває і всіма можливими і доступними йому справами реалізує в дії. Відрадно, що попри увагу друга Миколи-Зеновія не проходить жодна вагома подія як місцевого, так і всеукраїнського рівня, оскільки усеціло розуміє, що

що апатія і бездіяльна яловість неабияк на руку ворогам нашого національного становлення, бо повсякденна праця на українотворчому полі рано чи пізно дасть щедрі ужинки утвердження українців як нації. Тому повсякчас кожна свідомо національна особистість має «змагати до поширення сили, слави, багатства і простору Української Держави», як голосить десятий пункт Декалогу.

Втіленню ідеї консолідації ОУН автор присвятив чимало праць, зокрема і поміщені у збірці есеї «Зоряний час Коновальця», «Естафета націоналістичного гарту», а особливо значимою на наше переконання є ґрунтовна розвідка «Консолідація ОУН: pro et contra», яка не тільки повноправно заслуговує справедливого пошанівкового слова, але і можливості набуття хрестоматійної чинності у плані висвітлення причинно-наслідкових аспектів процесу порозуміння поміж братніми націоналістичними структурами і суспільством загалом. Тут він всеохопно аналізує передумови консолідації ОУН у безальтернативному її прямуванні до реального поєднання. У нотатках до виступу на XXI Великому Зборі ОУН широкоамплітудно охоплюється весь спектр внутрішньоорганізаційних процесів перед таким необхідним жестом обопільного креативного порозуміння. Друг Микола наводить описує події численних зборів, конференцій, нарад (найревнішими ініціаторами і послідовними реалізаторами об'єднання ОУН виступає Івано-Франківське обласне націоналістичне громадсько-політичне об'єднання «Національний вибір», яке активною дією консолідує націоналістичні сили краю, даючи тим самим належний приклад для наслідування), але по через наше фатальне гетьманчуківське самоїдство його «повітрятрясаючим» пустослів'ям і досі ще проблематично розставити всі крапки над «і» у фактичному доконанні цього необхідного чину.

Письменник на правах «інженера людських душ» чітко усвідомлює непересічне значення творчої інтелігенції як моз-

кового центру нації, продуценту найпередовіших ідей, тому і звертається до побратимів з літературного цеху не збиватись на манівці так званої за визначенням автора «космополітичної тарабарщини, малоросійського капітулянтства і постмодерного пофігізму» і, як влучно резюмує Симчич — «наша література і журналістика мають стати потужною зброєю проти московських окупантів». І якщо вже так не просто реалізувати через вищезначені проблеми спільність націоналістичних структур, все ж тішить, що хоча б на так званому «монументальному» рівні Івано-Франківська можемо маніфестувати цю одність, оскільки місцеві націоналістична організації ОУН та ІФОНГ-ПО «Національний вибір» зуміли втілити ідею спорудження пам'ятників усім керманичам націоналістичного руху. Знаменно, що саме столиця Прикарпаття є тим єдиним місцем, де втілена ідея спорудження скульптурних знаків Є.Коновальцю, А.Мельнику та С.Бандері, яка красномовно нагадуватиме і закликає до остаточного об'єднання!

Лейтмотивом усіх розділів книги є оповіді про легендарного сотенного УПА Мирослава Симчича «Кривоноса», очільника Березівської сотні, що вкрила себе невмирущою славою у знаменитому Рушірському бою. Та і тепер 94-річний бойовик проводить значну виховну роботу з українською молоддю, щиро вболіває і ревно працює за встановлення «справжньої» України, тому такій визначній людині, на переконання М.Симчича, було б гріх відмовити в офіційному званні Героя України, що нам (другу Миколі і автору цих рядків) вдалося переконати делегатів XXI Великого Збору ОУН звернутися до Президента України з клопотанням про присвоєння п.Мирославу заслуженого ним давно найвищого визнання.

Цей найобширніший розділ «Скелі...» охоплює інформаційні сільвети про святкування національно-патріотичних свят та фестивалів у Березовах, які вочевидь передбачають потужну креативну заданість цих подій, як і сама заклична назва одно-

го із есеїв — «святкуймо на збитки ворогам». Перо публіциста описує низку цікавих поїздок і патріотичних акцій місцевого націоналістичного активу, як ото «Панахида на Перевалі», «Автопрбїг «Слава героям України!», а поминальний реквієм «Дзвону Яблунівських криниць» перегукуються із болем гіркости втрат на українсько-московській війні в есеї-некролозі «І до нас прибула війна» з приводу похорону загиблого бійця Миколи Самака із Баня-Березова...

Приостанній розділ художньо-публіцистичної праці омовлений катартичною номінативною сентенцією — «Духовне зцілення словом», в якому автор веде мову про непересічне явище літературного процесу краю — «Березівські літературні посиденьки», які вже стали традиційними краснописьменськими зустрічами, де Микола Симчич є не тільки одним із найважливіших членів цього мистецького клубу, а постійним вдумливим аналітичним «літописцем» цих подій. Він щиро тішиться за перші літературні успіхи молодого письменницького пагіння, вміє підтримати і дати поштовх для розвитку початкуючих талантів, не омине слушною редакторською порадою новопосталені видання побратимів по перу. Літературно-критичні огляди «Критерії поетичних вершин», «Ознаки творчого росту», «Відновлення», «Духовне зцілення словом» чи «Березівські літературні посиденьки» містять об'єктивну, вичерпну літературознавчо-інформативну сугестію про цікавих непересічних людей, їхні перші творчі здобутки, пошуки у формуванні індивідуального творчого обличчя. Відрадно, що скрупульозний критик не сходить на манівці банального, виключно адораційного «словолестя», а вимогливо просіває через сито власного багаторічного літературного досвіду зразки поетичних проб краян, намагається делікатно «здмухнути» з добірного поетичного зерна припорошини ще не повсякчас вправного «половослова»...

І насамкінець художньо-публіцистичного видання увінчується плетивом найбільш велемовних і знакових зразків поетичного слова Миколи Симчича, серед яких подибуємо і небесний монолог актора Василя Симчича «Сцена», опоетизована історична минувшина «Вибачення», монолог українського повстанця «В обороні Карпат», сучасних хоронителів нації під велемайстерною алегоричною назвою «Українські АТОси» та мереживом гостроактуального гумору суспільно-політичної тематики.

Без сумніву, що нове видання Миколи Симчича заслуговуватиме на особливу увагу в українському читацькому середовищі, адже порушувана в збірнику проблематика постає гостроактуальною для сьогочасних непростих часів нашого державотворчого прямування і утвердження українців як самодостатньої, з європейськими цінностями нації.

Світло пресознавчого проекту¹

Когортою науковців відділення «Науково-дослідний центр періодики» Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України започатковано науковий проект «Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.». Актуальність та необхідність подібного стибу багатотомного історико-бібліографічного дослідження зумовлюється не лише потребою укладання бібліографій часописів, а й висвітлення інформативної площини тодішньої періодики в розрізі аналізу певних явищ і особливостей українських реалій у щонайрізноманітніших сферах національного буття. Не просто констатований, а якісно

¹ Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.: Історико-бібліографічне дослідження. — Т.1.: 1812–1890 рр / НАН України — ЛННБ ім. В. Стефаника. Львів, 2007. 560с.

новий, об'єктивний погляд на опубліковані у пресі матеріали значно поповнює побутуючі аргументації про складно-перипетійні й неоднозначні з соціально-політичного осягу процеси тодішнього історичного, культурологічного розвитку української нації.

Так само потребою часу продиктовується необхідність поповнення нашої сучасної філологічної царини пресологічним інформативним пластом, почасти ще не достатньо належно поцінованого через щільну поскрибованість пресологічних жанрів в минулі соціо-ідеологічні лихоліття. Повноцінному дослідженню української преси ставала на перешкоді ще й політично-державна розпанаханість нашого народу, тому зведення публіцистичного процесу до якогось спільно-однакових означень було досить клопітним завданням.

Укладачі першого тому видання — доктор історичних наук, професор М. Романюк (керівник проекту), старший науковий співробітник М. Галушко та кандидат філологічних наук Л.Сніцарчук (відповідальний редактор), при активній співпраці із вченими-пресознавцями В. Габором, М. Комарицею, О. Дроздовською, Л. Кульчицькою, Ю. Шаповалом, У. Чубай, Я. Сеніком вибрали досить вдалу структурну композицію змістового наповнення книги.

Бібліографія української та відповідно іншомовної преси, що складають в свою чергу першу й другу основні частини історико-бібліографічного дослідження, укладені на високому професійному рівні з використанням наукових принципів, запропонованих фахівцем в галузі пресології В.Ігнатієнком, а також на засадах опублікованого ЛННБ ім. В.Стефаніка НАН України 1991р. архівного протоколу наради «На шляху до створення репертуару української книжки», приуроченої

укладанню «Бібліографії української книги 1798–1914 рр.», яка відбулася у Львівській академії ще 21–22 грудня 1945р. Відрадно й те, що відділенням «Науково-дослідний центр періодики» проведено копійку методологічну роботу. Так опрацювання часописів здійснюється згідно принципів і положень «Схеми повного бібліографічного опису періодичного видання», рекомендованих авторським тандемом М.М. Романюка та М.В.Галушки й оприлюднених у збірнику праць Науково-дослідного центру періодики (Львів, 1994. Вип. 1. С. 271–290). Бібліографічний опис передбачає такі обов'язкові елементи, як назва, підзаголовки, періодичність виходу часопису, дата виходу першого примірника, редактори видання, місце видання і роки виходу, видавець, видавництво, назви друкарень, адреси, кількісна характеристика, формат, тираж, обсяг, передплата тощо. Частина «Примітки» передбачає різного характеру інформацію про припинення виходу, зміну назви, а кінцевими елементами опису виступають «Бібліографія», «Література», «Архівні джерела».

Основній частині цієї фундаментальної праці передують інтродуктивні статті: перша з них — професора М.Романюка «Українська преса XIX-XX ст.. як наративне джерело» — висвітлює пресологічний дискурс як на хронологічному зрізі його розвитку, так й аналітичному в контексті сучасного стану публіцистичного знання. Дослідник справедливо відзначає, що сучасному українському пресознавству бракує повновартісних історіографічних розвідок, які б на базі належним чином опрацьованому матеріалі розкривали як загальні принципи становлення української преси, так і її крайові, специфічні особливості з точки зору певного історичного часу. Особливо керівник цього багатотомного проекту акцентує на недостатності синтетичних досліджень, щоби лучили історико-типологічний з хронологічно-бібліографічним видом аналітичного опису видань. Ця недостача почасти детермінується недоступністю великого огрому часописів через захованість у спецфондах, вилученістю з обігу значної кількості періодичних видань тощо. Вступна розвідка М.Романюка містить підпункти «Від преси в Україні — до української преси», де дослідник

через призму дискусій оглядає першопочатки українського газетного слова на українських теренах, приходячи до об'єктивно-наукових висновків-суджень; а в підрозділі «До історіографії історії Української преси XIX-XX ст.» повномасштабно інформує читача про новий етап в журналістикознавстві тих часів. Вчений виявив у тодішньому пресознавстві багатовекторність методології вивчення матеріалу. Так, прикладом, один з перших фундаментальних українських пресознавців — І. Франко — розглядав журналістику як форму духовної творчості людини, у літературознавчому аспекті — вбачав напрям вивчення історії української преси, тоді, як відомий письменник, літературний критик, редактор публіцист Осип Маковей був адептом чисто наукового підходу.

Підрозділ «До історіографії бібліографії української преси XIX-XX ст.» містить вичерпні відомості про становлення й розвиток бібліографії української періодики минулого та періоди її становлення. Відрадно, що в Україні робота над показниками до часописних зразків мала потужний розвиток уже в середині XIX століття і в цьому напрямі публіцистичного знання Україна посідала провідне місце між слов'янськими народами. Зокрема, показовою тут була наукова праця Івана Франка, який був першим в Україні укладачем змісту періодичних видань, а І.О. Левицький — взагалі першим бібліографом українських пресових друків. Вражає джерельна база (331 пункт) бібліознавчої розвідки професора М.Романюка, яка охоплює широкий спектр відомої інформації з порушеної проблематики.

Якнайкраще доповнює попередню розвідку повномасштабна інформативно-аналітична стаття «Українська преса 1812–1890 рр. — достойне свідоцтво культурної та народної свідомості» завідувача Відділенням кандидата філологічних наук Лідії Сніцарчук, у якій зображено широку панораму видавничої пресової діяльності обох частин України, видатних діячів публіцистичної справи. Авторка слушно відзначає, що першопричиною розвитку періодичного руху в Україні була спроба збереження великого культурно-історичного набутку ми-

нувшини в інформативній базі даних нації з огляду на втрати державотворчих перспектив українців у ХІХ ст.

Вміщена у книзі розвідка має чималий портретно-ілюстративний матеріал українських подвижників періодичних видань в Україні, а також багатющу архівно-джерельну базу, дотичну до проблеми становлення і розвитку національної журналістики.

Перший том цього поважного історико-бібліографічного дослідження має ряд додаткових показників. Це — алфавітний показник часописів, поданих за позиціями; порічний реєстр часописів з місцем їх видання, що дозволяє оперативно-візуально орієнтуватися при загальному огляді матеріалу; показник редакторів і видавців. Як слушні уточнення після кожного зазначеного номера подаються позиції, під яким опрацьовано часопис, що його редагувала чи видавала названа особа.

Книга містить обсяговий іменний показник, список використаних у бібліографічних описах скорочень слів, не передбачених Державним стандартом України «ДСТУ 3585–97: Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі».

Українська наука, поповнилася вагомим здобутком пресології та літературознавства, яким, безумовно постає перший том «Українська преса в Україні та світі ХІХ-ХХ ст.» Відрадно, що цей початок закладається тривким підмурівком у майбутній тридцятитомовий корпус в галузі нашої національної гуманітарної науки.

До джерел української духовної традиції

У монографії відомого українського літературознавця та культуролога Дмитренка Миколи *Символи українського фольклору: Монографія*. — К.: УЦКД, 2011. — 400 с. представлений цікавий аналіз символічного дискурсу та народно-поетичної символіки, вагомість використання алегоричних образів у нашій національній фольклористиці. Інформація чітко згрупована за відповідними розділами. У першому розділі — «Дослідження символу, народнопоетичної символіки» висвітлена українська наукова

традиція дослідження фольклорної символіки, зокрема через призму гуманітарних вчень світоців нашого національного знання — Г. Сковороди, М. Костомарова та О. Потебні.

Так, у контексті вчення О. Потебні про вищеозначену проблематику ми маємо глибокі умовиводи, зосібна про ноумен фольклоро-міфології, яка є необхідністю, оформленою в мові, оскільки через мовлення ми освідчуємо зовнішню форму думки. Тому міфологія є тінню, яка падає від мови на думку, тінню, яка не зникає до тих пір, доки мова не зрівняється цілковито з думкою, що ніколи не може статися. Міфологія у вищому сенсі слова є влада мови у всеможливих галузях духовної діяльності, — відзначав О. Потебня. Міф, на його думку, складається із образу і зна-

чення, зв'язок між якими встановити важко. При тому він розглядається як результат, як продукт, що передбачає акт свідомості, відрізняючись від останнього тим, що відбувається в людині без її відома. Міф є першочергово словесне утворення, тобто за часом завжди передує живописному чи пластичному зображенню фольклорного образу. У творі, на думку О.Потебні, образ є не більш як засіб створення (свідомості) значення, засіб, який розподіляється на власні стихії, тобто як цілісність, руйнується кожен раз, коли воно досягло своєї мети, навпаки, у міфі образ і значення різноманітні, іносказальність образу існує, але самим суб'єктом не визнається, образ цілковито (нерозкладаючись) переноситься у значення, приписується об'єктивність, дійсне буття в пояснювальному.

У власній розвідці дослідник значну увагу відводить саме мовно-філологічному чиннику, бо ж вона є основним засобом фольклоро-міфологічного мислення, оскільки те, що ми робимо, залежить від того, чим ми це робимо. Тому вплив мови на міфи й фольклор, на наше й авторське переконання, є незаперечним явищем. Сама мова, у свою чергу, і кожна окрема її одиниця — слово, мають відношення до мистецтва, оскільки у поетичному, отже, загалом у художньому творі, є ті ж самі стихії, що й у слові: зміст (або ідея), який відповідає чуттєвому образу або розвинутому з нього поняттю; внутрішня форма, образ, який вказує на цей зміст, який відповідає уявленню (яке також має значення тільки як символ, натяк на відому сукупність чуттєвих сприймань, або на поняття), і, нарешті, зовнішня форма, в якій об'єктивується художній образ. Різниця між зовнішньою формою слова (звуком) і поетичним твором та, що в останньому як прояві складнішої душевної діяльності зовнішня форма більш перейнята душею.

Учений глибоко аналізує сучасний стан вивчення символістичного дискурсу, подає відомості про основні, ба-

зові праці із українського символознавства та їх авторів. М.Дмитренко ґрунтовно зупиняється на дослідженні цього формотворчого та світоглядного дискурсу української гуманітарної науки, бо особлива увага до символічної природи фольклоро-міфології в літературі є необхідною, оскільки мислення, як і всякі інші форми духовного життя, тільки перетворюється, а трансформуючись, поглиблюється і ніколи не перестає діяти. Воно заховується, перетворене, як тривалий момент у структурі людської діяльності, споріднений із мистецьким мисленням.

Наступний розділ книги присвячений аналізу символів світотворення, таких як вода, вогонь, земля, астральні образи тощо, де культуролог досліджує символіку стихій в парадигмальному еволюціонізмі переходу від хаосу до впорядкованого космосу. Сили природи не можна відобразити без застосування символів, оскільки художник обов'язково звертається до них, коли є великий об'єм почуттів, коли якусь ідею, світовий факт хоче передати нам наочно, образно, а не при допомозі абстрактної думки. Оскільки у міфі закладена інформація про особливості космічного порядку, остільки ритуал — шлях до його реалізації, шлях сакралізації довколишнього світу. Роль ритуалу полягає у сакралізації і космізації хаотичного світу.

У контексті космогонічних стихій, як влучно відзначає М.Дмитренко, символ води в українській світоглядній традиції є чи не найбільш поширеним. Дійсно, вода за первісним міфом уособлює оту всеохопну праматерію жіночого начала, яка у поєднанні із вогнем витворює буттєвий світ. Ці інформаційні дані пролонгують наступні умовиводи, які послужать своєрідними інтерпретаційними поясненнями порушуваних світоглядних категорій. Варто додати, що через призму міфологічних характеристик сприймається так звана природна топографічна модель ритуально-міфологічної схеми, з елемен-

тами якої поєднано розуміння людиною навколишньої реальності. Фольклорно-міфологічні характеристики мають у собі потужний часово-просторовий елемент, за яким вгадується місце проведення комплексу ритуальних дійств. Актуалізований картинами реального життя, суспільною проблематикою ініціаційний ритуал може бути кодом до рецептивного осмислення змісту на іншому рівні, де основна роль відводиться символічній інтерпретації.

Спільністю багатьох фольклористичних творів є наявність фантастично-казкової площини, яка не покликана виконувати роль своєрідної декорації, але семантично «втягується» в основу естетичного задуму. Ця характерна просторова константа виражає прагнення до повнокровного втілення умовної образності. Світ природи, побуту, речей тощо в цьому контексті трансформується в цілковито повновартісні художні образи, які безпосередньо промовляють до свідомості реципієнта.

Дослідник на сторінках праці наводить чималу кількість вжитих цих та інших стихійних первоначал в українському фольклорі, усній народній творчості, міфології, пісенній традиції і красному письменстві. Яскравим прикладом може послужити різномайна семантична парадигма на означення Землі як астрально-космічного номінативу: вона і мати-годувальниця, і Вітчизна, виступає символом життя, багатства, щедрості, родючості, уособлена у позитивно-негативному протиставленні світла і темряви, місця вигнання людини з раю тощо.

Фольклорні символюобрази рослинного і тваринного світу є предметом дослідження наступних розділів монографії вченого-гуманітарія. Як і у попередніх частинах, тут науковець так само представляє народно-письменницьку широковживаність образів топоніміки живої природи у багатьох жанрах як словесної, так і письмен-

ницької традиції українців. Зокрема прерогативним зображальним елементом є образи дерев, які на переконання М. Дмитренка належать до однієї з найчисленніших тематичних груп символів фольклору. Ці та інші об'єкти почасти набирають сакралістичних характеристик.

Щодо часово-просторових характеристик буття, то одним із семіотично найбагатших елементів є світове дерево, культове дерево, тобто сакралізована вертикаль художнього простору. Це саме те світове дерево, яке контамінується з центром світу. Це — універсальний знаковий комплекс, який структурує Всесвіт, надає йому цілісності й найповніше характеризує на всіх рівнях будови. Все, що відбувається життєво важливого, доленосного, може відбуватися лише в центрі, тобто там, де проходить вісь світу, яка з'єднує в одне ціле небо, землю й підземне царство.

Наявність подібного центру спостерігається у багатьох творах українського письменства та фольклору. Біля культового дерева оселяються люди, відбуваються феєричні ігрища лісової сили тощо. Прив'язаність подій твору до цієї місцевості детермінується не лише наслідуванням за принципом «єдності місця», але постає вона як означення сакральної території: все, що сталося тут, на цьому місці, є неминучим й остаточним, доленосним як для людей, так і для демонічних істот.

Інакше кажучи, ця місцевість, наділена функціями, що контамінуються, свідомо чи несвідомо, чиниться центром світу. Символічним вираженням ідеї такого Центру виступає, звичайно, розташований посеред галявини (максимально сакралізована територія) предковічний дуб, трансцендентна присутність якого в усіх життєво важливих драматичних ситуаціях очевидна. Рецепція цього об'єкту так само має сакралістичні характеристики, оскільки дуб, як центровісь, обумов-

лює поведінку, вчинки та уклад життя, визначаючи навіть за ставленням до сакрального явища (яким він і є) рівень етико-естетичних уподобань героїв драми. Образ дуба органічно пов'язаний з критеріями міжлюдських взаємостосунків. Для людей, які усвідомлюють духовне значення цього осьового стрижня їхніх відносин, він є своєрідною святинєю.

Останній, п'ятий розділ — «Категорія жанру та народно-поетична символіка» приурочений вивченню усної народної творчості саме у музично-пісенному, святковому контекстах. Автор акцентує саме на культовій обрядовості — колядках та весільних піснях. Варто відзначити, що важливе значення у ритуалізованому аспекті фольклоро-міфології відіграє музика як проміжна ланка поміж словом і мовчанням. Вона є вдалим стилістичним заміником слова, має повноцінну значеннєву валентність. Музика виступає як комунікативний засіб, досконаліша форма взаєморозуміння, лейтмотив психофізичного життя людей.

Подібно ж феномен весільних, чи ж так званих забавних пісень, має не тільки давню, праісторичну традицію (підтвердженням чого слугують наведені в книзі аргументи), не тільки чималу дослідницьку базу її вивчення, але й глибоку символічну основу цього святкового обряду. М. Дмитренко не дарма так скрупульозно досліджує цей пласт української духовної культури, бо ж фольклоро-міфологічному аспекті феномен свята виступає важливим ритуальним компонентом, і саме завдяки йому досягалося духовне поєднання, свобода поведінки і вчинків з метою релаксації, полишання відчуття мирської суєтності. Свято, як складова цієї системи, втілює амбівалентне уявлення архаїчної свідомості про світ, який утримує порядок і хаос із перманентною боротьбою, де інтегрується широка гама буття.

Монографія М. К. Дмитренка «Символи українського фольклору» є цікавим, оригінальним, дійсно раритетним ви-

данням, яке пропонує реципієнту наукове розуміння поняття символу в контексті фольклоро-міфологічного мислення. Учений актуалізує досліджувану проблему із необхідністю ґрунтовнішого пізнання нашої традиційної культури, світогляду та менталітету українців. Поважної вартості книзі додає той чинник, що вона опрацьована як за унікальними матеріалами усної народної творчості, так і чималої літературної джерельної бази (яка нараховує понад чотири сотні позицій), послужить незамінним інформаційним джерелом для науковців, студентів та широкого кола спраглих добірного наукового слова читачів.

Горить золотослова пектораль...

Поетичним роздум'ям зосенілої меланхолії, алегоричним словозором в генетичний пракорінь нашої минувшини через призму сучасної екзистенційної містики, візируються «Пектораль» — нова збірка лірики Ольги Слоньовської. З авторського художнього «литва» виогранюється її пектораль, не просто прадавня скіфська декоративна оздоба, а як виразно символічна креативність, наповнена суб'єктивною приреченістю митця. Осягання верховіть поетичної творчості, як і носіння

царської відзнаки, — це жертва, що буде прийнята лише від сильних духом світу сього, бо «для рабині ця прикраса смерть!»

Версифікаційна площина першого розділу «Зимове яблуко» скомпонована на своєрідному зіставленні художніх описів природи та лучених з ними настроєвих психологічних авторських візій. На перший позір — еkleктивна гама світовідчуттєвих рефлексій поета малює чи не усунула хаотичну екзистенційну картину буття із психоемоційними реакціями на так звану стабільну «природну» невизначеність. Насправді ж подибуємо елегантну, тонкопаутинну тривку детерміновану єдність природного раціо із духовно-людським емоціо.

Так, прикінцеволітня пора із «інтер'єрно античним розпроміненням» і першого «опалолостого розмоклого печаття», виповнена літом м'яких на дотик, лагідних, шовкових днів, ще купається в прозелені підосіннього шалу: *«Ще тільки серпень! Весь з одних дифузних згустків // Тонкого плаття, і кінця відпустки, // І реготу (і смутку без причини). // Високе сонце!*

Небо голубе! // Ще лірика! Які там мемуари?». Та все ж інверсивно-депресивні настрої осені, що «втомою, як грим, розпливаються на обличчях в маршрутці», нависають отою воронозграйною стабільною невизначеністю буття з його хронічною зашарпаністю, догананням втрачених миттєвостей і нездійснених можливостей. А вже хризантемоквітне пізноосіння викликає елегійну тужбу злірної меланхолійної душі за осоненими досвітками юності: *«Ой, осене, досить! Не вернеш нічого, крім болю! // Щасливе колишнє лиш в спогадах манить теплом, — // Насправді ж шипшиною голою в сутінках коле, // Лишає сліди, наче мряки брудне помело.»*

Превередний настрій грудневого передзим'я — *«теплінь, теплінь, теплінь на всі чотири сторони. // Вже й кликано, але не випадає сніг»* — викликає цікаві художні антропоморфні асоціації: *«Ця плюсова зима — мов пристаріла панна: // Лякається простуд і вірить у казки»*, а також шерегу настроєво-очікувальних ремінісцентних алюзій: *«Така сира зима! Ні віхол, ні морозу. // Така дурна душа: страждає, живучи // В очікуваннях, що, як наркотична доза, // Зумовлюють залежність без видимих причин.»* А крицево-біле снігозимове розіскр'я творить своєрідну гіпнотично-морфічну статичну картину простору: *» Сонячно. Засніжено. Глибоко. // Тиша. Ні стежок, ані слідів. // Рококо заметів. Білий спокій. // Денний сон зимових білих дів ... // У гіпнозі масовім (аж лячно !), — «Й тінь не ворухнеться на землі»*, здатну накладатися й на певну чуттєво-емотивну площину авторського сприйняття: *» Взимку завжди почуття вгамовані: // Он навіть клумба, — як чистий аркуш. // Взимку відлиги— поза законами // (І потепління в стосунках — також)»*. Але вже й посеред льодоскристаленої, морозноозороної різдвяної казки чиниться таїна вічного коловороту життя: *» Ще на столі кутя. Ялинка в хаті світить: // Ще ні хвоїнки вниз не впало із галузь. // Але вже вісь земна хитнулася до літа, // І пролісок вві сні уперше ворухнувся»*.

Не претендуючи на категоричну однозначність, — все ж впадає у вічі якась більша емотивна прихильність поетеси до осінньо-зимових мотивів лірики і пов'язаних з ними художніх асоціацій. Літня пора ніби розгнуздно мчить на звихрених паротягах модерного урбаністичного шалу, дистанціюючись від трепетно-ліричного сприйняття пори: *«Надзвичайно спекотне літо випікає на схилах тавра. // ... Місто втратило імідж. Як мавр чи варвар, // Розляглося вульгарно і спить в обладунках з заліза. // Я, мабуть, божеволію від самої його присутності»*. Розповень пізнього липня художньою поетичною уявою малюється барво-феєричною колористичною гамою: *«Десь приблизно у липні, як літові, як естетові, // Закортить колористики, і при цьому не мало не трошки, // Спалахнуть всіма барвами»*.

Художнє слово циклу «Поглядом тіні» водить нас манівцями найпотаємніших лі розмислів поетеси, вигойданих на крилах її творчої уяви, душевнотремних споминів. Тут же поетеса провадить читача ірраціональними лабіринтами анатомії творчості із виплесками підсвідомих візій і так званої невмотивованої доречності, описуючи передкреативний стан, коли *» Ані мрій, ні надій, ані радості. Ні найменшої // забаганочки, опріч // того, що в тобі млосно і болісно зріє, як щось, // що — ти не сама. // Щось таке, як наврочення чи пороблення»*, а муки творчості уподібнюються *» повторному приступу стенокардії»*.

Наскрізною ниткою поетичної тканини збірки проходять феміністичні мотиви. Образ жінки у ліриці Ольги Слоньовської прибирає широку гаму психологічних візій, багатомая характеротворення. Це характерна парижанка Жозефіна (поезія «Лист»), світоглядно-життєві принципи якої непохитні ні перед якими авторитетами: *«Що мені, бездержавній, політика?! // І прогрес, і регрес, і застій — не мої напасті. // Ти хоча і Бо-напарт, та мене не заставиш // Збирати досьє на твого*

*наслідника // Чи на ту компромат, що її підбирали для тебе
// З кількох найдавніших в Європі династій», і романтично
вознесена Анна Ахматова з її екзистенційною фатальністю, на-
тхненням, жагою, прокляттям. Не може полишити байдужим
майже свята тихо-упокорена простота майстрині-писанкарки
Доцьки, жертвний образ якої, понівечений каліцтвом, ніби
уособлює той фатум нашого національного страдництва: «Піді-
пре чимось двері в хаті, // Занавісить всі вікна коцями — //
Писанки сідає писати // Одинок горбата Доцька». Цивілі-
заційна швидкоплинь сучасності вщерть розтирає на кіратах
байдужості святі почування до жінки, коли емансипаційна
зрівнялівка вихолостила шляхетність у взаємовідносинах: »
Для нас, двох дівчат, — значно вищі й вимоги й стандарти //
(В хлоп'ячій команді ми через нестачу гравців!). // Тож винні
і винні», бо докіль правила жорстокі в своїй оголеній циніч-
ності несприйняття природної жіночої сутності: «Закон — чоло-
вічий. Чогось досягни — до пори! — // Забудь, що ти слабша,
затям раз назавжди уважно...».*

Та все ж, попри ці буденно суєтні вихиби сучасності, жінка
у творчій уяві письменниці постає возвеличено-романтичним
образом петрарківського ідеалу: » Жінка, прекрасна, немов
європейська столиця. // Жінка, безцінна, немов артефакт
-статуетка — // Руку лише простягни — і бери, і не думай!».

Фантазмагоричні візії творчої уяви поетеси художньо до-
вершено вишкіцовують » Космацьку феєрію», душевно трепет-
ні ретроспомини триптиху «Дитинство» відсилають нас у не-
забутні часи розбосоноженого дитинства, звідки видзенькоти
клепальнокосих клеветників вилунюють найпотаємніші асоціа-
тивні враження.

Тонкодушевне відчуття поетеси не мириться із квазімо-
дальністю міжособистісних відносин так званої «еліти». А су-
єтність «псевдонаукового» бомонду викликає неоднозначні,
різкосаркастичні зооморфні асоціації: «Чиста професура всі,

неначе // Став диплом вакциною від знань...// Як вас величати? Чи не так: // » Ящїрка найважчих категорїї!»? // Полоз знакпитального хребта!»?

Червононашесне вересневе так зване «визволення» — «Прийшли ордою, з гиканням, зі смрадом, // Брудні і п'яні, кирзаки в гною. // Сказали: «власть». Ну, себто, їхня влада. // Стрїляють. Виселяють. В писок б'ють.!, — став великою трагедїєю галицькому люду, закорїненого у свої правїчні патріархальні традиції, шанування Бога, моральних взаємостосунків. Поетеса малює жакї картини масакральної «червоної мїтли», душероздираючу батьківську розпуку за втраченим сином: «...Принесли нинї Мїлька на веретї. // Я мусив не впїзнати рїдну кров. // ...(Ой сину, сину! Серце моє трїсне! // Ой Боже, Боже, я це не знесу!)». Морок більшовицького спустошення непокірної причорнолїської Посїчі виписано із особливою експресїєю зображення новочасного варварства:»... *Все село — в одну нїч. Ешелони, прокльони і сльози: // Немовлята згасяють зі скорботним старечим лицем*».

Октологія «Станиславївська мїстика» наповнена ретро-визвуками притишеної мазурки зимового балу, фантазмагорїєю горобиної ночї «в мїстї графа Потоцького», мїстичними рефлексїями «високосного року, тринадцятого у п'ятницю», означена часопросторовими зсувами «на цїлих три столїття: «Уночі скукурїчилася рїка: // Вирвала з берегом пївчвертьста сажнів мосту // У вітри танцювали арканом... // Та Потоцький намислив рицарський герць, —// І панство з'їжджалася, я годиться». Воздуховлена натура високої лїрики у контекстї довкруж нього обивательського несприйняття — «такий їм (віршам — М.С.) ешафот воздвигням на // Центральній площї або на бульварї» проступає їраціональною, позасвідомою божественною субстанцією: » *Бо вірші — що? Небесні волонтери. // Їм не болить. То кам'янієм ми, // Як гасять Божї ангели крильми // живї листки звичайного паперу*».

Не можна поминути увагою багатство мови художніх особливостей «Пекторалі». Поетичне письмо тяжіє до метафоризації, розкриття сутності одних явищ чи предметів через інші за подібністю чи контрастом. У цьому випадку метафора концентрує і узгоджує у своєму семантичному полі асоціації, які, декодуючись, розгортаються у внутрішній сюжет, що почасти не доступні для раціонального тлумачення. Так, поезія О. Слоньовської густо всіяна художньо-стилістичними конструкціями — «Перший сніг ішов босоніж пішки», «Примерзало сонце до акацій», «Осінь з вітром напідпитку», Срібний місяць розбризкує ртуть», «Літній дощ реготав», «Навшпиньки здивований пролісок».

Багата художня мова збірки насичена компаративістичними, порівняльними фігурами, що передбачають пояснення одного явища почерез інший, їхнє зіставлення. Це такі поетичні словоформи, як «По швах тріщав похмурий світ, як міх», «Місто, як мавр чи варвар», «Сліди, наче мряки брудне помело», «День волосатий, неначе пірат» тощо.

Лірична тканина «Пекторалі» художньо пронизана звукоповторами, що неабияк посилює інтонаційну, інтерпретаційну та семантичну виразність вірша, об'єднання логічно наголошених слів: «Осінь хмари крала», «Наркоз подібний на некроз», «Тло зелене викладено пазлами», «Пече печаль», «Пори зеленої зелені тіні», «Уранці чорні коні привезли». Саме таке сполучення дозволяє посилювати ідеографічну акустику цілісного звукового образу, його ритмомелодіку.

Поезія О. Слоньовської збагачена авторськими новоутворами на кшталт «Перехняблений», «Сріберно», «Снігом наперхає», «Поля медвяно-хлібні», що красномовно демонструє багатство ліричного хисту письменниці, її тонке ставлення до слова.

Нова збірка Ольги Слоньовської демонструє яскраво виражену тематичну наповненість поезій, слово просочене тонким

ліризмом, органічними переживаннями, психологічними рефлексіями, виражена добірним словом, художніми засобами. «Пектораль», безумовно, це знакова книжкова з'ява у нашому літературному сьогочассі.

Не дитяча дитяча історія...

(Слоньовська О. В. Дівчинка на кулі: роман / Ольга Слоньовська. Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2012. 400 с.).

Специфічною ознакою навчальної програми з української літератури є те, що майже в усіх класах, починаючи із середніх, вона передбачає уроки, які відведені на ознайомлення з літературою рідного краю, а у випускному класі — ще й побіжно вимагається від учителя подавати матеріал і про сучасний літературний процес. Поза сумнівом, що за однодвоурочний час такий матеріал пройти просто не є можливо.. У цьому випадку педагоги-філологи намагаються ознайомити одинадцятикласників хоча б з лауреатами найпрестижніших премій: імені Тараса Шевченка, імені Лесі Українки, імені Максима Рильського, імені Василя Симоненка, імені Олеся Гончара тощо. Минулорічне передліття принесло на літературне Прикарпаття новину про високе ушанування письменницького таланту Ольги Слоньовської, оскільки її роман «Дівчинка на кулі» удостоєний гран-прі Міжнародного літературного конкурсу романів, кіносценаріїв, п'єс, пісенної лірики та творів для дітей «Коронація слова — 2012» у номінації «Романи. Закономірно, що вчителі знають Ольгу Слоньовську як автора багатьох науково-методичних статей, підручників, а ось про її письменницький набуток їм не так багато й відомо. Щоб учитель міг більше розповісти одинадцятикласникам про Ольгу Слоньовську — й пропонуємо цю статтю.

Її перший роман має неабияке за кількістю і якістю як художнє, так і науково-дослідницьке попереддя. Це і елегантний поетичний первісточок збірка «Гілочка глоду», і велебарвисті ліричні «Гердани», пасторальні «Соната для коханого» і «Джонконда», задивлена змістовою суттю в першопочатки нашого національного буття-триву «Пектораль» та високомайстерна літературна «достиглість» «Зимового яблука». Це і душерозпинаючий крик болю над обпаленою війною долею нашої молодобезвусої української юні публіцистично-документальної саги «В Афганістані, в «чорнім тюльпані».

Другим крилом потужного творчого лету Ольги Слоньовської є її наукова праця, яку становлять десятки шкільних підручників з української літератури, методичних посібників та більше сотні глибокофахових дослідницьких статей над проблемами українського красного письменства. А чого тільки варта просто показова за якістю науково-методичного укладу матеріалу об'ємна розвідка-монографія «Слід невловимого Протея» над проблемою дослідження українського літературного зарубіжжя 20–50-х років ХХ століття...

З усього цього літературно-наукового огрому, отої повсякденної педагогічної роботизни, активної громадської діяльності чітко вимальовується портрет харизматичної жінки-борця, яка в умовах маскулістичної соціальної домінанти веде перманентний змаг за власне самоутвердження, як це ми бачимо з рядків її поетичної «Пекторалі» — «Для нас, двох дівчат, — значно вищі й вимоги й стандарти // (В хлоп'ячій команді ми через нестачу гравців!) // Тож винні і винні» [2;311], бо довкіль правила жорстокі в своїй оголеній цинічності несприйняття природної жіночої сутності: « Закон — чоловічий. Чогось досягни — до пори! — // Забудь, що ти слабша, зтям раз назавжди уважно...» [2;311], коли цивілізаційна швидкоплинь сучасності вщерть розтирає у жорнах байдужості святі почування до жін-

ки, бо ж емансипаційна зрівнялівка доценту вихолостила шляхетність у взаємовідносинах.

Тому поява такого твору, який би міг якнайкраще представити її індивідуальне реноме, назривала, він довго виношувався письменницькою уявою (хто читав роман і знайомий із автором, той пригадає, що він частинами вже десь озвучувався під час виступів письменниці на численних літературно-мистецьких заходах тощо). Відчувається, що п.Ольга багато чого з подій пережила особисто, тому і напрошувалася думка про автобіографічну номінативність прози почерез чималу кількість подієво-ситуативних дотичностей до особи автора. Однак не варто забувати, що письменник (та ще й з таким потужним увно-образним сприйняттям) не омине художнього вимислу як сюжетотворчого компоненту в напрямі довільної інтерпретації ситуацій і подій, бо, за словами авторки, якби то все в дійсності звалилося на мою голову, що пережила героїня, — я б не вижила... Поза сумнівом, що письменник здатен і повинен сугестувати дотичну чи й не причетну до його особи дійсність і пропонувати реципієнту своєрідну структурну художню модель наслідково-причинкових візій. Те ми і маємо у цьому випадку.

Незвичайності ситуації додає і те, що твір писався важко, «з бромом». Його вчасну появу детермінували минулоноворічні події, пов'язані з трагічною долею її першої аспірантки Наталії Савчук. Вихід роману став своєрідною катартичною сатисфакцією за ті психологічні потрясіння, які пережила автор через раптову кончину її учениці.

А тепер про сам твір. Щодо його жанрових характеристик, то він, почерез яскраво представлений метанаратив, панорамну всеохопність зображення дійсності, поліаспектність на сюжетному рівні, поліфонічну оповідь у супроводі художнього висвітлення насущних питань зовнішнього та внутрішнього світу — дійсно підпадає під романний номінатив. Посутньою ознакою твору О. Слоньовської — це є широкопанорамне

і глибоке характеротворення зображуваних осіб, а особливо суб'єкта-оповідача, водночас і головної героїні прозового твору, яка втілена повною мірою у так звану «соціально-історичну плоть», тому письменник, формуючи образ оповідача з належною йому широкоамплітудністю бачення навколишньої реальності і способу масштабної нарації, зазвичай представляє невідповідності долі (характеру) героїні довколишньому світу, виокремлює у ній різні ступені «людяного», почасти нереалізовані її інтенції. Окрім того, у змістовій тканині твору ми подибуємо такі жанротворчі компоненти як дидактизм, спрямований на формування особистості, елементи крутійського, пригодницького, соціально-психологічного, філософського, сатиричного наративу, що дає нам право говорити про жанрову означеність і як «роман виховання».

У романі ми часто спостерігаємо своєрідний так званий надмір «людяного», що детермінується широким спектром представленням особистісних рис персонажа, його певне відмежування від цілісних систем, віднаходження власної моральної, інтелектуальної, та виховної свободи в межах чи то родинного життя, чи якоїсь іншої соціальної групи. Письменниця постійно акцентує на перманентній невдоволеності героїні інертним конформізмом загалу, що спричинює постійні конфлікти та їх подолання.

Події в творі відображають становлення особистості «тут-і-зараз», починаючи з наймолодшого віку героїні. Це чітко проступає з ремінісценцій дитинства, зосібна з епізоду купелі ще маленької Олечки, коли весь світ (вперше і чи не востаннє) був закручений навколо неї, із ситуації, коли наївне дитяче самолюбство не сприймало братика-немовлятка, через гірке усвідомлення власної покинутості в незавидній ролі вічно винної старшої сестри. У романі чітко проступає наратив сучасних подій з неминучими апеляціями до минулого чи навіть майбут-

нього, про формування, переосмислення або й переоцінювання зображеної дійсності.

Роман, згідно авторського визначення — є твором про дітей, але не для дітей, це своєрідна педагогічна сага, яка охоплює як систему патріархального домашньо-родинного виховання з його найрізноманітнішого характеру соціально-побутовими вихибами, так і про освітню систему середньої і вищої школи в умовах тоталітарного комуністичного мракобісся, у кіратах якого перемелювались життєві долі, ламалися мрії й високі поривання. Однак, як наголошує автор, ці та інші труднощі неабияк формували характер, у той час на високогідному становищі була освіта і ставлення до неї, чого, на жаль, зараз через її сьогочасну легкодоступність, явно не вистачає. Перед читачем проходить шереха сюжетних колізій відмінних за тематикою, обсягом, напруженням та динамікою драматизму, порядком чи способом розповіді, принципами організації авторського мовлення, широтою охоплення життєвих явищ, глибоким розкриттям історії становлення характерів багатьох персонажів у непростих життєвих обставинах. Письменниця повноформатно змальовує різноманіття учнівських та вчительських характерів, їхню поведенцію у різних ситуаціях, робить глибокі психологічні умовиводи на тлі вчинків зображених у романі образів.

Знаковою особливістю «Дівчинки на кулі» є розгалужена лінійність сюжету, яка представляє долі героїв. Тут не тільки ми бачимо найближче родинне чи приятельське оточення — читач зустрічається на сторінках роману із долями генералів, перших секретарів райкомів, комсомольських вождиків, розгнuzданих через непокарність доморощених війтиків й до непримітних сільських жіночок та їхніх половинок-п'янчушок тощо. Провідними структурними елементами твору Ольги Слоньовської є нарація та творений нею уявний світ у просторі й часі, населе-

ний літературними героями, вивпнений укладеними у сюжет подіями.

У романі кількаразово ми бачимо ситуації, які апелюють до трансцендентних образів, трансформованих силою уяви головної героїні. І що цікаво — ці події мають місце в дитинстві. Перший випадок — це момент, пов'язаний з феноменом так званої генетичної пам'яті, коли героїня повниться ремінісценціями спостерігання світу нібито чужими очима і відчуває реальність не власними перцептивними органами чуття, як ото у випадку із задзеркальною молододу середньовічною панною з вервичкою в руках, устами якої звучали слова історичної провіденції тривалих і досить непростих україно-польських стосунків: «Ніхто не завинив стільки, як ми...Ох, народе наш, бідний народе! Якщо ми не носимо на чолі, мов той Каїн, страшного знаку — то, певно, лиш тому, що не прикінчили українського народу остаточно» [1;34]. Цікаво те, що пізніше, вже у часи наукових пошукувань, авторка нашого твору віднайшла ці ж вислови в одному із старопольських манускриптів! Інший — коли маленьку героїню, охоплену відчаєм і втіклу до циганів через несправедливість у поводженні з нею, забирали батьки й міліція у ромки Нуни і над нею покровом розпростерлося білолебедине крило її небесного захисництва і пророкувало їй, дитині, обраність...

В аналізованому романі широко використовується пряма мова у формі діалогів, монологів, описів, авторських відступів тощо. Сюжетна тканина густо помережена як етнічно-побутовим, так і масовим простонародним чи ж студентським пісенним й приповідковим фольклором. Письменниця вишукано насатила текст багатоманіттям художніх засобів відображення дійсності — алегорично-метафоричними порівняльними зворотами, метонімічними зіставленнями понять, гіперболістичністю, антитезними протиставленнями, риторичними запи-

таннями й окликами, іронічно-інвективними осудженнями або панегіричними возвеличеннями тощо.

Впадає у вічі вправний, оригінальний художній стиль прозаїка, який, попри свою на перший погляд простоту, водночас здатний неабияк емотивно впливати на читацьку психологію, почуття, думки через зміст і форму твореного тексту. Тут добре помітне узагальнення і поєднання вже раніше означуваних нами стилів, і робить це письменниця досить якісно, надаючи сюжету більшої переконливості та вірогідності у зображенні подій.

Отож, роман письменниці Ольги Слоньовської «Дівчинка на кулі» — непересічна з'ява на українському літературному просторі сьогочасся. Ми переконані, що зацікавлення до цієї книги зростатиме у нашому читацькому просторі і чекатимемо з-під її пера наступних письменницьких новинок.

Література

1. Слоньовська О. В. Дівчинка на кулі: роман / Ольга Слоньовська. Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2012. 400 с.
2. Слоньовська О. В. Зимове яблуко: Поезії / Ольга Слоньовська. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2011. 360 с.

Про автора

Улятицький Микола Іванович народився 12 лютого 1974 року у с. Середній Березів на Косівщині. Із відзнакою закінчив Середньоберезівську середню школу.

Навчався на режисерському відділенні художньо-педагогічного факультету Рівненського державного інституту культури, здобув фах режисера-педагога, керівника театрального колективу та на філологічному факультеті Прикарпатського університету імені В.Стефаника, отримавши спеціальність викладача української мови та літератури. Закінчив аспірантуру на кафедрі української літератури Прикарпатського національного університету ім.В.Стефаника. У Київському національному університеті ім.Т.Шевченка захистив кандидатську дисертацію на тему: «Міфологічні парадигми художнього мислення в драматургії Лесі Українки».

Автор понад 70-ти наукових і художньо-публіцистичних праць літературознавчого, культурологічного та суспільно-політичного характеру, п'ятьох навчальних посібників, національного підручника. У 2012 році нагороджений медаллю та дипломом Івано-Франківської обласної ради та Івано-Франківської обласної адміністрації у номінації «Кращий молодий науковець року», у 2018 р. «Лицарським хрестом дивізії «Галичина» та ювілейною відзнакою Івано-Франківської обласної ради «90 років ОУН» у 2019 році, ювілейною відзнакою "130 років Коновальцю".

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства Івано-Франківського національного медичного університету. Автор численних сценаріїв, ведучий концертів та урочистих академій, творець та учасник багатьох культурологічних теле- і радіопроєктів, модератор низки прямих ефірів та прес-конференцій Івано-Франківського обласного телебачення «Галичина» суспільно-політичного характеру, ініціатор побудови трьох пам'ятників в обласному центрі.

Активний суспільно-громадський діяч, у різні часи обіймав посади заступника Голови Молодіжного Козацького Товариства Рівненщини, Голови Івано-Франківської обласної молодіжної ОУН «Зарево», на даний час – Голова Івано-Франківської обласної ОУН, член Проводу ОУН, заступник координатора Івано-Франківського обласного націоналістичного громадсько-політичного об'єднання «Національний вибір», Голова осередку наукового товариства ім.Шевченка в ІФНМУ, вчений секретар Івано-Франківського осередку НТШ, член НСТДУ та НСЖУ.

Зміст

Від автора.....	3
-----------------	---

I-й розділ

ГАРТОВАНІ ВОГНЕМ

Лицар державотворчого чину.....	7
«Ідейно-тематична палітра публіцистики Степана Бандери».....	13
«Зродились ми великої години...».....	17
Живим катам не дався... ..	21

II-й розділ

ОЗНАЧЕНІ ЧАСОМ

Волю нації добували поети.....	27
«Віра — не одежина, яку можна міняти щодень».....	30
«А ми тую стрілецьку славу збережемо...».....	33
Листування Станіслава Вінченца.....	38
Геніальний майстер епізоду.....	55
Мистецьке розкрилля пісні.....	58
«Я намагався все життя бути чесним з собою...».....	69
«Я прилину шкільним дзвінком...» (світлій пам'яті Василя Ігнатюка).....	72
Пам'яті Василя-Михайла Ігнатюка.....	78
Життєсмісли лікаря Ковалишина.....	79
Потужний лет родинного розкрилля Ткачів-Сенютовичів.....	86
Українство Зеновія Остап'яка.....	93
У Соборі слова Марії Ігнатюк.....	95
Українославія Святослава Перцовича.....	104
...Із лицарів залізної Остроги.....	110
«Музикування» Василя Васкула.....	115
Патріотичний чин Степана Лесіва.....	120
«Пісня мого серця...».....	126
Націстворчі поліття Миколи Васкула.....	133

III-й розділ
ВЕДЕНІ БОЖОЮ ДЕСНИЦЕЮ

Націєтворчість Шевченкового слова: минуле і сьогодення	141
Націоналістична основа світогляду Тараса Шевченка.....	152
Ідеї конструктивного націоналізму в творчості Івана Франка.....	162
Реалізація драматичної концепції «долі» і «волі» в «Одержимій» Лесі Українки	170
Проблема художнього методу та ідейно-тематична основа драматичного діалогу Лесі Українки «В дому роботи, в країні неволі».....	175
Фольклорно-міфологічні основи драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня»	181
Особливості трансформації загальнокультурної традиції в драматичних поемах Лесі Українки.....	197
«Прометеїзм» як джерело неоромантичного мислення драматургії Лесі Українки.....	209
Релігійність як спосіб художнього мислення.....	216
Націоцентризм як світоглядна основа Лесі Українки.....	222
Торкаючись слова нетлінного.....	231
«Росина з Отчого Ковша»	240
Поетична планета Дмитра Арсенича	247
Соколине розкрилля пісні	254
У тронслові імені твого — Україна.....	260
«Серцем зачинаюсь у нову добу...».....	268
«Мій бог там, де не змарнований день...»	275
За плином Шевченкового слова... ..	286
Літературознавче розкрилля духу	296
Непретензійні нотатки важливих уроків	303
Свічадо українського національного духу	331
«Діамант дорогий на дорозі лежав...»	318
Орач національної ниви	323

Карби синівського політку.....	325
В обороні української національної ідеї.....	330
Світло пресознавчого проекту.....	338
До джерел української духовної традиції.....	343
Горить золотослова пектораль.....	350
Не дитяча дитяча історія.....	356
ПРО АВТОРА	363

Науково-публіцистичне видання

СУЛЯТИЦЬКИЙ Микола Іванович
З ІМЕНЕМ УКРАЇНИ У СЕРЦІ

“Писаний Камінь”

Косів

2022

Редагування автора
Дизайн обкладинки: Андрій Іваньо, Тарас Лаврук
Комп'ютерна верстка: Віра Возняк

Видруковано в ПП “Писаний Камінь”

Свідоцтво Держ. реєстру: серія ДК, № 5083

Івано-Франківська обл., м. Косів,

вул. Незалежності, 28.

Тел: 067 342 07 47

E-mail: Evrika-pk@ukr.net

Підписано до друку 10.08.22. Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Друк офсетний. Умов. друк. арк. 20,93. Обл.-вид. арк. 14,93.

Тираж 500 прим. Замовне 576.